GEMEENTE Drimmelen

Jaarstukken 2023

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE **3**

REKENING IN ÉÉN OOGOPSLAG **5**

INLEIDING **7**

Voorwoord 8
Samenvatting 9

PROGRAMMA'S **15**

Programmaverantwoording 16
1. Burger en bestuur 17
Inleiding 17
1.1 Veiligheid 17
1.2 Dienstverlening en samenwerking met de inwoners 19
1.3 Levendige dorpen 22
Wat heeft het gekost? 24
2. Openbare ruimte 26
Inleiding 26
2.1 Natuur en Groen 26
2.2 Verkeer en inrichting openbare ruimte 29
2.3 Water 36
Wat heeft het gekost? 37
3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie 46
Inleiding 46
3.1 Woningbouw en ruimte 46
3.2 Duurzaamheid 51
3.3 Economie, recreatie en toerisme 59
Wat heeft het gekost? 66
4. Sociaal domein 72
Inleiding 72
4.1 Onderwijs, jeugd en gezondheid 72
4.2 Participatie en schuldenproblematiek 81
4.3 Sociale structuur, sport en zorg 86
Wat heeft het gekost? 89
Algemene dekkingsmiddelen 97
Overhead 101
Basisset beleidsindicatoren 106

PARAGRAFEN **110**

A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing 111
B. Lokale heffingen 115

C. Onderhoud kapitaalgoederen 119
D. Financiering 124
E. Bedrijfsvoering 131
F. Verbonden partijen 137
G. Grondbeleid 142
H. Wet open overheid (Woo) 147

JAARREKENING 2023 148

Balans per 31 december 2023 149
Overzicht van baten en lasten 151
Grondslagen van waardering en resultaatbepaling 152
Toelichting balans 156
Analyse begrotingsrechtmatigheid 173
Overzicht incidentele baten en lasten 176
Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves 178
Informatie Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector 179
Exploitatiesaldo en resultaatbestemming 181
Verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen (SISA) 182
Rechtmatigheidsverantwoording 202

BIJLAGEN 205

1. Overzicht actuele beleidsstukken 206
   Programma 1. Burger en Bestuur 206
   Programma 2. Openbare ruimte 206
   Programma 3. Ruimte, Wonen, Duurzaamheid en Economie 207
   Programma 4. Sociaal domein 208
   Algemene beleidsdocumenten 209
2. Baten en lasten per taakveld 211
3. Taakvelden per programma 213

Rekening in één oogopslag

HET JAAR 2023 IN ÉÉN OOGOPSLAG

GEMEENTE Drimmelen

Een financieel onstuimig jaar

We hadden gehoopt dat het na Corona en de oorlogsperikelen een rustiger jaar zou worden in 2023. Helaas bleef de inflatie hoog en werden ook de lonen op alle fronten fors hoger. Gunstig (en noodzakelijk) voor de koopkracht en de bestedingen, maar die lonen worden natuurlijk op allerlei fronten doorgerekend. In prijzen en kosten, zodat het voor de gemeente Drimmelen lastig was om het begrote resultaat te halen. Gelukkig zijn de meeste zaken uitgevoerd en blijft de gemeente een gunstige financiële positie houden.

Harry Bakker, wethouder Financiën

INKOMSTEN

54,7 MILJOEN + 32,0 MILJOEN = 86,7 MILJOEN

Het grootste deel kregen we van het Rijk.

De rest kregen we uit lokale heffingen en andere inkomstenbronnen.

De totale inkomsten in 2023 waren € 86,7 miljoen.

12,5 MILJOEN | 19,5 MILJOEN

lokale heffingen

- **Onroerendezaakbelasting** 5,4 miljoen
- **Rioolheffing** 2,3 miljoen
- **Afvalstoffenheffing** 3,0 miljoen
- **Leges burgerzaken** 1,4 miljoen
- **Overige heffingen** 0,4 miljoen

andere inkomsten

- **Bijdragen uit reserves (saldo)** 9,5 miljoen
- **Huren en pachten** 1,0 miljoen
- **Dividend** 0,1 miljoen
- **Grondbedrijf** 1,8 miljoen
- **Overige inkomsten** 7,1 miljoen

UITGAVEN

Inwoneraantal dec 2023: **28.192**

Op basis van programma's		per inwoner
Burger en bestuur	€ 6,1 miljoen	€ 217
Openbare Ruimte	€ 10,5 miljoen	€ 372
Ruimte, Wonen en Economie	€ 14,0 miljoen	€ 496
Sociaal Domein	€ 36,9 miljoen	€ 1.307
Overhead	€ 10,0 miljoen	€ 356
Algemene dekkingsmiddelen	€ 9,4 miljoen	€ 336

86,7 MILJOEN (Inkomsten) – 86,9 MILJOEN (Uitgaven) = -0,2 MILJOEN (Resultaat)

Hoeveel betaalde ik in 2023 aan:

Rioolheffing	€ 183,41
OZB	€ 327,71
Afvalstoffenheffing	€ 259,83

Gerealiseerd in 2023

Made

- Realisatie sociaal-cultureel dorpshart Bernardus
- Ontwikkeling woningbouw Kloosterstraat, Made-Oost, dorpshart Made, De Ligne, Zuideindsestraat, Dorskarstraat & Plukmadehof
- Ontwikkeling IKC de Stuifhoek met woningbouw
- Voorbereiding uitbreiding woonwagencentrum Tuinbouwweg
- Opvang asielzoekers in gemeentehuis
- Start rioolmaatregelen Nachtegaalstraat
- Uitwerken ontwerp rotonde Haasdijk
- Veilig maken oversteekplaatsen Crulllaan (extra verlichting)
- Goeiestoepkesroute
- Boombakken Marktstraat

Drimmelen

- Ontwikkeling woningbouw Landtongen/Rietlanden
- Onderzoek driehoeksverbinding Drimmelen-Hank-Geertruidenberg
- Visie op gebied Drimmelen – Gat van den Ham
- Voetgangerspont Drimmelen-Hofmansplaat

Lage Zwaluwe

- Opstellen visie Lage Zwaluwe
- Voorbereiding doortrekken Beverpad
- Ontwikkeling woningbouw Lage Zwaluwe West/Vlashoek III & Willibrordus locatie/Olmhof
- Start rioolmaatregelen Griendwerkerstraat
- Gedeeltelijke afronding Woonrijp maken woonwijk Lage Zwaluwe West
- Afronden baggerwerkzaamheden
- Ecologisch snoeien/ kappen bomen Amerweg

Hooge Zwaluwe

- Vaststellen woningbouwlocaties Hooge Zwaluwe
- Ontwikkeling woningbouw Hooge Zwaluwe-Zuid
- Eerste fase wijkuitvoeringsplan Energietransitie
- Bestemmingsplan bypass Zoutendijk (in college)
- Beperken verkeersoverlast door afsluiting Haringvlietbrug
- Definitief ontwerp Zoutendijk binnen de bebouwde kom

Wagenberg

- Ontwikkeling woningbouw Verlengde Elsakker, Nieuwstraat en Hofstad
- Ontwikkeling bedrijventerrein Thijssenweg
- Aanbesteding rioolmaatregelen Gomarusstraat
- Onderzoek veilige school en sportroutes

Terheijden

- Ontwikkeling woningbouw Molenweel & Kalkvliet-Munnikenhof
- Ontwikkeling flexwoningen Markstraat
- Eerste fase wijkuitvoeringsplan Energietransitie
- Ontwikkeling masterplan Energietransitie
- Verklaring van geen bezwaar en definitieve vergunning Zonnepark De Bergen
- Voorbereiding aanpak Haven Terheijden & entree Kleine Schans
- Definitief ontwerp Zeggelaan
- Dijkverzwaring Mark en haven Terheijden

Alle kernen

- Oplevering van 138 nieuwbouwwoningen, verdeeld over de kernen
- Ontwikkelen participatiebeleid
- Een nieuwe nota Grondbeleid
- Huisvesting van Oekraïense vluchtelingen
- Nieuw terrassenbeleid
- Vernieuwen welstandsnota
- Actualiseren toeristenbelasting
- Voortzetting Regionaal Energie Loket Drimmelen (particulieren en bedrijven)
- Uitvoering eerste tranche Nationaal Isolatieprogramma
- Opstart Energie Bespaar Team
- Voortzetting subsidieregeling "Groene Daken"
- Onderzoek stil en duurzaam varen

© 2024, Soet en Blank Tekst en Communicatie, Breda

Inleiding

Voorwoord

In 2023 zette onze gemeente het werken aan het bestuursakkoord voort. Veel ligt op schema en daar zijn wij trots op. Dat hebben we gedaan in een jaar dat financieel nog de nodige onrust had. De inflatie neemt inmiddels gelukkig af maar was in 2023 een serieus probleem. Omdat Drimmelen financieel gezond is, hebben we veel tegenslagen zonder stevige keuzes kunnen opvangen. We sluiten 2023 af met een resultaat van -/- € 213.713 negatief.

De tweede Kamerverkiezingen in 2023 hebben wel een uitslag maar nog geen kabinet opgeleverd. De onzekerheid over de onvoldoende rijksbijdrage in het jaar 2026 blijft daarmee voortduren. We hebben in 2023 nog een sluitende begroting voor het jaar 2024 kunnen opstellen.
De oorlog in Oekraïne ging ook voort in 2023. De Oekraïners vormen één van de bijzondere doelgroepen waar wij opvang voor organiseren als Gemeente. Deze opvang was, mede door de nood in ter Apel, in 2023 een belangrijk onderwerp. Eind 2023 hebben we met succes in ons eigen gemeentehuis de opvang verzorgd voor een groep van 29 asielzoekers.

De organisatie was in 2023 in beweging. De herziening van de organisatie van de ondersteuning werd vormgegeven met het samenvoegen van 2 afdelingen en het herinrichten van het cluster Informatie Voorziening. Daarnaast startte het traineeprogramma en vond er een stevige verjonging van de organisatie plaats. Daarmee zijn we in staat om ook op een aanhoudende krappe arbeidsmarkt onze bezetting redelijk op orde te houden. Desalniettemin blijven er veel vacatures en zijn we blij met alle tijdelijke krachten die onze dienstverlening op peil houden.
Wij presenteren u hier het jaarverslag van weer een bewogen jaar waar we met tevredenheid op terug kijken.

College van burgemeester en wethouders

Samenvatting

Programma burger en bestuur

Veiligheid
Op het gebied van veiligheid zijn in 2023 weer belangrijke stappen gezet om ondermijning tegen te gaan. In Baronie-verband is BIBOB-beleid (Bevordering IntegriteitsBeoordeling Openbaar Bestuur) opgesteld en vervolgens door het college vastgesteld. Tevens zijn we sinds juni aangesloten bij Meld Misdaad Anoniem en is er samen met partners veel aandacht besteed aan voorlichting en aan vroegsignalering van problemen bij jongeren. Er is een extra BOA gestart en voor het cameratoezicht is een uitvoeringsplan opgesteld met afwegingscriteria.

Dienstverlening en samenwerking met inwoners
In november is het nieuwe dienstverleningsconcept in de raad vastgesteld. Het participatiebeleid is verder in ontwikkeling in samenspraak met onze inwoners en de gemeenteraad is in het najaar gestart met de werkgroep vernieuwing lokale democratie.

Levendige Dorpen
In 2023 is hard gewerkt aan het sociaal-cultureel centrum Bernardus zodat de opening begin 2024 plaats kon vinden. Samen met de bewoners van Lage Zwaluwe is gewerkt aan een toekomstvisie voor het dorp. De visie wordt begin 2024 ter vaststelling voorgelegd aan de gemeenteraad.

Programma openbare ruimte

In 2023 heeft het weer een behoorlijke invloed gehad op de werkzaamheden. Vooral in het najaar viel er veel regen waardoor werkzaamheden vertraging opliepen. Vooral de projecten Rioolmaatregelen Nachtegaalstraat Made en de Griendwerkerstraat in Lage Zwaluwe hadden veel last van het overtollige regen.

Natuur en Groen
Voor het vergroten van de biodiversiteit en de klimaatadapatie combineerden we reguliere reconstructies met het aanplanten van extra bomen, legden veel groene parkeerplaatsen aan en vormden “normaal” groen om tot “biodivers” groen. De overlast van jacobskruiskruid viel in 2023 mee. Tenslotte stelde we samen met groenpartners en de ZLTO het concept Biodiversiteitsplan op.

Verkeer en inrichting openbare ruimte
Door het extra krediet dat de raad beschikbaar stelde, maakte het project Bypass Zoutendijk in 2023 grote vorderingen. We gaven Prorail opdracht om de overweg verder uit te werken, legden het bestemmingsplan ter inzage en bereikten overeenstemming over de aankoop van de benodigde percelen. Daarnaast maakten we in overleg met de bewoners een plan voor het gedeelte van de Zoutendijk binnen de kom en besteedden we dit werk aan. Voor het verbeteren van de fietsveiligheid tussen de Wagenbergsestraat en de Zwaluwseweg in Hooge Zwaluwe pasten we in overleg met de inwoners de plannen aan en werkten het plan technisch uit.
Voor het beperken van verkeersoverlast ondernamen we verschillende acties. We bedachten samen met bewoners oplossingen voor de overlast in de Batterij in Drimmelen. We plaatsen daar camera’s. Verder werkten we samen met ouders, sportverenigingen en de school veilige fiets- en sportroutes in Wagenberg uit in een plan. Ter voorbereidingen voor de Zeggeweg Terheijden en de rotonde Haasdijk overlegden we regelmatig met de bewoners en kwamen we zo tot een definitief ontwerp. Tenslotte lukte het bij het bespreken van de concessie Openbaar Vervoer met de provincie om de bestaande OV-routes te handhaven.

Water
Het waterschap startte met het verstevigen van de dijken langs de Mark. In overleg met ons werden de plannen aangepast om de overlast te beperken. In 2023 stelde de raad een nieuw water- en rioleringsplan vast.

Programma ruimte, wonen, duurzaamheid en economie

Woningbouw en ruimte
Ook in 2023 heeft woningbouw hoge prioriteit gekregen. Er zijn 138 nieuwe woningen opgeleverd. Helaas is een aantal grote plannen vertraagd door procedures bij de Raad van State. Al onze plannen zijn getoetst aan het programma Wonen en voldoen aan eisen op het gebied van duurzaamheid. Ongeveer 60% van de woningen die wij bouwen komt terecht bij eigen inwoners. De duurzaamheids-

en startersleningen zijn voortgezet. Voor Hooge Zwaluwe zijn na een participatietraject twee kansrijke woningbouwlocaties benoemd. Inmiddels is er grond aangekocht in Hooge Zwaluwe Zuid en is de gebiedsontwikkeling hiervan opgestart.
2023 stond ook in het teken van opvang en huisvesting van aandachtsgroepen. Wij hebben met succes een groep Oekraïense vluchtelingen opgevangen. Eerst op een boot in Lage Zwaluwe en later in woningen verspreid over de gemeente. De achterstand in de huisvesting van statushouders is ingelopen. Met betrekking tot asielzoekers heeft er eind vorig jaar crisisnoodopvang plaatsgevonden in het gemeentehuis. Tenslotte zijn de voorbereidingen gestart om twee groepen van maximaal 75 asielzoekers te huisvesten in onze gemeente.
De Omgevingswet is op 1 januari 2024 ingegaan. De invoering is door een goede voorbereiding goed verlopen. De komende jaren gaan we werken aan een omgevingsplan. Het implementatieplan hiervoor wordt binnenkort vastgesteld.

Duurzaamheid

In 2023 zijn we in vier wijken gestart met het opstellen van wijkuitvoeringsplannen in nauw overleg met de betrokken bewoners en partners. In deze plannen staat hoe we komen tot aardgasvrije woningen en panden en daarmee tot CO2-reductie dankzij duurzamer energie. In 2023 is daartoe ook het Energiebespaarteam (EBT) opgericht. Een klein team met eigen mensen dat de komende jaren inwoners helpt met de verduurzaming van hun woning. Voor de toekomstige energievoorziening van het kassengebied Plukmade zijn samen met de ondernemers duurzame oplossingen onderzocht. Dat onderzoek loopt in 2024 door. Verder hebben we ook in 2023 onze inwoners en bedrijven gestimuleerd om met duurzaamheidsmaatregelen aan de slag te gaan. We hebben dat onder andere gedaan met het energieloket, met collectieve inkoopacties en onze energieambassadeurs.
Met de acties tegelwippen en plantpakketten voor een vierkante meter verharding, hebben wij bewoners bewust gemaakt en gestimuleerd om aan de slag te gaan met klimaatadaptie.
Het zonneveldendossier heeft ook in 2023 onze aandacht gevraagd. Er heeft een herbeoordeling plaatsgevonden van de vijf aanvragen voor een zonnepark. Uiteindelijk is voor 2 parken een ontwerpvergunning afgegeven. Na de zienswijzeperiode is een vergunning verleend voor Zonnepark De Bergen.
De nieuwe welstandsnota heeft ertoe geleid dat er meer mogelijkheden zijn voor verduurzaming van monumenten en woningen in beschermde dorpslinten. De verduurzaming van het gemeentehuis is afgerond en beoordeeld op energielabel B. Gestart is met het opstellen van een duurzaamheidsroutekaart voor alle gemeentelijke gebouwen.

Economie, recreatie en toerisme

Eind 2023 is een draagvlakonderzoek opgestart onder de lokale ondernemers voor een ondernemersfonds. Afhankelijk van het resultaat zullen verdere stappen worden gezet voor de invoering van zo'n fonds.
Afgelopen zomer is de toeristisch-recreatieve veerverbinding naar de Hofmansplaat van start gegaan. Verder loopt er onderzoek naar een driehoeksverbinding (Drimmelen-Geertruidenberg-Hank) voor fietsers en wandelaars. Plannen voor de kop van de haven in Lage Zwaluwe (inclusief strandje), de entree van de Kleine Schans en het doortrekken van het Beverpad zijn in voorbereiding.
Met betrekking tot afvalinzameling zijn we in 2023 gewisseld van inzamelaar, zijn de minicontainers vervangen en is er gekozen voor een nieuwe manier van inzameling van oud papier en karton. De nieuwe werkwijze zal in 2024 worden uitgerold.

Programma Sociaal Domein

Het afgelopen jaar kenmerkt zich door oplopende kosten. De vraag naar ondersteuning, hulp en zorg blijft toenemen. Hier zijn meerdere oorzaken voor, zoals vergrijzing maar ook als de alsmaar complexer wordende samenleving. Ook de kosten nemen toe met name door toenemende personeelskosten.

Ook zien we een toenemende druk op de accommodaties. Accommodaties zijn belangrijk voor de leefbaarheid van onze kernen. Steeds vaker moeten we als gemeente laveren tussen de wens om in iedere kern voorzieningen te hebben en de toenemende kosten die dat met zich meebrengt.

Een andere ontwikkeling die we zien is de huisvesting van aandachtsgroepen. Het aantal statushouders neemt toe en dat legt druk op onze woningen, maar ook op de sociale voorzieningen zoals scholen, vluchtelingenwerk en maatschappelijke hulpverlening. Ook de begeleiding van deze doelgroepen vraagt meer en soms ook andere zaken van de gemeente.

Onderwijs, jeugd en gezondheid

Er is een aantal onderzoeken uitgevoerd voor scholen in de gemeente. Het gaat hier om het Dongemond College, Den Duin en de drie scholen in Terheijden. De vorming van IKC's blijft daarbij het streven.

Ook jeugdzorg blijft in ontwikkeling. Nog steeds nemen de kosten en aantallen jeugdigen die gebruik maken van jeugdzorg toe. Door het vaststellen van de visie op de jeugdzorg in de regio West-Brabant Oost in 2022 is regionaal de stap gezet om te komen tot beheersing van die kosten. In 2023 is de visie uitgewerkt tot het regionale strategieplan "Dichtbij en op maat". Een belangrijk onderdeel van het strategieplan is de nieuwe inkoop en de vorming van Stevige Lokale Teams.

We blijven inzetten op verstevigen van het Centrum voor Jeugd en Gezin, Een voorbeeld is de samenwerking met het onderwijs, door middel van "jeugdcoaches" op de scholen. De toenemende kosten van het CJG zijn een belangrijk punt van aandacht. Ook hier geld dat de cao-ontwikkelingen een groot deel verklaren.

De ontwikkeling van een visie voor het Sociaal Domein zal gaan bijdragen aan het integraal bekijken van alle vraagstukken. Door steeds meer aan de voorkant, of -zoals sommige experts het noemen- het hoofdveld, te proberen de druk op de zorg af te verlichten.

Zorg voor kwetsbare burgers

Ook dit jaar is de energietoeslag toegekend aan mensen. We hebben een grote inhaalslag gemaakt in de huisvesting van statushouders, waardoor we de achterstand hebben ingelopen en we niet meer onder actief toezicht staan van de provincie.

Het belang van de huiskamers voor de leefbaarheid van onze kernen is ook dit jaar een belangrijk punt van aandacht geweest. Grote vraag is, en daar verwachten we in 2024 met een antwoord voor te komen, hoe houden we de accommodaties toegankelijk voor de doelgroepen, oftewel hoe blijft het betaalbaar voor zowel de inwoners als de gemeente.

De eerste twee cliënten hebben een stap gezet naar zelfstandig wonen in de wijk, hierbij wordt nauw samengewerkt tussen de gemeente en het regionale team beschermd wonen. Ook is er een nieuw convenant Thuis in de wijk ondertekend.

Sport en bewegen

De gemeente is nog altijd in een gerechtelijke procedure verwikkeld met de hoofdaannemer van de renovatie van de zwembaden. Nog steeds wordt ingestoken op een minnelijke schikking van de geschilpunten.

Het project inclusie is in 2023 afgerond, maar het werken aan een inclusieve samenleving nadrukkelijk niet. Resultaat van het project is onder andere een goede samenwerking met de ervaringsdeskundigen.

Het lokaal sportakkoord is herijkt en samenwerking met de kerngroep is gestart.

Financieel

Het exploitatieresultaat over 2023 bedraagt -/- € 213.713 negatief.
Aan de gemeenteraad wordt voorgesteld om het volledige bedrag te onttrekken uit Algemene Reserve.

Bij de najaarsnota werd een negatief resultaat van -/- € 1.139.690 begroot.
Onderstaand een overzicht van de grote verschillen tussen de najaarsnota en jaarstukken.

Tabel: voordelige verschillen tussen Najaarsnota en jaarstukken

Financiële afwijkingen				
Voordelen	**Thema**	**Omschrijving**	**Bedrag**	
Programma 1	Levendige dorpen	Dorpsgericht werken doorontwikkeling doorpsgericht werken	85.000	V
	Dienstverlening en samenwerking met de inwoners	Minder toerekening uren aan programmabegroting/rekening	58.000	V
Programma 2	Natuur en groen	Beleidsplannen openbaar groen: advieskosten	25.000	V
	Verkeer en inrichting openbare ruimte	Kabels en leidingen:inhuur, herstelwerkzaamheden en leges	169.000	V
	Verkeer en inrichting openbare ruimte	Civiele kunstwerken: onderhoud	30.000	V
Programma 3	Woningbouw en ruimte	Omgevingsvergunning	229.000	V
	Woningbouw en ruimte	Omgevingswet	230.000	V
	Woningbouw en ruimte	Omgevingsdienst Midden- en West Brabant	47.000	V
	Duurzaamheid	Duurzaamheid: uitvoeringsprogramma	28.000	V
	Duurzaamheid	Energietransitie: SMP, WUP, advieskosten	127.000	V
	Economie, recreatie en toerisme	Projecten recreatie en toerisme Coalitieakkoord	109.000	V
	Economie, recreatie en toerisme	Samenwerking Biesbosch	73.000	V
	Economie, recreatie en toerisme	Voetveren: explotiatie	42.000	V
Programma 4	Jeugdhulp - toegang	SPUK IZA en div	85.000	V
	Jeugdhulp - Specialistische zorg	Persoonsgebonden budget jeugdwet - minder aanvragen	30.000	V
	Jeugdhulp - Specialistische zorg	Toegang en preventie jeugd regio - afrekening 2022	45.000	V
	Gezondheid	SPUK GALA en IZA	31.000	V
	Participatie en schuldenproblematiek	Afgesloten dossiers schuldhulpverlening, armoedebeleid en reguliere bijstand	80.000	V
	Participatie en schuldenproblematiek	Extra middelen Wet Inburgering	141.000	V
	Participatie en schuldenproblematiek	Vorderingen m.b.t. uitkeringen	207.000	V
	Participatie en schuldenproblematiek	Meer opvangplaatsen Oekrainers gerealiseerd	659.000	V
	Sociale structuur, sport en zorg	Regionale WMO voorziening - GR Beschermd Wonen	69.000	V
	Sociale structuur, sport en zorg	Overig WMO - Lagere kosten Inclusie	41.000	V
	Sociale structuur, sport en zorg	Overig WMO - personeelskosten	39.000	V
	Sociale structuur, sport en zorg	Overig WMO - GALA en div	73.000	V
	Sociale structuur, sport en zorg	Sociaal culturele centra - Bernardus	34.000	V
	Sociale structuur, sport en zorg	Overige kosten sociale structuur - div	41.000	V
Alg. dekkingsmiddelen	Lokale heffingen	Hogere opbrengsten Onroerendezaakbelasting+Precariobelasting	32.000	V
	Saldo financieringsfunctie	Hogere rente opbrengsten	48.000	V
	Overige algemene dekkingsmiddelen	Vrijval stelpost CAO verhoging	500.000	V
Overhead	Management en bestuursondersteuning	Minder externe inhuur dienstverleningsconcept	34.000	V
	Management en bestuursondersteuning	Minder uren toegerekend aan bestuursondersteuning	58.000	V
	Automatisering	Digitale stelsel omgevingswet	75.000	V
	Automatisering	Minder externe ondersteuning verbeteren informatiemanagement	30.000	V
	Facilitaire zaken	Lagere kapitaallasten	78.000	V
	Financiële administratie	Geen kapitaallasten en inhuur projectleider nieuw financieel pakket	69.000	V
	Personeel en organisatie	Resitutiefee gemeenschappelijke regeling Regio West Brabant	45.000	V
	Communicatie	Lagere kapitaallasten website	45.000	V
		Diverse voordelen per saldo	34.478	V
Totaal voordelen			**5.243.478**	**V**

Tabel: nadelige afwijkingen tussen Najaarsnota en jaarstukken

Financiële afwijkingen				
Nadelen	**Thema**	**Omschrijving**	**Bedrag**	
Programma 1	Veiligheid	Drugsdumpingen	47.000-	N
	Veiligheid	Bestrijding ondermijning	30.000-	N
	Veiligheid	Verdeling uren Boa's	45.000-	N
	Dienstverlening en samenwerking met de inwoners	Burgerzaken, inhuur personeel en extra verkiezingen	128.000-	N
	Dienstverlening en samenwerking met de inwoners	Hogere dotatie aan pensioenvoorziening wethouders	150.000-	N
Programma 2	Natuur en groen	Openbaar groen: onderhoud	95.000-	N
	Natuur en groen	Speelterreinen en -toestellen: onderhoud	32.000-	N
	Natuur en groen	Bestrijding exoten	54.000-	N
	Verkeer en inrichting openbare ruimte	Openbare verlichting: onderhoud	40.000-	N
	Water	Riool(heffing): toerekening van overhead, rente, BTW en taakvelden	168.000-	N
Programma 3	Woningbouw en ruimte	Ruimtelijke ordening: personele kosten / inhuur, advieskosten zonnevelden	141.000-	N
	Woningbouw en ruimte	Woningbouwprojecten	149.000-	N
	Woningbouw en ruimte	Faciliterende grondexploitaties	96.000-	N
	Woningbouw en ruimte	Grondbeleid: opstellen nota Grondbeleid / nota kostenverhaal	62.500-	N
Programma 4	Onderwijs, jeugd en gezondheid	Onderwijs - Leerlingenvervoer	158.000-	N
	Jeugdhulp - voorliggende voorziening en preventie	Taskforce Jeugd - inhuur	114.000-	N
	Jeugdhulp - Specialistische zorg	Zorgafname niet vrij-toegankelijke jeugdhulp - meer jeugdigen in zorg	531.000-	N
	Participatie en schuldenproblematiek	Hogere instroom uitkeringsgerechtigden	45.000-	N
	Participatie en schuldenproblematiek	Voorzieningen voor minima - energietoeslag	562.000-	N
	Sociale structuur, sport en zorg	Buitensport/Sportakkoord	58.000-	N
	Sociale structuur, sport en zorg	Sociaal culturele centra - Mayboom, Cour en div verschillen	114.000-	N
Alg. dekkingsmiddelen	Saldo financieringsfunctie	Inhuur personeel	30.000-	N
	Vennootschapsbelasting	Vennootschapsbelasting 2022	180.000-	N
	Overige algemene dekkingsmiddelen	Prijs- hoeveelheidsverschil verantwoorde uren	59.000-	N
Overhead	Huisvesting	Hogere energiekosten gemeentehuis	42.000-	N
	Automatisering	Afboeken kredieten ICT	824.000-	N
	Personeel en organisatie	WW-lasten en pensioenafdrachten voormalig personeel	160.000-	N
	Personeel en organisatie	Arbeidsvoorwaarden nieuwe CAO	74.000-	N
	Personeel en organisatie	Storting voorziening spaarverlof	62.000-	N
	Front-office	Formatie publiekszaken	67.000-	N
Totaal nadelen			**- 4.317.500**	**N**

Totaal afwijking	**925.978**

Onze financiële positie komt niet alleen tot uitdrukking in de ontwikkeling van het resultaat en het vermogen. Ook de financiële kengetallen geven alleen en in samenhang een beeld van die positie.

Tabel Par.A-4

Jaarstukken 2023			
Kengetallen	Verloop van de kengetallen		
	Jaarrekening 2022 31-12-2022	Begroting 2023 31-12-2023	Jaarrekening 2023 31-12-2023
1a. Netto schuldquote	24%	57%	35%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	21%	55%	31%
2. Solvabiliteitsratio	52%	42%	44%
3. Kengetal grondexploitatie	-1%	-1%	0%
4. Structurele exploitatieruimte	3%	6%	-4%
5. Belastingcapaciteit	76%	83%	82%

Kijkend naar de normen (zie paragraaf Weerstandsvermogen), ontwikkeling en uitkomsten van de kengetallen, is de financiële positie van de gemeente Drimmelen solide.

Programma's

Programmaverantwoording

Inleiding

Het programmaplan omvat de programma's uit het coalitieakkoord "Bouwen aan een duurzaam, sociaal en veilig Drimmelen". Dat zijn:

- Programma 1 - Burger en bestuur
- Programma 2 - Openbare ruimte
- Programma 3 - Ruimte, Wonen, Duurzaamheid en Economie
- Programma 4 - Sociaal domein

Elk van deze vier programma's is uitgewerkt in:

- de thema's uit het coalitieakkoord;
- per thema: de beoogde maatschappelijke effecten (Wat willen we bereiken?), de wijze waarop die effecten bereikt gaan worden (Wat gaan we ervoor doen?) en het te bereiken resultaat;
- prestatie-indicatoren;
- de raming van baten en lasten (Wat gaat het kosten?)

De programma's en de doelstellingen uit het coalitieakkoord gelden voor de gehele raadsperiode. In de begroting zijn alleen die ambities opgenomen die voor het betreffende begrotingsjaar gelden. In dit geval 2023.

1. Burger en bestuur

Inleiding

Het programma is uitgewerkt in drie thema's. De programmadoelstellingen zijn uitgewerkt in de volgende thema's en bijbehorende sub-doelstellingen:

1. Veiligheid
2. Dienstverlening en samenwerking met de inwoners
3. Levendige dorpen.

1.1 Veiligheid

Wat willen we bereiken?

Een leefbare en veilige samenleving

Een leefbare en veilige samenleving. Waarbij we als gemeente in verbinding staan met onze dorpen. We denken samen met onze inwoners na over veiligheidsvraagstukken en oplossingen. Onze BOA's handhaven samen met de politie de veiligheid in situaties waarin dat wordt gevraagd.

Wat gaan we daarvoor doen?

Controles op leegstand/vergunning verlening

Omschrijving

Crimineel geld mag de bovenwereld niet bereiken. De gemeente is scherp op ondermijning en witwaspraktijken. We weigeren een vergunning of trekken deze in als deze misbruikt wordt voor het faciliteren van criminele activiteiten. We besteden speciale aandacht aan kwetsbare leegstand in ons buitengebied.

Wat is het resultaat?
Inzicht in het ondermijningsvraagstuk, bewustwording bij medewerkers. BIBOB toetsing voor meer sectoren dan alleen de Alcoholwet. Hiervoor is extra personele capaciteit nodig.

Kwaliteit

Het cluster Veiligheid werkt binnen en buiten samen op het ondermijningsvraagstuk. In 2023 is het nieuwe BIBOB beleid Baroniebreed geschreven. De beleidslijn BIBOB is door het college in november 2023 vastgesteld. Vanuit cluster veiligheid zijn er twee coördinatoren aangewezen om toezicht te houden op de uitvoering van het beleid.

(Drugs)Meldpunt

Omschrijving

Er komt een (drugs)Meldpunt waarbij je als inwoner makkelijk en anoniem een melding kunt doen van activiteiten die je niet vertrouwt en vertrouwelijk advies kunt vragen over wat je het beste kunt doen als je er zelf mee te maken krijgt. We volgen de meldingen actief op en informeren de melder over de uitkomsten daarvan. Het initiatief voor een betrokken vertrouwenspersoon dat de ZLTO hiervoor ontwikkeld heeft is waardevol.

Wat is het resultaat?
Meer kenbaarheid van bestaande meldpunten. Onderzoek naar mogelijkheid eigen drugsmeldpunt.

Kwaliteit

Gemeente Drimmelen is sinds juni 2023 aangesloten bij Meld Misdaad Anoniem. Hier kunnen buiten drugsmeldingen ook andere zaken gemeld worden met name over het onderwerp ondermijning. Met

communicatie is hier een strategie op geschreven voor bekendheid meldpunt(en) die doorloopt in 2024.

Voorlichting

Omschrijving

Voorkomen dat kinderen en jongvolwassenen aan de drugs gaan of op het slechte pad belanden is een topprioriteit. Voorkomen is beter dan genezen. Scholen, verenigingen en jeugdwerkers hebben samen met de ouders een belangrijke rol in voorlichting en het vroeg signaleren van problemen. Hier moeten we meer op inzetten. Moedige Moeders moet onderdeel blijven van het standaard-aanbod van de gemeente zodat ook ouders, broers en zussen goed geïnformeerd worden over de gevaren van drugs en bij elkaar terecht kunnen voor steun en advies.

Wat is het resultaat?
Kinderen en jongvolwassenen worden op diverse manieren, bijvoorbeeld door voorlichting, geïnformeerd over drugs.

Kwaliteit

Samen met onze partners zetten we doorlopend in op voorlichting en vroegsignalering. Dit doen we op diverse manieren, zoals een inloopspreek uur van Halt en Novadic Kentron, jongerenwerk, voorlichting door GGD etc. Daarnaast heeft Moedige Moeders een aanbod voor familieleden van personen met verslavingsproblematiek.

Extra subsidie

Omschrijving

Verenigingen die actief aan voorlichting en preventie van drugsgebruik doen, krijgen een extra subsidie van de gemeente bovenop hun bestaande subsidie voor jeugdleden.

Wat is het resultaat?
De subsidieregeling is aangepast, subsidie voor voorlichting en preventie van drugsgebruik is mogelijk.

Kwaliteit

In 2023 heeft Moedige Moeders bijeenkomsten en weerbaarheidstrainingen georganiseerd voor ouders van kinderen met een verslaving. Daarnaast hebben ze een grote bijeenkomst georganiseerd voor naasten en andere geïnteresseerde over verslaving en de gevolgen.

Geavanceerde technieken

Omschrijving

We zetten in op geavanceerde technieken en methoden om maatregelen te nemen in situaties die bij herhaling voor overlast en (gevoelens van) onveiligheid bij onze inwoners zorgen. Hierbij sluiten we een – binnen de mogelijkheden van de privacywetgeving – preventieve toepassing van cameratoezicht niet uit.

Wat is het resultaat?
Onderzoek naar de inzet van geavanceerde technieken. Aan de hand van dit onderzoek uitvoeringsmogelijkheden oppakken.

Kwaliteit

In 2022/2023 is er onderzoek gedaan naar geavanceerde technieken. Hieruit is een uitvoeringsplan cameratoezicht ontwikkeld met hierin een afwegingscriteria. De raad heeft input geleverd en de uitvoering zal begin 2024 worden gestart op de eerste locatie.

Aandacht voor meldingen

Omschrijving

We onderkennen dat de beperkingen in bewegingsvrijheid tijdens de corona-periode tot spanningsvolle thuissituaties voor onze inwoners hebben kunnen leiden. Daarom hebben we nog nadrukkelijker aandacht voor meldingen over huiselijk geweld en kindermishandeling.

Wat is het resultaat?
Campagne om extern én intern duidelijkheid te geven hoe te melden. Met de Meldcode Huiselijk geweld als basis.

Kwaliteit

Op de scholen is training gegeven aan leerkrachten en intern begeleiders in het gebruik van de Meldcode. We merken dat er nog steeds een drempel is. In zorgoverleggen maken we als gemeente dit onderwerp bespreekbaar door het op de agenda te zetten.

Extra Boa

Omschrijving

De huidige capaciteit BOA's is met 2 fte onvoldoende om genoeg aandacht te geven aan de handhaving op kleine ergernissen en voor goede handhaving in de Biesbosch. Er moet dus capaciteit bij.

Wat is het resultaat?
Verbetering van toezicht en handhaving in de openbare ruimte door het aannemen van een derde BOA.

Kwaliteit

In oktober 2022 is de derde boa in dienst genomen. Door personeelswisselingen zijn we niet het hele jaar 2023 op sterkte geweest. Vanaf november is er weer een nieuwe boa in dienst.

1.2 Dienstverlening en samenwerking met de inwoners

Wat willen we bereiken?

Investeren in de relatie met onze inwoners

Door de steeds lagere opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen wordt de noodzaak om te investeren in de relatie met onze inwoners alleen maar groter. Bovendien heeft de landelijke toeslagenaffaire het vertrouwen in de overheid ernstig beschadigd.
We zullen meer de dorpen in moeten om met onze inwoners het gesprek aan te gaan, het vertrouwen te verdienen en initiatieven meer en meer te omarmen. Het dorpsgericht werken met vaste aanspreekpunten per dorp moet daar een belangrijke rol in spelen. De energietransitie en het werken aan aardgasvrije wijken zijn bij uitstek onderwerpen die we op die manier aan moeten gaan pakken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Dienstverleningsconcept

Omschrijving

We investeren in een eigentijds en toekomstgericht dienstverleningsconcept, waarbij de inwoner veel vanuit zijn stoel thuis KAN regelen. We maken afspraken over kwaliteitsnormen en opvolging van klachten (afhandeling, reactie etc.).

Wat is het resultaat?
Een informatievoorziening die up-to-date is. Een dienstverleningsconcept, met name gericht op digitale dienstverlening. Ook is een geactualiseerd kwaliteitshandvest vastgesteld.

Kwaliteit

Het dienstverleningsconcept is in november vastgesteld door de gemeenteraad.

Burgerparticipatie

Omschrijving

We staan open voor andere vormen van burgerparticipatie. En willen hierover in gesprek gaan met de raad. We leggen hierover afspraken goed vast in de (verplichte) participatieverordening. Het vinden van de zwijgende meerderheid is één van de doelen.

Wat is het resultaat?
Een beleidsnota burgerparticipatie met nieuwe vormen van burgerparticipatie.

Kwaliteit

In 2023 is verder gewerkt aan het gemeentebrede participatiebeleid. We hebben een flitspeiling onder inwoners gehouden, bewonersavonden georganiseerd, overleg gehad met de Adviesraad Sociaal Domein en een presentatie gegeven aan de gemeenteraad. In 2024 wordt het nieuwe participatiebeleid voorgelegd aan de gemeenteraad. De doorontwikkeling van dorpsgericht werken maakt onderdeel uit van het nieuwe participatiebeleid.

Visie dorpsgericht werken

Omschrijving

We leggen de verbinding tussen de energietransitie en dorpsgericht werken om een dorps- en wijkgerichte aanpak mogelijk te maken rondom de opgave “aardgasvrij". Met als doel om woningen snel te verduurzamen en energiearmoede te voorkomen.

Wat is het resultaat?
Een geactualiseerde visie op dorpsgericht weken en een dorpsgerichte aanpak van de energietransitie.

Kwaliteit

De doorontwikkeling van de visie op Dorpsgericht werken is in 2023 vanuit de energietransitie, het gemeentebrede participatiebeleid en vanuit het Sociale Domein opgepakt. Hierbij worden ook de zaken die in het coalitieakkoord staan over het betrekken van inwoners en het organiseren van aanspreekpunten meegenomen. In 2024 wordt hierover in samenhang met het participatiebeleid besloten.

Aanspreekpunt

Omschrijving

Vanuit het gemeentehuis en de buitendienst werken we met vaste aanspreekpunten per dorp over zaken in de openbare ruimte of andere zaken. Deze aanspreekpunten of coördinatoren hebben enige vorm van doorzettingsmacht binnen de organisatie.

Wat is het resultaat?
Meer duidelijkheid voor bewoners over het onderhoud aanleg en beheer van de openbare ruimte.

Kwaliteit

In 2023 kwamen we tot de conclusie dat we geen goede aanpak voor een aanspreekpunt Openbare Werken konden vormen. Omdat we ook nadachten over dorpsgericht werken gaven we de voorkeur aan het combineren van deze twee onderdelen. Eind 2023 waren we nog niet gereed met de gecombineerde aanpak.

Versterken contact burgers

Omschrijving

We zoeken onze inwoners op en werken van buiten naar binnen (bijvoorbeeld door op locatie te vergaderen). Op deze manier versterken we het contact met onze inwoners en vergroten we het vertrouwen.

Wat is het resultaat?
Meer zichtbaarheid, contact en vertrouwen.

Kwaliteit

In diverse participatietrajecten hebben we onze inwoners opgezocht en op locatie in de dorpen bijeenkomsten gerealiseerd.
Voor de gemeenteraad geldt dat er een communicatieadviseur is aangesteld die een actieplan heeft opgesteld. Dit plan voorziet in een aantal concrete acties om inwoners meer bij politiek en bestuur in Drimmelen te betrekken. Daarnaast is de gemeenteraad in het najaar 2023 gestart met de werkgroep vernieuwing lokale democratie. Een van de doelstellingen van de werkgroep is om het huidige vergadersysteem onder de loep te nemen en de betrokkenheid van inwoners binnen het raadsproces te vergroten.

Begrijpelijk communiceren

Omschrijving

We willen begrijpelijke taal in alle uitingen van de gemeenten als uitgangspunt. Extra aandacht hierbij geven we aan laaggeletterden. Dit doen we met beelden, de voorleesfunctie en een lettertype voor mensen met dyslexie.

Wat is het resultaat?
Structurele aandacht voor begrijpelijke taal met beelden en toegankelijkheid in alle uitingen, online en offline, zoals op de nieuwe website. Jaarlijks werken we aan bewustwording bij medewerkers hierover. Samen met ervaringsdeskundigen onderzoeken en verbeteren we communicatiemiddelen voor mensen met dyslexie en verbeteren we jaarlijks minimaal één gemeentelijk product met het oog op laaggeletterden.

Kwaliteit

Er is verder gewerkt aan bewustwording rondom laaggeletterdheid en toegankelijkheid binnen en buiten de gemeentelijke organisatie vanuit het project ‘Inclusie’. Dit door middel van verschillende acties waaronder de Beleefmiddag, video’s, scholenbezoeken, interne communicatie et cetera.
De gemeentelijke brief om een paspoort/ID-bewijs aan te vragen is aangepakt, gebruik makend van ervaringsdeskundigheid op het gebied van laaggeletterdheid. De aangepaste brief wordt in 2024 ingevoerd. Voor alle medewerkers is de Klinkende Taalapp beschikbaar als hulpmiddel voor begrijpelijke taal in alle uitingen en de mogelijkheden daarvan zijn ook opnieuw onder de aandacht gebracht.

Veel basisinformatie op de gemeentelijke website is toegankelijker gemaakt. De voorbereidingen zijn getroffen om deze nieuwe toegankelijke manier van werken voor alle webpagina's door te voeren.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Werkelijk 2023
Digitalisering, aantal producten online totaal*	46	36	42
Invulbare pdf's		20	13
Digitalisering, aantal producten online als pdf	48	46	30
Wachttijd in minuten in de hal	2	2	2
Afhandeltijd in minuten, aan de balie**	10	10	10

* Het begrote aantal is lager dan voor 2022 i.v.m. de nieuwe website die eind 2022 live gaat.

** Uitreiken van rijbewijzen en ID's is hierin niet meegenomen; dit gebeurt aan de Servicebalie, zonder afspraak.

1.3 Levendige dorpen

Wat willen we bereiken?

De sociale samenhang van onze dorpen moet worden versterkt

De sociale samenhang van onze dorpen moet worden versterkt, ook om negatieve effecten van de Coronaperiode zoveel mogelijk te beperken. Ieder dorp moet een gezellig dorpshuis hebben dat toegankelijk is en goed wordt onderhouden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Sociaal cultureel dorpshart Made

Omschrijving

Het Sociaal Cultureel Dorpshart in Made wordt deze collegeperiode met de afgesproken ambities opgeleverd. We doen dat in samenspraak met onze samenwerkingspartners en toekomstige gebruikers van de Bernarduskerk.

Wat is het resultaat?
In 2023 wordt de Bernarduskerk binnen de (financiële) kaders opgeleverd en naar tevredenheid in gebruik genomen. In 2025 is het hele plangebied ingericht en opgeleverd.

Kwaliteit

De verbouwing en restauratie van de voormalige Bernarduskerk is in 2023 gestaag voortgezet waarbij de definitieve contouren van het nieuwe sociaal cultureel centrum De Bernardus steeds meer en meer zichtbaar werden. Vanwege capaciteitsproblemen op het landelijke stroomnet is er enige vertraging bij de bouwkundige oplevering opgetreden, maar op 4 februari 2024 is De Bernardus in gebruik genomen. Voor de inrichting van de Bernardus zijn aan Theek 5 en de Stichting de Bernardus, die het sociaal cultureel centrum gaat exploiteren, extra middelen ter beschikking gesteld.

Medio 2023 is de bouw van de eerste nieuwbouwwoningen gestart. Het betreft de 9 beneden-bovenwoningen aan de Patronaatstraat. In een later stadium zullen nog circa 45 woningen in het Dorpshart verrijzen. Vooruitlopend op de oplevering van de Bernardus en de nieuwbouwwoningen zijn de plannen voor de inrichting van de openbare ruimte, waaronder het Gaymansplantsoen, verder uitgewerkt.

Visie Lage Zwaluwe

Omschrijving

We gaan in gesprek met de inwoners van Lage Zwaluwe om een visie op het Lage Zwaluwe van de toekomst te ontwikkelen. Samen denken we na over locaties voor woningbouw, een goede ontsluiting van het dorp, een dorpshart, de kerk, sporthal De Rietgors, gemeenschapshuis Den Domp, de winput

en de daar actieve vrijwilligers en andere maatschappelijke voorzieningen. Door hier samen met de inwoners aan te werken, ontstaan er kansen en draagvlak.

Wat is het resultaat?
Een integrale visie op de ontwikkeling van Lage Zwaluwe. Opgesteld in nauw overleg met de bewoners en bedrijven. Een toekomstvisie op de locaties voor woningbouw, de energietransitie, een goede ontsluiting van het dorp, de Louisepolder, een dorpshart, de toekomst van de kerk, sporthal De Rietgors, gemeenschapshuis Den Domp, de Winput en de actieve vrijwilligers en andere maatschappelijke voorzieningen.

Kwaliteit

Na het vaststellen van een gezamenlijke aanpak voor het proces van de Dorpsvisie, stelden we een digitale vragenlijst open voor iedereen uit Lage Zwaluwe. Dit heeft veel informatie opgeleverd. Hiermee konden we de eerste bijeenkomst organiseren. Deze vond plaats op 14 november 2023. In vijf themakamers haalden we samen met mensen uit het dorp de wensen op die leven in het dorp. Op 7 december spraken we het dorp voor de tweede keer. Toen hebben we met elkaar de doelen en voorwaarden voor de Dorpsvisie genoteerd.

Met al deze informatie wordt een eerste concept Dorpsvisie gemaakt. Die gaan we in februari 2024 toetsen op haalbaarheid met professionals. Tijdens een derde en laatste dorpsbijeenkomst informeren we het dorp over de stand van zaken. Hierna rondt adviesbureau Ruimtemeesters de Dorpsvisie af en volgt besluitvorming in het voorjaar van 2024.

Visie Wagenberg

Omschrijving

Het vraagstuk van een leefbare samenleving speelt zeer zeker ook binnen Wagenberg. In overleg met de inwoners buigen we ons over behoud van het dorpshart, het opknappen van het Van Den Elsenplein, sporthal Driedorp, gemeenschapshuis Plexat en andere maatschappelijke voorzieningen.

Wat is het resultaat?
Een integrale visie op de ontwikkeling van Wagenberg. Opgesteld in nauw overleg met de bewoners en bedrijven.
Een toekomstvisie op Wagenberg met onderwerpen zoals de energietransitie, het dorpshart, het Van den Elzenplein, Sporthal Driedorp, gemeenschapshuis Plexat en andere maatschappelijke voorzieningen.

Kwaliteit

In 2023 is hard gewerkt aan de Dorpsvisie voor Lage Zwaluwe. De dorpsvisie Lage Zwaluwe wordt in het voorjaar van 2024 voorgelegd aan de gemeenteraad. We starten medio mei met de dorpsvisie Wagenberg. De ervaringen van Lage Zwaluwe nemen we mee naar de aanpak voor de dorpsvisie Wagenberg.

Deregulering

Omschrijving

De voor onze dorpen belangrijke evenementen zoals Carnaval, Sinterklaas, kermis, wielerkoersen en dorpsfeesten van (sport)verenigingen blijven we ondersteunen. Samen met de organisatoren gaan we kijken van welke regeldruk we afkunnen om evenementen makkelijker te organiseren. We behouden de bouwhal voor het bouwen van carnavalswagens.

Wat is het resultaat?
Minder regeldruk bij de organisatie van evenementen en behoud van de bouwhal voor carnavalswagens.

Kwaliteit

We zijn in nauw overleg met de organisatoren van evenementen in het kader van het nieuwe evenementenbeleid. De vereenvoudiging van regelgeving maakt daar onderdeel van uit.

Wat heeft het gekost?

Tabel Prg.1-2

		Prim. Begroting 2023	na wijziging 2023	Realisatie 2023
1.1	Veiligheid	2.328.682	2.442.998	2.580.940
1.2	Dienstverlening en samenwerking met de inwoners	2.784.169	3.128.588	3.408.122
1.3	Levendige dorpen	321.078	211.078	125.980
	Totaal lasten	***5.433.929***	***5.782.663***	***6.115.042***
1.1	Veiligheid	11.350	234.814	238.144
1.2	Dienstverlening en samenwerking met de inwoners	397.864	399.864	463.646
1.3	Levendige dorpen	0	0	20
	Totaal baten	***409.214***	***634.678***	***701.810***
	Saldo mutaties reserves	***-18.983***	***-6.483***	***-6.483***
	Saldo van baten en lasten	***5.005.731***	***5.141.502***	***5.406.748***

Begrotingsafwijkingen programma 1

	Programma 1. Burger en bestuur	Begroot	Werkelijk	Verschil	Reserves	Netto	
1.1	Veiligheid	2.208.184	2.342.796	-134.612	0	-134.612	nadeel
1.2	Dienstverlening en samenwerking met de inwoners	2.728.724	2.944.476	-215.752	0	-215.752	nadeel
1.3	Levendige dorpen	211.078	125.960	85.118	0	85.118	voordeel
	Totaal	*5.147.985*	*5.413.232*	*-265.247*	*0*	*-265.247*	*nadeel*

1.1 Veiligheid (€ 135.000 nadeel)

Drugsdumpingen (€ 47.000 nadeel)

In februari 2023 is er een drugsdumping aangetroffen op twee plaatsen in de gemeente Drimmelen. Deze kosten geven een overschrijding in het budget van openbare orde en veiligheid.

Bestrijding ondermijning (€ 30.000 nadeel)

In het coalitieakkoord is afgesproken dat de formatie van openbare orde en veiligheid per 1 januari 2023 structureel wordt verhoogd met 0,5 fte. Er is gekozen om voor de periode december 2022 tot en met juni 2023 eerst iemand in te huren.
Na deze termijn is deze collega vast voor 24 uur aangenomen. De inhuurkosten lagen hoger waardoor er een overschrijding ontstond.

Veiligheid (€ 45.000 nadeel)

Bij de jaarrekening zijn alle uren van de Boa's toebedeeld aan één kostenplaats die valt onder het thema veiligheid. Bij de begroting zijn de uren van Boa's verdeeld onder meerdere kostenplaatsen die vallen onder diverse thema's. Dit zorgt voor een nadelig effect op het thema veiligheid van € 45.000, maar dit heeft kleine positieve effecten op thema's onder andere programma's.

Diverse kleine verschillen per saldo (€ 13.000 nadeel).

1.2 Dienstverlening en samenwerking met de inwoners (€ 216.000 nadeel)

Burgerzaken (€ 128.000 nadeel)

Het budget van Burgerzaken is met € 128.000 overschreden. Dit komt grotendeels door personeel is

ingehuurd als gevolg van langdurige zieke medewerkers, vertrek van medewerkers en de organisatie van twee verkiezingen (€ 152.000 nadelig). Hier tegenover staan hogere inkomsten vanwege verstrekking van met name meer reisdocumenten (€ 24.000). De oorzaak hiervan is dat de inwoners al in 2023 zijn aangeschreven om hun reisdocument te vervangen om de drukte van de balie zoveel mogelijk te verspreiden. Deze vanaf 2024 verwachte drukte is het gevolg van de verlenging van de geldigheid van de reisdocumenten van vijf naar tien jaar met ingang van 2014.

Pensioenvoorziening (€ 150.000 nadeel)
Tot eind 2023 was voor slechts een deel van de toekomstige kosten aan pensioenen gewezen wethouders en nabestaanden, een voorziening opgenomen. De keuze is gemaakt om op basis van onderbouwde berekeningen van onze uitvoerder ProAmbt, een voorziening voor alle huidige en gewezen wethouders en de nabestaanden op te nemen. Het instellen van deze voorziening voorkomt dat in de toekomst een forse bijraming op de begroting gedaan moet worden. We hebben immers in de voorziening rekening gehouden met de te verwachten kosten. De voorziening wordt jaarlijks aan de hand van de onderbouwing van ProAmbt verhoogd of verlaagd.

Programmabegroting/rekening (€ 58.000 Voordeel)
Door het vertrek van medewerkers en een andere invulling van deze functies zijn er bij de jaarrekening minder uren toegerekend aan de kostenplaats programmabegroting/rekening

Diverse kleine verschillen hebben geleid tot een voordeel van € 4.000.

1.3 Levendige dorpen (€ 85.000 voordeel)
Dorpsgericht werken (€ 85.000 Voordeel)
Door het aankomend pensioen van de coördinator dorpsgericht werken en het ontwikkelen van een gemeentebreed participatiebeleid is in 2023 een pas op de plaats gemaakt met de visie dorpsgericht werken. Dit was het moment om na te denken over de doorontwikkeling dorpsgericht werken. Daarbij moest ook nagedacht worden over de positie van dorpsgericht werken ten opzichte van het gemeentebreed participatiebeleid. In 2024 wordt hierover een besluit genomen. Hierdoor zijn minder uren besteed aan dorpsgericht werken dan voorzien en liggen de uitgaven ook lager.

Totaal diverse kleine verschillen programma € 9.000 nadeel.

2. Openbare ruimte

Inleiding

De programmadoelstellingen zijn uitgewerkt in de volgende thema's en bijbehorende sub-doelstellingen:

1. Natuur en Groen
2. Verkeer en inrichting openbare ruimte
3. Water

Er is een duidelijke koppeling met paragraaf C. Onderhoud Kapitaalgoederen. In die paragraaf beschrijven we de maatregelen voor het in stand houden van wegen, riolering, groen, civiele kunstwerken en openbare verlichting.

2.1 Natuur en Groen

Wat willen we bereiken?

Wij willen meer aandacht voor biodiversiteit, streven naar dorpsbosjes in alle dorpen en willen dat onze kinderen de liefde voor de natuur van jongs af aan meekrijgen.

De staat van de natuur in Nederland verslechtert in hoog tempo. Rapport na rapport toont dat aan. In Drimmelen hebben we veel mooie natuur. Het maakt ons tot de blauwgroene gemeente, met de Biesbosch als kloppend hart.
Maar het moet beter en het moet meer.

Wat gaan we daarvoor doen?

Natuurinclusief Bouwen

Omschrijving

De woningbouwopgave is een unieke gelegenheid om tegelijkertijd de groenvoorzieningen in te richten. We bouwen natuurinclusief en behouden onze hoogwaardige natuur. Zodat onze inwoners in en rondom huis fijn kunnen leven.

Wat is het resultaat?
Nieuwbouwwoningen hebben zo veel als mogelijk voorzieningen die terug te vinden zijn in de Richtlijnen Natuurinclusief Bouwen van de Rijksoverheid.
Nieuwbouwwijken zijn duurzaam ingericht en hebben minimaal 50 m2 groen per woning die verschillende insectenminnende beplanting bevatten.

Kwaliteit

Bij de ontwikkeling van nieuwbouwplannen hanteren wij de gemeentelijke richtlijn dat voor elke nieuwbouwwoning 50 m2 groen wordt opgenomen. Ook stimuleren we om de woningen met natuurinclusieve maatregelen uit te voeren. We zijn inmiddels aan de slag gegaan met het opstellen van een lokaal beleidskader waarin we aangeven wat we onder natuurinclusief bouwen verstaan en welke voorwaarden we hieraan willen verbinden. Ook maken we een inspiratiegids met voorbeelden van natuurinclusieve maatregelen voor de woningen zelf, de inrichting van een woonperceel en de openbare ruimte. Dit geven we mee aan ontwikkelaars in onze gemeente. Op die manier weten ze precies wat wij van hen verwachten op het gebied van natuurinclusief bouwen.

Plaatsen extra bomen (Hittestress)

Omschrijving

Bij het (opnieuw) inrichten van onze groenvoorzieningen zien we het planten van bomen als onderdeel van de klimaatadaptatie. Door extra bomen in de dorpskernen te planten, beperken we de gevolgen

van hittestress.

Wat is het resultaat?
In het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) is een aantal ambitieniveaus aangegeven. Eén daarvan bestaat uit het creëren van schaduwplekken (in relatie tot Hittestress) binnen een straal van 300 tot 500 meter van een woning. In de kernen creëren we binnen een straal van 500 meter schaduwplekken van gemiddeld 200 m2 (in concept WRP). We liften hiervoor mee met reconstructies.

Kwaliteit

In het DPRA staan 5 thema's. Eén daarvan is hittestress. Een manier om hittestress te beperken is het planten van bomen. Naast het verfraaien van de omgeving dragen bomen door de schaduw bij aan het beperken van de hittestress.

Bij de uitwerking van reconstructies besteedden we specifieke aandacht aan het planten van extra bomen. Daarnaast kregen bomen extra aandacht bij lopende projecten. Tot slot besloten we het planten van extra bomen onder te brengen bij het project Dorpsbosjes.
In het ontwerp van de rioolmaatregelen in de Gomarusstraat in Wagenberg en de Meidoornlaan in Made namen we 21 extra bomen op. Bij de uitvoering van de rioolmaatregelen Griendwerkerstraat (Lage Zwaluwe en Nachtegaalstraat (Made) legden we zo'n 2.900 m2 groene parkeerplaatsen en 700 m2 extra groen aan.

Dorpsbosjes

Omschrijving

Samen met onze inwoners gaan we de mogelijkheid van de aanleg van dorpsbosjes onderzoeken. Een plaats voor iedereen om in de vrije tijd dichtbij van de natuur te genieten;

Wat is het resultaat?
Een plan voor het aanleggen van dorpsbosjes. Hierbij beoordelen we alle kernen.

Kwaliteit

We begonnen later met de voorbereidingen voor een plan voor dorpsbosjes, omdat het invullen van de vacature Biodiversiteit en Klimaatadaptatie lastig bleek. Na de inwerkperiode actualiseerden we eerst het actieplan biodiversiteit. Er bleef onvoldoende tijd over om het plan voor dorpsbosjes in 2023 af te ronden.

Vergroten biodiversiteit

Omschrijving

Om de natuur en het landschap te versterken gaan we de biodiversiteit vergroten. Daarvoor stellen we samen met partners als Kiemkracht en de Madese natuurvrienden een plan van aanpak op en brengen dat in uitvoering.

Wat is het resultaat?
Een geactualiseerd plan van aanpak biodiversiteit. Daarnaast gebruiken we reconstructies om de biodiversiteit te vergroten. Extra kosten dekken we uit dit budget.

Kwaliteit

Onze groenpartners dachten actief mee over de inhoud en voeren in gezamenlijkheid met ons diverse acties uit. We stelden het actieplan Biodiversiteit in het eerste kwartaal van 2024 vast.

We veranderden ca 1.800 m2 groen in biodivers groen.

Ecologisch bermbeheer

Omschrijving

We houden vast aan het slim ecologisch beheren van bermen. Waarbij we onze leercurve benutten en waarbij oog is voor de veiligheid bij dit beheer.

Wat is het resultaat?
Veilige, weelderige bermen en ecologisch bestrijden exoten. Dit gecombineerd met veilig gebruik van fietspaden en polderwegen. Jacobskruiskruid is ongeschikt als voedsel voor dieren. Daarom willen we op de plaatsen waar het gevaar oplevert voor de dieren Jacobskruiskruid plukken. Samen met de Zuid-Nederlandse Land- en Tuinbouw Organisaties (ZLTO) en andere belanghebbenden verwijderen we het kruid.

Kwaliteit

In 2023 voerden we het ecologisch bermbeheer verder door. We kregen complimenten over de kleurrijke bermen. Belangrijk was dat we stroken maaiden langs fietspaden, zodat we de veiligheid vergrootten. Zichthoeken op kruisingen maaiden we één keer in de zomer en één keer in het najaar.

Vanuit de agrariërs kregen we weinig meldingen over Jacobskruiskruid. We vroegen de ZLTO hier nog extra aandacht aan te besteden. In 2023 plukten we op eigen initiatief bij enkele locaties Jacobskruiskruid.

Verbeteren verbinding Natuur -agrariërs

Omschrijving

Met de agrarische sector gaan we veel meer de verbinding tussen agrariërs en natuur leggen. Goede voorbeelden genoeg!

Wat is het resultaat?
Meer begrip voor en kennis van elkaars belangen in relatie tot biodiversiteit. Bij het halfjaarlijks overleg met de Zuid-Nederlandse Land- en Tuinbouw Organisatie (ZLTO) staat dit onderwerp op de agenda.

Kwaliteit

De ZLTO neemt deel aan het periodieke groenoverleg dat elke 3 maanden plaatsvindt en waar biodiversiteit een standaard onderwerp is op de agenda. In het actieplan biodiversiteit nemen we acties op waaruit blijkt dat de agrariërs bijdragen leveren aan het behoud en verbeteren van de lokale biodiversiteit.

Voorzieningen bevordering toerisme rondom de Biesbosch

Omschrijving

De Biesbosch is een natuurgebied dat open staat voor recreatie en ondernemerschap, maar zonder dat de unieke natuurwaarden onder druk komen te staan. Toerisme vindt plaats op de juiste locatie: we stimuleren recreanten om vooral aan de randen van de Biesbosch te ontspannen. Samen met Bedrijvennetwerk Drimmelen stellen we een plan op voor het gebied tussen het Gat van de Ham en Drimmelen met de aanleg van strandjes en beleefroutes. Iedereen die van de Biesbosch geniet, snapt dat ook daar geleidelijk stappen gezet moeten worden om te verduurzamen. We kijken samen met ondernemers en booteigenaren hoe we de verduurzaming kunnen stimuleren, maar houden daarbij vast aan de recente afspraken die daarover gemaakt zijn in de gemeenteraad.

Wat is het resultaat?
Het opstellen en uitvoeren van een inrichtingsplan voor het gebied tussen het Gat van den Ham en Drimmelen inclusief de oevers van de Amer (strandjes). Het plan heeft als doel om de recreatie én de natuur te versterken. Het plan wordt opgesteld en uitgevoerd in samenspraak met diverse stakeholders zoals Recreatief Drimmelen.

Ook verkennen we de mogelijkheden om de boten in de Biesbosch te verduurzamen (stil en duurzaam varen). We doen dat samen met ondernemers en booteigenaren. De maatregelen moeten 'haalbaar en betaalbaar' zijn.

Kwaliteit

In 2023 is gestart met de opgave uit het coalitieakkoord om een plan op te stellen voor het Gat van den Ham. Er zijn scenario's ontwikkeld over een mogelijke ontwikkelrichting voor het gebied vanuit de thema's: duurzame landbouw, recreatie, natuur. Belangrijke partijen als het Waterschap en de Provincie zijn hierbij betrokken.

Samen met de ondernemers is onderzoek uitgevoerd naar de haalbaarheid na stil en duurzaam varen. In 2024 wordt dat voortgezet.

Verminderen overlast

Omschrijving

We handhaven streng op overlast en pakken de veroorzakers aan.

Wat is het resultaat?
Minder overlast (zie extra boa).

Kwaliteit

Zie paragraaf 1.1

Verwijderen Jacobskruiskruid

Omschrijving

Jacobskruiskruid is ongeschikt als voedsel voor dieren. Daardoor willen we op de plaatsen waar het gevaar oplevert voor de dieren het Jacobskruiskruid plukken. Samen met de ZLTO en andere belanghebbenden verwijderen we het kruid.

Wat is het resultaat?
Er is geen Jacobskruiskruid meer op plaatsen waar het gevaar oplevert voor dieren.

Kwaliteit

Zie ecologisch beheer van bermen.

Prestatie-indicator

In 2023 rondden we geen grote projecten af waarbij we de Bouwapp gebruikten (zie paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen). Daarom hielden we geen enquête.

Prestatie-indicator	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Werkelijk 2023
Bewoners zijn tevreden over de afgeronde projecten	67%	70% of meer	N.v.t.

2.2 Verkeer en inrichting openbare ruimte

Wat willen we bereiken?

Stoepen, fietspaden en wegen veiliger maken zodat iedereen met een gerust hart door de dorpen heen kan.

Iedereen wil dat zijn kind veilig naar school kan lopen en dat je 's avonds zonder zorgen naar de sportvelden kunt fietsen. Dat je na een dag werken je auto in de buurt kwijt kunt en je makkelijk kunt gaan winkelen bij onze lokale ondernemers. Daarom moet er geïnvesteerd worden om onze stoepen,

fietspaden en wegen veiliger te maken zodat iedereen veilig door en naar de dorpen kan. Soms vraagt dat om simpele maatregelen zoals zorgen dat de stoeptegels recht liggen, maar ook grotere investeringen schuwen we niet. Alleen zo houden we onze dorpen (verkeers)veilig. Daarnaast zorgen we er voor dat het er netjes uit blijft zien en het groen goed onderhouden wordt. De blauwgroene gemeente blijft ons visitekaartje.

Wat gaan we daarvoor doen?

Realisatie bypass Zoutendijk

Omschrijving

We willen Hooge Zwaluwe verkeersveilig maken. Met het grote aantal tractoren, vrachtwagens en sluipverkeer dat nu door het dorp racet, is het niet veilig. Daarom investeren we in een bypass van de Zoutendijk op de Horenhilsedijk voor tractoren en vrachtwagens (bestemmingsverkeer) zodat door het dorp rijden niet meer nodig is. Vrachtwagens die niks in onze dorpen te zoeken hebben, gaan we steviger aanpakken. Dit doen we door proeven te starten met camera's aan het begin van het dorp, die vrachtwagens die geen bestemmingsverkeer zijn, direct op de bon te slingeren. Ook houden we acties samen met de politie waarbij we vrachtwagens in de ochtend- en avondspits actief weren en bekeuren.

De bypass zal in eerste instantie alleen voor tractoren en vrachtwagens (bestemmingsverkeer) bedoeld zijn, daarom investeerden we in 2022 in verlichtende maatregelen als het stimuleren van gebruik van de alternatieve route Ruilverkavelingsweg/Zanddijk en het aanpassen van de online routing van Google Maps. Ook worden de verkeersmaatregelen om hardrijders tegen te houden samen met de bewoners verder uitgewerkt, zodat er ingegrepen kan worden. Tot slot maken we de weg vanaf de rotonde van Wagenberg tot en met de Zonzeelseweg fietsveilig.
De natuurcompensatie van de bypass voeren we in de gemeente Drimmelen uit. Na aanleg van de bypass en het nemen van alle hierboven beschreven verkeersmaatregelen, vindt een nieuwe verkeersmeting plaats om te zien of er nog meer maatregelen nodig zijn om Hooge Zwaluwe verkeersveilig te maken

Wat is het resultaat?
Realisatie bypass Zoutendijk voor groot verkeer.

Kwaliteit

In de zomer 2023 besloot de raad om extra kredieten beschikbaar te stellen voor zowel de aanleg van de Bypass als de Zoutendijk binnen de bebouwde kom.

2023 gebruikten we vooral om het bestemmingsplan af te ronden. Daarvoor voerden we een aantal onderzoeken uit, voerden overleg met ProRail over de aan te passen overweg en onderhandelden we met grondeigenaren.

In het voorlopig ontwerp namen we voorzieningen op waardoor de bypass alleen geschikt is voor zwaar en landbouwverkeer.

In 2023 bereikten we een akkoord met de verschillende grondeigenaren waar het tracé van de bypass is geprojecteerd.
Het bestemmingsplan legden we eind 2023 ter inzage zodat bewoners hun zienswijzen over de plannen konden indienen.
Met ProRail overlegden we om de kosten voor de overweg te minimaliseren.

Bewoners van de Zoutendijk gaven aan dat zij liever een eenvoudige aanpassing van de weg wilden dan een volledige reconstructie. We pasten onze plannen hierop aan en besteedden het werk aan.

Met de bewoners van de Zonzeelseweg (Hooge Zwaluwe) spraken we over de het creëren van een fietsveilige route tussen de Wagenbergsestraat en de Zwaluwseweg. We maakten een ontwerp waaruit blijkt dat een veilige verbinding mogelijk is.

Weren vrachtverkeer

Omschrijving

Vrachtwagens die niks in onze dorpen te zoeken hebben , gaan we steviger aanpakken. Dit doen we door proeven te starten met camera's aan het begin van het dorp die vrachtwagens, die geen bestemmingsverkeer zijn, direct signaleren en bekeuren. Ook houden we acties samen met de politie, waarbij we vrachtwagens in de ochtend- en avondspits actief weren en bekeuren.

Wat is het resultaat?
Alleen bestemmend vrachtverkeer in de kernen en indien mogelijk met behulp van de inzet van camera's.

Kwaliteit

In de Batterij in Drimmelen zijn we gestart met de voorbereidingen voor het weren van vrachtverkeer. Vanuit de gemeente hadden we eind 2023 alles gereed voor het plaatsen van camera's bij de Batterij. Eind 2023 wachtten we nog op antwoorden van het Openbaar Ministerie.

Samen met de BOA's hielden we handhavingsacties om niet bestemmend vrachtverkeer terug te sturen.

Visie Lage Zwaluwe (omleiding Flierstraat)

Omschrijving

De optie van een volwaardige rondweg bij de Flierstraat om zo de haven in Lage Zwaluwe beter bereikbaar te maken, verbinden we aan de kansen die de Louisepolder aan bedrijvigheid biedt.

Wat is het resultaat?
Binnen de visie Lage Zwaluwe besteden we aandacht aan de ontsluiting van de jachthaven. Dit in combinatie met de ontwikkeling in de Louisepolder.

Kwaliteit

Verkeer is onderdeel van de visie Lage Zwaluwe. Om goede inzichten te krijgen in verkeerstromen startten we in 2023 met een verkeerscirculatieplan. Het verminderen van vracht- en sluipverkeer namen we uiteraard mee. In 2024 sluiten we het verkeerscirculatieplan af.

Visie Lage Zwaluwe (verminderen vracht- en sluipverkeer)

Omschrijving

We onderzoeken de mogelijkheden om ook de zuidkant van Lage Zwaluwe te ontlasten van zwaar- en sluipverkeer. Dit betrekken we bij de visie op Lage Zwaluwe.

Wat is het resultaat?
In de Ruimtelijke Visie op Lage Zwaluwe komen ontsluitingsmogelijkheden terug.

Kwaliteit

Om de zuidkant van Lage Zwaluwe van verkeer te ontlasten namen we dit deel mee in het verkeerscirculatieplan. Dit plan is onderdeel van de Visie Lage Zwaluwe. De visie leggen we in 2024 voor aan de raad.

Rotonde Godfried Schalckenstraat

Omschrijving

We leggen een rotonde ter hoogte van de Godfried Schalckenstraat-Haasdijk aan om zo de verkeersveiligheid op de doorgaande route in Made verder te verbeteren. Daarna zullen we de mogelijkheden voor de aanleg van een rotonde bij de kombocht in de Van Gilslaan/Zuideindsestraat onderzoeken.

Wat is het resultaat?
Een rotonde op de Godfried Schalckenstraat.

Kwaliteit

We zijn gestart met de voorbereidingen voor de aanleg van de rotonde. De combinatie van fietspaden, bushaltes en de aanleg van de rotonde is complex, waardoor we niet de optimale rotonde kunnen aanleggen. We hielden een bewonersavond, waarna we het ontwerp definitief maakten. Bij de begroting van 2024 vroegen we extra middelen voor de uitvoering van de werkzaamheden. Het begrote bedrag bleek te laag te zijn omdat uit het ontwerp bleek dat we bijvoorbeeld ook de bushalte moesten aanpassen. Verder voerden we een inflatiecorrectie door.

Reconstructie Zeggelaan

Omschrijving

De geplande herinrichting van de Zeggelaan in Terheijden vraagt om een evenwichtige keuze in de aanleg van groen en parkeervakken.

Wat is het resultaat?
Een evenwichtig en overwogen heringerichte Zeggelaan.

Kwaliteit

Bewoners van de Zeggelaan verzochten ons om onderzoek uit te voeren naar een volledige 30km/h weg. We overwogen alle opties. Uiteindelijk richten we de Zeggelaan deels in als 30 km/h en deels als 50 km/h weg. Hierdoor borgen we binnen de beschikbare ruimte (voor het gedeelte waar 30 km/h geldt) de fietsveiligheid op de rijbaan. Bij het deel waar 50 km/h geldt, verhogen we de fietspaden naast de rijbaan. Door de extra participatie liep de planning uit.

Behouden mobiliteit

Omschrijving

Het openbaar vervoer en de deeltaxi zorgen voor een optimale bereikbaarheid van onze dorpen en houden zo ook de leefbaarheid van de dorpen mede in stand.

Wat is het resultaat?
In stand houden mobiliteit in de kernen. Bij uitval regulier OV zorgen we voor alternatieven. Denk hierbij aan het uitbreiden van HUBS of Automaatje.

Kwaliteit

In 2023 kregen we het bij de provincie voor elkaar om het openbaar vervoer via bestaande routes te laten rijden. Dit neemt de provincie op in de voorwaarden die horen bij de concessie. Over de concessie spraken we in 2023 regelmatig, zodat de aanbesteding door de provincie uitgezet werd.

Overige voorzieningen bleven in stand.

Verminderen vrachtverkeer kernen

Omschrijving

Het vrachtwagenverbod in de diverse kernen blijft en we gaan hier gericht op handhaven.

Wat is het resultaat?
Minder doorgaand vrachtverkeer in de kernen.

Kwaliteit

Samen met de BOA's hielden we 5 acties om vrachtverkeer in de kernen te weren. Daarnaast hielden we natuurlijk reguliere controles.

Verkeersmaatregelen

Omschrijving

We maken een speciaal budget vrij om knelpunten van inwoners en ondernemers snel op te lossen. Dit budget is specifiek bedoeld om hardrijders aan te pakken en onveilige/onoverzichtelijke punten op te lossen. We zetten daarbij ook een mobiele flitspaal in die inwoners kunnen ‘huren’.

Wat is het resultaat?
Jaarlijkse verkeersmaatregelennota waarin we de locaties en maatregelen vastleggen en de uitvoering van dit programma.

Kwaliteit

In 2023 stelden we een verkeersmaatregelennota op. We bereiden de werkzaamheden voor en startten daarna met de uitvoering. We besteedden onder andere aandacht aan bewustwording over verkeersveiligheid en verbeterden de bushalte bij het gemeentehuis.

Verder namen we maatregelen om overlast van de sluiting van de Haringvlietbrug te verminderen. Uit tellingen bleek dat de genomen maatregelen werkten. Bijkomend voordeel is dat bewoners na het opheffen van de afsluiting van de Haringvlietbrug minder overlast ervaren.

Veiligere fietsroutes

Omschrijving

Na het aanleggen van een Rode loper/Goeiestoepkesroute in ieder dorp van Drimmelen, leggen we ook in ieder dorp ‘Sport- en Schoolroutes’ aan. Via deze routes kunnen kinderen op een veilige manier naar school en hun sportvereniging lopen en fietsen.

Wat is het resultaat?
Veiligere fietsroutes naar scholen en sportverenigingen (zie collegenota fietsnetwerk).

Kwaliteit

In Wagenberg rondden we het onderzoek naar de knel- en verbeterpunten af. Dat deden we samen met de sportvereniging, de school en de ouders. Hieruit kwamen 12 voorstellen voor verbetering van de routes. De voorstellen werken we in 2024 verder uit. De terugkoppeling aan bewoners en de uitvoering vindt eveneens in 2024 plaats.

Snelfietspad Oosterhout en Breda

Omschrijving

Er moet een verlicht snelfietspad komen van Made naar Oosterhout. We verwerven de gronden die daarvoor noodzakelijk zijn. Met de provincie gaan we ook in gesprek over de aanleg van een snelfietspad via Wagenberg naar Breda. Zo kunnen scholieren, forenzen, toeristen en recreanten onze dorpen makkelijker bereiken.

Wat is het resultaat?
Haalbaarheidsonderzoek snelfietspad Breda.

Kwaliteit

Het haalbaarheidsonderzoek Snelfietspaden Made - Breda en Made - Oosterhout stelden we uit tot een volgende bestuursperiode. De financiële last vonden we vooralsnog te hoog. Het college blijft onverminderd inzetten op mee-koppelkansen voor deze snelfietsroutes in de regio.

Landbouwverkeer op N285

Omschrijving

We starten met hulp van de Provincie nog deze collegeperiode een proef om landbouwverkeer op de N285 toe te laten en zo de dorpen te ontlasten.

Wat is het resultaat?
Haalbaarheidsonderzoek naar Landbouwverkeer op de N285 (gecombineerd met fietsroute zie hierboven).

Kwaliteit

Na vaststelling van het Kwaliteitsnetwerk Landbouwverkeer (met hierin de wens voor het openstellen van de N285) hebben we een verzoek richting de provincie gestuurd om de N285 open te stellen voor landbouwverkeer. In eerste instantie via een proef. We wachten nog op antwoord van de provincie.

Evaluatie verkeersmaatregelen Batterij

Omschrijving

We willen een onderzoek naar de verkeerssituatie bij de Batterij in Drimmelen, waar nu vooral vrachtverkeer voor verkeersonveilige situaties zorgt.

Wat is het resultaat?
Evaluatie van de genomen maatregelen door middel van een verkeerstelling.

Kwaliteit

We evalueerden de maatregelen die we namen in de Batterij in Drimmelen. Uit de verkeerstellingen, handhavingsacties en overleg met betrokken bewoners namen we het besluit om de Batterij te voorzien van camera's. Het Openbaar Ministerie moest dit voorstel toetsen. Eind 2023 wachtten we nog op antwoorden van het OM.

Verkeerveilige boombakken Marktstraat

Omschrijving

De bestaande omranding van de zilverlindes in de Marktstraat in Made zorgen voor ongemak en verkeersonveilige situaties. We gaan op zoek naar een alternatief dat de zilverlindes beschermt maar ook het in- en uitstappen makkelijker maakt.

Wat is het resultaat?
Een alternatieve oplossing die zowel verkeersveilig als boomvriendelijk is.

Kwaliteit

We verbreedden de parkeervakken, waardoor er meer ruimte ontstaat bij het uitstappen. We creëerden extra doorsteken bij de lange bloembakken. Begin 2024 plaatsten we, in samenwerking met de BIZ schermen met daarop afbeeldingen. Hiermee beperken we dat mensen door de bloembakken lopen.

Hanging baskets

Omschrijving

De hanging baskets zorgen voor een kleurrijke bloemenlinten en vergroten de aantrekkelijkheid om in onze dorpen te wonen en te recreëren. Daarom zetten we de baskets de komende jaren voort.

Wat is het resultaat?
Fleurige aankleding van de entrees en hotspots van de dorpen.

Kwaliteit

In het voorjaar brachten we in onze dorpen de hanging baskets opnieuw aan. We kregen veel complimenten over de verfraaiing van onze dorpen.

Formatie aanspreekpunt Openbare werken

Omschrijving

Aanspreekpunten openbare ruimte per dorp (totaal 1 fte).

Wat is het resultaat?
Meer duidelijkheid voor bewoners over het onderhoud aanleg en beheer van de openbare ruimte.

Kwaliteit

Zie programma 1.

Formatie klimaatadaptatie

Omschrijving

Formatie voor klimaatadaptieve maatregelen (0,5 fte).

Wat is het resultaat?
Klimaatadaptatie wordt binnen andere beleidsterreinen waaronder Omgevingswet geïmplementeerd en krijgt een plaats bij (her)inrichtingsplannen en uitvoering.

Kwaliteit

Bij het opstellen van de vacature besloten we Klimaatadaptatie en Biodiversiteit te combineren. In april 2023 begon onze medewerker Klimaatadaptatie en Biodiversiteit. Sindsdien werd onze medewerker veel bij (bestemmings)plannen en nieuw beleid betrokken. Hij legde verbinding tussen de traditionele onderwerpen zoals bouwen, verkeer en water met klimaat en biodiversiteit. Zijn hoogste prioriteit lag bij het actieplan Biodiversiteit, dat we in 2024 vaststelden.

Formatie PL Verkeersambities

Omschrijving

Formatie ten behoeve van verkeersambities uitbreiden (extra beleidswens).

Wat is het resultaat?
Realiseren van de verkeersonderdelen van het coalitieprogramma.

Kwaliteit

In september 2023 vulden we de vacature in. Het duurde lang voordat we een geschikte kandidaat vonden. Daardoor is de planning van een aantal projecten uit het coalitieakkoord verschoven. Onze medewerker startte met de veilige school en sportroutes, fietsveilige Zonzeelseweg en nam een aantal projecten over waardoor er minder inhuur noodzakelijk was.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Werkelijk 2023
Onderhoudsniveau wegen Kwaliteit B (ingedikt)	96%	90% of meer	96%
Onderhoudsniveau voetpaden en hoofdfietspaden Kwaliteit B	96%	90% of meer	96%
Tevredenheid burgers over onderhoud Openbare Verlichting	7	8 of meer	7

2.3 Water

Wat willen we bereiken?

Water veiligheid

Wat gaan we daarvoor doen?

In samenwerking met het waterschap de vastgestelde voorkeursalternatieven uitvoeren.

Omschrijving

Het waterschap stelde de nieuwe hoogten en vorm (voorkeursalternatieven) van de dijkverzwaringen vast. We blijven onze belangen inbrengen. We onderzoeken een koppeling met goed gebruik van de openbare ruimte. Afspraken over planning en uitvoering maken we in 2022 en begin 2023. Start van de uitvoering door het waterschap vindt plaats in 2023.

Wat is het resultaat?
Een aantrekkelijk havengebied Terheijden met een veilig achterland.

Kwaliteit

We overlegden met het waterschap over de inrichting van de haven en de omgeving van de haven van Terheijden. Samen met de bewoners bespraken we de inrichting van het Havenplein. Een ander onderwerp ging over de herplantplicht van de te kappen bomen die voor de dijkverzwaring moeten wijken. Met de bewoners zochten we naar de meest geschikte plaatsen om bomen te planten. Niet in alle gevallen konden we aan de wens van de bewoners voldoen. Desondanks zijn we tevreden met het bereikte resultaat.

Wat willen we bereiken?

We streven naar een water- en volksgezondheidsveilige omgeving waarbij we insteken op klimaatadaptatie.

Wat gaan we daarvoor doen?

Actualiseren Water- en Rioleringsplan

Omschrijving

We stellen in 2023 een waterplan vast. Dit plan gaat in op actuele thema's zoals Klimaatadaptatie (DPRA). Hierbij houden we rekening met droogte, intensivering van buien, hittestress en waterveiligheid. In dit plan geven we ook aan hoe we dat willen bereiken door onder meer educatie en voorlichting, vergroenen van de verhardingen, etc.

Wat is het resultaat?
Een water- en rioleringsplan.

Kwaliteit

In 2023 stelde de gemeenteraad het waterbeleidsplan 2023-2027 vast. Het plan gaat in op actuele thema's zoals Klimaatadaptatie (DPRA). Hierbij houden we rekening met droogte, intensivering van buien, hittestress en waterveiligheid. Ook bevat het plan traditionele hoofdstukken zoals beheer en financiën.

Wat heeft het gekost?

Tabel Prg.2-2

		Prim. Begroting 2023	na wijziging 2023	Realisatie 2023
2.1	Natuur en groen	2.402.813	2.573.323	2.758.072
2.2	Verkeer en inrichting openbare ruimte	4.547.952	5.417.283	5.148.403
2.3	Water	2.210.949	2.416.847	2.587.364
	Totaal lasten	***9.161.714***	***10.407.453***	***10.493.839***
2.1	Natuur en groen	11.208	12.056	26.702
2.2	Verkeer en inrichting openbare ruimte	126.684	416.767	476.635
2.3	Water	3.093.565	3.313.156	3.291.011
	Totaal baten	***3.231.457***	***3.741.978***	***3.794.348***
	Saldo mutaties reserves	***-658.076***	***-667.969***	***-474.562***
	Saldo van baten en lasten	*5.272.181*	*5.997.506*	*6.224.929*

Begrotingsafwijkingen programma 2

	Programma 2. Openbare ruimte	Begroot	Werkelijk	Verschil	Reserves	Netto	
2.1	Natuur en groen	2.561.268	2.731.370	-170.102	-2.815	-172.918	nadeel
2.2	Verkeer en inrichting openbare ruimte	5.000.517	4.671.767	328.749	-179.279	149.470	voordeel
2.3	Water	-896.309	-703.647	-192.662	-11.313	-203.975	nadeel
	Totaal	*6.665.475*	*6.699.491*	*-34.016*	*-193.407*	*-227.422*	*nadeel*

2.1 Natuur en groen (€ 170.000 nadeel; reservemutaties € 3.000 nadeel)

Beleidsplannen openbaar groen (€ 25.000 voordeel)

Op het onderdeel advieskosten begrootten we een bedrag van € 25.000 voor inrichting groen woningbouwopgave (natuurinclusief bouwen). In 2023 hadden we nog geen kader om hier gericht uitgaves van te doen en voerden we geen specifieke natuurinclusieve maatregelen uit. Hierdoor bleef het bedrag onbenut.

Openbaar groen (€ 95.000 nadeel)

a. Bomen: onderhoud (zie paragraaf C. Onderhoud kapitaalgoederen) (€ 48.000 nadeel): De kosten voor onderhoud bomen waren hoger. Dit had met name te maken met hogere uitgaven voor onderzoeks- en advieskosten. We voerden meer Boomeffectanalyses (BEA) uit. Vanwege beperkte ambtelijke capaciteit huurden we voor de afhandeling van de bezwaren op de waardevolle bomenkaart een bedrijf in. Deze kosten waren niet begroot. Verder wijzigden we het beheerpakket voor bomen. Het muteren en controleren van de data kostte meer geld dan begroot.
b. Cultuurbeplanting en grasvegetaties: onderhoud (zie paragraaf C. Onderhoud kapitaalgoederen) (€ 41.000 voordeel): In tegenstelling tot 2022 waren op cultuurbeplanting minder uren buitendienst nodig voor het watergeven van de beplantingen. Dit geeft bij apparaatskosten Openbare werken (buitendienst) een voordeel.
c. Bermen: onderhoud (zie paragraaf C. Onderhoud kapitaalgoederen) (€ 88.000 nadeel): We

combineerden de werkzaamheden voor het maaien van bermen en watergangen in één bestek. Daardoor is de toedeling van kosten ook veranderd. De kosten van het maaibestek vielen € 75.000 hoger uit. Het overgrote deel hiervan komt voor rekening van het maaien langs fietspaden. In de bestek is een factorfout opgetreden. In de begroting van 2024 corrigeerden we de budgetten.

Speelterreinen en -toestellen (€ 32.000 nadeel)

In 2022 voerden we geen groot onderhoud aan de valondergronden uit. Daardoor was er in 2023 meer onderhoud noodzakelijk. Daarbij nam het aantal vierkante meters kunstgrasvalondergrond toe. Het rioleringsproject en realiseren van extra parkeervakken in de Nachtegaalstraat zorgden ervoor dat we de speeltuin aanpasten. Daarbij waren enkele toestellen aan het einde van hun levensduur. Vanwege deze maatregelen kozen we ervoor de bestaande speeltuin te renoveren en waar mogelijk toestellen te hergebruiken. Midzuid en Woonvizier zegden toe dat zij een bijdrage leveren aan de renovatie van speeltuinen.

Het grindpad dat door de speeltuin in de Repel loopt, vervingen we door bestrating. Het grind kwam op de kunstgrasvalondergrond van de toestellen terecht en zorgde hierdoor voor onveilige situaties.

Bestrijding exoten (€ 54.000 nadeel)

In 2022 stelde het college een werkplan vast voor het bestrijden van de Duizendknoop. Deze exoot veroorzaakt schade aan gebouwen en wegen. Landelijk beleid stuurt aan op bestrijding van de Duizendknoop. In het centrum van Made kwamen we Duizendknoop tegen. Bij het bestrijden van de exoot bleek dat een traditionele methode niet kon. Vandaar dat we overstapten op een fors duurdere bestrijdingsmethode.

Diverse kleine verschillen thema € 17.000 nadeel (waarvan reserve kapitaallasten € 3.000 nadeel).

2.2 Verkeer en inrichting openbare ruimte (€ 329.000 voordeel; reservemutaties € 179.000 nadeel)

Kabels en leidingen (€ 169.000 voordeel)

In 2023 vond er géén tijdelijke inhuur plaats voor het toezicht op het leggen van een glasvezelnetwerk en de geplande werkzaamheden van Enexis en Brabant Water (€ 54.000 voordeel). Dit omdat Enexis en Brabant Water de werkzaamheden grotendeels verplaatsten naar 2024.

Ook zijn de herstelwerkzaamheden in de Hoofdstraat en Raadhuisstraat in Terheijden uitgesteld (€ 41.000 voordeel en overige ontvangsten € 38.000 voordeel), omdat de aanleg van de huisaansluitingen TEC en het verwijderen van de gasaansluitingen langer duurden dan gepland. In 2023 ontvingen we meer leges voor grote werken (leges € 36.000 voordeel).

Wegen en verkeer: exploitatie (€ 167.000 voordeel; reserve kapitaallasten € 161.000 nadeel)

a. Schades (€ 51.000 nadeel): We hadden in 2023 veel schades (o.a. € 64.000 Prinsenhof Made). Deze schade meldden we bij onze verzekering, maar ze handelde de schade nog niet af.
b. Klein onderhoud (zie paragraaf C. Onderhoud kapitaalgoederen) (€ 23.000 voordeel): Halverwege november zetten we het klein onderhoud stil, omdat we overschrijdingen voorzagen. Vervolgens herstartten we in november weer de werkzaamheden. Door het slechte weer liepen de werkzaamheden uit en benutten we het budget niet volledig. Het uitgestelde onderhoud voeren we uit in het eerste kwartaal van 2024.
c. Kapitaallasten (€ 195.000 voordeel) (reserve kapitaallasten € 161.000 nadeel): Vanwege onderbesteding, vertraagde uitvoering, op de lopende kredieten is er een voordeel door lagere afschrijvingslasten (zie voor een inhoudelijke toelichting het overzicht van de lopende kredieten). De lagere onttrekking uit de reserve Kapitaallasten betreffen voornamelijk de investeringen "Aansluiting Zoutendijk / Horrenhilsedijk" (€ 113.000) en "Verkeersveilig Zeggelaan (minimale variant)" (€ 42.000).

Civiele kunstwerken (€ 45.000 voordeel; reserve kapitaallasten € 15.000 nadeel)

a. Klein onderhoud (zie paragraaf C. Onderhoud kapitaalgoederen) (€ 24.000 voordeel): Eind 2023 ontdekten we een slechte onveilige grondkering in de Stationsstraat in Drimmelen. We hadden op dat moment nog geen inzicht in de kosten. Vandaar dat we dit geld niet uitgaven. Uiteindelijk bleken de herstelkosten € 85.000. Dit betekende een grove overschrijding en qua uitvoering was dit in 2023 niet haalbaar. De uitvoering vindt plaats in 2024.
b. Kapitaallasten (€ 21.000 voordeel) (reserve kapitaallasten € 15.000 nadeel): Vanwege onderbesteding, vertraagde uitvoering, op de lopende kredieten is er een voordeel door lagere afschrijvingslasten (zie voor een inhoudelijke toelichting het overzicht van de lopende kredieten).

Openbare verlichting (€ 40.000 nadeel)
De kosten voor het onderhoud openbare verlichting vielen hoger uit. De kosten voor materiaal en de indexering waren hoger dan begroot. Daarnaast is het opvallend dat we in 2023 minder schade aan de openbare verlichting hadden. Daar staat tegenover dat we ook minder masten door schade vervingen (investeringen).

Diverse kleine verschillen thema € 16.000 nadeel (waarvan reserve kapitaallasten € 3.000 nadeel).

2.3 Water (€ 193.000 nadeel; reservemutaties € 11.000 nadeel)
Watergangen en stedelijk water (€ 7.000 voordeel; reserve kapitaallasten € 11.000 nadeel)
a. Onderhoud (zie paragraaf C. Onderhoud kapitaalgoederen) (€ 22.000 nadeel): De toedeling van de kosten van het gezamenlijke maaibestek resulteerde in een nadeel van € 22.000 op onderhoud watergangen (zie tevens toelichting bermen onderhoud).
b. Kapitaallasten lopende kredieten (€ 30.000 voordeel, reserve kapitaallasten € 11.000 nadeel): Vanwege onderbesteding, vertraagde uitvoering, op de lopende kredieten is er een voordeel door lagere afschrijvingslasten (zie voor een inhoudelijke toelichting het overzicht van de lopende kredieten). Dit betreft de kredieten Baggeren stedelijk water en de Waterornamenten.

Waterbeleidsplan/ Waterkeringen (€ 24.000 nadeel)
Om de verzwaring van de dijken door het waterschap langs de Mark in goede banen te leiden besteedden we extra uren. We overlegden intensief met het waterschap en bewoners.

Riool(heffing) (€ 168.000 nadeel)
Bij het thema Water, onderdeel Riool(heffing), zijn de voordelen en nadelen anders dan in de reguliere begroting. Dit heeft te maken met de toerekening van kosten (zie hieronder punt c.). Andere posten hebben geen invloed op de reguliere begroting maar wel op de storting/ onttrekking voorziening Riolering.

De geraamde onttrekking in de begroting (inclusief wijzigingen) bedraagt € 1.022.854. De werkelijke onttrekking bedraagt € 397.341 lager dan geraamd (voordeel). Het voordeel van ca. € 397.000 wordt veroorzaakt door:
a. Onderhoud riolering: reparaties/ renovatie strengen e.d. (zie paragraaf C. Onderhoud kapitaalgoederen) (€ 42.000 voordeel): De maatregelen riolering naar aanleiding van inspectie 2023 zijn vrij laat in het jaar aanbesteed. In verband met de extreme neerslag is wel een start gemaakt met de werkzaamheden, maar deze zijn niet afgerond in 2023.
b. Kapitaallasten lopende kredieten (€ 183.000 voordeel): Vanwege onderbesteding en vertraagde uitvoering op de lopende kredieten is er een voordeel door lagere afschrijvingslasten (zie voor een inhoudelijke toelichting het overzicht van de lopende kredieten).
c. Lagere toerekening rente, BTW en overhead (€ 168.000 voordeel): Het voordeel wordt per saldo veroorzaakt door lagere kosten en onderbesteding op de investeringen, welke toe te rekenen zijn aan de tarieven van de riolering. Dit betreft de toerekening van overheadkosten (€ 16.000 nadeel), rente (€ 94.000 voordeel), BTW (€ 76.000 voordeel) en de toerekening van kosten straatvegen en watergangen (€ 14.000 voordeel).
d. Overige posten (€ 4.000 voordeel): Het restant van € 4.000 wordt veroorzaakt door veel kleinere oorzaken zoals kwijtschelding, urenbesteding, doorbelasting gemeentewerf / tractie e.d.

De lagere kostentoerekening (punt c.) leidt tot een nadeel op het jaarrekeningresultaat met € 168.000 (lagere kostenverhaal dan in de begroting is opgenomen).

Diverse kleine verschillen thema Water € 8.000 nadeel.

Totaal diverse kleine verschillen programma € 41.000 nadeel (waarvan reserve kapitaallasten € 6.000 nadeel).

Openstaande kredieten programma 2

Lopende kredieten	Jaar (van aanvang)	Raming	Totaal Uitgaven	Restant (K-T)	Projectfase	Planning (afgerond in)
Thema Natuur en Groen						
Renovatie openbaar groen 2023	2023	219.017	168.281	50.736	5. Realisatie	Q2 2024
Alternatief omranding Zilverlindes Markstraat Made (CA)	2023	40.000	8.842	31.158	5. Realisatie	Q2 2024
Totaal thema Natuur en Groen		***259.017***	***177.123***	***81.894***		

Renovatie openbaar groen 2023

Er zijn een aantal projecten in afronding. Naar verwachting kan het krediet in het tweede kwartaal van 2024 afgesloten worden. De planning van renovatie groen vindt altijd plaats in het winterseizoen.

Alternatief omranding Zilverlindes Markstraat Made (CA)

We hebben de parkeerplaatsen verbreed, waardoor mensen makkelijker kunnen uitstappen. In overleg met de BND maakten we plannen voor het voorkomen van het doorkruisen van de plantbakken. Eind 2023 is de uitvoering van de plannen nog niet afgerond.

Lopende kredieten	Jaar (van aanvang)	Raming	Totaal Uitgaven	Restant (K-T)	Projectfase	Planning (afgerond in)
Thema Verkeer en inrichting openbare ruimte						
Aansluiting Zoutendijk / Horrenhilsedijk	2018	2.400.000	487.790	1.912.210	3. Ontwerp	Q4 2024
Aankoop grond Zoutendijk	2018	516.000	32.289	483.711	5. Realisatie	Q2 2024
Rode loperroute	2019	1.000.000	879.172	120.828	5. Realisatie	Q2 2024
Wegen / rehabiliatie 2023	2023	202.000	100.623	101.377	4. Voorbereiding	Q4 2024
Herinrichting havenplein Terheijden (CA)	2023	450.000	11.341	438.659	3. Ontwerp	Q1 2025
Centrumplan Made	2016	2.940.000	2.715.758	224.242	3. Ontwerp	Q1 2026
Verkeersveilig Zeggelaan (minimale variant)	2020	935.000	21.638	913.362	4. Voorbereiding	Q4 2024
Verkeersreconstructies extra uit CA 2023	2023	100.000	56.611	43.389	4. Voorbereiding	Q2 2024
Aanleg sport- en schoolroutes (verkeersveiligheid) CA 2023	2023	260.000	6.000	254.000	3. Ontwerp	Q3 2024
Haven Terheijden: vervanging beschoeiing	2017	60.000	-	60.000	3. Ontwerp	Q3 2024
Project de Kleine Schans eo (Zuiderwaterlinie) (CA)	2020	268.000	74.002	193.998	3. Ontwerp	Q3 2024
Aanbrengen brug de Schans	2020	100.000	-	100.000	3. Ontwerp	Q3 2024
Vervanging openbare verlichting 2023	2023	125.000	94.138	30.862	5. Realisatie	Q3 2024
Vergroten burgertevredenheid 2022	2022	90.000	71.130	18.870	4. Voorbereiding	Q2 2024
Vergroten burgertevredenheid 2023	2023	90.000	5.678	84.322	5. Realisatie	Q1 2024
Civiele werken buiten projectgeb. Romboutsstr Made	2021	117.750	63.013	54.737	5. Realisatie	Q2 2026
Aanleg rotonde Godfried-Schalkenstraat te Made (CA) :voorbereiding	2023	50.000	24.250	25.750	4. Voorbereiding	Q2 2024
Totaal thema Verkeer en inrichting openbare ruimte		***9.703.750***	***4.643.433***	***5.060.317***		

Aansluiting Zoutendijk/ Horrenhilsedijk/ Aankoop grond Zoutendijk

Zie toelichting paragraaf "2.2 Verkeer en inrichting openbare ruimte".

Rode loperroute

De laatste aanvullende werkzaamheden zijn in uitvoering. We ronden het werk af in het tweede kwartaal van 2024.

Wegen/ rehabiliatie 2023
Voorbereiding Van Gilslaan is in 2023 afgerond. De uitvoering vindt plaats in 2024.

Herinrichting havenplein Terheijden (CA)
Dit werk is in de ontwerpfase. We hielden bewonersavonden en pasten daar het ontwerp op aan. We wachten de afronding van de dijkverzwaring af voordat we aan de gang gaan.

Centrumplan Made
Uitvoering vindt plaats nadat het Dorpshart en woningbouw is gerealiseerd.

Verkeersveilig Zeggelaan (minimale variant)
De voorbereiding bevindt zich in de besteksfase. De planning van de uitvoering is in 2024.

Verkeersreconstructies extra uit CA 2023
We maakten een uitgebreide verkeersmaatregelennota. Dit vanwege het extra beschikbare krediet. De werkzaamheden lopen door in 2024.

Aanleg sport- en schoolroutes (verkeersveiligheid) CA 2023
Zie toelichting paragraaf "2.2 Verkeer en inrichting openbare ruimte (Veilige fietsroutes)".

Haven Terheijden: vervanging beschoeiing
Bij de dijkversterking vervangt het waterschap ook de beschoeiing in de haven. Het waterschap startte na de zomer van 2023. Haar werkzaamheden lopen door in 2024.

Project de Kleine Schans eo (Zuiderwaterlinie) (CA)/ Aanbrengen brug de Schans
Het ontwerp voor het verfraaien van de Schans is gereed. Vanwege het monument zijn meer organisaties betrokken bij de vergunningverlening. Dit levert vertraging op.

Vervanging openbare verlichting 2023
We vervingen minder masten en armaturen dan verwacht. Dit had deels te maken met wisselingen van personeel bij de opdrachtnemers, deels door beperkte schade aan de masten. In 2024 zullen we een aantal geplande werkzaamheden afronden.

Vergroten burgertevredenheid 2022/ Vergroten burgertevredenheid 2023
We startten de werkzaamheden. De planning loopt onder andere door het slechte weer uit. Verwachting is dat de werkzaamheden in het voorjaar van 2024 worden afgerond.

Civiele werken buiten projectgebied Romboutsstraat Made
De herinrichting van het parkje naast het nieuwe appartementencomplex is gepland kort voor de oplevering van IKC de Stuifhoek.

Aanleg rotonde Godfried Schalkenstraat te Made (CA): voorbereiding
Zie toelichting paragraaf "2.2 Verkeer en inrichting openbare ruimte".

Lopende kredieten	Jaar (van aanvang)	Raming	Totaal Uitgaven	Restant (K-T)	Projectfase	Planning (afgerond in)
Thema Water						
Baggeren stedelijk water	2014	681.000	280.580	400.420	5. Realisatie	Q3 2024
Waterornament Dorpsplein	2022	75.000	10.245	64.755	4. Voorbereiding	Q2 2024
Waterornament Nieuwstraat	2022	75.000	280	74.720	4. Voorbereiding	Q2 2024
Rioolvervanging Burg. van Campenhoutstraat / Boerenhoekstraat	2018	1.884.000	988.834	895.166	5. Realisatie	Q2 2025
Maatregelen kern Made uitvoering: vervanging (Nachtegaalstraat)	2021	1.027.000	443.224	583.776	5. Realisatie	Q3 2024
Maatregelen kern Made uitvoering: ambitieniveau (Nachtegaalstraat)	2021	120.200	-	120.200	5. Realisatie	Q3 2024
Maatregelen kern L.Zw.: uitvoering: vervanging (Griendwerkerstraat)	2021	1.135.000	1.006.652	128.348	5. Realisatie	Q3 2024
Maatregelen kern L.Zw:uitvoering: ambitieniveau (Griendwerkerstraat)	2021	277.500	2.708	274.792	5. Realisatie	Q3 2024
Maatregelen kern Thd: voorbereiding (Molenstraat)	2021	100.000	26.374	73.626	3. Ontwerp	Q1 2026
Maatregelen kern Made (Schoolstraat,Dreef): verv.	2023	754.000	-	754.000	3. Ontwerp	Q3 2026
Maatregelen kern Made (Schoolstraat,Dreef) ambitieniveau	2023	34.200	-	34.200	3. Ontwerp	Q3 2026
Maatregelen kern Made voorbereiding (Fresia-Ger.str)	2023	100.000	10.843	89.158	3. Ontwerp	Q4 2024
Maatregelen kern Made (de Gijster)	2023	527.000	24.424	502.576	3. Ontwerp	Q4 2024
Maatregelen kern Made (MeidoornIn Hoefkensstr)	2023	1.122.808	2.888	1.119.920	3. Ontwerp	Q4 2024
Maatregelen kern Wagenberg (Gomarusstraat eo)	2023	828.400	45.633	782.767	3. Ontwerp	Q4 2024
Maatregelen kern Made: voorbereiding Stationsstraat	2020	100.000	27.959	72.041	3. Ontwerp	Q1 2025
Maatregelen kern Made: uitstroomleiding (Kievitstr./Acaciastr.) i.c.m. Nachtegaalstr.	2020	189.560	42.969	146.591	5. Realisatie	Q2 2025
Rioolvervanging Kerkstraat Made	2018	608.464	113.115	495.349	3. Ontwerp	Q1 2026
Maatregelen gebied Oude haven Drimmelen	2020	100.000	78.563	21.437	4. Voorbereiding	Q2 2025
Ambitieniveau WRP	2018	487.667	-	487.667	5. Realisatie	Q4 2026
Maatregelen kern Terheijden: uitvoering (Molenstraat): vervanging	2022	1.200.000	-	1.200.000	3. Ontwerp	Q1 2026
Maatregelen kern Terheijden: uitvoering (Molenstraat): ambitieniveau	2022	150.000	-	150.000	3. Ontwerp	Q1 2026
Aanpassing persleiding (BP De Schakel Drimmelen)	2023	163.150	-	163.150	3. Ontwerp	Q4 2024
Vervanging drukriolering (mechanisch/elektrisch)	2023	275.000	-	275.000	4. Voorbereiding	Q3 2024
Totaal thema Water		***12.014.949***	***3.105.292***	***8.909.657***		

Baggeren stedelijk water

Dit jaar zijn we gestart met het baggeren van onze watergangen binnen de bebouwde kom in Terheijden en Wagenberg. De werkzaamheden lopen door in 2024. Het restantkrediet zetten we in voor baggerwerkzaamheden in andere kernen. Die volgen in 2025, 2026 en 2027.

Waterornament Dorpsplein/ Waterornament Nieuwstraat

Werk is in voorbereiding via een bouwteam. We hielden bewonersavonden waarbij we wisselende reacties kregen. Uiteindelijk bleven ontwerp en geplande locaties in stand.

Rioolvervanging Burg. van Campenhoutstraat/ Boerenhoekstraat

Het project voor het gedeelte Burgemeester van Campenhoutstraat en de Boerenhoekstraat is afgerond. We gebruiken, zoals in de vorige bestuursperiode besloten, het restant krediet voor het vergroten van de riolering in de Prinsenpolderstraat tussen de Burgemeester van Campenhoutstraat

en de Vierendeelseweg. Dit is inclusief het aanpassen van de overstort in de Vierendeelseweg (Ambities Klimaatadaptatie). We willen dit project in 2025 voorbereiden en uitvoeren.

Maatregelen kern Made uitvoering: vervanging/ ambitieniveau (Nachtegaalstraat)
Het project is in uitvoering. Vanwege het vele slechte weer in de afgelopen periode loopt het project vertraging op. De verwachting is dat de werkzaamheden voor de zomervakantie van 2024 gereed zijn. Door de vele regen is de grondwaterstand erg hoog. Om droog te werken maakten we extra kosten. De verwachting is dat het budget niet toereikend is.

Maatregelen kern Lage Zwaluwe uitvoering: vervanging/ ambitieniveau (Griendwerkerstraat)
Het project is in uitvoering. Vanwege het vele slechte weer in de afgelopen periode loopt het project vertraging op. De verwachting is dat de werkzaamheden voor de zomervakantie van 2024 gereed zijn. Vanwege de vele regen is de grondwaterstand erg hoog. Om droog te werken maakten we extra kosten. De verwachting is dat het budget niet toereikend is.

Maatregelen kern Terheijden: voorbereiding (Molenstraat)/ Maatregelen kern Terheijden: uitvoering (Molenstraat): vervanging/ ambitieniveau
De werkzaamheden zijn in voorbereiding. Uitvoering is gepland voor eind 2024.

Maatregelen kern Made (Schoolstraat, Dreef): vervanging/ ambitieniveau
In 2023 maakten we de functionele rioleringsontwerpen. In 2024 bereiden we dit project verder voor. De uitvoering verwachten we in 2025.

Maatregelen kern Made voorbereiding (Fresia- Geraniumstraat)
Ook voor de Fresiastraat en omgeving maakten de functionele rioleringsontwerpen. In 2024 bereiden we het werk voor. Uitvoering staat voor 2025 en 2026 gepland.

Maatregelen kern Made (de Gijster)
Tijdens de voorbereidingen bleek dat we de verharding toch afkoppelen. Vooraf was de inschatting dat dit niet mogelijk was. Deze kans levert wel een vertraging op. De verwachting is dat het project in het 2e kwartaal van 2024 kan worden aanbesteed. De uitvoering start in het derde kwartaal van 2024.

Maatregelen kern Made (Meidoornlaan/ Hoefkensstraat)
Dit project besteedden we in 2023 aan. We vormen een bouwteam met de aannemer. De aannemer startte de voorbereidingen. De verwachting is om het project eind 2024 af te ronden. Het project heeft een behoorlijke waterbergingsopgave. Na de voorbereidingen weten we of het budget toereikend is. Er is een aantal onzekerheden die eerst uitgezocht moeten worden.

Maatregelen kern Wagenberg (Gomarusstraat e.o.)
We rondden de voorbereiding af en startten de aanbesteding. De verschillende nutsbedrijven gaven aan eerst hun eigen werkzaamheden uit te voeren. In februari 2024 starten zij hiermee. Aansluitend worden de rioleringswerkzaamheden uitgevoerd. De verwachting is dat deze eind 2024 gereed zijn. Het budget lijkt vooralsnog voldoende te zijn.

Maatregelen kern Made: voorbereiding Stationsstraat
Voor dit project startten we in 2023 met het maken van de functionele rioleringsontwerpen. De voorbereidingen nemen geheel 2024 in beslag. Het project is gedeeltelijk onderdeel van de z.g. hemelwatersnelweg. De uitvoering is in de jaren 2025 t/m 2027 gepland.

Maatregelen kern Made: uitstroomleiding (Kievit-/Acaciastraat) i.c.m. Nachtegaalstraat
Conform de strategische rioolplanning passen we 2 overstorten aan. Kievitstraat leverden we in 2023 op. Om de Acaciastraat aan te leggen, is het noodzakelijk dat Brabant Water een transportleiding verlegt. Door de omvang van deze leiding heeft dit een grote impact op de watervoorziening in Made. Omdat Brabant Water heeft aangegeven deze leiding in 2025 te gaan vervangen is besloten om hierop te wachten. We maken werk met werk.

Rioolvervanging Kerkstraat Made
Voor dit project zijn we in 2023 gestart met het maken van de functionele rioleringsontwerpen. De uitvoering van het werk stelden we uit totdat de woningen gereed zijn.

Maatregelen gebied Oude haven Drimmelen

Uitvoering overstort in voorbereidingsfase. Afmeting overstort afhankelijk van de uitbreiding project Rietlanden.

Ambitieniveau WRP
Om projecten klimaat adaptief uit te voeren is een stelpost opgenomen.

Aanpassing persleiding (BP De Schakel Drimmelen)
Uitvoering gepland in Q2 2024.

Vervanging drukriolering (mechanisch/elektrisch)
Met het ouder worden van de mechanische drukriolering nemen de kosten toe. De eerste gemalen worden naar aanleiding van de inspectie aangepakt.

Lopende kredieten	Jaar (van aanvang)	Raming	Totaal Uitgaven	Restant (K-T)	Projectfase	Planning (afgerond in)
Tractie en gereedschappen						
Bestelauto	2021	47.226	4.204	43.022	5. Realisatie	Q1 2024
bestelauto	2022	47.226	2.888	44.338	5. Realisatie	Q1 2024
Totaal Tractie en gereedschappen		***94.452***	***7.092***	***87.360***		
Totaal programma 2		**21.977.716**	**7.925.848**	**14.139.228**		

Bestelauto's
De voertuigen zijn besteld en worden begin 2024 geleverd.

Af te sluiten kredieten programma 2

Af te sluiten kredieten	Jaar (van aanvang)	Raming	Totaal Uitgaven	Restant (K-T)
Thema Natuur en Groen				
Kwaliteitsverbetering Oude haven Drimmelen: Parkje	2020	150.000	149.352	648
Renovatie openbaar groen 2021	2021	145.000	144.659	341
Renovatie openbaar groen 2022	2022	171.000	170.369	631
Totaal thema Natuur en Groen		***466.000***	***464.380***	***1.620***
Thema Verkeer en inrichting openbare ruimte				
Drimmelenseweg - Sluizeweg Made	2020	830.430	832.811	-2.381
Wegen: rehabiliatie (inclusief Witteweg)	2021	467.000	452.139	14.861
Kwaliteitsverbetering Oude haven Drimmelen: Biesboschweg	2021	200.000	228.268	-28.268
Vergroten burgertevredenheid 2021	2021	89.874	89.874	0
Wegen / rehabiliatie 2022	2022	202.000	202.795	-795
Dijkverzwaring Terheijden: nieuwe wandelpaden	2023	88.200	90.506	-2.306
Verkeersveilig Crullaan (minimale variant)	2020	744.778	744.778	0
Verkeersreconstructies 2021	2021	57.583	57.583	0
Verkeersreconstructies 2023	2023	18.417	18.365	52
Gladheidbestrijding faecaliënzuiger	2022	14.687	14.687	-0
Sneeuwploeg 2st 22/NJN	2022	16.000	14.304	1.696
Vervanging openbare verlichting 2022	2022	125.000	124.921	79
Totaal thema Verkeer en inrichting openbare ruimte		***2.853.969***	***2.871.030***	***-17.061***
Thema Water				
Bijdrage damwand haven Terheijden	2022	171.000	171.000	-
Maatregelen gebied OHD (uitvoering)	2021	270.000	282.510	-12.510
Maatregelen kern Made: uitvoering (Stationsstraat) verv.	2023	-	-	-
Maatregelen kern Made: uitvoering (Stationsstraat) ambitieniveau	2023	-	-	-
Maatregelen kern Made (Patronaatstr L.Eijckenst)	2023	-	-	-
Totaal thema Water		***441.000***	***453.510***	***-12.510***
Tractie en gereedschappen				
Pickups (3 stuks)	2021	187.461	168.530	18.931
Bedrijfswagen Boa	2021	52.460	52.460	-0
containers 2 stuks	2022	40.302	37.596	2.705
Totaal Tractie en gereedschappen		***280.223***	***258.587***	***21.636***
Totaal Bedrijfsvoering		**280.223**	**258.587**	**21.636**
Totaal programma 2		**4.041.192**	**4.047.507**	**6.315-**

Kwaliteitsverbetering Oude haven Drimmelen: Biesboschweg (€ 28.268 nadeel)

Tijdens de uitvoering constateerden we dat het asfalt in de oprit naar de Haven uit teerhoudend materiaal bestond. De stortkosten waren hierdoor ca. € 13.000 hoger. Ook constateerden we dat een deel van het bestaande bestratingsmateriaal niet herbruikbaar was door grote beschadigingen en veel breuk. Voor de aanschaf van nieuw bestratingsmateriaal betaalden we ca. € 15.000.

De omvang van de af te sluiten kredieten bedraagt ca. € 4 miljoen. De afwijking van ca. € 6.000 overschrijding is minimaal (0,16%).

3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie

Inleiding

Inleiding

Het programma is uitgewerkt in drie thema's. De programmadoelstellingen zijn uitgewerkt in de volgende thema's en bijbehorende sub-doelstellingen:

1. Woningbouw en ruimte
2. Duurzaamheid
3. Economie, recreatie en toerisme.

3.1 Woningbouw en ruimte

Wat willen we bereiken?

Voldoende woningen bouwen in alle kernen en alle prijsklassen

We zien de noodzaak van heel veel nieuwe, duurzame woningen. Jong en oud komen niet aan een woning, de druk op de woningmarkt is enorm en de komende vier jaar zijn cruciaal daarin. We moeten de bouw van nieuwe woningen dus gaan versnellen. Dat doen we ook door actievere grondpolitiek te voeren. Maar bouwen is meer dan stenen stapelen.
De plannen in en aan de randen van de dorpen moeten veel betaalbare woningen voor onze inwoners bevatten. In een groene omgeving, natuurinclusief en energieneutraal. Dat staat allemaal in het Programma Wonen. Alle andere voorzieningen, zoals scholen en sportaccommodaties, moeten dan ook klaar zijn voor meer inwoners.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bouw 800 woningen

Omschrijving

We willen per jaar starten met de bouw van gemiddeld 200 woningen. De verdeling in segmenten vindt plaats volgens het recent vastgestelde programma Wonen. Hiervoor moet het ambtelijk apparaat op sterkte zijn, om ook tegenvallende projecten in de tijd op te kunnen vangen. Aan het eind van de collegeperiode in 2026 moet Drimmelen 800 woningen rijker zijn, verdeeld over alle dorpen.

Wat is het resultaat?
De bouw van 800 extra woningen, in alle dorpen en uitvoering van het programma Wonen.

Kwaliteit

In 2023 hebben we 138 woningen opgeleverd. Qua start bouw was 2023 geen goed jaar. Dit komt onder andere doordat twee grote projecten, Verlengde Elsakker met 88 woningen en Kloosterstraat met 51 woningen, niet tot uitvoering zijn gekomen. Dit enerzijds door een beroepszaak bij de Raad van State, anderzijds doordat de ontwikkelaar moeite had een zorgpartner te vinden voor de zorgwoningen. Hierdoor stokt het aantal qua start bouw helaas op een magere 47 stuks. Ook de bouw van flexwoningen bleek meer voorbereidingstijd te kosten dan was voorzien. Meer gedetailleerde informatie kunt u terugvinden in de halfjaarlijkse raadsbrief woningbouw.

Bouwen volgens de Drimmelense norm

Omschrijving

Woningen bouwen is meer dan stenen stapelen. Het gaat om duurzaam, betaalbaar en energieneutraal bouwen. Voor de juiste doelgroepen en natuurinclusief. Met meer aandacht voor ontsluiting en verkeersafwikkeling. Bij elk groot plan beschrijven we wat nodig is op het gebied van onderwijs, sport, verenigingen, speeltuinen en overige voorzieningen en handelen we daar ook naar.

Wat is het resultaat?
Onze woningbouwplannen voldoen aan de Drimmelense norm: duurzaam, betaalbaar, energieneutraal, natuurinclusief, voor de juiste doelgroep, stedenbouwkundig doordacht met aandacht voor ontsluiting en verkeerafwikkeling en voldoende openbaar groen en speelruimte. Per dorp vindt een leefbaarheidstoets plaats met als doel de voorzieningen aan te laten sluiten op de groei van de dorpen.

Kwaliteit

Wij bouwen volgens de Drimmelense norm. We zijn gestart met het vastleggen van de Drimmelense norm in een handzaam document voor onze bouwers. Daarin zal met name voor natuurinclusief bouwen een handreiking worden opgenomen. We verwachten dit document in 2024 op te leveren.

Woningbouw Hooge Zwaluwe

Omschrijving

De locaties die zijn opgenomen in de Omgevingsvisie zijn als kansrijke woningbouwlocaties benoemd. Die worden op hun waarde voor de lokale samenleving beoordeeld en vervolgens tot uitvoering gebracht. Voor Hooge Zwaluwe worden zo spoedig mogelijk ruime locaties gevonden om ook daar de benodigde woningen te kunnen bouwen.

Wat is het resultaat?
Vaststelling kansrijke woningbouwlocaties voor Hooge Zwaluwe.

Kwaliteit

Het proces voor het zoeken naar kansrijke woningbouwlocaties in Hooge Zwaluwe is afgerond met de vaststelling van twee voorkeurslocaties voor korte termijn en drie locaties voor de langere termijn. Bewoners zijn en worden te zijner tijd weer betrokken bij concrete ruimtelijke plannen voor woningbouw.

Voor de woningbouwontwikkeling aan de zuidkant van Hooge Zwaluwe is grond aangekocht en een projectplan vastgesteld.

Invoering Omgevingswet

Omschrijving

We ronden de implementatie van de Omgevingswet af. Met als leidende principes: één aanspreekpunt voor (ruimtelijke) initiatieven, meer samenhang in beleid, minder bureaucratie/minder regels en meer naar buiten.

Wat is het resultaat?
Implementatie van de Omgevingswet, één aanspreekpunt voor alle initiatieven en minder bureaucratie/minder regels.

Kwaliteit

Per 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. De invoering van de Omgevingswet is eind 2023 ook afgerond. We werkten in 2023 al met 1 aanspreekpunt via o.a. ikhebeenplan@drimmelen.nl, de intaketafel en de omgevingstafel en de nieuwe clusterindeling op Grondgebied. Zo is ook het cluster Beleid gestart om meer samenhang in beleid te krijgen. Er hebben verschillende opleidingen plaatsgevonden om de organisatie zo goed mogelijk voor te bereiden op de komst van de Omgevingswet. De werkprocessen Omgevingswet zijn zo goed als klaar. Er is ook een beheerorganisatie ingesteld om te borgen dat volgens deze processen wordt gewerkt en dat processen aangepast/aangevuld worden wanneer nodig. De DSO-keten (Digitaal Stelsel Omgevingswet) is eind 2023 omgezet naar de productieomgeving. De raad heeft in 2023 nog een

besluit genomen over het delegatiebesluit en een aanpassing van het adviesrecht en over de verordening adviescommissie ruimtelijke plannen die belast wordt met het adviesrecht. Eind 2023 hebben we ook ingezet op communicatie over de Omgevingswet naar buiten toe via website, sociale media en een ondernemersbijeenkomst.
De voorbereiding op het nieuwe omgevingsplan is door vertrek van de projectleider stil blijven liggen. Eind 2023 is dit projectleiderschap weer ingevuld. Hierdoor kan begin 2024 het plan van aanpak (transitieplan), om te komen tot het omgevingsplan nieuwe stijl, afgerond en vastgesteld worden en kan worden gestart met uitvoering van fase 1 van dit transitieplan.
In 2024 ronden we het programma invoering Omgevingswet af met een evaluatie en nazorgplan, communicatie en ondernemersbijeenkomsten.

Nota Grondbeleid

Omschrijving

Een actiever grondbeleid helpt bij het versnellen van de woningbouwopgave. We benutten eerst de gronden die al in eigendom van de gemeente zijn (Stuivezandsestraat) maar verwerven indien nodig zelf gronden om zelf invloed te hebben op soorten woningen, duurzaamheid en natuurinclusiviteit.

Wat is het resultaat?
Een nieuwe Nota Grondbeleid met de mogelijkheid voor actief grondbeleid.

Kwaliteit

De gemeenteraad heeft in 2023 de nieuwe Nota Grondbeleid vastgesteld met meer ruimte voor actief grondbeleid.

Ecowijk Lage Weg Terheijden

Omschrijving

Aan de Lage Weg in Terheijden zal een Eco-wijk worden gerealiseerd.

Wat is het resultaat?
De realisatie van een Eco-wijk aan de Lage Weg in Terheijden.

Kwaliteit

De haalbaarheid van een Ecowijk op deze locatie is onderzocht. De resultaten van dit onderzoek zijn beschikbaar. Het college neemt in het eerste kwartaal van 2024 een besluit over het vervolg.

100 tijdelijke woningen

Omschrijving

We zoeken een deel van de oplossing van de woningnood in het realiseren van tijdelijke woningen en tiny houses zodat we starters, die anders onze dorpen verlaten, kunnen behouden.

Wat is het resultaat?
100 tijdelijke woningen/woonunits/tiny houses realiseren voor een brede doelgroep.

Kwaliteit

Met de komst van de projectleider flex woningbouw in 2023 hebben we met Woonvizier plannen gemaakt voor de snelle realisatie van 16 tijdelijke woningen aan de Markstraat in Terheijden. In 2023 is de omgevingsvergunning verleend en in 2024 start Woonvizier met de bouw. Deze 16 tijdelijke woningen zullen ook in 2024 opgeleverd worden. Daarnaast is in 2023 een deelgebied binnen het project de Ligne aangewezen voor de realisatie van tijdelijke woningen. Woonvizier is aangehaakt bij

de plannen om hier een 30-tal tijdelijke woningen te realiseren. Verder is er in 2023 onderzoek gedaan naar de mogelijkheden tot het realiseren van tijdelijke woningen op de andere aangewezen locatie, de Lageweg in Terheijden. Er lopen gesprekken met Woonvizier en andere partijen over het invullen van deze locatie.

Opkoopbescherming

Omschrijving

We voeren een opkoopbescherming in voor alle woningen onder de NHG-grens zodat deze woningen als eerste aangeboden moeten worden aan onze eigen inwoners, voordat ze opgekocht kunnen worden door beleggers of uitzendbureaus.

Wat is het resultaat?
Opkoopbescherming voor woningen onder de NHG-grens, binnen de wettelijke mogelijkheden.

Kwaliteit

In 2023 is in regionaal verband besloten dat er een gezamenlijk onderzoek uitgevoerd wordt door de gemeenten van de SRBT. Dit onderzoek schetst het regionale speelveld van de inzet van woonruimteverdelingsinstrumenten in relatie tot de (regionale) opgave en biedt vervolgens aan de individuele gemeenten van de regio de mogelijkheid schaarsteonderzoek(en) uit te voeren. Schaarsteonderzoek vormt het beginpunt voor de benodigde onderbouwing van een opkoopbescherming. Dit (schaarste)onderzoek vindt in de eerste helft van 2024 plaats.

Voorrang bij nieuwbouwwoningen

Omschrijving

We voeren op alle bouwprojecten een binnen de wet passende systematiek in die inwoners uit onze dorpen voorrang geeft op de woningen.

Wat is het resultaat?
Een onderzoek naar de mogelijkheden om inwoners uit onze eigen gemeente voorrang te geven bij nieuwbouwprojecten.

Kwaliteit

In de gemeente Drimmelen gaat van zowel de sociale huurwoningen als van de koopwoningen ongeveer 60% naar eigen inwoners. Daartegenover is wettelijk vastgesteld dat een gemeente in 2023 tot maximaal 25% van de betaalbare huurwoningen toe mocht wijzen aan eigen inwoners, waardoor deze mogelijkheid in 2023 geen toegevoegde waarde bood. Om verkoop van nieuwbouwwoningen aan inwoners met lokale binding toch nog verder te stimuleren, nemen we waar mogelijk een inspanningsverplichting op voor projectontwikkelaars om nieuwbouwwoningen zo veel mogelijk aan eigen inwoners te verkopen.

Wonen en werken ZZP'ers

Omschrijving

Drimmelen kenmerkt zich door een hoog aantal mensen die de kost verdienen in de bouw (waaronder veel ZZP’ers). Speciaal voor die doelgroep zetten we geclusterd woningen en (gemeenschappelijke) ruimtes weg waar geklust kan worden. Zo behouden we werkgelegenheid én starters/gezinnen voor de gemeente.

Wat is het resultaat?
Een onderzoek naar de mogelijkheden om een project op te zetten voor geclusterde woningbouw + bedrijfsruimte voor ZZP'ers. We doen dat samen met het bedrijvennetwerk Drimmelen (BND).

Kwaliteit

In 2023 zijn gesprekken gevoerd over de behoefte en mogelijkheden voor geclusterde woningbouw + bedrijfsruimte voor ZZP'ers en kleine zelfstandigen. Begin 2024 is in een breder onderzoek van bureau Lexnova onder ondernemers in de Gemeente Drimmelen een vraag opgenomen of er behoefte is aan deze vorm van geclusterde woningbouw + bedrijfsruimte voor ZZP'ers en kleine zelfstandigen. Als onderdeel van de mogelijkheden ten aanzien van de uitbreiding van bedrijventerrein Brieltjenspolder wordt geclusterde woningbouw + bedrijfsruimte voor ZZP'ers en kleine zelfstandigen meegenomen.

Regeling huisvesting aandachtsgroepen

Omschrijving

De Regeling huisvesting aandachtsgroepen richt zich op arbeidsmigranten, statushouders, woonwagenbewoners, dak- en thuisloze mensen, studenten en andere spoedzoekers. We geven invulling aan die regeling, voldoen samen met Woonvizier aan de reguliere taakstelling van de provincie voor de huisvesting van statushouders en dragen bij aan een taakstelling voor de huisvesting van oorlogsvluchtelingen.

Wat is het resultaat?
Uitvoering van de regeling huisvesting aandachtsgroepen.

Kwaliteit

De huisvesting van aandachtgroepen was in 2023 een belangrijk thema.
Begin 2023 vingen wij een groep van ongeveer 150 Oekraïense vluchtelingen op in een boot in de haven van Lage Zwaluwe. Vanaf 1 april vindt de huisvesting van Oekraïense vluchtelingen plaats in diverse woningen in onze gemeente. De opvang is goed verlopen en wordt in 2024 voortgezet.

Met betrekking tot de huisvesting van statushouders hebben wij in samenwerking met Woonvizier in 2023 een inhaalslag gemaakt. De achterstand die we hadden is weggewerkt. We hebben daar complimenten over gekregen van de Provincie. Overigens blijft het ondanks alle inspanningen lastig om te voldoen aan de taakstelling.

Eind 2023 hebben wij in het gemeentehuis een groep van ongeveer 30 asielzoekers opgevangen. Het ging daarbij om crisisnoodopvang. We hebben dat gedaan na een oproep van de Staatssecretaris Asiel en Migratie. De opvang is goed verlopen.
In 2023 is ook besloten om op zoek te gaan naar twee locaties van maximaal 75 plaatsen voor een meer langdurige opvang van asielzoekers. We voldoen daarmee aan de afspraken die in regionaal verband zijn gemaakt. Via een participatietraject hebben we bewoners van onze gemeente gevraagd aan welke criteria de opvanglocaties moeten voldoen en zijn bewoners betrokken bij het zoeken naar zoeklocatie-gebieden. De bedoeling is om beide locaties in 2024 operationeel te maken.

Over de huisvesting van spoedzoekers en woonwagenbewoners zijn afspraken gemaakt met Woonvizier. Besluitvorming over de uitbreiding van het aantal woonwagenplaatsen aan de Tuinbouwweg in Made heeft plaatsgevonden.

Verder is medewerking verleend aan een rekenkameronderzoek naar de huisvesting van arbeidsmigranten in onze gemeente. De uitkomsten van dit onderzoek betrekken we bij het actualiseren van het beleid huisvesting arbeidsmigranten.

Wonen met Zorg

Omschrijving

We omarmen initiatieven die wonen en zorg combineren, zoals woningen waar meerdere generaties zelfstandig onder één dak wonen (kangoeroewoningen) en betrekken hierbij actief de ouderenorganisaties om gebruik te maken van hun expertise.

Wat is het resultaat?
Initiatieven op het gebied van wonen met zorg worden omarmd.

Kwaliteit

Als gemeente zijn wij voor de bouw van woningen voor ouderen grotendeels afhankelijk van particuliere ontwikkelaars. Inkomende woonzorginitiatieven worden omarmt en initiatiefnemers worden vanuit de gemeente geprikkeld om op levensloopbestendigheid van nieuwbouwwoningen te sturen. Hier zijn ook eisen vanuit het Programma Wonen 2030 aan verbonden. Verder is er regelmatig contact met de werkgroep Wonen, Zorg en Welzijn van de Adviesraad Sociaal Domein over de bevordering van dit thema.

Duurzaamheidsregeling en starterslening

Omschrijving

We storten extra middelen in het fonds voor duurzaamheidsleningen en startersleningen. Zo maken we het voor onze inwoners makkelijker om hun woning te verduurzamen of om als starter een 1e woning aan te kopen.

Wat is het resultaat?
Voortzetting regeling duurzaamheidsleningen en startersleningen.

Kwaliteit

De gemeenteraad heeft ook in 2023 besloten extra middelen te storten in het fonds voor de duurzaamheidslening en de starterslening. Het aantal verstrekte startersleningen en duurzaamheidsleningen was in 2023 ongeveer gelijk aan dat van 2022. De duurzaamheidsleningen worden vooral ingezet voor zonnepanelen en warmteboilers.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Werkelijk 2023
Aantal opgeleverde nieuwbouwwoningen en appartementen	197	150	138
Aantal nieuwbouwwoningen en appartementen start bouw*	119	275	33
Aantal verstrekte startersleningen	21	-	23
Aantal verstrekte duurzaamheidsleningen	90	-	88
Reguliere procedure omgevingsvergunning: gemiddelde doorlooptijd vergunningverlening (in weken)	7,0	7,0	7,0

3.2 Duurzaamheid

Wat willen we bereiken?

We kiezen voor duurzaamheid, minder afval en nieuwe energie

We kiezen voor duurzaamheid, minder afval en nieuwe energie. We willen het zwerfafval in onze gemeente terugdringen en naar circulariteit toewerken. We willen duurzame energie, voor de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen. Maar ook voor de toekomst van de westerse democratie. We moeten vol aan de bak om onze energievoorziening snel te verduurzamen en Drimmelen moet daarin zijn deel doen en voorop blijven lopen. Dat vraagt in bepaalde dossiers om stevige keuzes. De uitvoering van de Transitie Visie Warmte en het werken aan aardgasvrije wijken vergt veel mensen en middelen.
Drimmelen staat voor grote opgaven op het gebied van duurzaamheid. De vraag is echter niet of deze transitie technisch gaat lukken, maar of deze transitie ook sociaal lukt. Zonder mensen uit het oog te verliezen die het ook moeten kunnen betalen. Het kan niet zo zijn dat sociale minima en

middeninkomens met alle regelingen buiten de boot vallen. De energietransitie moet voor iederéén haalbaar en betaalbaar zijn.

Ook veel direct zichtbare zaken, zoals het proactief opzetten van een laadpalenstructuur voor fiets en auto en de toepassing van LED-veldverlichting, vragen nu om beslissingen en de daarbij behorende randvoorwaarden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Programma Duurzaamheid

Omschrijving

Drimmelen verduurzaamt op 5 thema's: energietransitie, duurzaam ondernemen en circulariteit, klimaatadaptatie, natuur en biodiversiteit en duurzame mobiliteit. Dit zijn de duurzame 'Big Five' uit ons Programma Duurzaamheid. In de nieuwe bestuursperiode gaan we verder met het uitvoeren van dit programma.

Wat is het resultaat?
Opstellen en uitvoeren van het plan voor de Duurzaamheids-'Big Five': energietransitie, duurzaam ondernemen, circulariteit, klimaatadaptatie, natuur en biodiversiteit en duurzame mobiliteit.

Kwaliteit

De uitvoering van het programma Duurzaamheid loopt volop vanuit de verschillende onderwerpen. Het was de bedoeling om de actualisatie van het Programma Duurzaamheid en het opstellen van het uitvoeringsprogramma al in 2023 te starten. Door inzet op Omgevingswet, Stedelijke Regio Breda-Tilburg en cluster Beleid was er te weinig capaciteit beschikbaar om hiermee aan de slag te gaan. In het laatste kwartaal is daarom besloten dit door te schuiven naar 2024. In de najaarsnota is dit ook al aangegeven. Begin 2024 is wel gestart met actualisatie van het Programma Duurzaamheid en het uitvoeringsprogramma.

Regionale Energie Strategie (RES)

Omschrijving

We hebben in de Regionale Energiestrategie, heldere kaders afgesproken over op welke duurzame bronnen wij gaan inzetten. We houden daaraan vast. Dat betekent geen uitbreiding van de initiatieven die al lopen als het gaat om zon of wind op land. Met onze regiopartners trekken we gezamenlijk op om de bestaande transportschaarste op het elektriciteitsnet zo snel mogelijk weg te werken. Intussen werken we met dezelfde regiopartners aan de RES 2.0.

Wat is het resultaat?
- Realisatie van onze opgave uit de Regionale Energiestrategie (RES 1.0)
- Vaststelling en uitvoering van de RES 2.0.

Kwaliteit

In 2023 is uitgebreid naar de planning en inhoud gekeken van de RES WB 2.0. Anders dan de RES 1.0, richt de RES 2.0 zich naast duurzame opwek vooral op het toekomstige energiesysteem. Welke strategische afwegingen moeten daarbij worden gemaakt? En wat betekent dat voor de keuze van bronnen, gebieden en infrastructuren in West-Brabant? Volgend jaar wordt dat een stuk concreter, maar één ding is zeker: CO2-reductie blijft het doel. In de zomerperiode was er een goed beeld van de totale zon- en wind opwek in onze regio. De conclusie is dat we het RES-bod (2,2 TWh) ruimschoots gaan halen en mogelijk ook de ambitie (2,38 TWh). Vooral als een aantal potentiële zon op dak (en land) projecten doorgang vindt. Een sterk signaal vanuit West-Brabant, vooral dankzij de goede samenwerking tussen alle partijen.

Traais Energie Collectief (TEC)

Omschrijving

De ambitie om Terheijden het eerste energieneutrale dorp van Nederland te maken, blijft staan en kan op onze steun rekenen. Het lokale draagvlak dat het TEC heeft gecreëerd is een voorbeeld voor andere dorpen en initiatieven.

Wat is het resultaat?
Voortzetting samenwerking met TEC en voortgang in de realisatie van de opgaven uit het op te stellen Masterplan Terheijden en de Transitievisie Warmte.

Kwaliteit

In Terheijden is het afgelopen jaar een aantal 'sporen' bij elkaar gekomen, die de verduurzaming van de gebouwde omgeving kunnen versnellen.

Na de aanleg van fases 1.1 en 1.2 in het centrum, stond 2023 in het teken van uitvoeren (o.a. De Weelde, E-veld) én voorbereidingen treffen. Dat laatste richt zich op fase 1.3 (Haven), 3.1 (Schansstraat) en 3.2 (Molenstraat), die vanaf 2024 gaan starten. Inmiddels zijn 150 woningen, bedrijven en maatschappelijke organisaties aangesloten op het warmtenet. Fase 2 maakt onderdeel uit van het wijkuitvoeringsplan van de gemeente (WUP), dat zich richt op drie kansrijke wijken in Terheijden. In 2024 moet dit plan, en daarmee de planning van de werkzaamheden, concreter worden.

Naar aanleiding van de Transitievisie Warmte (TVW) zijn drie wijken in Terheijden gedefinieerd als 'kansrijke buurt'. Met lokale partners als het Traais Energie Collectief (TEC), de Traaise Energie Maatschappij (TREM) en Woonvizier is gestart met een wijkuitvoeringsplan. Dit plan heeft als doel om samen met inwoners de richting te bepalen naar een aardgasvrije gebouwde omgeving. Daarbij krijgen we ondersteuning via het provinciale programma SIE2, waarin meer Brabantse gemeenten deelnemen. Inmiddels is een technische wijkanalyse gemaakt en gestart met een plan van aanpak, waarin de stappen staan naar een gedragen uitvoeringsplan in 2024.

Parallel hieraan werkt de gemeente met TEC en TREM aan een masterplan, dat inmiddels voor 80% gereed is. Hierin staat beschreven wanneer en hoe welke wijk aardgasvrij kan worden in heel Terheijden. Dat moet niet alleen duidelijkheid geven aan inwoners, maar ook aan de gemeente zelf. Dit in verband met onze planningen en eventuele combiwerkzaamheden en prioriteitsstelling ten aanzien van het verzwaren van het elektriciteitsnetwerk.

Vorig jaar zijn de twee aandeelhouders van TREM op zoek gegaan naar nieuwe investeerders en dat heeft tot gesprekken geleid. Hierover zijn wij als gemeente geïnformeerd, mede omdat wij een zogenoemd prioriteitsaandeel in het Eerste Traaise Warmtebedrijf (ETW) hebben.

Zonnevelden

Omschrijving

Er wordt een passende oplossing gevonden voor het zonneveldendossier binnen de kaders die de uitspraak van de Raad van State ons gegeven heeft.

Wat is het resultaat?
Een passende oplossing voor het zonneveldendossier binnen de kaders die de uitspraak van de Raad van State ons gegeven heeft.

Kwaliteit

Het afgelopen jaar zijn alle lopende aanvragen voor een zonnepark opnieuw, en onafhankelijk, getoetst aan het 'Beleidskader Grootschalige Zonnevelden' uit 2018. Deze herbeoordeling is in lijn met de uitspraak van de Raad van State uit 2022. Van de vijf aanvragen gaf het college in juli, alleen een ontwerpvergunning af voor Zonnepark De Bergen en Zonnepark Moerseweg. De drie andere aanvragen werden geweigerd.

Na de zienswijzeperiode heeft het college in december een definitieve omgevingsvergunning afgegeven voor Zonnepark De Bergen. Hiermee volgde zij de gemeenteraad, die eerder een definitieve verklaring van geen bedenkingen afgaf. De initiatiefnemer van project Moerseweg liet de gemeente weten haar aanvraag te willen aanhouden. In het nieuwe jaar komen deze en de andere drie aanvragen aan bod.

Energieloket ondernemers

Omschrijving

We zetten het ondernemersloket, wat ondernemers helpt te verduurzamen voort.

Wat is het resultaat?
Voortzetting van het regionaal energieloket voor ondernemers.

Kwaliteit

Het Regionaal Energieloket voor ondernemers is voortgezet.

Verduurzaming dorpslinten

Omschrijving

We maken het mogelijk om ook monumenten en woningen binnen beschermde dorpslinten kwaliteitsrijk te verduurzamen.

Wat is het resultaat?
Beleid verduurzaming beschermde dorpslinten.

Kwaliteit

Met de nieuwe welstandsnota die in maart 2023 is vastgesteld door de gemeenteraad, zijn er meer mogelijkheden om te verduurzamen (met zonnepanelen), met behoud van het karakter van de dorpslinten en de monumenten.

Daarnaast gaan we in gesprek met de inwoners aan de Helkantsedijk om hun straat beter monumentaal te beschermen.

Samenwerking energietransitie

Omschrijving

We bieden blijvende ondersteuning aan het Traais Energiecollectief, de Stichting Energietransitie Drimmelen, Opgewekt Drimmelen en de werkgroepen Energieneutrale dorpen.

Wat is het resultaat?
Voortzetting ondersteuning en samenwerking Traais Energiecollectief, Stichting Energietransitie Drimmelen, Opgewekt Drimmelen, Duurzaam Drimmelen en de werkgroepen Energieneutrale Dorpen.

Kwaliteit

Met de duurzame coöperaties en stichtingen in Drimmelen is veelvuldig regulier en ad hoc overleg geweest. Zo werken we nauw samen met TEC aan een energieneutraal Terheijden, hebben we met STED de Samenwerkingsovereenkomst EnergieA16 voorbereid en voeren we constructieve gesprekken met Opgewekt Drimmelen over grootschalig 'zon op dak' op ons eigen vastgoed. Tenslotte staan we regelmatig in contact met onze bewonersgroepen, bijvoorbeeld als het gaat om de inzet van ons Energie Bespaar Team.

Dorpsgerichte aanpak aardgas vrij maken Drimmelen

Omschrijving

De raad heeft de Transitie Visie Warmte vastgesteld en deze bestuursperiode zetten we dan ook in op het aardgasvrij maken van de bebouwde omgeving. Hiervoor zal een uitvoeringsprogramma worden opgesteld, dat beschrijft hoe en wanneer we – samen met onze inwoners en bedrijven – uiteindelijk van het aardgas afgaan. We gaan daarbij dorpsgericht te werk. De uitvoering van de Transitie Visie Warmte is niet mogelijk zonder extra middelen en mensen, boven op de bestaande begroting en formatie. De middelen die we van het Rijk ontvangen zetten we daarvoor in.

Wat is het resultaat?
- Vaststelling en realisatie uitvoeringsprogramma Transitie Visie Warmte (TVW) inclusief organisatie.
- Opstellen van een gemeentebrede aanpak (o.a. generieke communicatie en collectieve acties) en een gebiedsgerichte aanpak onder andere met wijkuitvoeringsplannen en bijzondere aandacht voor energiearmoede.
- Inzet middelen die beschikbaar komen van het Rijk.

Kwaliteit

In de gemeente Drimmelen werken we hard aan CO2-reductie en verduurzaming van energie binnen de gebouwde omgeving. Na de eerste stap, het opstellen van een Transitievisie Warmte (TVW), namen we medio vorig jaar de tweede horde: de start van een wijkuitvoeringsplan (WUP) in Hooge Zwaluwe (voor een wijk ten noorden van de spoorlijn) en Terheijden (voor drie wijken aan de zuidkant).

Hooge Zwaluwe
In 2023 is een aanbestedingstraject afgerond, waardoor we als gemeente voor advies en ondersteuning kunnen terugvallen op Het Energiebureau. In september is het project ‘WUP HZ’ officieel gestart en lag de focus op de inrichting van een projectorganisatie (kernteam) en een energiebronnen- en wijkanalyse. Later zijn ook interviews gehouden met betrokken inwoners, stakeholders en enkele ambtenaren van de gemeente. Daarnaast is er een inloopbijeenkomst georganiseerd om met elkaar kennis te maken en inwoners te informeren over de gemeentelijke opgave. Aan het eind van het jaar zijn de eerste voorbereidingen gestart voor een grootschalige informatiebijeenkomst in februari 2024. Deze avond heeft als doel om alle opgehaalde informatie te delen met buurtbewoners en te bekijken of we samen een volgende stap kunnen zetten naar een aardgasvrije buurt.

Terheijden
In Terheijden wordt een soortgelijk plan van aanpak gevolgd, hoewel een verdere uitrol van het bestaande warmtenet de meest logische keuze is. De eerste stap was ook hier meer inzicht krijgen in de drie kansrijke wijken via een technische analyse. Tegelijkertijd is, net als in Hooge Zwaluwe, een kernteam opgezet dat bestaat uit een afvaardiging van TEC, TREM, gemeente en provincie. Dat laatste komt omdat ‘WUP Traaie’ onderdeel uitmaakt van het provinciale kennis- en leerprogramma Sociale Innovatie Energietransitie (SIE2). In nauwe samenwerking met het kernteam Hooge Zwaluwe is daarnaast een ambtelijk projectteam opgezet, gestart met een aardgasvrij verhaal (‘narratief’), een eerste (interne) nieuwsbrief verstuurd en zijn voorbereidingen getroffen voor een workshop ‘Leefstijlen’. Deze sessie moet meer inzicht geven in de (energie)drijfveren van de Zwaluwse en Terheijdense inwoners. Nadere bewonerscommunicatie wordt begin volgend jaar verwacht.

Verduurzaming huurwoningen

Omschrijving

Ook woningcorporaties staan voor de opgave om hun portefeuille aan huurwoningen snel te verduurzamen. We zijn en blijven in gesprek met Woonvizier over tempo en prioritering.

Wat is het resultaat?
Uitvoering prestatieafspraken met Woonvizier, gericht op verduurzaming van de woningvoorraad.

Kwaliteit

In de prestatieafspraken die zijn gemaakt tussen Woonvizier en de gemeente is verduurzaming van woningen een belangrijk onderwerp. Daarin is voor 2023 het streven opgenomen dat Woonvizier minimaal 70 van haar woningen verduurzaamt. Uiteindelijk zijn er 74 sociale huurwoningen verduurzaamd in 2023.

Verduurzaming gemeentelijke gebouwen

Omschrijving

De verduurzaming van het gemeentehuis wordt afgerond. De opgedane ervaringen gebruiken we om een ambitie op te stellen voor het toewerken naar het CO2-arm en aardgasvrij maken van ál het gemeentelijk vastgoed. Zodat we klaar zijn om middelen van het Rijk effectief in te zetten.

Wat is het resultaat?
Opstellen en uitvoeren duurzaamheidsplan gemeentelijke gebouwen.

Kwaliteit

De verduurzaming van het gemeentehuis is afgerond en beoordeeld op energielabel B. We zijn gestart met het opstellen van een duurzaamheidsroutekaart voor alle gemeentelijke gebouwen. In deze routekaart worden de verduurzamingsmogelijkheden opgenomen. Daarbij wordt gewerkt met scenario's die in 2024 worden voorgelegd aan de gemeenteraad.

Stimuleren duurzaamheid

Omschrijving

Bewustwording en ondersteuning: we breiden het aantal energieambassadeurs uit, behouden het Energieloket en intensiveren de collectieve acties voor onze inwoners op het gebied van besparen, isoleren en zon op dak. We bezien hoe we ook ondernemers meer mee kunnen krijgen in de verduurzamingsopgave. Verduurzaming bedrijventerreinen is hierin een mooi onderwerp;

Wat is het resultaat?
- Voortzetting van het regionaal energieloket voor inwoners
- Organiseren van jaarlijks minimaal 2 collectieve (inkoop)acties voor inwoners
- Uitbreiding van energieambassadeurs.

Kwaliteit

In 2023 zijn we gestart met een eigen Energie Bespaarteam (EBT). Het EBT geeft advies aan huis en installeert kleine energiebesparende maatregelen. Als de bewoner veel tochtklachten heeft, volgt een doorverwijzing naar een lek check. Zijn er vragen over het verduurzamen van de woning, dan kan de energieambassadeur meer uitleg geven. Daarnaast is er binnen het EBT ook een allround technisch medewerker, die de tochtklachten in een koopwoning kan oplossen. Als er tochtklachten zijn in huurwoningen, wordt een aannemer ingeschakeld die betaald wordt door Woonvizier. In 2023 zijn 53 woningen bezocht. Hiermee is ruim 15.000 kg CO2 bespaard, en ongeveer € 13.200 aan energiekosten (gemiddeld € 250 per huishouden per jaar).

Inmiddels hebben we 4 energieambassadeurs in onze gemeente. In 2023 zijn 22 gesprekken door de energieambassadeurs gevoerd. Daarnaast hebben we ook 12 vrijwilligers die een lek check kunnen uitvoeren. In 2023 hebben zij 165 lek checks uitgevoerd verspreid over alle dorpen. Deze vrijwilligers zorgen voor bewustwording en helpen inwoners op weg naar verduurzamen van hun woning.
Doordat de werkzaamheden door de gemeente zelf worden uitgevoerd, hebben we inzage in alle genomen maatregelen en gegeven adviezen en bijbehorende adressen. Deze worden gebruikt voor analyses door ons en om bewoners verder te kunnen informeren over bijvoorbeeld isolatie-acties (geregisseerd door ons).
Bewoners zijn heel enthousiast als onze adviseurs of vrijwilligers geweest zijn. Ze spreken van kundige mensen en bruikbare tips.

We werkten ook in 2023 samen met het regionaal energieloket, voor inwoners én bedrijven.
In 2023 is een collectieve inkoopactie georganiseerd voor de aanschaf van zonnepanelen en eind 2023 zijn de voorbereidingen getroffen voor de collectieve aankoop van dak/vloerisolatie en isolatieglas.

Inzet middelen windmolens

Omschrijving

De windmolens langs de A16 gaan voor opbrengsten zorgen. Die opbrengsten wenden we aan voor het verduurzamen van alle wijken in onze gemeente. Dat doen we met een revolverend fonds.

Wat is het resultaat?
Afspraken met de Stichting Energietransitie Drimmelen (STED) over het ondersteunen, selecteren en realiseren van projecten die in aanmerking komen voor een investering uit het fonds.

Kwaliteit

Eind vorig jaar heeft de gemeente ambtelijk overeenstemming bereikt over een Samenwerkingsovereenkomst (SOK) met STED. Deze afspraken zien erop toe dat financiële middelen uit de windmolens worden aangewend voor duurzame projecten. Het gaat dan om 25% van de opbrengst van de windmolens. De belangrijkste voorwaarde is dat deze plannen bijdragen aan de lokale energietransitie en daarmee aan het Programma Duurzaamheid. Voorstellen van initiatiefnemers worden eerst getoetst door STED en gaan vervolgens voor bindend advies naar het college. Begin volgend jaar wordt de SOK geformaliseerd via een collegevoorstel en officiële ondertekening. Vervolgens is er regulier overleg tussen STED en gemeente over de voortgang en het proces. Daarnaast is er een zogenaamde Burenregeling. Vanuit deze regeling is ongeveer de helft van het beschikbare budget uitgekeerd aan direct omwonenden. Hiermee hebben zij hun woningen kunnen verduurzamen. De financiële opbrengsten van de windmolens komen vanaf 2026/2027 beschikbaar ten behoeve van de energietransitie en zullen vervolgens in een subfonds worden gestort van de EFB (Energiefonds Brabant).

Inzet middelen Rijk voor duurzaamheid

Omschrijving

De rijksmiddelen voor de uitvoering van de energietransitie oormerken we voor de uitvoering van alle plannen, rekening houdend met capaciteit die al beschikbaar is. Dit geeft de mogelijkheid om het Energieteam op sterkte te brengen en de uitvoering van de energietransitie financieel af te dekken. We zien hierbij kansen voor een koppeling met andere onderwerpen, zoals de duurzame bouwopgave en dorpsgericht werken.

Wat is het resultaat?
Inzet Rijksmiddelen voor energietransitie en versterking van het energieteam.

Kwaliteit

In 2023 zijn 153 huishoudens bezocht en zijn kleine energiebesparende maatregelen uitgevoerd. Hiermee hebben we een besparing gerealiseerd van ongeveer 51.200 kg CO2/ jaar. Voor de energierekening betekent dit een besparing van ongeveer € 250 per jaar per huishouden.

De rijksmiddelen voor het aantrekken van personeel op het gebied van energietransitie zijn geïnvesteerd voor dit doel. Inmiddels is het Energiebespaarteam een feit (en wordt uit deze middelen bekostigd). Daarnaast is een communicatiemedewerker ingezet voor Energietransitie en een trainee aangenomen voor de Wijkuitvoeringsplannen.

Duurzaamheidsvisie Plukmade

Omschrijving

In het glastuinbouwgebied Plukmade ontbreekt nog een duurzame energievoorziening. We stellen daar samen met de ondernemers een visie voor op en we verbinden en concretiseren de lopende initiatieven rondom het Amernet.

Wat is het resultaat?
Een duurzaamheidsvisie voor het kassengebied Plukmade. We stellen de visie samen met de ondernemers op.

Kwaliteit

De gemeente heeft een opdracht uitgezet voor het opstellen van een rapport waarin in overleg met de tuinders wordt bekeken wat een alternatieve duurzame energiebron (of bronnen) kan/kunnen zijn. Naar aanleiding van de uitkomst van het onderzoek wordt een toekomstvisie voor het kassengebied Plukmade ontwikkeld. Actuele ontwikkelingen met betrekking tot de toekomst van het Amernet hebben hier invloed op. Evenals de Wet collectieve warmtevoorziening (wcw), waarin regels staan over productie, transport en levering van warmte.

Duurzame mobiliteit

Omschrijving

Als gemeente hebben we een stimulerende rol in het verduurzamen van mobiliteit. We moedigen het (elektrisch) fietsen, het elektrificeren van wagenparken en het experimenteren met deelauto's aan. We faciliteren dat door het proactief uitrollen van een laadpalenstructuur.

Wat is het resultaat?
Intensivering van de laadinfrastructuur in alle kernen, voor alle vervoerwijzen.

Kwaliteit

We stelden een visie Laadpalen op. We gingen aan de slag met fietsoplaadpunten. We sluiten weer aan bij de nieuwe concessie Laadpalen die de provincie uitgezet heeft. Op deze manier stimuleren we het verduurzamen van de mobiliteit.
In 2023 ruilden we brandstofauto's van de buitendienst om voor elektrische voertuigen.

Klimaatadaptatie

Omschrijving

Klimaatadaptatie vraagt om een betere bewustwording en maatregelen om de gevolgen te beperken. We enthousiasmeren dit met praktische acties zoals tegel eruit/plant erin en het beschikbaar stellen van regentonnen. Minder verharding en meer groen is het uitgangspunt. Bouwplannen vragen om een klimaatbestendige inrichting.

Wat is het resultaat?
In regionaal verband uitwerken van de DPRA-strategie (Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie) met een praktische vertaling naar lokale acties**.**

Kwaliteit

Klimaatadaptatie vraagt om een betere bewustwording en maatregelen om de gevolgen te beperken. We maakten bewoners enthousiast door praktische acties zoals het NK-tegelwippen. In voorgaande jaren was er ook een regentonnenactie. Hier was helaas weinig animo voor en daarom besloten we dit jaar geen regentonnenactie uit te zetten. Wel boden we complete plantpakketten aan tegen inlevering van een vierkante meter verharding.

In nieuwe ontwerpen namen we minder verharding op en projecteerden meer groen.

Subsidieregeling Groene Daken

Omschrijving

De nieuwe subsidieregeling Groene Daken is een succes. Daarom verlengen we de regeling voor de hele coalitieperiode. Met als doel om de inwoners die dat écht nodig hebben gericht te steunen. Met Woonvizier werken we een arrangement uit, zodat ook huurders mee kunnen doen.

Wat is het resultaat?
Evaluatie en verlenging subsidieregeling Groene Daken.

Kwaliteit

Ook in 2023 was er veel animo onder woningeigenaren voor de aanschaf van een groen dak. Hierdoor was er voor deze groep al snel geen budget meer beschikbaar. Onder huurders was de belangstelling veel minder groot. Een gerichte sociale mediacampagne van de gemeente, en inspanningen van Woonvizier, hebben daar geen verandering in kunnen brengen. Via enkele cliënten van Woonvizier kregen we terug dat de kosten van een groen dak, ondanks de gunstige regeling, veel huurders afschrikken. Het restant van het 'huurdersbudget' is eind 2023 aangewend voor kopers, die op de wachtlijst stonden. Vanaf 1 februari 2024 kunnen inwoners deze groene subsidie weer aanvragen bij de gemeente.

Beleidsplan Afval

Omschrijving

De afvalstroom moet verminderd worden en nóg beter worden gescheiden. We werken verder aan bewustwording, stimuleren hergebruik, verminderen afval, stimuleren scheidingsgedrag, hebben daarbij in het bijzonder aandacht voor de inzameling van luiers en beperken zwerfafval door gerichte campagnes. We trekken samen op met onze ZAPpers en ondernemers. We stimuleren de opkomst van repair-cafés en tweedehands winkels en bezien of er op de milieustraat een kringloop nodig en mogelijk is. Uitgangspunt blijft: de vervuiler betaalt.

Wat is het resultaat?
Opstellen en uitvoeren afvalbeleidsplan gericht op verdere afname restafval.

Kwaliteit

In 2023 kwamen we niet toe aan het actualiseren van het afvalbeleidsplan. We gaven prioriteit aan de wisseling van de afvalinzamelaar, het vervangen van minicontainers en chips en de nieuwe aanpak voor inzamelen van oud papier en karton. Als we het beleid beoordelen, dan blijkt dat er geen wijzigingen noodzakelijk zijn en dat we de termijn gemakkelijk kunnen verlengen.

Prestatie -indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Werkelijk 2023
Energietransitie: collectieve inkoopacties (duurzame energie / energiebesparing)	N.v.t.	2	3
Energietransitie: huisbezoeken energiebespaarteam	N.v.t.	-	53
Energietransitie: huisbezoeken energieambassadeurs / lekcheckers	N.v.t.	-	192
Aantal verstrekte subsidies groene daken	34	-	45

3.3 Economie, recreatie en toerisme

Wat willen we bereiken?

Bloeiende en sterk lokaal verbonden economie

Een bloeiende en sterk lokaal verbonden economie is belangrijk voor het levendig en bruisend houden van onze dorpen. Zodat je er kunt winkelen, van evenementen kunt genieten, uit eten kunt gaan, kan werken en recreëren. Lokale ondernemers moeten kunnen blijven ondernemen, kunnen groeien, zich

ontwikkelen, en daarom willen we ze faciliteren in het ontplooien van nieuwe initiatieven. Op die manier zorgen we voor werkgelegenheid, een gezonde toeristisch-economische sector, en vitaliteit van onze dorpen ook richting de toekomst.

Drimmelen moet zich verder ontwikkelen als recreatiegemeente. Met als aantrekkelijke pijlers de Biesbosch, de Zuiderwaterlinie en ons vitale platteland. De Biesbosch is en blijft onze troef als het gaat om natuur en recreatie. Een goede balans daartussen is belangrijk. Dat vraagt om goede samenwerking tussen alle betrokken partijen en heldere keuzes. Er moet een betere spreiding komen van toeristen en recreanten over onze gemeente. De randen van de Biesbosch moeten daar op worden ingericht en de recreatieve ontwikkeling van het Gat van den Ham moet worden gestimuleerd. Overnachtingen en bestedingen moeten verder zijn toegenomen. De havens van Lage Zwaluwe, Terheijden en Drimmelen en het vitaal platteland vormen het zwaartepunt van onze recreatieve structuur. De gemeente werkt intensief samen met ondernemers en organisaties op het gebied van recreatie en toerisme. Er is een stichting opgericht voor marketing en promotie en er is een nieuw informatiecentrum gerealiseerd in Drimmelen. Er wordt geïnvesteerd in recreatieve verbindingen over land en water.

Wat gaan we daarvoor doen?

Accountmanager bedrijven

Omschrijving

We nemen een fulltime bedrijfscontactpersoon aan die het aanspreekpunt, de motivator en de sparringspartner vanuit de gemeente is, ook voor de agrarische sector. Deze persoon zet in op samenwerking met alle ondernemers en is zo één duidelijk ondernemersloket waar ondernemers snel terecht kunnen met vragen en plannen. Ook willen we onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om deze persoon samen met de ondernemers ‘aan te nemen’.

Wat is het resultaat?
Aanstelling bedrijfscontactpersoon in nauw overleg met het bedrijvennetwerk Drimmelen (BND).

Kwaliteit

Op 1 december 2022 is de nieuwe bedrijfscontactpersoon gestart. De aanstelling van een bedrijfscontactpersoon is positief ontvangen door het bedrijfsleven. Er hebben al diverse bedrijfsbezoeken plaatsgevonden en de ondernemers weten de bedrijfscontactpersoon in toenemende mate te vinden.

Ondernemersfonds

Omschrijving

We zetten samen met ondernemers een ondernemersfonds op zodat er gezamenlijke investeringen gedaan kunnen worden om onze dorpen fijn en levendig te houden.

Wat is het resultaat?
Invoering ondernemersfonds.

Kwaliteit

Door het Bedrijvennetwerk Drimmelen (BND) is het initiatief genomen om de mogelijkheid te onderzoeken van een ondernemersfonds. We zijn hierover in overleg met BND.

De mogelijke invoering van een gemeentebreed ondernemersfonds is een ingrijpend besluit, waarvoor voldoende draagvlak van belang is. Om dit draagvlak te toetsen is in november 2023 een externe draagvlakmeting onder ondernemers gestart. Afhankelijk van de uitkomsten zal al dan niet het ontwikkelingstraject voor het invoeren van een ondernemersfonds worden opgestart.

Bedrijventerreinen

Omschrijving

We maken meer ruimte voor groeiende en nieuwe bedrijven door bedrijventerreinen deze collegeperiode uit te breiden bij de Brieltjenspolder en Thijssenweg. We zien nieuwe kansen bij de Louisepolder. Er wordt geen bedrijventerrein bij station Lage Zwaluwe ontwikkeld aan de kant van de Binnen Moerdijk. Recreatieve bedrijvigheid aan de kant van de Binnen Moerdijk is wel voorstelbaar.

Wat is het resultaat?
- Uitbreiding bedrijventerrein Thijssenweg
- Verkenning kansen Louisepolder in visie lage Zwaluwe
- Onderzoek uitbreiding Brieltjenspolder naar een bedrijventerrein.

Kwaliteit

In 2023 is gestart met het in kaart brengen van de mogelijkheden om bedrijventerrein Thijssenweg uit te breiden. Op basis van ingediende plannen van grondeigenaren van betreffende percelen is dit proces gaande en zal in 2024 verder gestalte krijgen.

Ten aanzien van de gewenste uitbreiding van bedrijventerrein Brieltjenspolder is eind 2023 een projectleider gestart. Inmiddels loopt er een onderzoek naar de behoefte aan nieuwe werklocaties in onze gemeente en in regionaal en/of provinciaal perspectief. Aan de hand van de uitkomsten van dit onderzoek krijgen we antwoord op de vraag hoe groot de behoefte is aan nieuwe werklocaties en advies over de vraag hoe we een eventueel nieuw bedrijventerrein het beste kunnen positioneren ten opzichte van eventueel andere werklocaties in de regio. De uitkomsten van het onderzoek zullen mede als input dienen voor het gesprek met provincie over deze nieuwe werklocatie en als onderbouwing voor de ladder van duurzame verstedelijking. In de subregio Baronie heeft regionaal al enige afstemming plaatsgevonden. Tevens is er een eerste lijst met gegadigden opgesteld.

In de Dorpsvisie Lage Zwaluwe wordt het gebied Louisepolder meegenomen.

Koop lokaal

Omschrijving

Lokaal kopen is het uitgangspunt. Zowel voor de gemeente bij het geven van opdrachten aan bedrijven als bij inwoners die boodschappen gaan doen. Ideeën die dit kunnen ondersteunen, zoals het lokaal organiseren van boerenmarkten, omarmen we.

Wat is het resultaat?
We stimuleren 'koop lokaal'.

Kwaliteit

Het inkoopbeleid is in 2023 geëvalueerd. Bestand van lokale aanbieders is geupdate.

Duurzame ontwikkeling buitengebied

Omschrijving

We stimuleren een duurzame agrarische sector met ontwikkelingsmogelijkheden, waaronder ook de veehouderij binnen de landelijke en lokale kaders, en belasten de reguliere agrarische sector met zo min mogelijk regeldruk.

Wat is het resultaat?
- Intensief overleg met onze stakeholders over een duurzame ontwikkeling van het buitengebied met ontwikkelingsmogelijkheden voor de agrarische bedrijven.
- We participeren in de Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) voor de stikstofproblematiek in de Biesbosch.

Kwaliteit

In 2023 zijn voorbereidende gesprekken gevoerd over de Gebiedsgerichte Aanpak (GGA). Begin 2024 zal bekend worden of die GGA er daadwerkelijk komt. Dat is onder meer afhankelijk van de stikstofgevoeligheid van de Biesbosch. Als de GGA er komt zal ook de ZLTO aanhaken.

Ruimte voor ondernemers

Omschrijving

Door ondernemers de ruimte te geven en te zorgen voor minder regels, en meer te gunnen via lokaal aanbesteden, stimuleert de gemeente levendige dorpen, een gezonde lokale economie en meer banen. Zo maken we het in het terrasseizoen makkelijker om terrassen weg te zetten, mits de bereikbaarheid en veiligheid niet in het geding komt en er goed overleg met de omgeving is geweest. Met gebruik van gezond verstand kijken we naar hoe iets wél kan waarbij de gemeente flexibel meedenkt.

Wat is het resultaat?
Herziening van het terrassenbeleid met ruimte voor de ondernemers.

Kwaliteit

In december 2023 heeft de gemeenteraad besloten de precariobelasting voor terrassen af te schaffen. De vergunningverlening rondom terrassen blijft gewoon van toepassing. In de APV staan regels omtrent bereikbaarheid en veiligheid.

Uitvoerings- programma (vrijetijds)economie

Omschrijving

De nota’s Economie en Vrijetijdseconomie horen bij elkaar. Het is belangrijk dat die samenhang samen komt in 1 uitvoeringsprogramma.

Wat is het resultaat?
Eén uitvoeringsprogramma (Vrijetijds)economie.

Kwaliteit

In 2023 is gestart met het samenvoegen van de uitvoeringsprogramma's Economie en Vrijetijdseconomie. Dit wordt voorjaar 2024 afgerond.

Voortzetting Biesboschsamenwerking

Omschrijving

Ondernemers die hun brood verdienen in of rondom de Biesbosch, kunnen meedenken en praten over wat er met de Biesbosch moet gebeuren. De Biesbosch moet toegankelijk blijven voor boten. Verduurzamen doen we in goed overleg met de ondernemers. Het rondje varen door de Biesbosch binnendoor moet behouden blijven voor de watersporter en de ondernemers.

Wat is het resultaat?
Voortzetting van de Biesboschsamenwerking met inzet voor betrokkenheid van de ondernemers, behoud van het 'rondje Biesbosch' en verduurzaming van de boten volgens het principe 'haalbaar en betaalbaar'.

Kwaliteit

De Samenwerking (SOK) Biesbosch heeft een gebiedsvisie ('Balanceren in de Biesbosch') met een uitvoeringsprogramma als basis voor de samenwerking. Gekoppeld aan de gebiedsvisie wordt jaarlijks een uitvoeringsprogramma uitgewerkt. Binnen de begroting is een jaarlijks bedrag van maximaal € 19.000 beschikbaar voor de uitvoering. Belangrijke onderwerpen voor de gemeente Drimmelen in het uitvoeringsprogramma zijn de bereikbaarheid en toegankelijkheid van het gebied, handhaving, zwerfafval, het aanbod (en onderhoud) van de recreatieve voorzieningen en duurzaam toerisme (waaronder Stil en Duurzaam varen). Zo zijn in 2023 de rustregelingen (onderdeel van de recreatiezonering) vastgesteld en is er een eerste onderzoek naar Stil en Duurzaam varen uitgevoerd. Bij alle ontwikkelingen in het gebied betrekken we de toeristisch recreatieve ondernemers uit de gemeente en het Biesbosch netwerk.

Beverpad Lage Zwaluwe

Omschrijving

Nadat het waterschap de dijk heeft verstevigd voltooien we de aansluiting van het Beverpad op Lage Zwaluwe. We onderzoeken een alternatieve aansluitingsroute als die versteviging te lang gaat duren.

Wat is het resultaat?
Doortrekking van het Beverpad richting Lage Zwaluwe.

Kwaliteit

In 2023 is een Plan van Aanpak opgesteld; het daarin opgenomen stappenplan wordt momenteel uitgerold. Er zijn verschillende varianten voor de aansluiting op Lage Zwaluwe mogelijk; deze zijn schetsmatig op papier gezet inclusief de globale voor- en nadelen per variant. In januari 2024 is een inloopmiddag/avond gehouden waarin bewoners en belanghebbenden hierop hun input konden leveren hierop. Die input namen we vervolgens mee, naast alle andere projectaspecten (zoals financiën, verkeer, juridische zaken) in het vervolg van het afwegings- en keuzeproces voor een definitieve variant. De definitieve variant wordt in het voorjaar vastgesteld waarna de verdere technische uitwerking opgepakt kan worden.

Ontsluiting Hofmansplaat en Veerverbinding Drimmelen-Altena-Geertruidenberg

Omschrijving

We laten voor de zomer van 2023 een voetgangerspontje van Drimmelen Dorp naar de Biesbosch varen. Dat pontje wordt bemenst door onze eigen inwoners. Daarnaast ontwikkelen we deze collegeperiode een driehoeksveerverbinding in de Biesbosch, tussen Drimmelen, Altena en Geertruidenberg.

Wat is het resultaat?
- Een verdere ontsluiting van de Hofmansplaat door een vaarverbinding van Drimmelen dorp naar de Hofmansplaat**.**
- Een driehoeksveerverbinding tussen Drimmelen, Altena en Geertruidenberg.

Kwaliteit

In de zomer van 2023 is de vaarverbinding tussen Drimmelen en de Hofmansplaat gerealiseerd door een samenwerking van ondernemers, Staatsbosbeheer en gemeente.

Ten behoeve van de veerverbinding tussen Drimmelen-Altena-Geertruidenberg is in 2023 een haalbaarheidsonderzoek gedaan naar de mogelijkheden en de businesscase. Hieruit is een positief advies gekomen, waarmee we in 2024 aan de slag gaan in de vorm van onderzoek naar de gewenste aanpassingen in aanlandlocaties in de drie gemeentes en zo mogelijk het voorbereiden van het aanbestedingstraject voor een pilot veerverbinding. In het tempo van deze pilot zijn we natuurlijk ook afhankelijk van de gemeenten Altena en Geertruidenberg.

Ameroever Lage Zwaluwe

Omschrijving

We ontwikkelen een (groene) kop van de haven in Lage Zwaluwe en plaatsen in zowel Lage Zwaluwe als Drimmelen Dorp een mooi uitkijkpunt zodat je vanuit daar vogels kunt spotten en de Biesbosch kunt bekijken als recreatieve attractie.

Wat is het resultaat?
Een aantrekkelijke recreatieplek aan de Ameroever in Lage Zwaluwe met als extra attractie een uitkijkpunt over de Biesbosch.

Kwaliteit

Vanwege een gebrek aan ambtelijke capaciteit heeft dit initiatief vanaf halverwege 2022 stilgelegen. Onlangs is dit weer opgepakt en is er een Plan van Aanpak opgesteld. Er wordt een stappenplan doorlopen met inbegrip van o.a. een haalbaarheids-, onderzoeks-, participatie- en ontwerpfase; afsluitend volgt de bestuurlijke besluitvorming op het ontwerp en doorlopen proces. De wens om op of nabij deze locatie een strandje te ontwikkelen maakt onderdeel uit van het proces. Aangezien op deze locatie geen sprake is van gemeentelijke eigendommen worden ten eerste gesprekken gevoerd met Rijkswaterstaat, Waterschap en/of de erfpachter om de haalbaarheid van het initiatief te kunnen bepalen.

Verbreding toeristisch-recreatief aanbod

Omschrijving

Drimmelen heeft naast de Biesbosch ook zes geweldige cultuurrijke en gastvrije Brabantse dorpen te bieden. Daarom wordt ook volop ingezet op het ondersteunen en verder ontwikkelen van initiatieven die de geschiedenis en natuurparels van onze dorpen in het zonnetje zetten, zoals de Zuiderwaterlinie, monumentale gebouwen en natuurgebieden zoals de Zonzeelse Polder, Gat van den Ham en de Terheijdense Binnenpolder.

Wat is het resultaat?
Een rijke beleving van het erfgoed en de natuur in Drimmelen. Het levert een verbreding op van het toeristisch-recreatieve aanbod.

Kwaliteit

In 2023 is besloten de overeenkomst met Recreatief Drimmelen met betrekking tot de VVV en de website te verlengen. Daardoor kunnen we ons ook de komende jaren toeristisch-recreatief goed op de kaart zetten.

Met de Kleine Schans en de Linie van de Munnikenhof in Terheijden heeft Drimmelen twee belangrijke verdedigingswerken van de Zuiderwaterlinie in handen. Het verhaal van de Kleine Schans draagt bij aan de profilering van Drimmelen. Er wordt hard gewerkt om de zichtbaarheid en beleefbaarheid van de Zuiderwaterlinie te verbeteren. In 2023 is een eerste aanzet gemaakt om aan de hand van verhaallijnen samen met de ondernemers en Toeristisch Traaie ideeën te ontwikkelen voor productontwikkeling en zichtbaarheid. Daarbij wordt ook stevig ingezet op de samenwerking met lokale partijen. Daarnaast heeft in 2023 de voorbereiding plaatsgevonden van de nieuwe entree van de Kleine Schans. Met de werkzaamheden wordt nog voor de zomer begonnen.

Samenwerking Recreatief Drimmelen

Omschrijving

De samenwerking met het recreatieve veld zoals het ondernemersplatform Recreatief Drimmelen wordt voortgezet en waar mogelijk uitgebouwd.

Wat is het resultaat?

- Voortzetting samenwerking Recreatief Drimmelen
- Voortzetting marketing en communicatieactiviteiten door Recreatief Drimmelen

Kwaliteit

In december 2023 zijn de samenwerkingsovereenkomsten met Recreatief Drimmelen en de VVV verlengd met 4 jaar, met een optie tot nog eens 4 jaar. De samenwerking verloopt zeer naar wens waarbij Recreatief Drimmelen een uitvoerende rol heeft in de realisatie van diverse actiepunten uit het uitvoeringsplan van de visie Vrijetijdseconomie.

Verhoging toeristenbelasting

Omschrijving

De toeristenbelasting wordt ingezet voor toerisme. Deze belasting kan verhoogd worden als daarvoor draagvlak is bij ondernemers en de toeristenbelasting terechtkomt bij het ontwikkelen en ondersteunen van initiatieven die gedragen worden door de ondernemers en dus bijdragen aan het op de kaart zetten van Drimmelen.

Wat is het resultaat?
- Onderzoek naar verhoging toeristenbelasting.
- Inzet inkomsten toeristenbelasting voor toerisme en recreatie.

Kwaliteit

In 2023 is door de raad een actualisatie van de toeristenbelasting met € 0,75 vastgesteld. Dankzij deze actualisatie kan uitvoering gegeven worden aan ambities welke voortkomen uit de visie Vrijetijdseconomie. Door de actualisatie is er meer financiële ruimte voor het ondersteunen van recreatieve initiatieven van ondernemers en stichtingen. Daarbij wordt in het voorjaar van 2024 een onderzoek gedaan naar de mogelijkheid om ook Vermakelijkhedenretributie (dagtoeristenbelasting) in te voeren, zodat het ophalen van toeristenbelasting niet alleen gedragen wordt door de verblijfssector. Daarnaast wordt er een advies voorbereid over de aanpassing van het forfait. Het is het streven van het college om voor de zomer van 2024 alle ondernemers te informeren over alle ontwikkelingen rondom toeristenbelasting en het forfait zodat zij weten waar zij in het nieuwe jaar (2025) aan toe zijn.

Kleine Schans

Omschrijving

We maken de plannen rond de ingang van de Kleine Schans af op een ambitieus niveau.

Wat is het resultaat?
Een aantrekkelijke entree voor de Kleine Schans.

Kwaliteit

In 2023 heeft de voorbereiding plaatsgevonden van de aanpassingen aan de Kleine Schans in Terheijden. De monumentenvergunning heeft langer geduurd dan voorzien. In 2024 wordt de nieuwe entree gerealiseerd.

Haven Terheijden

Omschrijving

We behouden het open karakter en de cultuurhistorische waarde van de haven van Terheijden en zetten ons daar bij het Waterschap voor in.

Wat is het resultaat?
Behoud en versterking van het cultuurhistorisch karakter van de haven in Terheijden.

Kwaliteit

Op initiatief van het Waterschap worden dit jaar de dijken in de haven verhoogd in het kader van waterveiligheid. Daarbij wordt gekeken hoe we het historische karakter en elementen van de Zuiderwaterlinie terug kunnen laten komen in de haven.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Werkelijk 2023
Inkomsten toeristenbelasting (x € 1.000)	195	119	189

Wat heeft het gekost?

Tabel Prg.3-2

		Prim. Begroting 2023	na wijziging 2023	Realisatie 2023
3.1	Woningbouw en ruimte	8.842.850	10.037.838	8.976.909
3.2	Duurzaamheid	3.484.961	5.208.726	3.963.989
3.3	Economie, recreatie en toerisme	1.022.282	1.197.948	1.043.765
	Totaal lasten	***13.350.092***	***16.444.512***	***13.984.663***
3.1	Woningbouw en ruimte	6.416.683	6.962.301	4.773.637
3.2	Duurzaamheid	3.799.191	5.461.847	4.586.596
3.3	Economie, recreatie en toerisme	249.646	249.646	373.359
	Totaal baten	***10.465.520***	***12.673.794***	***9.733.593***
	Saldo mutaties reserves	***729.336***	***327.670***	***-681.790***
	Saldo van baten en lasten	*3.613.908*	*4.098.388*	*3.569.280*

Begrotingsafwijkingen programma 3

	Programma 3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie	Begroot	Werkelijk	Verschil	Reserves	Netto	
3.1	Woningbouw en ruimte	3.075.536	4.203.272	-1.127.735	1.239.839	112.104	voordeel
3.2	Duurzaamheid	-253.120	-622.607	369.487	-162.761	206.726	voordeel
3.3	Economie, recreatie en toerisme	948.302	670.406	277.896	-67.618	210.278	voordeel
	Totaal	*3.770.718*	*4.251.070*	*-480.352*	*1.009.460*	*529.108*	*voordeel*

3.1 Woningbouw en ruimte (€ 952.000 nadeel; reservemutaties € 1.064.000 voordeel)

Algemene kosten Grondbedrijf (€ 62.500 nadeel)
De overschrijding van het begrootte budget wordt met name veroorzaakt doordat de voorbereiding van de Nota Grondbeleid en het programma Kostenverhaal een langere, en zowel in- als extern, intensievere voorbereidingstijd kent dan eerder voorzien. Daarnaast werden er als gevolg van onverwachte strategische grondverwervingen extra kosten gemaakt.

Actieve grondexploitaties (€ 825.000 nadeel; Algemene bedrijfsreserve Grondbedrijf/ reserve Bovenwijkse voorzieningen € 825.000 voordeel)
Zie voor een inhoudelijke toelichting paragraaf G. Grondbeleid.

Faciliterende grondexploitaties (€ 365.000 nadeel; reserve Landschappelijke inpassing/ reserve

Bovenwijkse voorzieningen € 269.000 voordeel)
De overschrijding voor het faciliterende grondbedrijf wordt veroorzaakt door extra ambtelijke kosten voor langdurige en moeizame woningbouwprojecten. De (woningbouw)projecten zijn onder andere Schansstraat De Weelde Terheijden, Verlengde Elsakker in Wagenberg en de Dorpsstraat Drimmelen.

Woningbouwprojecten (€ 119.000 nadeel; reserve Bovenwijkse voorzieningen € 30.000 nadeel)
Onze woningbouwambitie is verdubbeld, van 100 woningen per jaar naar 200 woningen per jaar. Om dit mogelijk te maken, hebben wij een projectenteam in het leven geroepen. Deze mensen kunnen zich volledig richten op projecten. Op dit moment bestaat het grootste deel van het team nog uit personeel van derden. Om die reden hebben we een positief resultaat op eigen personeelskosten, maar een negatief resultaat op inhuur. In 2023 hebben we extra ingehuurd om zoveel mogelijk woningbouwprojecten in procedure te hebben voor het einde van het jaar vanwege de Omgevingswet en voor de voorbereiding realisatie flexwoningen.

Ruimtelijke Ordening (€ 141.000 nadeel)
Dit wordt voor het grootste deel (€ 80.000) veroorzaakt door de inzet van personeel, zowel vast als ingehuurd personeel, om zoveel mogelijk bestemmingsplannen en andere aanvragen voor het einde van het jaar in procedure te hebben vanwege de komst van de Omgevingswet. De verwachting is dat ook in 2024 hier nog extra inzet op nodig is, omdat veel procedures nog doorlopen in 2024. Naar verwachting zal de drukte vanaf 2025 afnemen.

Daarnaast hebben we een flinke overschrijding van € 61.000 op advieskosten. Dit komt volledig door het dossier zonnevelden, waar we inhoudelijke en juridische bijstand voor hebben moeten inschakelen vanwege de uitspraak van Raad van State over de grootschalige zonnevelden. Afgelopen jaar heeft een herbeoordeling van deze dossiers plaatsgevonden, met als doel tot nieuwe besluitvorming te komen. Uiteindelijk is er over één zonnepark een besluit genomen. In 2024 volgt nog besluitvorming over de andere locaties. We verwachten dat dit een langlopend juridisch traject met bezwaar, beroep en hoger beroep gaat worden.

Overige grondzaken (€ 23.500 voordeel)
a. Inhuur personeel (€ 94.000 nadeel): De overschrijding wordt o.a. veroorzaakt door de inhuur van capaciteit voor het project snippergroen. Tegenover deze uitgaven staan ook extra inkomsten.
b. Advies/ taxatiekosten e.d. (€ 143.000 nadeel): Als gevolg van onverwachte strategische grondaankopen werden er kosten gemaakt voor de inschakeling van onze rentmeester voor deze strategische grondverwervingen als ook een onderbouwing van de overeengekomen koopsommen met twee taxaties op basis van de nota Grondbeleid. Enerzijds om een 0-situatie te bepalen maar anderzijds ook vanwege beoogde ontwikkelingen op deze strategische gronden, werden verkennende- en zo nodig aanvullende bodemonderzoeken verricht.
c. Urenbesteding (€ 26.000 voordeel): Dit verschil wordt veroorzaakt door het feit dat er minder beroep werd gedaan op de expertise van de collega's van afdeling Openbare Werken dan waarmee bij de samenstelling van de begroting 2023 rekening werd gehouden.
d. Opbrengsten recognities (€ 21.500 voordeel): De hogere opbrengst wordt veroorzaakt doordat er na vaststelling van de begroting 2023, zakelijk rechten van opstal en erfdienstbaarheid werden gesloten met de eigenaren van windmolenpark Zonzeel.
e. Opbrengsten grondverkoop (€ 213.000 voordeel): De hogere opbrengst van de grondverkoop wordt met name veroorzaakt door de verkoop van de ondergrond van camping "De Beverburcht" te Drimmelen en door de verkoop van snippergroen.

Omgevingsvergunning (€ 229.000 voordeel)
a. Leges (€ 37.000 nadeel): Deze komen voort uit projecten die blijven hangen in beroep en wachten op het onherroepelijk worden van een bestemmingsplan, denk hierbij aan het project in Wagenberg 'de verlengde Elsakker'.
b. Toezicht en handhaving (€ 266.000 voordeel): De onderbesteding (€ 252.000) wordt veroorzaakt door openstaande vacatures bij het team VTH. Sommige vacatures zijn in deze arbeidsmarkt moeilijk te vervullen. Zo huren wij inmiddels juridische kwaliteit extern in. Daarnaast zijn de kosten voor het actualiseren van het VTH-beleid lager uitgevallen dan voorzien (€ 14.000).

Omgevingswet (€ 230.000 voordeel)
Door vertrek van de projectleider omgevingsplan hebben de voorbereidingen op het nieuwe omgevingsplan een half jaar stilgelegen. Eind 2023 is opvolging gevonden waardoor de voorbereidingen weer zijn gestart. Hierdoor zijn in 2023 minder uren besteed aan de invoering van de Omgevingswet. In eerste instantie zou de Omgevingswet per 1 juli 2023 in werking treden. Er zou dan

ingezet worden op communicatie vóór en de eerste maanden na inwerkingtreding. De inwerkingtreding van de Omgevingswet werd echter uitgesteld tot 1 januari 2024. Hierdoor zijn in 2023 minder uren besteed aan communicatie over de Omgevingswet. Deze uren worden nu begin 2024 ingezet. Tot slot hoeven niet alle medewerkers tijd te schrijven. Hierdoor besteden medewerkers wel tijd aan de invoering van de Omgevingswet, maar is dat niet zichtbaar in de geboekte uren.

Omdat de Omgevingswet per 1 januari 2023 in werking zou treden was er € 40.000 beschikbaar voor extra ondersteuning na de inwerkingtreding. Reden hiervoor was dat een toename aan vragen en ondersteuning werd verwacht. Door uitstel van de inwerkingtreding hebben we dit budget niet in hoeven zetten. Dit budget is nu doorgeschoven naar 2024. Door vertrek van onze communicatie- en projectondersteuner (inhuur) hebben we opvolging moeten zoeken. Dit heeft enkele maanden geduurd. Hierdoor zijn in 2023 minder kosten gemaakt voor inhuur van communicatie- en projectondersteuning.

Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (€ 47.000 voordeel)

De belangrijkste redenen voor het voordeel zijn wederom uitstel van de Omgevingswet naar 2024 en het feit dat er minder vergunningaanvragen en meldingen zijn ontvangen. Naast bovengenoemde reden zien we dat de OMWB steeds efficiënter werkt. Mede hierdoor zien we de laatste jaren dat we meer begroten dan werkelijk nodig is. Daarom hebben voor het jaar 2024 e.v. € 50.000 van het budget af geraamd.

Diverse kleine verschillen € 31.000 voordeel.

3.2 Duurzaamheid (€ 369.000 voordeel; reservemutaties € 163.000 nadeel)

Duurzaamheid (€ 28.000 voordeel)

De actualisatie van het Programma Duurzaamheid en het opstellen van een uitvoeringsprogramma zijn in 2023 tijdelijk stilgelegd. Door inzet op Omgevingswet, Stedelijke Regio Breda-Tilburg en cluster Beleid was hiervoor te weinig capaciteit beschikbaar. Hierdoor zijn minder uren besteed aan duurzaamheid.

Energietransitie (€ 290.000 voordeel; Algemene reserve € 163.000 nadeel)

a. SoortenManagementPlan (SMP) (€ 50.000 voordeel; Algemene reserve € 44.000 nadeel): De kosten voor SMP zijn in 2023 niet gemaakt, omdat er een Europese aanbesteding loopt. Deze is gestart in 2023 en zal in 2024 hopelijk leiden tot een opdracht. Dan zullen deze kosten gemaakt worden. Verwachte kosten voor SMP bedragen € 300.000, Provincie subsidiemogelijkheid: € 154.000. (Rijkssubsidie die Provincie moet toekennen, Drimmelen heeft dit bedrag achter haar naam staan, het is nog onduidelijk of we dit ook krijgen (regels Provincie zijn er nog niet). In het SMP worden maatregelen en afspraken vastgelegd over de bescherming van onder andere vleermuizen en zwaluwen. Daardoor wordt het gemakkelijker om ontheffing van de wet Natuurbescherming te krijgen bij duurzaamheidsmaatregelen.
b. Energiearmoede (€ 50.000 voordeel): In 2023 hebben we een Energiebespaarteam opgezet en de opstart kostte veel tijd. Daardoor zijn er minder huisbezoeken afgelegd en daardoor minder energiebesparende materialen ingekocht. Dit gaan we in 2024 en 2025 zeker inlopen. Daarnaast hebben we als gemeente extra subsidie gekregen vanuit Slimme Stappen A16 (juist voor de opstart van het Energiebespaarteam), waardoor wij minder hebben uitgegeven.
c. WUP Hooge Zwaluwe / Terheijden (€ 119.000 voordeel; Algemene reserve € 119.000 nadeel): De WUP Hooge Zwaluwe en WUP Terheijden zijn projecten met een looptijd van circa 1,5 jaar en valt daardoor in twee boekjaren. Een deel is in 2023 uitgegeven, de rest wordt in 2024 uitgegeven. Ook een vertraging door een complex aanbestedings- en voortraject spelen mee. De WUP Terheijden is een onderdeel van het provinciale programma SIE2.
d. Overige (advies)kosten energietransitie (€ 71.000 voordeel): Voor de realisatie van uiteenlopende, noodzakelijke energieprojecten is de rijkssubsidie (CDOKE - ‘bemensing energietransitie’). Dit heeft ertoe geleid dat het structurele budget voor Advieskosten/Onderzoekskosten niet volledig is aangewend.

Afvalstoffen(heffing) (€ 35.000 voordeel)

Bij het thema Duurzaamheid - onderdeel afvalstoffen(heffing) zijn voordelen en nadelen anders dan in de reguliere begroting. Dit heeft te maken met de toerekening van kosten (zie hieronder punt c.). Andere posten hebben geen invloed op de reguliere begroting maar wel op de storting/ onttrekking voorziening Afvalstoffenheffing.

De geraamde onttrekking in de begroting (inclusief wijzigingen) bedraagt € 624.161. De werkelijke

onttrekking bedraagt € 35.799 hoger dan geraamd (nadeel). Het nadeel wordt veroorzaakt door:
a. Afval (€ 93.000 nadeel): Het nadeel wordt veroorzaakt door tal van factoren. De belangrijkste factor is de gestegen kosten voorinzameling van huishoudelijke afvalstoffen.
b. Afvalstoffenheffing (Paragraaf B. Lokale heffingen: € 86.000 voordeel): Door een groter aanbod zijn de inkomsten van de Huis-aan-Huis inzameling (grof huisvuil) circa € 9.000 hoger en door een hoger aantal ledigingen zijn de Diftar opbrengsten met circa € 77.000 hoger uitgevallen dan was geraamd.
c. Hogere toerekening rente, BTW en overhead (€ 15.000 nadeel): Het nadeel wordt per saldo veroorzaakt door hogere kosten welke toe te rekenen zijn aan de tarieven van de afvalstoffenheffing. Dit betreft de toerekening van overheadkosten (€ 69.000 nadeel), BTW (€ 39.000 voordeel) en de toerekening van kosten straatvegen (€ 15.000 voordeel).
d. Overige posten (€ 14.000 nadeel): Het restant van € 14.000 wordt veroorzaakt door hogere uitgaven aan kwijtschelding.

De hogere kostentoerekening (punt c.) leidt tot een voordeel op het jaarrekeningresultaat met € 15.000 (hogere kostenverhaal dan in de begroting is opgenomen).

Diverse kleine verschillen € 17.000 voordeel.

3.3 Economie, recreatie en toerisme (€ 278.000 voordeel; reservemutaties € 68.000 nadeel)

Projecten Coalitieakkoord (€ 109.000 voordeel)

a. Gat van den Ham (€ 19.000 voordeel): In 2023 is gestart met de planvorming rondom Gat van de Ham, waarvoor Bureau Los StadomLand ingezet is. De werkzaamheden zijn gestart in 2023 en lopen door naar 2024.
b. Onderzoek veerverbinding (€ 20.000 voordeel): In 2023 is onderzoek gedaan naar een haalbare business case voor een veerverbinding tussen Drimmelen-Altena-Geertruidenberg. Dit heeft geresulteerd in een positief advies, waarmee we in 2024 verder aan de slag willen aan de hand van het ontwikkelen van de juiste voorzieningen en zo mogelijk een aanbesteding voor een pilot-veerverbinding.
c. De Biesbosch: diverse actiepunten (€ 25.000 voordeel): De beoogde uitkijktorens worden meengenomen in de ontwikkeling van de Ameroever en hebben in 2023 nog geen prioriteit gehad.
d. Beverpad Lage Zwaluwe (€ 20.000 voordeel): Het traject om te komen tot een gedragen verlenging van het Beverpad richting Lage Zwaluwe heeft meer tijd in beslag genomen dan voorzien.
e. Onderzoek stil en duurzaam varen (€ 25.000 voordeel): Het eerste onderzoek is in 2023 afgerond, wat resulteert in een vervolgonderzoek in 2024.

Toerisme en recreatie (toeristenbelasting) (€ 53.000 voordeel; reserve Toerisme en recreatie € 53.000 nadeel)

De opbrengst van de toeristenbelasting wordt volledig besteedt aan uitgaven Toerisme en recreatie. De niet bestede middelen van circa € 53.000 worden conform gestort in de reserve Toerisme en recreatie voor besteding in de volgende jaren. Het voordeel bestaat grotendeels uit een werkelijk hogere opbrengst toeristenbelasting met circa € 70.000. In de begroting was de opbrengst te laag geraamd.

Samenwerking Biesbosch (€ 73.000 voordeel)

Het restant van 2022 was beoogd om in 2023 in te zetten voor onderzoek bestemmingsmanagement in de Biesbosch en de gemeente Drimmelen. De start daarvan is nu in 2024. Daarnaast zijn de projectgelden van € 19.000 in 2023 niet uitgegeven, maar worden nog wel ingezet voor onderhoud recreatieve voorzieningen en de nulmeting van het bestemmingsmanagement.

Voetveren (€ 42.000 voordeel)

Omdat er nog geen aanbesteding voor een veer gerealiseerd is, blijven de voorzieningen voor een bijdrage in een mogelijk exploitatietekort en kapitaallasten nog onbenut (krediet "Voetgangers-veerverbinding Drimmelen").

Overige recreatie (€ 25.000 voordeel; reserve Kapitaallasten € 15.000 nadeel)

Vanwege onderbesteding, vertraagde uitvoering, op de lopende kredieten is er een voordeel door lagere afschrijvingslasten (zie voor een inhoudelijke toelichting het overzicht van de lopende kredieten). Dit betreft de kredieten "Verlengen fietspad Beverpad (fase 3)" en "Haven Lage Zwaluwe".

Diverse kleine verschillen € 24.000 nadeel.

Totaal diverse kleine verschillen programma € 24.000 voordeel.

Lopende kredieten programma 3

Lopende kredieten	Jaar (van aanvang)	Raming	Totaal Uitgaven	Restant (K-T)	Projectfase	Planning (afgerond in)
Thema Woningbouw en ruimte						
Stedenbouwkundige visie Stuifhoekgebied	2021	95.000	88.120	6.880	3. Ontwerp	Q2 2025
Totaal thema Woningbouw en ruimte		***95.000***	***88.120***	***6.880***	***-***	
Thema Economie, recreatie en toerisme						
Voetgangers- veerverbinding Drimmelen	2019	150.000	46.386	103.614	2. Definitie	2024/2025
Vervanging stroomkasten	2021	150.000	30.935	119.065	5. Realisatie	Q3 2024
Verlengen fietspad Beverpad (fase 3)	2022	312.000	12.372	299.628	3. Ontwerp	Q2 2024
Haven Lage Zwaluwe	2022	184.271	98	184.173	3. Ontwerp	Q2 2024
Vervanging GFT mini-containers	2023	525.000	306.130	218.870	5. Realisatie	Q2 2024
Totaal thema Economie, recreatie en toerisme		***1.321.271***	***395.921***	***925.350***		
Totaal programma 3		**1.416.271**	**484.041**	**932.230**		

Stedenbouwkundige visie Stuifhoekgebied

Het bestemmingsplan voor een nieuwe Stuifhoekschool inclusief omgeving met woningen is eind 2023 vastgesteld. De stedenbouwkundige visie is dan ook gereed. Start bouw van de school wordt verwacht in 2025.

Voetgangers- veerverbinding Drimmelen

In 2023 is een haalbaarheidsonderzoek gedaan ten behoeve van een veerverbinding tussen Drimmelen-Altena-Geertruidenberg. Hieruit is een positief advies gekomen, waarmee we in 2024 aan de slag gaan in de vorm van onderzoek naar de gewenste aanpassingen in aanlandlocaties in de drie gemeentes en zo mogelijk het voorbereiden van het aanbestedingstraject voor een pilot veerverbinding. Het krediet dient bewaard te blijven voor bovenstaande onkosten ten behoeve van de realisatie van een Driehoeksveer.

Vervanging stroomkasten

De realisatie van het vervangen van de stroomkasten staat voor Q3 2024 gepland. Voorbereiding voor deze werkzaamheden zijn inmiddels opgestart.

Verlengen fietspad Beverpad (fase 3)

Halverwege 2023 is een Plan van Aanpak opgesteld; het daarin opgenomen stappenplan wordt momenteel uitgerold, met verschillende varianten voor de aansluiting op Lage Zwaluwe. De definitieve variant wordt in 2024 door het College vastgesteld waarna de verdere technische uitwerking opgepakt kan worden. Krediet bewaren voor kosten mbt technische uitwerking en afspraken grondeigenaar.

Haven Lage Zwaluwe

Vanwege een gebrek aan ambtelijke capaciteit heeft dit initiatief vanaf halverwege 2022 stilgelegen. Onlangs is dit weer opgepakt en is er een Plan van Aanpak opgesteld. Er wordt een stappenplan doorlopen met inbegrip van o.a. een haalbaarheids-, onderzoeks-, participatie- en ontwerpfase; afsluitend volgt de bestuurlijke besluitvorming op het ontwerp en doorlopen proces. De wens om op of nabij deze locatie een strandje te ontwikkelen maakt onderdeel uit van het proces. Krediet bewaren om uitvoering te kunnen geven aan het uiteindelijke ontwerp.

Af te sluiten kredieten programma 3

Af te sluiten kredieten	Jaar (van aanvang)	Raming	Totaal Uitgaven	Restant (K-T)
Thema Economie, recreatie en toerisme				
Vervanging voetveer Terheijden (elektrisch)	2018	121.468	121.468	0
Totaal thema Economie, recreatie en toerisme		***121.468***	***121.468***	***0***
Totaal programma 3		**121.468**	**121.468**	**0**

Vervanging voetveer Terheijden (elektrisch)

De vervanging van de voetveer is gereed. Komt nu in de reguliere onderhoudsfase.

4. Sociaal domein

Inleiding

Inleiding

Het programma is uitgewerkt in drie thema's. De programmadoelstellingen zijn uitgewerkt in de volgende thema's en bijbehorende subdoelstellingen:

1. Onderwijs, jeugd en gezondheid
2. Participatie en schuldenproblematiek
3. Sociale structuur, sport en zorg.

4.1 Onderwijs, jeugd en gezondheid

Wat willen we bereiken?

We willen kwalitatief goed onderwijs in goed geventileerde scholen met groene schoolpleinen

We willen kwalitatief goed onderwijs in goed geventileerde scholen met groene schoolpleinen. Wij staan voor gelijke kansen en willen samen met het onderwijs kijken hoe we dat optimaal kunnen invullen. Onze jeugd verdient meer aandacht en mag meer meedoen. Dit krijgen we voor elkaar door meer activiteiten te organiseren met onze jongerenwerkers en buurtsportcoaches. Daarnaast investeren we in de samenwerking tussen o.a. onderwijs, huisartsen en jeugdzorg in alle dorpen. Zo thuis mogelijk en niet alles medisch maken. Gezondheid is een belangrijk onderwerp in en buiten het sociaal domein. In Drimmelen stimuleren we dit.

Wat gaan we daarvoor doen?

Plan voor frisse scholen

Omschrijving

We stellen met het onderwijs (PO en VO) een plan op om te komen tot Frisse Scholen. De gemeente investeert mee om het onderwijs hierin mee te krijgen.

Wat is het resultaat?
Eind schooljaar 2025-2026 voldoen alle scholen aan de binnenklimaatnorm Frisse Scholen B (goed) en waar mogelijk A (uitmuntend). Dit is hoger dan de eisen uit het bouwbesluit die veelal overeenkomen met klasse C (voldoende).

Kwaliteit

Het onderzoek om het binnenklimaat van de scholen naar Frisse Scholen klasse B te brengen, is in Q3 2023 uitgevoerd en afgerond. De opgave, verbeteringsmogelijkheden en financiële consequenties zijn per school in beeld gebracht. In Q2 2024 verwachten we een verdelingsvoorstel van de middelen over de schoolbesturen gereed te hebben. Het is dan aan de besturen om de gebouwen daadwerkelijk aan te passen.

Behoud Dongemond College

Omschrijving

We willen het Dongemond College (VO) tot 2040 voor onze gemeente behouden en onderzoeken wat daarvoor nodig is. Daarmee bieden we zekerheid voor de toekomst. Ook maken we werk van en faciliteren we de samenwerking en verbinding op inhoudelijk niveau tussen het Dongemond College (VO) en de basisscholen (PO). Daarmee creëren we een betere aansluiting van PO naar VO voor onze kinderen.

Wat is het resultaat?
Het Dongemond College komt tijdens de coalitieperiode tot de conclusie dat het VO in Made voldoende bestaansrecht/ -zekerheid en toekomstperspectief heeft om minimaal tot 2040 open te

blijven. Zowel qua huisvesting als leerlingenprognoses en wij weten wat hiervoor nodig is vanuit de gemeente.

Kwaliteit

In de 2e helft van 2023 heeft een externe partij een schouw uitgevoerd van het huidige gebouw van het Dongemond College. Tevens heeft deze partij een aantal scenario's onderzocht, van renovatie tot volledige nieuwbouw. In 2024 gaan we samen met het Dongemond College bespreken hoe we hier een vervolg aan geven. Daarbij betrekken we ook de mogelijkheid en wenselijkheid van uitbreiding van het onderwijsaanbod. De keuzes die college en raad hierin maken, zullen uiteindelijk verwerkt worden in het Integraal Huisvestingsplan (IHP) 2025.

Vergroenen schoolpleinen

Omschrijving

We zetten met het onderwijs in op het vergroenen van schoolpleinen en wakkeren hiervoor de liefde voor de natuur aan bij onze kinderen. We stellen hiervoor budget beschikbaar.

Wat is het resultaat?
Alle scholen zijn voorzien van zogenaamde 'Groene Schoolpleinen'.

Kwaliteit

Er is geld beschikbaar om bij te dragen aan het vergroenen van schoolpleinen. Door de vergroening worden kinderen uitgedaagd om buiten te spelen en stimuleren we het spelen in de natuur. Een aantal scholen heeft al dankbaar gebruik gemaakt van de subsidie en heeft hun schoolplein al fors vergroend. Tevens boden we in Q4 2023 een extra bijdrage om de biodiversiteit op de schoolpleinen te vergroten. De gelden die niet besteed zijn, zijn meegenomen naar 2024. De volgende schoolpleinen zijn in 2023 (deels) vergroend met een bijdrage vanuit de gemeente: Den Duin en de Lage Weide in Made, de Zonzeel in Terheijden en de Elsenhof in Wagenberg. In 2022 waren de schoolpleinen van De Schittering (Hooge Zwaluwe) en de Elsenhof (eerste fase) al deels vergroend.

Energieneutrale Stuifhoek

Omschrijving

We bouwen een energieneutrale Stuifhoek en passen de budgetten hierop aan. Ook de stijgende bouwkosten betrekken we hierin.

Wat is het resultaat?
Een IKC de Stuifhoek die een ENG (energieneutraal gebouw) is.

Kwaliteit

In 2023 zijn het bestemmingsplan en de grondexploitatie van het gebied IKC De Stuifhoek Romboutsstraat-Norbartstraat vastgesteld. Er is een architect geselecteerd die zoveel mogelijk werkt met zogenaamdegn. biobased materialen (natuurlijk gegroeide materialen). De aanbestedingsprocedure voor de bouw is opgestart. Medio 2024 hopen we te kunnen gunnen aan een ontwikkelende bouwer die ook de appartementen afneemt. Planning is dat begin 2025 gestart wordt met de bouw. Opening staat gepland voor het eerste kwartaal 2026. Op basis van de berichten van Enexis, verwachten we de eerste jaren geen maximale elektriciteitsaansluiting te hebben vanwege de netcongestie. Er zal dan met een batterijpack gewerkt gaan worden. Momenteel worden de alternatieven daarvoor nog verder uitgewerkt. Met het schoolbestuur en de andere huurders bespreken we de stap naar een ENG, waarmee in de aanbesteding al rekening is gehouden.

Ondersteunen vorming en ontwikkeling IKC

Omschrijving

We blijven de vorming en ontwikkeling van Integrale Kind Centra ondersteunen en kijken met het onderwijs hoe we cultuur, muziek en sport daaraan toe kunnen toevoegen. Een incidentele financiële impuls hiervoor is denkbaar.

Wat is het resultaat?
Iedere school is waar mogelijk een IKC waar naast onderwijs o.a. kinderopvang, zorg en/of cultuur wordt aangeboden.

Kwaliteit

In de Lokale Educatieve Agenda wordt de vorming van IKC's besproken. Bij nieuwbouw gaan we uit van IKC-ontwikkeling. De verantwoordelijkheid om IKC te worden ligt echter wel primair bij de schoolbesturen in nauwe samenwerking met de kinderopvang.

Onderwijspakket natuur, duurzaamheid en milieu

Omschrijving

Natuur, duurzaamheid en milieu zijn dusdanig belangrijk dat we het onderwijs een pakket aanbieden, zodat alle kinderen hiermee kennis kunnen maken. We doen dit bij voorkeur met lokale (groen)partners.

Wat is het resultaat?
Iedere leerling komt tijdens zijn PO-periode in aanraking met natuur, zoals een bezoek aan de Biesbosch. Er wordt een (les)pakket samengesteld met groenpartners.

Kwaliteit

We blijven inzetten op kennismaken met de natuur. We subsidiëren in schooljaar 2023-2024 deelname aan het Schoolbootproject, waarin basisschoolleerlingen kennismaken met de Biesbosch. Helaas hebben in 2023 maar twee scholen hieraan deelgenomen hieraan. Daarom geven we hier vanuit de gemeente richting het onderwijs blijvend aandacht aan. Zoals eerder aangegeven stelden we ook in 2023 een subsidie beschikbaar voor de vergroening van schoolpleinen. Zie hiervoor wat eerder onder dat punt is opgemerkt.

Cultuureducatie ontwikkelen en versterken

Omschrijving

We continueren en versterken cultuureducatie, waarbij cultuur en historie van onze dorpen en de regio een belangrijk thema is.

Wat is het resultaat?
Iedere school neemt deel aan Cultuureducatie, een programma begeleidt door Theek5.

Kwaliteit

Na de Coronapandemie hebben scholen zich er vooral op gericht om de basisvaardigheden op orde te krijgen. Voor cultuur en kunst was minder ruimte in het onderwijsaanbod. In 2023 is weer meer enthousiasme ontstaan en zien we dat de scholen weer meer aandacht hebben voor kunst en cultuur in hun onderwijsaanbod. Acht van de negen basisscholen hebben in 2023 deelgenomen aan Cultuur met Kwaliteit, een programma begeleid door Theek 5.

Alle jongeren halen minimaal een startkwalificatie

Omschrijving

Alle kinderen verdienen gelijke kansen en daar zetten we samen met het onderwijs altijd op in, zodat alle jongeren minimaal een startkwalificatie behalen.

Wat is het resultaat?
Zoveel mogelijk leerlingen verlaten het onderwijs met een startkwalificatie. Het RBL heeft een rol hierin.

Kwaliteit

Het RBL (Regionaal Bureau Leren) voert voor ons en een groot aantal andere gemeenten de wettelijke leerplichttaken uit. Zij zet stevig in om iedere jongere een startkwalificatie te laten behalen. Echter is de werkdruk in het RBL dusdanig hoog dat er nu vooral minimale wettelijke taken worden uitgevoerd en daardoor wordt er nu helaas minder ingezet op preventieve taken. Tevens is er over 2023 middels een begrotingswijziging een bedrag nabetaald, met name vanwege extra kosten vanwege een hoog ziekteverzuim bij het RBL. Teneinde nog meer jongeren een startkwalificatie te laten behalen en om het verzuim verder terug te dringen wordt er hard gewerkt aan een doorontwikkeling van het RBL in 2024 en verder.

Taalstimulering

Omschrijving

Taalstimulering blijft een belangrijke plaats innemen in gemeentelijke beleid. Jonge kinderen kunnen terecht bij consultatiebureaus, Boekstart, Voorleesexpress, VVE en de bibliotheek. Oudere kinderen kunnen naar de bibliotheek, het (digi)taalhuis, bestrijden laaggeletterdheid.

Wat is het resultaat?
Zoveel mogelijk inwoners zijn voldoende taalvaardig om mee te kunnen doen in de samenleving. Taal is hiervoor geen belemmering. Jonge kinderen worden indien nodig middels VVE voorbereid op het PO.

Kwaliteit

Taalstimulering blijft een belangrijke plaats innemen in gemeentelijke beleid. Jonge kinderen worden indien nodig middels VVE voorbereid op het PO. Tevens is er in 2023 voor de jonge doelgroep weer een Summerschool georganiseerd door kinderopvang Kibeo, waar ook tijdens de zomervakantie, indien nodig en gewenst, de (VVE-)kinderen terecht kunnen. In Kindcentrum JIJ in Terheijden is een Taalklas gestart voor anderstaligen in de PO-leeftijd. De belangstelling hiervoor groeit en eind 2023 zat de groep in de Taalklas zelfs vol. Er wordt nagedacht over een extra Taalklas in Made in 2024.

Zorgen over jeugdzorg

Omschrijving

We hebben zorgen om onze jeugdzorg. De kosten blijven oplopen. We willen dat de taskforce sneller tot concrete besparingen komt in de uitvoering van de jeugdzorg.

Wat is het resultaat?
Door de taskforce te combineren met datagestuurd werken is het doel meer inzicht te krijgen in de kosten, waardoor we sneller tot concrete besparingen komen.

Kwaliteit

De vraag naar zorg blijft groot en de druk op budgetten hoog. De jeugdzorg bevindt zich in een belangrijke fase. Gemeente Drimmelen maakt onderdeel uit van de jeugdzorgregio West-Brabant

Oost (WBO). Binnen de regio maken we samen beleid en regelen we de inkoop van de specialistische jeugdzorg. De regiovisie WBO is door uw raad op 8 juni 2022 vastgesteld. Eind september 2022 is de regiovisie door alle vijf gemeenteraden in onze regio vastgesteld. Vanaf eind 2022 is gewerkt aan de verdere uitwerking van de implementatie van de regiovisie. Onderdeel daarvan is het regionale strategieplan “Dichtbij en op maat”, door de colleges vastgesteld op 19 september 2023. Dit plan beschrijft hoe de jeugdhulp van de toekomst eruitziet en welke stappen we als regio gaan zetten om deze verandering gefaseerd te realiseren per 2030. In de opinieraad van 12 oktober 2023 hebben we bij uw raad input opgehaald voor de verdere stappen in het proces. Onderdeel van de regiovisie en het strategieplan is het vormgeven van de nieuwe inkoop. Wij vinden het belangrijk om hier stevig op in te zetten, omdat dit een belangrijk sturingsmechanisme is. Deze zal vanaf 2025 gefaseerd plaats gaan vinden tegelijkertijd met de start van het Stevige Lokale Teams (SLT), waarmee we meer naar de “voorkant” gaan komen in samenwerking met de gemeente Geertruidenberg. Op het gebied van data gedreven werken zijn ook stappen gezet, niet alleen om te kunnen verklaren maar tevens om aan de voorkant te kunnen sturen. Ook wordt in regio WBO geïnvesteerd in de (landelijk opgelegde) Norm voor Opdrachtgeverschap (NvO) en de uitwerking van de Hervormingsagenda Jeugd.. Tevens geven we de transitie nader vorm en maken een zichtbare kwaliteitsslag met de doorontwikkeling van het Jeugd Advies Team (JAT), het Crisisinterventieteam (CIT), de Spoed Eisende Zorg (SEZ) en het verder vormgeven van de (regionale) expertise functie.

Wachtlijstproblematiek bij CJG

Omschrijving

Structurele versteviging CJG voor wachtlijstproblematiek.

Wat is het resultaat?
Kortere wachtlijsten voor jeugdigen en hun gezinnen die hulp nodig hebben.

Kwaliteit

Alle acties van het CJG zijn erop gericht om te voldoen aan de doelstelling om te voorzien in een maximale wachttijd van 4 weken. Nadere uitwerking is te lezen bij ‘Eén gezin één loket’. Daarnaast helpt het CJG met het oplossen van de wachttijden verderop in de keten van jeugdzorg.

Stevig netwerk om kind en gezin

Omschrijving

We willen dat er in ieder dorp een stevig netwerk is van professionals die om een kind/gezin heen kunnen gaan staan als dat nodig is. Hierin zit ook een grotere rol voor de huisartsen en verenigingen.

Wat is het resultaat?
Het gezin dan wel de jongere die hulp nodig heeft, krijgt deze hulp in een zo vroeg mogelijk stadium met inzet van vrijwilligers, zodat zwaardere (duurdere) zorg voorkomen kan worden.

Kwaliteit

De gemeente overlegt met de huisartsen op welke manier we kunnen samenwerken en hoe dit moet worden vormgegeven om elkaar beter te kennen en vinden. Afgesproken is om kleinere werkgroepen te formeren op thema's binnen het Sociaal Domein en hiermee aan de slag te gaan. Daarnaast werken we aan de ontwikkeling van de minimale variant van het Stevige Lokale Team (SLT) per 1 januari 2025.

Eén gezin één loket

Omschrijving

De problemen van de kinderen hebben vaak te maken met schuldenproblematiek, gezondheidsproblemen of relationele problemen van de ouders. Door niet alleen naar het kind te

kijken maar naar het gehele gezin kunnen de kinderen beter geholpen worden. Daarom: eEén gezin, één loket. Het voorkomen van hulp door vroegtijdige signalering is erg belangrijk. Zo voorkomen we dat we zwaardere hulp moeten bieden.

Wat is het resultaat?
Het gezin of dan wel de jongere die hulp nodig heeft, krijgt deze in een zo vroeg mogelijk stadium door tussenkomst, en onder regie van, het CJG, zodat zwaardere (en duurdere) zorg voorkomen kan worden. Bij de evaluatie van het 3D-beleid is dit thema meegenomen.

Kwaliteit

Het CJG is laagdrempelig beschikbaar voor vragen. Ook is de samenwerking bevorderd met ketenpartners en binnen ons eigen sociaal domein. Het uitgangspunt is altijd: klantgericht werken, het netwerk mobiliseren en waar mogelijk normaliseren en de-medicaliseren.

Besloten is om de verordening Jeugdhulp terug te brengen naar een beslistermijn van maximaal 8 weken. Daarover zijn afspraken gemaakt met het CJG. De wachttijd voor het CJG bedraagt maximaal 4 weken. Daarnaast wordt er elke maand een gestandaardiseerd overzicht aangeleverd over de wachttijd bij het CJG.

Peildatum per	Wachttijd
1 september 2023	1 à 2 weken
1 oktober 2023	1 à 2 weken
1 november 2023	1 à 2 weken
1 december 2023	1 à 2 weken

Uitbreiden jeugd- en jongerenwerk

Omschrijving

Het uitbreiden van het jeugd- en jongerenwerk en het organiseren van extra activiteiten voor deze doelgroepen zijn nodig om de jeugdzorgkosten terug te dringen. Dit dekken we financieel uit de resterende jeugdzorgmiddelen van het Rijk. Nog slechts 75% daarvan is opgenomen in onze begroting.

Wat is het resultaat?
Voldoende fte aan jongerenwerk in relatie tot het aantal jongeren in de gemeente.

Kwaliteit

Door uitbreiding van het jongerenwerk in 2023 is extra ingezet op uitbreiding van het Meidenwerk, online jongerenwerk, jongerenwerk op scholen, gameverslaving en preventie van middelengebruik. Het doel is dat jongerenwerk haar rol in het voorliggend veld goed kan pakken en zo eventuele problematiek vroegtijdig signaleert wordt. Daar liggen verschillende (grote) uitdagingen.

Versterken samenwerking tussen onderwijs en jeugd

Omschrijving

Die resterende jeugdzorgmiddelen gebruiken we ook om de samenwerking tussen het onderwijs en het CJG te versterken. Dat doen we door een "Jeugdcoaches op School” te introduceren, werk wat nu door de medewerkers van het CJG wordt gedaan.

Wat is het resultaat?
Jeugdcoaches zijn bekend bij en actief op iedere school in de gemeente, zowel PO als VO.

Kwaliteit

Die resterende jeugdzorgmiddelen hebben we gebruikt om de samenwerking tussen het onderwijs en het CJG te versterken. Dat doen we door een soort "Jeugdcoaches op School" te hebben geïntroduceerd, zoals nu de medewerkers van het CJG dat doen. Jeugdcoaches zijn bekend bij en actief op iedere school in de gemeente, zowel PO als VO.

Inzet praktijkondersteuners

Omschrijving

De inzet van praktijkondersteuners Jeugd in huisartsenpraktijken zorgt voor een snelle deskundige attentie voor jeugdproblematiek. Daarom maken we die inzet structureel.

Wat is het resultaat?
We zetten structureel in op de inzet van praktijkondersteuners Jeugd bij huisartsenpraktijken zodat er snel en deskundige hulp geboden wordt.

Kwaliteit

Door de POH-J zijn jeugdigen sneller op de juiste plek. Ook is er betere samenwerking tussen het medisch- en sociaal domein. Onnodige dure zorg kan voorkomen worden door specialistische kennis naar voren te halen i.p.v. door te verwijzen. Ook kan er sneller afgeschaald worden, zodat jeugdigen zo veel mogelijk behandeling en/of begeleiding in de eigen omgeving krijgen.

Actualiseren jeugd- en jongerenbeleid

Omschrijving

We actualiseren ons Jeugd- en jongerenbeleid en houden daarbij rekening met de gevolgen van Corona op de (mentale) gesteldheid van onze jeugd en jongeren. In het nieuwe beleid bedden we de aanbevelingen van de Rekenkamer in.

Wat is het resultaat?
Een geactualiseerd Jongerenbeleidsplan met aandacht voor mentale gezondheid, preventie en de gevolgen van corona op deze groep.

Kwaliteit

We zijn gestart met het opstellen van het Beleidsplan Sociaal Domein. Het jeugd- en jongerenbeleid benaderen we met een integrale blik en wordt onderdeel van het Beleidsplan Sociaal Domein. Na vaststelling van dat beleidsplan, stellen we een uitvoeringsplan preventief jeugdbeleid op.

Zo vroeg mogelijk signaleren

Omschrijving

Problemen bij kinderen en gezinnen proberen we zo vroeg mogelijk te signaleren. Sociale wijkteams, huisartsen, scholen en sportclubs hebben hierin een belangrijke rol. Met hen gaan we in gesprek om te zorgen dat deze aanpak zo effectief mogelijk wordt.

Wat is het resultaat?
Een snelle signalering van problemen door sociale wijkteams, huisartsen, scholen en sportclubs bij de jongeren, waardoor het beroep op duurdere zorg afneemt.

Kwaliteit

We hebben ingezet op een intensievere samenwerking tussen partijen. Een snelle signalering van problemen door sociale wijkteams, huisartsen, scholen en sportclubs bij de jongeren, waardoor

kinderen en gezinnen zo goed mogelijk worden geholpen. De insteek is dat het beroep op duurdere zorg hierdoor afneemt.

Breed aanbod sport door buurtsportcoaches

Omschrijving

Buurtsportcoaches gaan een breder aanbod van sporten aanbieden. Ook gaan zij meer investeren in andere sporten en hun relaties met verenigingen, zodat alle verenigingen aan bod komen en er meer teamgevoel ontstaat tussen de verenigingen onderling. We financieren dat bredere aanbod uit de impulsgelden. Ook moet de drempel voor niet-leden om kennis te maken met een vereniging daardoor lager worden.

Wat is het resultaat?
Naast de huidige activiteiten leggen de BSC's meer de verbinding met de verenigingen. We maken hierover afspraken met Surplus.

Kwaliteit

Naast de huidige activiteiten die de buurtsportcoaches uitvoeren is Max Vitaal uitgerold. Het project moedigt senioren aan om fit en actief te blijven door hen op een laagdrempelige – en vaak gratis – manier kennis te laten maken met sportverenigingen en cultuurinstellingen in de gemeente.

Stimuleren van sport en bewegen

Omschrijving

We stimuleren sporten en bewegen samen met welzijnsorganisaties en zorgen voor ondersteuning bij de wandelchallenge, wandelvierdaagsen, gymnastiek op scholen en de inzet van buurtsportcoaches.

Wat is het resultaat?
Bepaalde vormen van bewegen en de schoolgymnastiek worden vanuit de gemeente ondersteund/ gepromoot middels de buurtsportcoaches.

Kwaliteit

Sport en bewegen maken onderdeel uit van het (herijkte) Sportakkoord en vanaf 2023 van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). Bij het opstellen van deze akkoorden zijn onder andere ook de welzijns- en maatschappelijke organisaties en buurtsportcoaches betrokken.

Jongerenparticipatie blijft belangrijk

Omschrijving

Jongerenparticipatie maakt blijvend onderdeel uit van de relatie gemeente-jeugd. We maken wel duidelijke afspraken aan de voorkant over verwachtingen en mogelijkheden. We betrekken de jeugd nog meer bij de gemeente. Daarvoor kunnen we diverse zaken inzetten, zoals we nu bijvoorbeeld al doen met Democracity en de Jongerengemeenteraadsdag. Ook nieuwe ideeën vanuit stakeholders over de verbinding met natuur kunnen daarin een plaats krijgen. Dit soort initiatieven omarmen we.

Wat is het resultaat?
Jongeren worden actief betrokken middels bepaalde programma's en activiteiten. Dit thema wordt ook meegenomen in het nieuwe jeugd- en jongerenbeleid.

Kwaliteit

Jongeren zijn betrokken middels diverse programma's en activiteiten, zoals de jongerengemeenteraad en Democracity. In 2023 heeft de Adviesraad Sociaal Domein de inwonersparticipatie verzorgd bij het Jeugdbeleid.

Jeugdadviesraad

Omschrijving

De stem van de jeugd moet gehoord worden. Dan doen we via een jeugdadviesraad met echte invloed op het gemeentelijke beleid.

Wat is het resultaat?
Jongeren worden actief betrokken bij (de uitvoering van) het gemeentelijk beleid middels een jeugdadviesraad, dit is onderdeel van het participatiebeleid. Dit thema wordt ook meegenomen in het nieuwe jeugd- en jongerenbeleid.

Kwaliteit

Tijdens de jongerengemeenteraad hebben scholieren van het Dongemond meegedacht over preventie. Daarnaast heeft in 2023 Democracity weer plaatsgevonden. Het thema jongerenparticipatie en de oprichting van een jeugdadviesraad, nemen we mee in het Jeugd- en Jongerenbeleid.

Herijking gezondheidsbeleid

Omschrijving

Maatregelen uit het Schone Lucht Akkoord die zonder betutteling bij kunnen dragen aan een schonere lucht worden bezien in de herijking van ons gezondheidsbeleid.

Wat is het resultaat?
Een geactualiseerd gezondheidsbeleid met aandacht voor doelen uit het Schone Lucht Akkoord.

Kwaliteit

We hebben lokaal het plan van aanpak Gezond en Actief Leven in Drimmelen opgesteld en regionaal het regioplan voor het Integraal Zorgakkoord. We betrekken het gezondheidsbeleid en de 2 genoemde plannen bij het opstellen van het Integraal Beleidsplan Sociaal Domein. Uitwerking over “wat” we gaan doen, wordt opgenomen in een uitvoeringsplan.

Uitvoering Veilig Thuis

Omschrijving

In 2023 geven we verder uitvoering aan de Gemeenschappelijke Regeling Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA). In deze GR is de samenwerking van de gemeenten in West-Brabant vastgelegd ten aanzien van: Veilig Thuis, Regionaal meldpunt Crisiszorg, Vrouwenopvang en programma Geweld Hoort Nergens Thuis. We willen de bereidheid tot het melden bij vermoedens van geweld verhogen door voorlichting, het werken met aandachtsfunctionarissen en het uitvoeren van de meldcode. Ook het onderwijs heeft een belangrijke taak in het signaleren van onveilige opgroeisituaties en het hanteren van de meldcode. Ook in 2023 zetten we hier tijdelijk op in door extra jeugdprofessionals CJG bij de scholen in Drimmelen.

Wat is het resultaat?
Signalen van Huiselijk geweld worden opgevangen en gemeld. Betrokkenen worden via de juiste kanalen van hulp voorzien, waardoor Huiselijk geweld afneemt.

Kwaliteit

Veilig Thuis heeft in 2023 gewerkt aan het op orde brengen van de basis. Zo kunnen zij hun taken volgens wettelijke richtlijnen en landelijk vastgestelde kwaliteitskaders uitvoeren. Hierdoor zijn de wachtlijsten bij Veilig Thuis op een acceptabel niveau. Daarnaast is er in 2023 op scholen extra ingezet op het gebruik van de Meldcode.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Werkelijk 2023
Aantal vve-leerlingen (voor- en vroegschoolse educatie)	40	40	38
Percentage doorverwijzingen door huisartsen	40	40	39

4.2 Participatie en schuldenproblematiek

Wat willen we bereiken?

Iedereen heeft recht op een sociaal minimum

Iedereen heeft recht op een sociaal minimum. Het Rijk is daar in de basis aan zet. Lokaal kunnen wij echter ook hier het verschil maken en veel van het (landelijk) verloren vertrouwen terugwinnen. De nieuwe vormen van armoede, zoals energiearmoede, pakken we aan en lossen we op. Ook door de verbinding tussen domeinen te leggen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Iedereen moet mee kunnen doen

Omschrijving

We willen dat iedere inwoner van Drimmelen voelt dat hij of zij er écht toe doet. Iedereen moet mee kunnen doen.

Wat is het resultaat?
Iedere inwoner die mee wil doen, KAN meedoen. Iedereen die daar problemen bij ondervindt kan zich melden bij de gemeente voor ondersteuning. De gemeente werkt aan optimale toegankelijkheid, fysiek, telefonisch en digitaal. (gemeente brede visie op dienstverlening)

Kwaliteit

De casemanagers en werkmakelaars begeleiden samen uitkeringsgerechtigden. Doel is om hen zo hoog mogelijk te laten functioneren op de maatschappelijke ladder. De hoogste trede is uitstromen naar werk met een inkomen boven bijstandsniveau. Naast zelf matchen van vacatures in het netwerk werken we samen met WSP MidZuid. Zij zoeken bij werkgevers in de regio actief naar passende vacatures voor de doelgroep. Iedereen met een uitkering en die in staat is om te werken, levert naar vermogen een wederdienst. Voor zorgklanten is het maximaal haalbare bijvoorbeeld maatschappelijke participatie door meedoen aan activiteiten in een buurthuis of in groepsverband sporten.

Zelfredzaamheid

Omschrijving

Zelfredzaamheid en het zoveel mogelijk mensen in hun kracht laten is het belangrijkste uitgangspunt van ons sociaal beleid.

Wat is het resultaat?
Zelfredzaamheid en het zoveel mogelijk mensen in hun kracht laten is het belangrijkste uitgangspunt van ons sociaal beleid en de uitvoering van dat beleid. Waarbij over en weer respectvol en doelgericht samenwerken tussen cliënt en consulent de basis is.

Kwaliteit

Statushouders worden gedurende de eerste zes maanden door ons financieel ontzorgd. Gedurende deze periode worden ze begeleid naar (financiële) zelfredzaamheid. Alle kwetsbare burgers worden begeleid naar meer zelfstandige weerbaarheid en begeleiding door MEE, Surplus en eventuele trajecten om de persoonlijke weerbaarheid te vergroten.

Zorg blijft bereikbaar voor wie dat nodig heeft

Omschrijving

Wie zorgt écht nodig heeft, krijgt altijd zorg. De beoordeling van persoonlijke situaties blijft daarom mensenwerk, geen systeemwerk.

Wat is het resultaat?
De boordeling door de gemeente gebeurt zorgvuldig. Indien nodig leiden we door naar ondersteuning. We blijven monitoren.

Kwaliteit

Zorgklanten in de Participatiewet zijn mensen die geen bijdrage kunnen leveren aan het arbeidsproces. De zorgondersteuning bestaat uit het samen met de burgers bespreken wat er wel kan (bijvoorbeeld vrijwilligerswerk, deelname aan sportactiviteiten etc.). We bieden ze de begeleiding naar deze vorm van participeren en door middel van gesprekken wordt de voortgang en ontwikkeling gemonitord.

Maatwerk is er en misbruik wordt tegenop getreden

Omschrijving

We bieden maatwerk en treden op tegen misbruik.

Wat is het resultaat?
We bieden maatwerk en treden op tegen misbruik. We hebben oog voor de menselijke maat.

Kwaliteit

Voorkomen, opsporen en aanpakken van uitkeringsfraude is ook in 2023 vormgegeven. We leveren maatwerk door met meerdere mensen naar de casus te kijken. We geven opdracht voor een onderzoek als minimaal 3 betrokken personen (casemanager, werkmakelaar en coördinator) dit nodig vinden. Het onderzoeksbudget dat in de begroting is opgenomen, is toereikend gebleken.”

Mensen blijven uitdagen mee te doen

Omschrijving

We blijven mensen uitdagen zoveel mogelijk mee te doen in de samenleving, daarom breiden we de tegenprestatie naar vermogen verder uit.

Wat is het resultaat?
Iedere uitkeringsgerechtigde levert naar vermogen een tegenprestatie.

Kwaliteit

Door middel van gesprekken proberen we iedereen te laten participeren. Indien het niet mogelijk is om uit te stromen naar betaalde arbeid, dan wordt ingezet op parttime werk, vrijwilligerswerk of - als ook dat niet mogelijk is - participeren door te sporten of deel te nemen aan georganiseerde activiteiten (bijvoorbeeld vrouwengroep). Alles wat daarin bereikt wordt is een vorm van tegenprestatie.

Mentale gezondheid belangrijk aandachtspunt bij schuldhulpverlening

Omschrijving

Bij schuldhulpverlening hebben we specifiek aandacht voor de mentale gezondheid van onze inwoners.

Wat is het resultaat?
In de contractuele afspraken met betrekking tot schuldhulpverlening nemen we op dat de schuldhulpverleners aandacht hebben voor mentale problemen en doorverwijzen naar ondersteuning indien nodig.

Kwaliteit

De schuldhulpverleners zijn getraind op sensitief werken en zij verwijzen door waar nodig. Denk aan maatschappelijk werk, voedselbank, stichting Leergeld et cetera.

Ademruimte geven bij problematische schulden

Omschrijving

Bij problematische schulden zorgen we voor ademruimte, zodat de problemen met een schuldhulpverlener op een rij gezet kunnen worden. Zo voorkomen we verdere escalatie.

Wat is het resultaat?
Bij problematische schulden zorgen we voor een ademruimte van 3 maanden om zaken op een rijtje te zetten en te zoeken naar een oplossing.

Kwaliteit

Onze schuldhulpverleningspartners, Kredietbank Nederland en Surplus, probeerden al op een dergelijke manier te werken in 2023. In 2024 zetten zij dit voort. In 2023 was een er een toename van vraag naar schuldhulpverlening. Daarom hebben we in samenwerking met de SWO en de Woningstichting in 2024 de dienstverlening uitgebreid.

Overweging participatiebudget

Omschrijving

Om mensen écht te versterken en ademruimte te bieden, overwegen we om een participatiebudget aan inwoners met een uitkering of laag inkomen te verstrekken. We richten eerst een pilot in waarin we gaan meten wat het versterkend effect van deze maatwerkvoorziening precies is. Op basis van de uitkomsten van de pilot zullen we besluiten of we met deze voorziening doorgaan.

Wat is het resultaat?
In 2023 is een pilot gestart waarin we een participatiebudget aan inwoners met een laag inkomen verstrekken.

Kwaliteit

In 2023 hebben we door de hoeveelheid werk op het gebied van huisvesting van statushouders en asiel een prioritering moeten maken van werkzaamheden. Daarbij is deze actie doorgeschoven naar 2024.

Sociaal minimum, humane behandeling en goede WMO-voorzieningen zijn uitgangspunten

Omschrijving

De gemeente heeft de taak en de plicht om inwoners, die dat echt niet zelf kunnen, te ondersteunen. Een sociaal minimum, goede WMO-voorzieningen, een humane behandeling en hulp naar nieuwe kansen zijn daarbij uitgangspunten. De verandering naar integraal werken in het sociaal domein, zetten we daarom door. Hiermee krijgen we de vraag achter de vraag nog beter helder, missen we geen zaken en vinden we sneller de juiste oplossing.

Wat is het resultaat?
We bieden maatwerk en treden op tegen misbruik daarvan, altijd met oog voor de menselijke maat. Bij multi-problem situaties zorgt een procesregisseur voor het stimuleren van eigen kracht en de inzet van de benodigde ondersteuning.

Kwaliteit

We hebben in 2023 ondersteuning vanuit de Participatiewet en Wmo geboden, met oog voor de menselijke maat. Bij multi-problem situaties heeft de procesregisseur gezorgd voor het stimuleren van eigen kracht en de inzet van de nodige ondersteuning.

Bestrijding eenzaamheid

Omschrijving

Bestrijding eenzaamheid.

Wat is het resultaat?
De werkgroep spant zich maximaal in om eenzaamheid onder onze inwoners te verminderen. We starten een onderzoek onder ouderen naar eenzaamheid.

Kwaliteit

De werkgroep Drimmelen Verbindt heeft in de week tegen eenzaamheid gecommuniceerd over eenzaamheid en in iedere kern mogelijkheden geboden om in gesprek te gaan over eenzaamheid. Hierbij is het activiteitenaanbod via Max Vitaal nog een keer onder de aandacht gebracht.

Algemene voorzieningen realiseren

Omschrijving

De pilot Huiskamers verlengden we met 2 jaar, tot en met 2022. Door corona heeft de pilot in 2020-2021 onvoldoende kans van slagen gehad en was gezellig samenzijn en meedoen niet mogelijk. Door de verlenging is laagdrempelige ontmoeting in Terheijden en Lage Zwaluwe mogelijk en hoeven geen maatwerkvoorzieningen voor dagbesteding verstrekt te worden aan inwoners van die dorpen. Surplus zet hierbij in op aantrekkelijke activiteiten voor de bezoekers en voert daarbij actieve communicatie.

Wat is het resultaat?
Eind 2022 evalueren we de pilot. Als deze is geslaagd, werken we in 2023 een plan uit voor voortzetting en eventueel verbreding van de algemene voorzieningen voor dagbesteding naar meerdere kernen in Drimmelen.

Kwaliteit

De Huiskamers zijn in 2023 voortgezet vanuit de SPUK GALA-middelen.

Doordecentralisatie Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang

Omschrijving

Vanaf 2022 zijn alle gemeenten zelf verantwoordelijk voor beschermd wonen in plaats van de centrumgemeenten. De middelen worden vanaf 2023 herverdeeld over de gemeenten, gefaseerd over

een periode van tien jaar. De gemeenten in de regio Breda hebben vooruitlopend hierop vanaf 1 januari 2021 gezamenlijk de verantwoordelijkheid genomen voor beschermd wonen. Ze hebben in 2021 een regionaal beleidskader beschermd wonen voor de periode 2021-2025 vastgesteld. Ook is een (lichte) gemeenschappelijke regeling opgesteld waarin de samenwerking juridisch wordt geborgd. Deze regeling heeft zowel betrekking op de inkoop van, als de toegang tot de voorzieningen. Het jaar 2022 stond in het teken van de implementatie van het beleid in 2023 gaan we hier verder mee.

Wat is het resultaat?
De bedoeling van de doordecentralisatie is dat mensen met psychiatrische en sociaal-maatschappelijke problemen zo zelfstandig mogelijk kunnen wonen en meedoen in hun eigen woonomgeving. De gezamenlijke regionale begroting voor beschermd wonen 2023 is budgetneutraal, maar er blijven onzekerheden en financiële risico's voor de gemeente Drimmelen.

Kwaliteit

In 2023 is gewerkt aan de implementatie van het beleid. De eerste cliënten hebben vanuit intramurale voorzieningen de stap naar het zelfstandig wonen in de wijk gezet volgens de afspraken die gemaakt zijn om een goede en veilige aansluiting bij hun directe leefomgeving te realiseren. Ook is de toegang tot de voorziening Beschermd Wonen van centrumgemeente Breda verschoven naar de regiogemeenten. Hierbij werken de lokale Wmo consulenten en het regionale team Beschermd Wonen nauw samen.
In maart is het convenant Thuis in de Wijk ondertekend. Met dit convenant onderschrijven gemeenten, zorgorganisaties en woningcorporaties het belang van de tripartite samenwerking bij de woonopgave voor uitstromers die de doordecentralisatie Beschermd Wonen met zich meebrengt. Het college stelde een nieuw beleidskader voor de maatschappelijke opvang, openbare GGZ en verslavingspreventie 'Een (t)huis = een zorg minder' vast. Centrumgemeente Breda heeft de verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van de regionale taken. De gezamenlijke gemeenten in de regio zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van lokale onderdelen, waaronder preventie en het realiseren van woonoplossingen met nazorg inclusief aandacht voor participatie. De monitor doordecentralisatie Beschermd Wonen wordt verder doorontwikkeld. In 2023 was er sprake van een overschot op de regionale begroting en ook voor 2024 is het financiële perspectief gunstig. Overschotten worden in overeenstemming met de regeling verdeeld over de regiogemeenten naar rato van het inwoneraantal. De herverdeling van middelen van centrumgemeente naar lokale gemeenten is opnieuw uitgesteld (naar 2025).

Huisvesting, inburgering en re-integratie statushouders

Omschrijving

We gaan onderzoeken waar er plaatsen zijn om de statushouders te huisvesten. In het tweede kwartaal zal een start gemaakt worden met de uitwerking hiervan.

Wat is het resultaat?
Er is voldoende huisvesting om te voldoen aan de taakstelling huisvesting statushouderhouders zoals die door het Rijk is vastgesteld.

Kwaliteit

In 2023 hebben we voldaan aan de taakstelling van de overheid m.b.t. huisvesting van statushouders mede door Wooonvizier. Dit is gelukt, mede vanwege het door de raad extra beschikbaar gestelde budget voor het zoeken naar alternatieve huisvesting. We hebben eveneens de achterstand ingehaald. Concreet betekent dit dat we bij zijn en niet meer onder toezicht staan van de provincie Noord-Brabant.
Door de toegenomen aantallen statushouders zijn ook de aantallen inburgeraars toegenomen, dit legt druk op de beschikbare capaciteit van zowel de beschikbare woningen als voor de begeleiding bij de inburgering.

Uitvoering beleidsplan sociaal domein

Omschrijving

De gemeenteraad stelde begin 2019 de beleidsnota Sociaal Domein vast voor de periode 2019-2023. Een van de onderdelen is het werken met procesregie om in complexe situaties tot één aanpak te komen: 1 gezin, 1 plan, 1 regisseur. In 2020 is een procesregisseur gestart in de vorm van een pilot. De pilot was geslaagd en daarom is een procesregisseur toegevoegd aan het team dat zorgdraagt voor de uitvoering van de gemeentelijke taken in het Sociaal domein. In 2023 willen we de functie procesregie uitbreiden omdat deze functie bijdraagt aan het verbeteren van ondersteuning in complexe casussen. Daarnaast moeten de werkafspraken over privacy vernieuwd worden. Ook de mogelijkheden tot verbetering van cliëntondersteuning blijft een aandachtspunt. Als de pilot Huiskamers slaagt, werken we een plan uit voor de start van algemene voorzieningen voor dagbesteding in iedere kern.

Wat is het resultaat?
Door uitvoering van het integrale 3D-beleid worden onze kwetsbare inwoners beter ondersteund.

Kwaliteit

Ook in 2023 is gewerkt aan de uitvoering van de beleidsnota Sociaal Domein 2019-2023. In 2023 zijn we gestart met het opstellen van een nieuwe beleidsnota Sociaal Domein.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Werkelijk 2023
Bekendheid onafhankelijke clientondersteuning	5	4	5
Afname aantal inwoners in traject schuldhulpverlening	59	60	70
schuldhulpverlening			
Percentage overgewicht jongeren	10	10	10
Percentage roken jongeren	4	2	4
Percentage problematisch alcoholgebruik jongeren	niet beschikbaar*	4	niet beschikbaar
Percentage recent binge drinken **			23
Percentage jongeren dat te weinig sport en beweegt (semi-inactief/inactief)	niet beschikbaar*	40	niet beschikbaar
Pecentage kinderen dat dagelijks minstens 1 uur beweegt (4-11 jaar) **			44

*Gegevens zijn afkomstig van de jaarlijkse screening van de GGD in de tweede klas van het voortgezet onderwijs. Deze jongeren zijn 13 of 14 jaar.

** Wegens wijziging van screening zijn indicatoren aangepast

4.3 Sociale structuur, sport en zorg

Wat willen we bereiken?

Investeren in onze sociale structuur

De zorgvraag neemt toe. Op alle zorgterreinen, van jong tot oud en van rijk tot arm. Nu is hét moment om te investeren in onze sociale structuur, het voorliggend veld. Meer en hogere subsidies voor onze verenigingen, stimuleringsregelingen op het gebied van bijvoorbeeld gezondheid, bewegen en sport, vernieuwde afspraken met onze welzijnsinstellingen. De dorpshuizen vervullen een cruciale functie in onze dorpen.
Op deze manier houden we de zorg in de toekomst goed en betaalbaar. Sporten is gezond en zorgt voor sociale samenhang.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verstevigen van het voorliggende veld

Omschrijving

We trekken structureel geld uit om het voorliggend veld te verstevigen. Dit gaat in ieder geval naar: Hogere subsidies voor (de jeugdleden van) onze verenigingen. We bekijken of we dit kunnen verbinden aan de bijdrage die zij leveren aan de maatschappelijke opgave van de gemeente.
Voorbeelden:
- Rookvrije generatie en anti-discriminatie

- Het voorkomen van eenzaamheid onder ouderen en jongeren blijft een belangrijke plaats innemen in het gemeentelijke beleid. Met als doel gezondheidsverslechtering te voorkomen
- Het armoedebeleid: preventie, vroegsignalering, maatwerk en minimaregelingen die zorgen dat je mee kunt doen vormen de basis. Bijdrage aan Leergeld en gratis sporten en bibliotheek staan niet ter discussie, zodat kinderen nooit de dupe worden van armoede
- Diverse punten genoemd onder de andere thema's in dit programma

Wat is het resultaat?
Hogere subsidies voor verenigingen.

Kwaliteit

Meerdere interventies zijn mogelijk en worden vanuit het Sportakkoord, de visie Sociaal Domein, Gala en IZA. Het preventieve veld wordt steeds vaker het hoofdveld genoemd. Hier kan immers het verschil gemaakt worden, waardoor er minder duurdere en zwaardere zorg nodig is.

Inclusiviteit

Omschrijving

Inclusiviteit en toegankelijkheid gelden voor iedereen en voor alle doelgroepen. We doen bij al het gemeentelijk beleid een toets of er wordt voldaan aan het wegnemen van fysieke of mentale drempels.

Wat is het resultaat?
We verlengen het project inclusie en de bijbehorende projectleider met een jaar waardoor het projectplan inclusie grotendeels wordt uitgevoerd.

Kwaliteit

Het project inclusie is eind 2023 afgerond, maar het werken aan een inclusieve samenleving nadrukkelijk niet. Met het project hebben we in goede samenwerking met ervaringsdeskundigen en partners uit onze gemeente een flinke stap voorwaarts gezet. We hebben samen met ervaringsdeskundigen diverse acties georganiseerd: een locatiebezoek bij de Rietgors in Lage Zwaluwe, gastlessen bij basisscholen Zonzeel in Terheijden, Elsenhof in Wagenberg en De Stuifhoek in Made en een drukbezochte beleefmiddag samen met alle ervaringsdeskundigen en 13 (zorg)partners uit onze gemeente (o.a. Sovak, MEE, WWZ, Theek 5, Surplus, scouting Made, Dongemondcollege en vele anderen). Daarnaast is er op verschillende momenten aandacht gevraagd voor inclusief werken bij de afdelingen van de interne organisatie. In Q1 is een besluit genomen over de borging.

Samen met verenigingen plan maken om verenigingen te ondersteunen

Omschrijving

Veel verenigingen hebben in de coronatijd hun ledenaantal zien dalen doordat leden hebben opgezegd en (nog) niet zijn teruggekeerd. Samen met verenigingen maken we een plan om weer meer mensen bijvoorbeeld te laten sporten of muziek te maken en meer deel te nemen aan de samenleving via de verenigingen.

Wat is het resultaat?
Verhoging van het subsidiebedrag per jeugdlid om verenigingen te compenseren voor het aantal (jeugd)leden die zij (in coronatijd) hebben verloren. Subsidieregelingen die mogelijkheden bieden voor verenigingen worden actief onder de aandacht gebracht en hier wordt wisselend gebruik van gemaakt.

Kwaliteit

Alle verenigingen hebben begin 2024 een hoger bedrag (gemiddeld ~ 7%) per jeugdlid ontvangen. De effecten van deze financiële incentive zijn in dit stadium nog niet meetbaar.

Sporten een impuls geven

Omschrijving

Sporten is gezond en zorgt voor sociale samenhang. We geven sport een eenmalige impuls voor talentontwikkeling en de wielerzomer;

Wat is het resultaat?
De Vuelta is een succes. We streven naar het ontwikkelen van meer sport en muziek talenten in onze gemeente.

Kwaliteit

In 2023 hebben verscheidene lokale sporttalenten een aanmoedigingscheque ontvangen.

Verplaatsing BMX-vereniging onderzoeken

Omschrijving

We onderzoeken het verplaatsen van een BMX-vereniging in relatie tot woningbouw op eigen grond.

Wat is het resultaat?
De BMX vereniging heeft een ander terrein.

Kwaliteit

De noodzaak tot een alternatieve locatie ontbreekt vooralsnog.

Sportaccommodaties zijn een belangrijke infrastructuur

Omschrijving

Sporthallen, sport- en gymzalen vormen een interessante infrastructuur. Samen met de exploitanten en sportverenigingen gaan we na of we deze accommodaties breder kunnen inzetten;

Wat is het resultaat?
In Q4 2023 gaan we onderzoeken hoe we sportaccommodaties breder kunnen inzetten.

Kwaliteit

In 2023 zijn gesprekken gevoerd met huidige exploitanten, met als doel de accommodaties open te houden voor de verenigingen en de activiteiten die daar plaatsvinden.
Het breder inzetten van de sportaccommodaties is in 2023 niet gelukt, dit gebeurt in 2024.

Ondersteuning mantelzorgers

Omschrijving

We blijven mantelzorgers ondersteunen in hun belangrijke bijdrage aan de zorg voor hun naasten.

Wat is het resultaat?
We blijven mantelzorgers ondersteunen in hun belangrijke bijdrage aan de zorg voor hun naasten.

Kwaliteit

We hebben mantelzorgers ondersteund in hun belangrijke bijdrage aan de zorg voor hun naasten via het Kennis & Steunpunt Mantelzorg van SWO.

Mantelzorgwaardering

Omschrijving

De mantelzorgwaardering is belangrijk, preventief en meer dan een beloning. We gaan terug naar het oude niveau van € 200 incl. de mantelzorgverklaring voor eventuele extra ondersteuning.

Wat is het resultaat?
We waarderen de mantelzorgers van zelfstandig wonende zorgvragers met EUR 200 per jaar vanaf 2024.

Kwaliteit

Via een motie is de waardering voor Mantelzorg in 2023 verhoogd naar EUR 200 per zelfstandig wonende zorgvrager. In 2023 hebben 615 zorgvragers de waardering via SWO aangevraagd. Daarnaast zijn de mantelzorgers van mensen die in een instelling wonen, samen met die zorginstellingen gewaardeerd.

Prestatie-indicator

Prestatie-indicator	Werkelijk 2022	Begroot 2023	Werkelijk 2023
Aantal plaatsen beschut werken	8	9	8
Aantal loonkostensubsidie	48	45	47
Aantal Wsw-ers	49	53	47

Wat heeft het gekost?

Tabel Prg.4-2

		Prim. Begroting 2023	na wijziging 2023	Realisatie 2023
4.1	Onderwijs	2.151.855	2.442.390	2.592.339
	Jeugdhulp - voorliggende voorz en preventie	768.495	768.782	919.217
	Jeugdhulp - toegang (CJG)	1.534.990	1.629.728	1.638.244
	Jeugdhulp - specialistische zorg	5.331.761	6.100.006	6.553.764
	Gezondheid	925.564	1.123.123	1.016.713
	Totaal thema 4.1	*10.712.665*	*12.064.028*	*12.720.277*
4.2	Participatie en schuldenproblematiek	7.438.308	10.361.719	12.108.718
4.3	Sociale structuur, sport en zorg	10.938.948	12.294.086	12.030.161
	Totaal lasten	***29.089.921***	***34.719.833***	***36.859.156***
4.1	Onderwijs	470.714	783.414	779.043
	Jeugdhulp - voorliggende voorz en preventie	33.997	33.997	70.663
	Jeugdhulp - toegang (CJG)	0	0	93.657
	Jeugdhulp - specialistische zorg	0	0	12.600
	Gezondheid	7.725	313.775	238.442
	Totaal thema 4.1	*512.436*	*1.131.186*	*1.194.405*
4.2	Participatie en schuldenproblematiek	3.359.974	6.599.398	8.812.570
4.3	Sociale structuur, sport en zorg	932.673	1.760.707	1.809.130
	Totaal baten	***4.805.083***	***9.491.291***	***11.816.105***
	Saldo mutaties reserves	*-672.113*	*-1.120.404*	*-986.231*
	Saldo van baten en lasten	*23.612.724*	*24.108.137*	*24.056.820*

Begrotingsafwijkingen programma 4

	Programma 4. Sociaal domein	Begroot	Werkelijk	Verschil	Reserves	Netto	
4.1	Onderwijs	1.658.976	1.813.296	-154.320	-3.500	-157.820	nadeel
	Jeugdhulp - voorliggende voorz en preventie	734.785	848.554	-113.769	0	-113.769	nadeel
	Jeugdhulp - toegang (CJG)	1.629.728	1.544.587	85.141	0	85.141	voordeel
	Jeugdhulp - specialistische zorg	6.100.006	6.541.164	-441.158	-14.892	-456.050	nadeel
	Gezondheid	809.348	778.271	31.077	0	31.077	voordeel
	Totaal thema 4.1	*10.932.842*	*11.525.871*	*-593.029*	*-18.391*	*-611.421*	*nadeel*
4.2	Participatie en schuldenproblematiek	3.762.321	3.296.147	466.174	0	466.174	voordeel
4.3	Sociale structuur, sport en zorg	10.533.378	10.221.032	312.347	-115.782	196.565	voordeel
	Totaal	*25.228.542*	*25.043.050*	*185.491*	*-134.173*	*51.318*	*voordeel*

4.1a. Onderwijs (€ 158.000 nadeel)

Deze overschrijding wordt veroorzaakt door met name de hogere kosten van € 160.000 op leerlingenvervoer in 2023. Deze stijging van de uitgaven heeft een aantal oorzaken:
De NEA-indexering is in 2023 extreem hoog: 13,7%. Dit is 10% meer dan begroot. Bovendien is het aantal leerlingen dat vervoerd moeten worden gestegen wat tot gevolg heeft dat er 128 ritten meer gereden zijn dan in de begroting is opgenomen. Daarnaast zijn de kosten van de ritten die volgens het contract addendum volgens andere prijsafspraken worden gereden gestegen met 48% t.o.v. de begroting.
Verder is er nog een onderschrijding op de Huisvesting onderwijs doordat in 2022 een onjuiste inschatting van de OZB 2022 heeft geleid tot een correctie in 2023 met een voordeel van € 47.000. De afschrijvingskosten zijn € 12.000 lager omdat de kredieten voor zowel de nieuwbouw IKC de Stuifhoek als voor Frisse scholen subsidie niet geheel zijn besteed. Naar verwachting worden deze in 2024 wel volledig ingezet.
De overschrijding van € 10.000 op leerplicht in 2023 valt weg tegen de onderschrijding op het product peuterspeelzalen. De jaarlijkse leerplicht RMC-uitkering vanuit de overheid, welke doorbetaald wordt aan de afzonderlijke gemeenten door Breda, is € 10.000 te hoog begroot doordat deze inkomsten niet alle jaren gelijk zijn. De onderschrijding van € 10.000 op de Peutersubsidie wordt veroorzaakt doordat er minder peuters die in de doelgroep vallen voor een peutersubsidie (ouders waarvan er één of beiden niet werken) de peuterspeelzaal bezocht hebben.
Tot slot waren de kosten van VVE (voor- en vroegschoolse educatie) in 2023 € 43.000 hoger dan begroot. Voor de VVE hebben we in 2023 weliswaar extra middelen ontvangen, die ook zijn bijgeraamd. Hier staan echter ook uitgaven tegenover die helaas niet geraamd zijn wat nu tot een nadeel leidt van € 25.000. Daarnaast leidt een afrekening over 2022 tot een nadeel van € 18.000, opgeteld € 43.000 nadeel.
Diverse kleine verschillen per saldo (€ 14.000 nadeel).

4.1b. Jeugdhulp - voorliggende voorziening en preventie (€ 114.000 nadeel)

In 2023 is voor Taskforce jeugd ingehuurd, deze lasten waren aan de voorkant niet begroot. Inhuur was noodzakelijk vanwege vervanging zwangerschap en twee langdurig zieken. De inhuur heeft ervoor gezorgd dat de werkzaamheden door konden gaan.
Diverse kleine verschillen per saldo (€ 6.000 voordeel).

4.1c. Jeugdhulp - toegang (€ 85.000 voordeel)

De kosten van het CJG zijn € 17.000 hoger dan begroot. Dit komt grotendeels door een verwacht voordeel vanwege regionalisering Crisisinterventie wat niet gerealiseerd is. In het collegevoorstel van 4 mei 2022 is opgenomen om een lagere bijdrage vanuit Drimmelen voor het CJG DG te verstrekken vanwege minder benodigde formatie (0,26 fte) voor onze gemeentelijke toegang CJG DG (binnen kantoortijden) in verband met de vernieuwde vormgeving van de functie spoedeisende zorg. In praktijk zien we dat het niet loopt zoals verwacht en het CJG alsnog hun bijdrage levert.
Daarnaast vielen de kosten voor de POH Jeugd en Buurtgezinnen € 21.000 lager uit, doordat minder uren zijn ingezet bij de POH Jeugd en de kosten voor Buurtgezinnen lager uitvielen dan begroot. Ook vielen de kosten (€ 11.000) voor kantoorautomatisering t.b.v. de Verwijsindex Risicojongeren lager uit, vanwege het opgezegd contract. Ten behoeve van de Toegang zijn wel meer uren ingezet wat mogelijk is door formatie-verschuiving binnen het Sociaal Domein (€ 24.000). Tenslotte hebben we

een niet begroot bedrag van € 94.000 ontvangen vanuit de SPUK-regeling Integraal Zorgakkoord (IZA) om uitvoering te geven aan de doelen van het IZA. Hieronder valt de inzet van de POH-J en personele kosten (ambtelijk). Deze kosten zijn in onze reguliere begroting opgenomen waardoor dit bedrag volledig een voordeel is.

4.1d. Jeugdhulp - Specialistische zorg (€ 456.000 nadeel)

Toegang en preventie jeugd regio (€ 45.000 voordeel)
Doordat de projectleider implementatie regiovisie later is gestart, zijn de kosten € 15.000 lager en is de onttrekking uit de reserves ook € 15.000 lager. De regionale kosten waren € 32.000 lager met name doordat over het jaar 2022 een lagere afrekening heeft plaatsgevonden door de gemeente Breda. Door onduidelijkheid over zorgconsumptiekosten versus overige regionale samenwerkingskosten bleek in 2023 dat een deel van de regionale kosten al in de afrekening van de zorgzorgconsumptiekosten was doorberekend. Doordat bestaande budgetten zijn gedekt met incidenteel IZA-budget is er tevens een voordeel van € 13.000.

Persoonsgebonden budget (Pgb) jeugdwet (€ 30.000 voordeel)
Na de zomer werd een voordeel op Pgb jeugd gesignaleerd. Dit voordeel werd niet ingeboekt. De verwachting was dat het voordeel zou afnemen en dat het resterende deel als dekking voor de overschrijding op de niet-vrij toegankelijke jeugdhulp kon worden ingezet. Hierdoor is voor dit onderdeel een voordeel van € 31.000 ontstaan ten opzichte van de begroting.

Zorgafname niet vrij-toegankelijke jeugdhulp (€ 531.000 nadeel)
De stijging in kosten over de hele lijn van ambulant tot verblijf, crisis en landelijke functies (LTA), wordt voornamelijk veroorzaakt door hogere indexeringen als gevolg van CAO-afspraken. Daarnaast zien we licht hogere aantallen jeugdigen in zorg in met name ambulante hulp en pleegzorg. Afrekeningen met andere gemeenten o.b.v. het woonplaatsbeginsel heeft over 2022 nog een voordeel opgeleverd van € 25.000. Tot slot zien we uitvoeringskosten rondom het programma Norm voor Opdrachtgeverschap en de uitvoering van de regionale strategie toenemen.

4.1e. Gezondheid (€ 31.000 voordeel)

Vanuit het Rijk hebben we in 2023 middelen ontvangen vanuit het Gezond en Actief Leven akkoord (SPUK-GALA). Het was niet mogelijk om deze middelen in 2023 volledig in te zetten waardoor € 86.000 (nadeel)is terugbetaald. Reden hiervoor is dat het plan van aanpak pas in het derde kwartaal 2023 gereed was. Hierdoor is € 69.000 over (voordeel) op het beleidsterrein gezondheid. Daarnaast hebben we in 2023 middelen voor het preventieakkoord geraamd (€ 20.000 nadeel). Deze middelen zaten echter ook in het GALA (gezonde leefstijl). We hebben de middelen van het GALA ingezet voor een gezonde leefstijl en niet de middelen van het preventieakkoord. Het preventieakkoord is met ingang van 2024 dan ook afgelopen en zit verweven in het GALA.
Daarnaast hebben we vanuit het Integraal Zorgakkoord (IZA) € 26.000 ontvangen, voor acties die bijdragen aan het IZA. De regionale kosten voor de inzet van adviseurs Preventie & Gezondheid bij de GGD mochten hier ook onder vallen. Deze kosten waren al geraamd, daarom hebben we nu een voordeel van € 26.000. Ten slotte is er een subsidie in 2023 niet uitbetaald omdat verhuizing naar Bernardus pas in 2024 plaatsvindt (€ 13.000).
Diverse kleine verschillen per saldo (€ 29.000 voordeel).

4.2 Participatie en schuldenproblematiek (€ 466.000 voordeel)

Uitkeringen (€ 45.000 nadeel)

Dit nadeel bestaat uit een groot aantal voor- en nadelen waarvan nu de belangrijkste worden toegelicht.
We hebben € 60.000 nadeel op Loonkostensubsidie vanwege toename van werknemers met een arbeidsbeperking die geplaatst zijn (totaal aantal personen met loonkostensubsidie is 50. Dit is een stijging van 5 personen). Ook heeft de inloop van de achterstand van de te plaatsen statushouders geleid tot een overschrijding van € 40.000. Op basis van historie werd verwacht ca. € 50.000 aan uitkeringen terug te vorderen. Dit jaar was dit echter € 30.000 lager.
We hebben een voordeel van € 50.000 vanwege minder (gehonoreerde) aanvragen voor uitkering levensonderhoud en bedrijfsleningen waardoor ook minder kosten advisering (€ 8.000). Weliswaar hebben we minder aanvragen Bbz gehad, maar hebben meer ondernemers ervoor gekozen om hun onderneming te stoppen. Deze groei zal zich de komende jaren naar verwachting voortzetten.
Over 2022 en 2023 moeten we aflossingen van Tozo-leningen terugbetalen (€ 22.000) aan het ministerie waarmee in de begroting geen rekening was gehouden.
Er is een bedrag van € 8.000 meer uitgegeven aan IOAZ-uitkering wegens een toename van de doelgroep, maar ook een voordeel van € 62.000 op de IOAW-uitkering. Dit komt omdat de IOAW een sterfhuisconstructie heeft, waardoor de instroom minder wordt.

We hebben een voordeel van € 28.000 in verband met minder uitgaven aan trajecten en scholing van onze uitkeringsgerechtigden. Dit komt door de versnelde toestroom van statushouders die zich eerst richten op hun inburgering en daardoor nog niet toe zijn aan het volgen van trajecten gericht op arbeid.

Er is een voordeel van € 40.000 doordat nog niet is gestart met werkzaamheden rondom een nieuw softwarepakket Welzijn. Er wordt gekeken naar een doorontwikkeling van het Sociaal Domein en een nieuw softwarepakket kan daar onderdeel van zijn. Afhankelijk van prioriteiten en capaciteit zal dit worden opgepakt.

In 2023 is extra personeel ingehuurd voor ouderschapsvervanging, inhalen achterstand werkvoorraad en uitvoering Energietoeslag 2022 en 2023, met een nadeel van € 165.000.
De pilot Maatwerk Participatie is wegens andere prioriteiten uitgesteld naar 2024 en waren kosten voor tolken, sociale recherche en invordering lager (samen € 49.000).
Daarnaast hebben we een voordeel door een verlaging van de voorziening dubieuze debiteuren van € 46.000 door een afname van moeilijk inbare vorderingen.

Voorzieningen voor minima (€ 482.000 nadeel)
In 2023 is de gemeente gestart met de uitbetaling van de energietoeslag 2023/2024. In 2023 is een bedrag van ruim € 562.000 uitgekeerd. Dit bedrag was niet geraamd, omdat de rijksmiddelen (€ 722.000) hiervoor pas via de decembercirculaire beschikbaar zijn gesteld. Hierdoor is er wel een voordeel bij Algemene dekkingsmiddelen en een nadeel op programma 4.

Bij schuldhulpverlening is er een overschot van € 40.000, omdat er in 2023 veel slepende dossiers zijn afgesloten bij de Kredietbank en Surplus. Dit heeft geresulteerd in een overschot op de kosten van Surplus en de Kredietbank. Verder hebben we een overschot van € 42.000 op het budget armoedebeleid. Dit komt omdat de acties uit het beleidsplan niet ingezet zijn doordat er andere prioriteiten gesteld zijn. Denk aan de huisvesting van statushouders, asielopvang en Oekraïners.
Diverse kleine verschillen per saldo (€ 2.000 nadeel).

Sociale werkvoorziening
Diverse kleine verschillen per saldo (€ 14.000 nadeel).

Inburgering (€ 141.000 voordeel)
In 2023 zijn extra middelen ontvangen op grond van de wet Inburgering vanwege een toename van het aantal inburgeraars. Hiermee zijn eerder al begrote kosten grotendeels gedekt wat leidt tot een voordeel van € 141.000.

Vorderingen m.b.t. uitkeringen (€ 207.000 voordeel)
Vorderingen en aflossingen m.b.t. uitkeringen/bijstand waren niet op de juiste wijze geboekt waardoor de vorderingen voor een te laag bedrag in de balans stonden. Correctie hiervan heeft gezorgd voor een eenmalig voordeel van € 207.000.

Opvang Oekraïners (€ 659.000 voordeel)
Door het realiseren van meer opvangplaatsen dan was ingediend (voorschot) heeft de gemeente een grotere bijdrage ontvangen. De werkelijke uitgaven ten opzichte van de ontvangen subsidie (gerealiseerde opvangplaatsen) bedraagt circa € 659.000 lager (voordeel voor gemeente).

4.3 Sociale structuur, sport en zorg (€ 197.000 voordeel)
Zwembaden (€ 31.000 voordeel)
De kosten voor de zwembaden zijn lager dan begroot doordat van het budget voor advieskosten € 20.000 minder is besteed vanwege vertraging in de rechtsprocedure m.b.t. renovatie van de zwembaden. Ook is een subsidie voor de gestegen energiekosten niet uitgekeerd vanwege rijksregeling die hiervoor in de plaats is gekomen (€ 20.000). Daarnaast waren de onderhoudskosten € 27.000 hoger omdat vanwege achterstallig onderhoud uit veiligheidsoverwegingen ruim € 30.000 extra is uitgegeven voor de boswal rond zwembad de Randoet.
Diverse kleine verschillen per saldo (€ 18.000 voordeel) door met name een hogere uitkering SPUK SPORT.

Buitensport/Sportakkoord (€ 58.000 nadeel)
Door overheveling van rijksgelden uit 2022 is € 16.000 extra uitgegeven voor de besteding van programmaonderdelen binnen het Sportakkoord/GALA (inkomsten staan op ander thema). Er is verder sprake van extra inzet van uren voor vervanging tijdens ziekte en opstarten/monitoren programmering Sportakkoord tot een bedrag van €37.500.

Voorts is er een voordeel van € 20.000 van niet geraamde inkomsten SPUK Sport en afrekeningen voorafgaande jaren. Door vertraging in het proces van de aanleg van een pumptrackbaan is deze nog niet in gebruik genomen waardoor de afschrijvingslasten € 12.000 lager zijn dan geraamd waardoor de onttrekking uit de reserve kapitaallasten € 6.000 lager is dan begroot.
Bij de Schietberg is, vanwege een lekkage en breuk in de automatische beregeningsinstallatie, door derden tijdens het groeiseizoen extra (sproei)water aangevoerd waarvan de niet-begrote kosten € 9.000 bedroegen.
Diverse kleine verschillen exploitatie en onderhoud sportparken per saldo (€ 21.500 nadeel).

Binnensport (€ 14.000 nadeel)

Dit betreft een groot overschot op de exploitatiekosten van € 79.000 op de in 2023 aangekochte sporthal De Rietgors in Lage Zwaluwe en een aantal tekorten op de andere sporthallen. Het overschot is met name ontstaan doordat we nog niet bekend zijn met de exploitatie van de Rietgors en de benodigde budgetten dus gebaseerd zijn op normen en onvolledige informatie over de exploitatie van de Rietgors.
Sporthal Driedorp Wagenberg heeft een tekort van € 58.000. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn: minder verhuur aan verenigingen (€ 4.000) en de begrote SPUK-uitkering is € 15.000 lager dan begroot. Ook zijn de netto energiekosten hoger uitgevallen (€ 21.000) en was de inzet van de afdeling Openbare werken hoger vanwege uitgevoerde onderhoudswerkzaamheden (€ 13.000).
Diverse kleine verschillen bij de Amerhal en Lage Weide, met name vanwege energie en juridische advieskosten (€ 35.000 nadeel).

WMO maatwerkvoorzieningen (€ 40.000 voordeel)

De positieve afwijking kent diverse oorzaken waarbij de behoefte van de inwoners een belangrijke oorzaak is.
De kosten voor woningaanpassingen zijn € 60.000 hoger dan geraamd doordat meer grote woningaanpassingen en PGB aanvragen zijn toegekend en uitgevoerd.
De kosten voor het Deeltaxi vervoer zijn € 72.000 lager dan geraamd doordat het vervoersvolume lager is dan verwacht. Hierdoor zijn ook de inkomsten uit eigen bijdragen € 15.000 lager.
De kosten voor rolstoelen vallen € 32.000 lager uit door een geringere vraag. De kosten voor overige hulpmiddelen en vervoersvoorzieningen vallen juist € 23.000 hoger uit. Dat komt omdat we sinds 1 juli 2023 een nieuw hulpmiddelencontract hebben. De tarieven die we voor hulpmiddelen betalen, zijn gewijzigd.
Hoewel het aantal indicaties voor Huishoudelijke Ondersteuning opnieuw sterk gestegen is, waren de kosten € 71.000 lager dan begroot. We zien dat de omvang van de indicaties gemiddeld iets afneemt. Door de problemen op de arbeidsmarkt wordt niet alle geïndexeerde zorg geleverd.
Bij Wmo Begeleiding is door een grotere vraag naar ambulante begeleiding en dagbesteding een overschrijding van € 46.000 ontstaan. Door vergrijzing en extramuralisatie zien we het aantal cliënten sneller dan verwacht toenemen. Ook zien we de complexiteit toenemen, wat tot hogere kosten leidt.
Diverse kleine verschillen per saldo (€ 10.000 voordeel).

Algemene voorzieningen WMO (€ 15.000 voordeel)

Dit voordeel komt met name doordat er te weinig capaciteit is om aan het programma Robuuste rechtsbescherming vorm te geven. De gemeente ontvangt sinds 2022 middelen voor het programma Robuuste rechtsbescherming. In dit programma werken gemeenten en (sociaalwerk) organisaties samen om iedereen passende en laagdrempelige sociaaljuridische informatie, advies en ondersteuning te bieden. In 2023 ontbrak het aan capaciteit om plannen te maken voor inzet van deze middelen en om deze plannen uit te voeren Hierdoor is een overschot van € 28.000 ontstaan. Ten slotte was er een onverwachte stijging van het aantal zorgvragers dat mantelzorgwaardering aanvraagt. Hierdoor zijn de kosten voor mantelzorgwaardering € 30.000 hoger dan geraamd.
Diverse kleine verschillen per saldo (€ 17.000 voordeel).

Regionale WMO voorziening (€ 69.000 voordeel)

Door een combinatie van voorzichtig begroten door de GR Beschermd Wonen en extra uitkeringen door het Rijk voor loon- en prijsindexatie en voor volumestijging heeft de regio Beschermd Wonen een groot overschot, groter dan voorzien. Overschotten worden verdeeld over de deelnemende gemeenten naar rato van het aantal inwoners. In plaats van € 472.000 ontvangt de gemeente Drimmelen € 550.000 (€ 78.000 voordeel). Hiertegenover staat een nadeel van € 9.000 door verschuiving van formatie naar de toegang Beschermd Wonen. De toegang Beschermd Wonen is overeenkomstig het beleid verschoven van de gemeente Breda naar de lokale gemeenten.

Overig WMO (€ 153.000 voordeel)
Dit voordeel bestaat voor een belangrijk deel uit een onderschrijding van € 41.000 van het budget Inclusie. Het jaar 2023 stond vooral in het teken van: het organiseren van de externe beleefmiddag, een scholenbezoek en het maken van en afstemmen over het overdrachtsdocument. De kosten bestonden daarom voornamelijk uit loonkosten en extern gerichte acties: nog twee filmpjes van ervaringsdeskundigen, een scholenbezoek, de beleefmiddag op het gemeentehuis, diverse overleggen met ervaringsdeskundigen en de gemeentelijke organisatie en een locatiebezoek. De redenen voor de lagere kosten waren dat:
- we veel werkzaamheden hadden waaraan geen of beperkte kosten zaten
- we gebruik hebben gemaakt van materialen en 'blauwdrukken' van voorgaande acties en dus geen gebruik hebben gemaakt van extra of nieuw budget (scholenbezoek)
- we gebruik hebben gemaakt van eigen beschikbare middelen en inzet van samenwerkingspartners (externe beleefmiddag).

Bovendien lukte het op een aantal punten niet in de beschikbare tijd meer acties uit te voeren. Ook zijn de uitgaven voor trapliften gedekt door de GALA middelen Valpreventie waardoor er een voordeel is van € 55.000.
De personeelskosten waren € 39.000 lager door ziekte en vervanging ervan die later is gestart.
Diverse kleine verschillen per saldo (€ 18.000 voordeel).

Sociaal culturele centra (€ 80.000 nadeel)
De afschrijvingen voor de Bernardus zijn voor 2023 begroot op € 158.000, maar omdat de Bernardus pas in 2024 in gebruik is genomen, is er niet op afgeschreven. Doordat de afschrijving op de Bernardus niet heeft plaatsgevonden is ook de onttrekking uit de reserve kapitaallasten € 109.000 lager.
Bij de Mayboom zijn er in 2023 vanwege de toekomstige sluiting wijzigingen van de begroting doorgevoerd m.b.t. de huur en concessievergoeding. Hierin is helaas een fout geslopen waardoor er nu een incidenteel nadeel is van € 73.000.
Bij de Cour in Terheijden heeft een juridisch geschil geleid tot fors hogere advieskosten (€ 35.000) dan begroot was.
Diverse kleine verschillen per saldo (€ 7.000 nadeel).

Overige kosten sociale structuur (€ 41.000 voordeel)
Dit voordeel bestaat uit verschillende kleinere afwijkingen. De kosten voor het onderhoud Kunst in de openbare ruimte waren in 2023 € 12.000 lager dan begroot doordat in 2023 geen onderhoud is uitgevoerd door een externe partij en ook de buitendienst heeft minder uren besteed aan onderhoud. Ook is er aan de bibliotheek geen aanvullende subsidie (ruim € 12.000) uitgekeerd, doordat de Bernarduskerk pas in februari 2024 openging in plaats van eind 2023. Ten slotte zijn de kosten voor werkzaamheden in de buitenruimte ten behoeve evenementen ruim € 10.000 lager dan begroot met name doordat de Ronde van Made niet door is gegaan.

Eigen bijdragen van het Centraal administratiekantoor (CAK)
Een aanvrager van een voorziening, hulp in de huishouding of een persoonsgebonden budget is op grond van de WMO een bijdrage verschuldigd. De wetgever heeft bepaald dat de berekening, oplegging en incasso van deze eigen bijdrage wordt uitgevoerd door het CAK. Het CAK verstrekt aan de gemeenten een digitale rapportage over de eigen bijdrage. Regelmatig stort het CAK bedragen op de rekening van de gemeente.

Gemeenten kunnen in deze digitale rapportage van het CAK wel de aantallen personen, en het soort zorgverlening beoordelen met de eigen WMO-administratie. Probleempunt is dat door het ontbreken van startdatums, inningspercentages, betalingsregelingen etc. de informatie over de opbrengsten aan eigen bijdrage ontoereikend is om als gemeente de juistheid op persoonsniveau of groepsniveau en volledigheid van de eigen bijdragen als geheel te kunnen vaststellen.

Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dat betekent dat door de gemeenten geen zekerheden over omvang en hoogte van de eigen bijdragen kunnen worden verkregen als gevolg van het niet kunnen vaststellen van de juistheid op persoonsniveau, zoals hiervoor is toegelicht.

De door het CAK overgemaakte opbrengsten uit eigen bijdragen zoals verwerkt in de jaarrekening 2023 blijkt uit de digitale rapportage van het CAK (€ 184.000). Deze inkomsten zijn onzeker maar de oorzaak daarvan ligt niet bij de gemeente.

Lopende kredieten programma 4

Lopende kredieten	Jaar (van aanvang)	Raming	Totaal Uitgaven	Restant (K-T)	Projectfase	Planning (afgerond in)
Thema Sociale structuur, sport en zorg						
Investering in Frisse scholen - 2023 (CA)	2023	125.000	43.727	81.273	4. Voorbereiding	Q4 2026
Voorbereidingskrediet Stuifhoek	2020	390.000	339.630	50.370	4. Voorbereiding	Q3 2024
Renovatie zwembaden Randoet / Puzzelbad	2018	3.627.152	3.626.192	960	6. Nazorg-, en overdracht	Q4 2024
LED verlichting buitensport	2022	250.000	158.687	91.313	5. Realisatie	Q4 2024
Vervangen 3 kunststof banen Tennis Ruitersvaart	2022	76.500		76.500	1. Initiatief	Q1 2024
Renovatie toplaag grasveld B Heesterbosch	2021	54.000	-	54.000	1. Initiatief	Q2 2025
Renov. toplaag grasveld A Moerbos	2023	60.000	112.607	-52.607	6. Nazorg-, en overdracht	Q4 2023
Trapveldje Hooge Zwaluwe	2021	154.755	141.899	12.856	5. Realisatie	Q2 2024
Pumptrackbaan	2022	125.000	-	125.000	5. Realisatie	Q1 2024
Soc cult dorpshart investering kerk	2022	4.404.500	4.044.500	360.000	3. Ontwerp	Q2 2024
Totaal thema Sociale structuur, sport en zorg		***12.894.060***	***12.093.434***	***800.626***	***-***	***-***
Totaal programma 4		**12.894.060**	**12.093.434**	**800.626**		

Investering in frisse scholen
Het onderzoek is afgerond, in Q1 2024 komen we met een voorstel voor de verdeling van de beschikbare middelen over de schoolbesturen.

Voorbereidingskrediet Stuifhoek
Hiervan is nog € 50.000 beschikbaar. Naar verwachting net voldoende om de voorbereidingsfase af te ronden, alvorens we het resterende krediet nodig hebben voor de daadwerkelijke bouw van de school.

Renovatie zwembaden Randoet/Puzzelbad
Er loopt een rechtsprocedure tegen de hoofdaannemer vanwege onvoldoende kwaliteitswaarborgen. Op basis van de uitspraak van de rechtbank zal het krediet al dan niet worden overschreden.

LED verlichting buitensport
Project zit in een afrondende fase. Financiële afwikkeling en BoSa subsidies in Q2/2024.

Vervangen 3 kunststof banen Tennis Ruitersvaart
Uitgesteld vanwege privatisering en mogelijke locatiewijziging.

Renovatie toplaag grasveld B Heesterbosch
Verwachte uitvoering Q2/Q3 2024.

Renovatie toplaag grasveld A Moerbos
Project zit in een afrondende fase. Afwikkeling Q1 2024. Krediet is overschreden doordat tijdens de renovatie is gebleken dat de kwaliteit van de drains ondermaats was. Daarom is besloten tot volledige vervanging.

Trapveldje Hooge Zwaluwe
De groene inpassing wordt Q1 aangebracht. Naar verwachting kan het krediet in Q2 van 2024 afgesloten worden.

Pumptrackbaan
Om de pumptrackbaan op de Schietberg aan te leggen moesten we de vrachtwagenparkeerplaats verplaatsen. We namen een verkeersbesluit om deze te verplaatsen naar de Brieltjenspolder. We maakten het ontwerp van de pumptrackbaan en parkeerplaats van de Madese Boys passend. Uitvoering vindt plaats in 2024.

De Bernardus

Het resterende bedrag m.b.t. de investering in de kerk betreft de laatste termijn van subsidie aan BOEi die na accountantsverklaring na oplevering zal worden verstrekt in 2024. De kosten voor het verzinkbare podium volgen in 2024. De inrichting van de bibliotheek is afgerond, maar er vindt nog wel verantwoording over deze inrichtingssubsidie door Theek 5 plaats waardoor de kosten nog zouden kunnen wijzigen. De inrichting van de ruimtes van de stichting is afgerond. Ook de Stichting Bernardus moet nog verantwoording over de inrichtingssubsidie uitbrengen.

Af te sluiten kredieten programma 4

Af te sluiten kredieten	Jaar (van aanvang)	Raming	Totaal Uitgaven	Restant (K-T)
Thema Sociale structuur, sport en zorg				
Aankoop sporthal de Rietgors	2023	660.000	664.849	-4.849
Renovatie toplaag grasveld 3 Madese Boys 23/VJN	2023	35.000	33.710	1.290
Totaal thema Sociale structuur, sport en zorg		***695.000***	***698.559***	***-3.559***
Totaal programma 4		**695.000**	**698.559**	**3.559-**

De omvang van de af te sluiten kredieten bedraagt ca. € 0,7 miljoen. De afwijking van ca. € 4.000 overschrijding is minimaal (0,58%).

Algemene dekkingsmiddelen

Wat heeft het gekost?

Tabel AlgDm-1

Cijfers algemene dekkingsmiddelen	Prim. Begroting 2023	na wijziging 2023	Realisatie 2023
Lasten			
Dividend	0	0	0
Saldo financieringsfunctie	282.702	532.702	586.982
Uitkeringen gemeentefonds	5.411	5.411	5.126
Onvoorzien	5.000	5.000	0
Lokale heffingen	458.611	640.811	637.318
Vennootschapsbelasting	13.411	13.411	193.779
Saldo kostenplaatsen	596.578	768.249	360.007
Mutatie reserves	2.230.992	7.591.244	7.679.217
Overige algemene dekkingsmiddelen	0	0	0
Totaal lasten	***3.592.705***	***9.556.828***	***9.462.429***
Baten			
Dividend	83.051	83.051	91.065
Saldo Financieringsfunctie	62.996	62.996	135.287
Uitkeringen gemeentefonds	43.406.739	43.981.235	45.277.408
Onvoorzien	0	0	0
Lokale heffingen	5.487.580	5.506.131	5.534.362
Vennootschapsbelasting	0	0	0
Saldo kostenplaatsen	0	0	31.124
Mutatie reserves	1.532.948	9.966.554	9.534.848
Overige algemene dekkingsmiddelen	0	0	0
Totaal baten	***50.573.314***	***59.599.967***	***60.604.095***
Saldo mutaties reserves	*-698.044*	*2.375.310*	*1.680.032*
Saldo van baten en lasten	***-47.678.652***	***-47.667.829***	***-49.461.634***

Analyse begrotingsafwijkingen

De algemene dekkingsmiddelen zijn de gemeentelijke inkomsten die vrij besteedbaar en daarmee bestuurlijk afweegbaar zijn. De besteding van deze inkomsten is niet gerelateerd aan een vooraf bepaald doel (programma). Het gemeentefonds (algemene uitkeringen) en de OZB (lokale heffingen) zijn de grootste onderdelen. We lichten hieronder de verschillen tussen de begrote en werkelijke inkomsten toe. Meer informatie over de belastingen en heffingen vindt u in de paragraaf Lokale heffingen.

Tabel AlgDm-2

Algemene dekkingsmiddelen	Begroot na wijz.	Werkelijk	Verschil	
Dividend	-83.051	-91.065	8.014	voordeel
Saldo Financieringsfunctie	469.706	451.695	18.011	voordeel
Uitkeringen gemeentefonds	-43.975.824	-45.272.282	1.296.458	voordeel
Onvoorzien	5.000	0	5.000	voordeel
Lokale heffingen	-4.865.319	-4.897.044	31.725	voordeel
Vennootschapsbelasting	13.411	193.779	-180.368	nadeel
Overige algemene dekkingsmiddelen	768.249	328.883	439.365	voordeel
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	***-47.667.829***	***-49.286.034***	***1.618.205***	***voordeel***

Dividend

Tabel AlgDm-4

Deelneming	Belang Drimmelen (%)	Verkrijgingsprijs 31-12-2023	Dividend Prim. Begroting 2023	Dividend na wijziging 2023	Dividend Realisatie 2023	Dividend Afwijking 2023
NV Brabant Water	1,400%	120.252	0	0	0	0
Bank Nederlandse gemeenten	0,065%	82.647	83.051	83.051	91.065	8.014
Eerste Traais Warmtebedrijf B.V.	0,909%	1	0	0	0	0
Totaal			**83.051**	**83.051**	**91.065**	**8.014**

Het belang in de deelnemingen is ongewijzigd. Conform het BBV worden de deelnemingen gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs.

Saldo financieringsfunctie

Hogere renteopbrengsten (€ 48.000 voordeel)

Bij de Najaarsnota is rekening gehouden met stijgende rentekosten. Door de gestegen rente zijn niet alleen de rentekosten maar ook de renteopbrengsten via het schatkistbankieren gestegen. Dit leidt tot een gunstiger resultaat van € 48.000.

Inhuur Personeel (€ 30.000 nadeel)

Door het vertrek van de treasurer begin 2023 is er tijdelijk personeel ingehuurd om deze functie in te vullen. Inmiddels is deze functie weer ingevuld met een vast personeelslid.

Algemene uitkeringen

De septembercirculaire geeft de vertaling van de Miljoenennota. De decembercirculaire is op basis van de Najaarsnota en rondt het uitkeringsjaar zoveel mogelijk af. Onderstaand de gevolgen voor de gemeente Drimmelen.

Tabel AlgDm-3

Uitkeringen gemeentefonds		
Meicirculaire 2023	43.921.235	V
Septembercirculaire 2023	43.959.077	V
Decembercirculaire 2023	45.280.644	V
Verschil mei-decembercirculaire	**1.359.409**	**V**
Afrekening voorgaande jaren	-2.790	N
Begrote dekking uit rijksgelden	-60.000	N
Afrondingsverschillen	-161	N
Totaal hogere Algemene uitkering tegenover begroot	**1.296.458**	**V**

Doordat de september- en decembercirculaire verschenen na de Voorjaarsnota zijn deze niet verwerkt in de begroting 2023.
De septembercirculaire is niet verwerkt in de Najaarsnota light aangezien het effect van de septembercirculaire lager was dan € 100.000.
Het verschil tussen de begroting en de werkelijke inkomsten bedragen in totaal € 1.297.000 voordelig.

Deze inkomsten bestonden grotendeels uit compensatie voor de uitkering van:

- de Energietoeslag (€ 722.000)
- Actualiseren aantal Huishoudens met een laag inkomen door het CBS (€ 301.000)
- Uitvoeringskosten Omgevingswet (€ 216.000)
- Uitvoeringskosten gebiedsgerichte aanpak (€ 33.000)
- Meerkosten Oekraïne sociaal domein (€ 35.000)
- Verschillen in de uitkeringsfactor (€ 51.000)

Bij het opstellen van de begroting 2023 was er rekening mee gehouden dat de gemeente Drimmelen voor het voorzetten van het ondernemersloket en de uitbreiding van de energieambassadeurs (totaal € 60.000) een tegemoetkoming zou krijgen vanuit de algemene uitkering. Dit is niet gebeurd, daarom hebben we nu een negatief effect van € 60.000.

Lokale heffingen

De gemeente kent de volgende niet-bestedingsgebonden gemeentelijke heffingen:

- Onroerendezaakbelastingen (ozb);
- Precario;
- Toeristenbelasting.

Onroerendezaakbelastingen (ozb) (€ 11.000 voordeel)

De ramingen van de opbrengsten tussen de categorie woningen en niet-woningen lopen enigszins uit de pas. Voor de categorie woningen is er een meeropbrengst van circa € 135.000 terwijl voor de categorie niet-woningen er sprake is van een lagere opbrengst van circa € 124.000. Dit kan deels te maken hebben met een hogere leegstand bij niet-woningen(opbrengst ozb- gebruik) maar ook mogelijk met de categorie gemengde objecten die deels woning en deels niet-woning zijn. Per saldo zijn de opbrengsten van de onroerende zaakbelastingen in 2023 in overeenstemming met de totale geraamde opbrengsten.

Kleine diverse verschillen in de kosten hebben geleid tot € 20.000 voordeel.

Vennootschapsbelasting

Sinds 2016 zijn gemeenten belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (vpb). De belastingplicht gaat over alle opbrengsten die de gemeenten ontvangen voor diensten die niet rechtstreeks in verband staan met de uitoefening van het openbaar bestuur (niet overheid-taken). Voor Drimmelen zijn dit inkomsten uit (actieve) grondexploitatie en opbrengsten uit de reststromen afval.

Vennootschapsbelasting (€ 180.000 nadeel)

De berekening van de vpb wordt altijd een jaar later berekend als de jaarcijfers definitief zijn. Over het jaar 2022 is de gemeente Drimmelen € 180.000 aan vennootschapsbelasting verschuldigd. Deze last valt ten laste van het resultaat 2023.
In de begroting hebben wij hierin niet voorzien. Deze aanslag wordt in hoofdzaak veroorzaakt door de verkoop van bouwrijpe gronden in het E-veld te Terheijden verminderd met de kosten voor het bouwrijp maken van die gronden.

Overige algemene dekkingsmiddelen

Stelpost CAO verhoging (€ 500.000 voordeel)

In de begroting 2023 is onder overige algemene dekkingsmiddelen een algemene stelpost van € 500.000 opgenomen voor de verhoging van de salarislasten als gevolg van de nieuwe CAO. De stijging van de salarislasten zit verwerkt in alle programma's en leidt door het verdelen over de programma's niet tot grote verschillen op de programma's.

Saldo kostenplaatsen (€ 61.000 nadeel)

Onder de overige algemene dekkingsmiddelen staan bedragen die nog niet specifiek aan een programma zijn toegewezen, zoals geraamd inhuurbudget en vacatures. In de jaarrekening wordt

gewerkt met dezelfde uurtarieven als in de begroting. Het saldo betreft een prijs- en hoeveelheidsverschil van op de programma's verantwoorde uren.

Overhead

Wat heeft het gekost?

Om de gemeenteraad op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de organisatie en ook meer zeggenschap over die kosten te geven, treft u hier een apart overzicht aan. In de programma's leest u de kosten die betrekking hebben op het primaire proces. Om vast te stellen welke kosten gerekend kunnen worden tot de overhead, gebruiken we de volgende definitie: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Het uitgangspunt is dat kosten zoveel mogelijk direct worden toegerekend aan de betreffende taken/activiteiten. Dit betekent dat alle kosten, die direct verbonden zijn aan activiteiten die gericht zijn op de externe klant, in de betreffende taakvelden zijn geregistreerd.

Het totaalbedrag van de overhead is opgenomen in het overzicht van baten en lasten.

Tabel Overhead-1

	Prim. Begroting 2023	na wijziging 2023	Realisatie 2023
Management en bestuursondersteuning	1.221.584	1.222.441	1.125.465
Huisvesting	697.319	770.153	834.568
Automatisering	2.180.437	2.432.505	3.137.634
Planning & Control	376.982	516.982	506.127
Facilitaire zaken	1.549.145	1.579.769	1.516.159
Financiële administratie	504.926	603.728	497.799
Personeel en organisatie	1.597.228	1.365.628	1.632.151
Communicatie	460.849	458.957	449.670
Front-office	297.222	309.722	345.174
Totaal lasten	***8.885.692***	***9.259.884***	***10.044.748***
Management en bestuursondersteuning	*0*	*0*	*0*
Huisvesting	29.465	29.465	48.930
Automatisering	*0*	*0*	*4.631*
Planning & Control	*0*	*0*	*0*
Facilitaire zaken	*0*	*0*	*107*
Financiële administratie	*0*	*0*	*0*
Personeel en organisatie	0	0	15.254
Communicatie	*0*	*0*	*27.291*
Front-office	*0*	*0*	*0*
Totaal baten	***29.465***	***29.465***	***96.213***
Saldo mutaties reserves	***-119.774***	***231.670***	***304.604***
Saldo van baten en lasten	***8.736.453***	***9.462.089***	***10.332.101***

Analyse begrotingsafwijkingen

Overhead	Begroot	Werkelijk	Verschil	Reserves	Netto	
Management en bestuursondersteuning	1.222.441	1.125.465	96.976	0	96.976	voordeel
Huisvesting	740.687	785.639	-44.952	0	-44.952	nadeel
Automatisering	2.432.505	3.133.003	-700.497	-72.935	-773.432	nadeel
Planning & Control	516.982	506.127	10.855	0	10.855	voordeel
Facilitaire zaken	1.579.769	1.516.053	63.716	0	63.716	voordeel
Financiële administratie	603.728	497.799	105.929	0	105.929	voordeel
Personeel en organisatie	1.365.628	1.616.896	-251.268	0	-251.268	nadeel
Communicatie	458.957	422.379	36.578	0	36.578	voordeel
Front-office	309.722	345.174	-35.452	0	-35.452	nadeel
Totaal	*9.230.419*	*9.948.535*	*-718.116*	*-72.935*	*-791.051*	*nadeel*

Management en bestuursondersteuning (€ 97.000 voordeel)

Dienstverleningsconcept (€ 34.000 voordeel)

In 2023 hebben we onder leiding van externe ondersteuning het Dienstverleningsconcept opgesteld en vastgesteld in de Raad. Naast het Dienstverleningsconcept is er ook een uitvoeringsplan opgesteld voor de komende jaren. De producten hebben we opgeleverd met minder externe ondersteuning dan initieel geraamd.

Minder uren toegerekend aan bestuursondersteuning (€ 58.000 voordeel)

Door het vertrek van medewerkers en een andere invulling van deze functies zijn er bij de jaarrekening minder uren toegerekend aan de kostenplaats bestuursondersteuning.

Diverse kleine verschillen per saldo € 5.000 voordeel.

Huisvesting (€ 45.000 nadeel)

Hogere energiekosten (€ 42.000 nadeel)

Door hogere tarieven mede veroorzaakt door de financiële problemen van de energieleverancier, storing van de warmtepompen en een verminderde opbrengst van de zonnepanelen door het gebrek aan zonuren zijn de energiekosten van het gemeentehuis € 42.000 hoger dan begroot.

Diverse kleine verschillen per saldo € 3.000 nadeel.

Automatisering (€ 700.000 nadeel; reservemutaties € 73.000 nadeel)

Afboeken kredieten ICT (€ 824.000 nadeel, reserve kapitaallasten € 23.000 nadeel)

De implementatiekosten van nieuwe projecten worden per 2024 conform de geldende begrotingsregels geboekt op één projectbudget voor informatievoorziening projecten. Hiermee vervallen de kapitaallasten. Dit is besloten met het vaststellen van het informatiebeleid 2024-2027. De tot en met 2023 geboekte kosten op kredieten zijn bij de jaarafsluiting afgeboekt (€ 935.000 nadeel) zodat we voldoen aan de wet- en regelgeving. Tegenover deze kosten staan ook het wegvallen van kapitaallasten onder automatisering (€ 111.000 voordeel) en het wegvallen van kapitaallasten onder andere thema's, zie bijvoorbeeld Facilitaire zaken en Communicatie. Van alle ICT kredieten werd er één krediet onttrokken uit de reserve kapitaallasten. Door het wegvallen van deze kapitaallasten wordt er minder uit de reserve kapitaallasten onttrokken (€ 23.000 nadeel) .

Informatiemanagement (€ 155.000 voordeel, algemene reserve € 50.000 nadeel)

In 2023 hebben we met interne projectleiders voldoende capaciteit gehad om de benodigde projectteams te leiden. Hierdoor hebben we geen projectleider hoeven in te huren (€ 50.000 voordeel). Deze kosten zouden worden gedekt uit de algemene reserve. Doordat de kosten niet zijn uitgegeven leidt dit ook niet tot een onttrekking uit de algemene reserve van € 50.000 (nadeel).
Er was voor de uitvoer van het programma Verbeteren Informatiemanagement minder inzet van het externe bureau nodig. Mede doordat de werkzaamheden die het bureau heeft verricht, efficiënter uitgevoerd zijn dan op voorhand ingeschat (€ 30.000 voordeel).
Voor de invoering van het digitale stelsel omgevingswet was er geld gereserveerd voor het geval dat er aanvullende werkzaamheden zouden moeten worden uitgevoerd of er technische problemen op zouden treden. Dit is binnen de invloedssfeer van de Gemeente Drimmelen niet gebeurd (€ 75.000

voordeel).

Diverse kleine verschillen per saldo € 31.000 nadeel.

Planning en control (€ 11.000 voordeel)
Diverse kleine verschillen per saldo € 11.000 voordeel.

Facilitaire zaken (€ 64.000 voordeel)
In de begrootte cijfers waren kapitaallasten opgenomen ten behoeve van verschillende software projecten. De implementatiekosten van nieuwe projecten worden nu conform de geldende begrotingsregels geboekt op één projectbudget voor informatievoorziening projecten. Hiermee vervallen de kapitaallasten. Dit is besloten met het vaststellen van het informatiebeleid. Daarnaast zijn de kapitaallasten lager dan gepland doordat nog niet alle investeringen volledig tot uitvoering zijn gebracht. In totaal is dit een voordeel van € 78.000.

Diverse kleine verschillen per saldo (€ 12.000 nadeel).

Financiële administratie (€ 106.000 voordeel)
Nieuw financieel pakket (€ 69.000 voordeel)
In de begroting 2023 is € 50.000 opgenomen voor een projectleider van een nieuw financieel pakket. Inmiddels is er gestart met het project. De inzet is om per 1 januari 2025 over te gaan naar een nieuw financieel pakket. De projectleider wordt intern ingevuld waardoor er geen extra kosten zijn gemaakt voor een projectleider (€ 50.000 voordeel).

Minder uren toegerekend aan financiële analyse (€ 30.000 voordeel)
Door het vertrek van medewerkers en een andere invulling van deze functies zijn er bij de jaarrekening minder uren toegerekend aan de kostenplaats financiële analyse .

Diverse kleine verschillen per saldo (€ 7.000 voordeel).

Personeel en organisatie (€ 251.000 nadeel)
Voormalig personeel (€ 160.000 nadeel)
Het in de begroting opgenomen bedrag voor voormalig personeel was niet voldoende. Er is sprake van een forse overschrijding. In de begroting 2023 zijn WW-lasten, pensioenafdrachten en dergelijke niet voldoende opgenomen. Er wordt nadrukkelijk gestuurd op het voorkomen van WW-dossiers. In 2023 waren er twee voormalige medewerkers die een WW-uitkering genoten. (€ 160.000 nadeel)

Arbeidsvoorwaarden (€ 74.000 nadeel)
De overschrijding heeft te maken met de verplichte uitbetaling van openstaand verlof bij uitdiensttreding en de in de CAO opgenomen mogelijkheid om jaarlijks verlof te verkopen. (€ 47.000 nadeel)
Met het opstellen van de begroting kon nog geen rekening gehouden worden met de in de CAO 2023 (vastgesteld in april 2023) opgenomen verhoging van de verplichte thuiswerkvergoeding van 2 naar 3 euro per werkdag. Deze CAO verhoging leidde tot bijna een verdubbeling van de kosten. (€ 27.000 nadeel)

Storting voorziening spaarverlof (€ 62.000 nadeel)
Naar aanleiding van een verandering in de CAO heeft de gemeente Drimmelen in 2023 een voorziening moeten opnemen van € 62.000. Dit betreft gelden die noodzakelijk zijn om het verlof dat is gestort in het spaarverlof door medewerkers te dekken.

Personeelsbeleid (€ 45.000 voordeel)
Het Mobiliteitscentrum maakt jaarlijks de balans op van de inkomsten en uitgaven. Zij werken namelijk budgetneutraal. Wanneer er geld over is wordt dit conform een verdeelsleutel teruggeboekt naar de verschillende organisaties die diensten afnemen (€ 45.000 voordeel).

Communicatie (€ 37.000 voordeel)
In de begrootte cijfers waren afschrijvingskosten opgenomen ten behoeve van de nieuwe website. De implementatiekosten van nieuwe projecten worden nu conform de geldende begrotingsregels geboekt op één projectbudget voor informatievoorziening projecten. Hiermee vervallen de afschrijvingskosten. Dit is besloten met het vaststellen van het informatiebeleid (€ 45.000 voordeel).

Diverse kleine verschillen per saldo (€ 8.000 nadeel).

Front-office (€ 35.000 nadeel)

In 2023 is de formatie Publiekszaken met één fte uitgebreid waarbij op dit programma geen rekening was gehouden (€ 67.000 nadeel) waardoor er meer uren zijn verantwoord dan begroot. Daarnaast is er vanwege langdurige ziekte in de zomerperiode ingehuurd maar hebben collega's van andere afdelingen ingesprongen waardoor het inhuurbudget uiteindelijk niet volledig is ingezet (€ 17.000 voordeel). Het restantverschil betreft een raming van softwarelicenties iBurgerzaken. De kosten hiervan staan verantwoord onder Burgerzaken.

Diverse kleine verschillen per saldo (€ 15.000 voordeel).

Lopende kredieten overhead

Lopende kredieten	Jaar (van aanvang)	Raming	Totaal Uitgaven	Restant (K-T)	Projectfase	Planning (afgerond in)
Gemeentehuis						
Lamellen (gemeentehuis)	2017	60.452	-	60.452	4. Voorbereiding	Q3 2024
Meubilair (gemeentehuis)	2021	493.575	469.887	23.688	5. Realisatie	Q1 2024
Totaal Gemeentehuis		***554.027***	***469.887***	***84.141***		
ICT: vervanging hardware						
Vervanging technische infrastructuur	2016	153.334	102.591	50.743	4. Voorbereiding	Q2 2024
Presentatiefaciliteiten	2021	109.821	81.894	27.928	5. Realisatie	Q3 2024
Devices	2021	87.226	64.313	22.913	5. Realisatie	Q1 2024
Totaal ICT: vervanging hardware		***350.381***	***248.798***	***101.583***		
Totaal overhead		**904.409**	**718.685**	**185.724**		

Lamellen

Het vervangen van de lamellen van het gemeentehuis staat op de planning voor het derde kwartaal van 2024.

Meubilair

In het eerste kwartaal van 2024 wordt er nieuw meubilair besteld voor de gemeentewerf en de milieustraat, daarna kan het krediet gesloten worden.

Vervanging technische infrastructuur

In het tweede kwartaal van 2024 kan de paternosterkast weg op het sociaal domein en kan het laatste gedeelte van de technische infrastructuur worden vervangen.

Devices

In het eerste kwartaal van 2024 komen de laatste beeldschermen, daarna kan dit krediet afgesloten worden.

Af te sluiten kredieten overhead

Af te sluiten kredieten	Jaar (van aanvang)	Raming	Totaal Uitgaven	Restant (K-T)
Gemeentehuis				
Verduurzaming gemeentehuis	2020	730.000	714.766	15.234
Totaal Gemeentehuis		***730.000***	***714.766***	***15.234***
ICT: vervanging hardware				
A&O printer (omgevingsvergunning)	2014	21.292	21.292	0
Tablets Raad	2022	15.949	15.948	1
Totaal ICT: vervanging hardware		***37.241***	***37.240***	***1***
ICT: vervanging software				
A1 Klantcontactsysteem 22/NJN	2022	33.249	-	33.249
A2a Digitaal samenwerken 09/08	2009	183.125	-	183.125
A2b Zaakgericht werken 21/00	2021	240.000	-	240.000
A4 Procesoptimalisatie 22/NJN	2022	96.724	-	96.724
A8 Mijn overheid berichtenbox 22/NJN	2017	65.000	-	65.000
A9 Cloudstrateg.en beleid inf.voorz 22NJ	2022	14.152	-	14.152
Website 22/NJN	2021	176.320	-	176.320
Tim (tijdregistratie)	2016	-	-	-
software Civision.Middelen (web-publishing)	2017	131.484	-	131.484
Vastgoed informatiesysteem (GIS)	2017	-	-	-
Publ geg.krt website	2017	5.371	5.371	-0
SSO-software	2017	30.000	13.233	16.767
Digitalisering dossiers soza	2018	237.600	148.588	89.012
Sportaccommodatie HTA	2019	-	-	-
Gegevensmagazijn /-makelaar	2019	-	-	-
Softwarepakket Burgerzaken Cipers	2019	70.528	-	70.528
JCC klantbegeleidingssysteem	2021	-	-	-
Personeelsinformatiesysteem	2021	35.264	-	35.264
Softwarepakket Welzijn (Centric GWS 4 ALL)	2021	201.507	-	201.507
Planon (incl. helpdesk)	2022	40.302	-	40.302
Ondersteuning iRAP	2022	181.131	-	181.131
Cloud migratie Corsa 22/NJN	2022	60.120	-	60.120
Totaal ICT: vervanging software		***1.801.876***	***167.192***	***1.634.684***
Totaal Overhead		**2.569.117**	**919.198**	**1.649.919**
Totaal overhead / bedrijfsvoering		**2.849.340**	**1.177.785**	**1.671.555**

Kredieten software

De implementatiekosten van nieuwe projecten worden per 2024 conform de geldende begrotingsregels geboekt op één projectbudget voor informatievoorziening projecten. Dit is besloten met het vaststellen van het informatiebeleid 2024-2027. De tot en met 2023 geboekte kosten op kredieten zijn bij de jaarafsluiting afgeboekt zodat we voldoen aan de wet- en regelgeving. De totale afboeking van alle geboekte lasten op de kredieten bedroeg € 935.000. Voor deze kredieten was totaal € 1,8 miljoen geraamd. De afboeking van de kredieten betekent niet dat dit werk niet meer wordt uitgevoerd, maar dit wordt conform de geldende wet- en regelgeving op een andere wijze gefinancierd. Op de drie kredieten waar nog uitgaven op staan in de tabel werd al over afgeschreven. Ook de boekwaarde van deze 3 kredieten is per 31 december 2023 nihil.

Basisset beleidsindicatoren

Basisset beleidsindicatoren

Het Besluit Begroting en Verantwoording en de Regeling Beleidsindicatoren gemeenten schrijven voor dat gemeenten een uniforme set van beleidsindicatoren in hun begroting (en jaarstukken) opnemen. Gemeenten kunnen daarmee de maatschappelijke effecten van hun beleid toelichten. Bovendien wordt het mogelijk gemaakt om gemeentebegrotingen onderling beter te vergelijken.

De basisset is ingedeeld naar de taakvelden die een gemeente kent:

- Bestuur en ondersteuning (taakveld 0)
- Veiligheid (1)
- Economie (3)
- Onderwijs (4)
- Sport, cultuur en recreatie (5)
- Sociaal Domein (6)
- Volksgezondheid en milieu (7)
- Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing (8)

Voor het taakveld Verkeer, vervoer en waterstaat (2) zijn voor 2023 landelijk geen beleidsindicatoren verplicht gesteld.

Tabel Indic-1

Verplichte beleidsindicatoren								
Nr.	Taakveld	Indicator	Eenheid	Werkelijk 2022	Begroting 2023	Werkelijk 2023	Bron	Beschrijving
1	0	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	6	6,5	7,5	Eigen gegevens	
2	0	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	5,9	6,2	7,2	Eigen gegevens	
3	0	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	685	748	731	Eigen gegevens	
4	0	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	21%	13%	23%	Eigen gegevens	
5	0	Overhead	% van totale lasten	12%	13%	13%	Eigen gegevens	
6	1	Verwijzingen Halt	per 1.000 inw. 12-18 jr	13	13	27	Bureau Halt	Het aantal verwijzingen naar Halt, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 12 tot 18 jaar.
7	1	Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	0,5	0,5	0,5	CBS - Diefstallen	Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.
8	1	Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2,2	1,7	2,4	CBS - Criminaliteit	Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).
9	1	Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	1,1	1,1	1,5	CBS - Diefstallen	Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.
10	1	Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	4,2	2,13	2,7	CBS - Criminaliteit	Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.
11	3	Functiemenging	%	44,7	44,7	80,3	CBS - BAG/LISA	De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.
12	3	Vestigingen	per 1.000 inw 15-64jr	163,2	163,2	181,5	LISA	Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar.
13	4	Absoluut verzuim	per 1.000 leerlingen	2	1	2	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs/Ingrado	Het aantal leerplichtigen en/of kwalificatieplichtige jongeren die niet staan ingeschreven op een school of instelling, per 1.000 leerlingen.

Verplichte beleidsindicatoren								
Nr.	Taakveld	Indicator	Eenheid	Werkelijk 2022	Begroting 2023	Werkelijk 2023	Bron	Beschrijving
14	4	Relatief verzuim	per 1.000 leerlingen	14	14	20	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs/Ingrado	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is. Ook veelvuldig te laat komen kan hiertoe worden gerekend, per 1.000 leerlingen.
15	4	Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)	%	1,4	2	3	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs/Ingrado	Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.
16	5	Niet-sporters	%	50,9	44	40	Gezondheidsmonitor volwassenen (en ouderen), GGD, CBS en RIVM	Het percentage niet wekelijkse sporters ten opzichte van het totaal aantal inwoners.
17	6	Banen	per 1.000 inw 15-64jr	557,8	458,1	472,4	CBS - Bevolkingsstatistiek/LISA	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar.
18	6	Jongeren met delict voor rechter	%	1	1	1	CBS - Jeugd	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.
19	6	Kinderen in uitkeringsgezin	%	2	2	2	CBS - Jeugd	Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.
20	6	Netto arbeidsparticipatie	%	73,6	72,6	72,6	CBS - Arbeidsdeelname	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.
21	6	Werkloze jongeren	%	1	1	1	CBS - Jeugd	Het percentage werkeloze jongeren (16-22 jaar).
22	6	Personen met een bijstandsuitkering	per 10.000 inw 18jr eo	12,6	12,6	11	CBS - Participatie Wet	Het aantal personen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand en de Participatiewet, per 10.000 inwoners.
23	6	Aantal re-integratievoorzieningen	per 10.000 inw 15-64jr	179,8	8,6	9,9	CBS - Participatie Wet	Het aantal reintegratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar
24	6	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	12	11,6	13,7	CBS - Jeugd	Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar.
25	6	Jongeren met jeugdbescherming	%	0,6	3,9	2,8	CBS - Jeugd	Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.
26	6	Jongeren met jeugdreclassering	%	0,3	0,3	0,3	CBS - Jeugd	Het percentage jongeren (12-23 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-23 jaar).

Verplichte beleidsindicatoren								
Nr.	Taakveld	Indicator	Eenheid	Werkelijk 2022	Begroting 2023	Werkelijk 2023	Bron	Beschrijving
27	6	Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	per 10.000 inw	680	760	730	CBS - Monitor Sociaal Domein WMO	Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een

								maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeenten
28	7	Omvang huishoudelijk restafval	kg per inwoner	89	100	82,7	CBS - Statistiek Huishoudelijk afval	De hoeveelheid restafval per bewoner per jaar (kg)
29	7	Hernieuwbare elektriciteit	%	10,9	12	15	Rijkswaterstaat Klimaatmonitor	Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.
30	8	WOZ-waarde woningen	dzd euro	337	342	372	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken	De gemiddelde WOZ waarde van woningen (x€1.000).
31	8	Nieuw gebouwde woningen	aantal per 1.000 woninge n	16,9	15	11,5	BAG	Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.
32	8	Demografische druk	%	75,6	74,3	73	CBS - Bevolkingsstatistiek	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.
33	8	Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	675	665	867	COELO, Groningen	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
34	8	Woonlasten meerpersoonshuishoud en	euro	793	782	944	COELO, Groningen	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuisouden betaalt aan woonlasten.

Paragrafen

A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inventarisatie van de risico's

Risicokaart

De risicokaart hieronder geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans van optreden en financieel gevolg. De aantallen in de risico categorieën tellen op naar het totaal aantal geïdentificeerde risico's, namelijk 54. De risico's waarvan de kans van optreden kleiner dan 10% is of de maximale schadelast kleiner dan € 25.000 zijn vanwege hun geringe betekenis buiten beschouwing gelaten.

Tabel Par.A-1

Maximale schadelast	Klasse						
x > € 500.000	5	6	3				
€ 250.000 < x < € 500.000	4	2	3	3	2	2	
€ 100.000 < x < € 250.000	3	1	5	3	1	2	
€ 25.000 < x < € 100.000	2	3	4	8	2	3	
x < € 25.000	1						
Imagoschade							
		10%	30%	50%	70%	90%	**Kans**
		1	2	3	4	5	**Klasse**

Risico top 10

In het overzicht hieronder staan de tien risico's die de meeste invloed hebben op het totale risicoprofiel van de gemeente. Naast die procentuele invloed is ook steeds het risicobedrag aangegeven.

Tabel Par.A-2

2023 rekening	2023 begroting	2022 rekening		Risicobedrag (in €)	Invloed op riscoprofiel
1	3	3	Hogere indexering grond-, weg- en waterbouw werkzaamheden	500.000	0,0641
2	*	*	Het begrote budget voor jeugdzorg is ontoereikend	500.000	0,0523
3	*	*	Toename van het aantal bijstandsgerechtigden door de verhoogde huisvesting van statushouders in onze gemeente	500.000	0,0509
4	6	6	Taak Huishoudelijke Ondersteuning kan niet uitgevoerd worden binnen budget.	250.000	0,0461
5	5	5	Garantstelling verlenen aan Stichting de Wijngaerd	1.000.000	0,043
6	1	*	Ambtelijke voorbereidingskosten voor planvoorbereiding blijken niet verhaalbaar op ontwikkelaar.	500.000	0,0429
7	10	*	Zonneparkdossier: schadeclaim(s)	2.000.000	0,0427
8	*	*	Uitval ICT omgeving	1.000.000	0,0426
9	2	2	Tijdens de dijkverzwaring van de Mark kunnen onbekende obstakels in de ondergrond zitten waarvoor de gemeente de kosten draagt.	1.000.000	0,0425
10	*	*	Huisvesting statushouders	250.000	0,0384

* = Dit risico is nieuw opgenomen of behoorde niet tot de risico top 10

Toelichting bij risico's

1. Hogere indexering grond-, weg- en waterbouw werkzaamheden
Hogere indexering grond-, weg- en waterbouw werkzaamheden i.v.m. stijgende marktprijzen door hogere loonkosten, brandstof- en grondstofprijzen.

2. Het begrote budget voor jeugdzorg is ontoereikend
Ten opzichte van de begroting 2023 stijgen de kosten in 2023 (zowel volume als prijs). De druk op de Jeugdwet is al meerdere jaren toenemend. Met het inzetten van een 'taskforce jeugd' streven we naar het doorbreken van deze trend.

3. Toename van het aantal bijstandsgerechtigden
Toename van het aantal bijstandsgerechtigden door de verhoogde huisvesting van statushouders in onze gemeente.

4. Budget huishoudelijke ondersteuning is ontoereikend
De ontwikkelingen in de thuisondersteuning (cao-loonstijgingen, hoog ziekteverzuim, vergrijzing) in combinatie met regelgeving (AMvB reële prijs Wmo, abonnementstarief Wmo) oefent een opwaartse druk uit op volume en tarief huishoudelijke ondersteuning. Hiermee houden we rekening in de begroting, maar het risico is dat de ontwikkelingen sterker zijn dan voorzien. Aanbieders kampen met personeelstekorten en kunnen daardoor niet altijd volledig de afgesproken zorg leveren. Er is een risico dat cliënten een proces aanspannen tegen de gemeente.

5. Garantstelling Stichting De Wijngaerd
De gemeenteraad besloot op 16 juli 2015 een gemeentegarantie te verlenen aan stichting de Wijngaerd. Zo kon de stichting renovatie van haar huisvesting en tijdelijke huisvesting financieren. Als de Wijngaerd haar rente- en aflossingsverplichtingen aan de geldverstrekker niet kan voldoen wordt de gemeentegarantie aangesproken en zal de gemeente die verplichtingen over moeten nemen.

6. Ambtelijke voorbereidingskosten voor planvoorbereiding blijken niet verhaalbaar op ontwikkelaar.
Ambtelijke kosten voor planvoorbereiding blijken niet altijd verhaalbaar op ontwikkelaar. Bij grotere projecten wordt daarom met een intentie-overeenkomst gewerkt. Bij de nota kostenverhaal wordt gekeken hoe het kostenverhaal verder kan worden geoptimaliseerd.

7. Schadeclaims zonneparkdossiers
De Afdeling bestuursrecht van de Raad van State heeft uitgesproken dat de gemeente Drimmelen de beoordeling van de bestaande vijf aanvragen opnieuw moet uitvoeren en wel op gelijkwaardige wijze. Op basis van deze herbeoordeling, en na behandeling in de gemeenteraad, heeft het college opnieuw besloten over deze aanvragen. De situatie is dat één park definitief vergund is, één park een ontwerpvergunning heeft gekregen en drie parken in ontwerp zijn geweigerd. Aan dit dossier grootschalige zonneparken zitten mogelijk (zeer) grote financiële - en reputatierisico's.

8. Uitval ICT
Uitval ICT kan vergaande gevolgen hebben voor de dienstverlening. Dit kan tevens financiële gevolgen hebben door stagnatie van bedrijfsprocessen en directe herstelwerkzaamheden. De uitval kan veroorzaakt worden door brand in systeemruimtes of wegvallen van netwerkverbinding door een kabelbreuk in de glasvezellijn.

9. Kans op onbekende objecten in de ondergrond
Het waterschap is begonnen met het verzwaren van de dijken. Omdat het niet te voorzien is welke ondergrondse obstakels er tegengekomen kunnen worden, blijft er een risico bestaan dat de gemeente bij moet gaan dragen aan de kosten voor het verzwaren van de dijken.

10. Huisvesting statushouders

De afgelopen jaren heeft de gemeente niet aan de taakstelling van huisvesting van statushouders kunnen voldoen, gezien de beperkte toewijzing. Sinds 2020 zijn er meer statushouders gekoppeld aan Drimmelen en ook veel statushouders geplaatst. Desondanks hebben we onze achterstand van de vorige jaren nog niet ingelopen. De woningbouw kan deze mensen, gezien de krapte op de arbeidsmarkt en de andere doelgroepen die ze moet bedienen, niet op korte termijn huisvesten.
Het risico bestaat dat als deze situatie van langere duur is, de provincie deze statushouders op kosten van de gemeente gaat huisvesten. Denk daarbij aan hotels of campings. Verder is er het nodige aan de hand in Ter Apel, er zijn onvoldoende opvangplaatsen. Er wordt nu naar gemeenten gekeken deze opvangplaatsen beschikbaar te stellen. Hier zijn we volop mee bezig, dit kost wel tijd en budget. Daar komt bij dat er de komende periode meer statushouders gehuisvest moeten worden. We kunnen dit niet meer alleen met de woningen van Woonvizier. We zullen dus op zoek moeten naar alternatieven die geld kosten.

Inventarisatie van de weerstandscapaciteit

Benodigde weerstandscapaciteit

Op basis van de onderkende risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. De risico’s treden namelijk niet allemaal tegelijk op. Met deze simulatie is vastgesteld dat de geïdentificeerde risico's met een bedrag van € 5,0 miljoen (begroting 2023: € 4,5 miljoen) kunnen worden afgedekt.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare middelen om de risico's op te vangen, noemen we weerstandscapaciteit. De weerstandscapaciteit bedroeg ultimo 2023 € 16,6 miljoen (begroting 2023: € 17,3 miljoen).

Weerstandsvermogen

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen, uitgedrukt in de weerstandsratio.

Tabel Par.A-3

Ratio weerstandsvermogen			
Omschrijving	**Rekening 2023**	**Begroting 2023**	**Rekening 2022**
Beschikbare weerstandscapaciteit	16.613.105	17.271.252	19.032.043
Benodigde weerstandscapaciteit	5.016.644	4.514.388	5.135.205
Ratio weerstandsvermogen	**3,31**	**3,83**	**3,71**

De raad heeft in de nota Risicomanagement en weerstandsvermogen bepaald dat het weerstandsratio van de gemeente Drimmelen minimaal gelijk moet zijn aan 1. In dat geval is het beschikbare weerstandsvermogen precies toereikend om de risico's af te dekken. Met een ratio van 3,31 voldoet de gemeente in ruime mate aan die ondergrens.
De ratio is in vergelijking met de jaarrekening 2022 (3,71) en de begroting 2023 (3,83) wel gedaald.

Financiële kengetallen

Bij de vernieuwing van de BBV is, op basis van advies van de commissie Depla, voorgeschreven dat er in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een verplichte basisset van vijf financiële kengetallen moet worden opgenomen.

Naast de kengetallen wordt een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie opgenomen. De invoering van de kengetallen is voornamelijk bedoeld om de financiële positie voor raadsleden inzichtelijker te maken. De kengetallen hebben geen functie als normerings-instrument in het kader van financieel toezicht.

Tabel Par.A-4

Jaarstukken 2023			
Kengetallen	**Verloop van de kengetallen**		
	Jaarrekening 2022 31-12-2022	**Begroting 2023 31-12-2023**	**Jaarrekening 2023 31-12-2023**
1a. Netto schuldquote	24%	57%	35%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	21%	55%	31%
2. Solvabiliteitsratio	52%	42%	44%
3. Kengetal grondexploitatie	-1%	-1%	0%
4. Structurele exploitatieruimte	3%	6%	-4%
5. Belastingcapaciteit	76%	83%	82%

Een korte toelichting op de kengetallen:

1a. Netto schuldquote

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een netto schuldquote tussen de 0% en 90% wordt gezien als minst risicovol. De begrote netto schuldquote in 2023 was 57%. Door geplande investeringen in 2023 die zijn doorgeschoven, is dit percentage lager geworden. Door het aangaan van de langlopende lening van € 11 miljoen, is het percentage ten opzichte van 2022 wel gestegen naar 35%. De netto schuldquote van de gemeente Drimmelen blijft laag. Dit is positief.

1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te krijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen, wordt de netto schuldquote weergegeven (netto schuld gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Voor deze schuldquote wordt dezelfde criteria gehanteerd als de netto schuldquote.
De netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen is eveneens laag.

2. Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitratio wordt verstaan: het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen bestaat uit reserves en het resultaat van baten en lasten. Een solvabiliteitsratio tussen de 20% en 50% wordt gezien als risico neutraal. Een ratio boven de 50% wordt aangemerkt als minst risicovol. De solvabiliteitsratio van de gemeente Drimmelen ligt met 44% net onder deze norm, maar blijft risico neutraal.

3. Kengetal grondexploitatie

Grondexploitaties kunnen een forse impact hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de grond is van belang, omdat deze terugverdiend moet worden bij de verkoop. Boekwaarden worden afgezet tegen de totale baten. Een grondexploitatie van 20% of lager wordt beschouwd als minst risicovol.
Het kengetal voor de grondexploitatie van de gemeente Drimmelen is met 0% laag. Dit is positief.

4. Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het evenwicht van de begroting wordt er ook gekeken naar de structurele en incidentele lasten en baten. Voorbeeld van structurele baten zijn de algemene uitkering en eigen belastinginkomsten. Bij structurele lasten zijn dat bijvoorbeeld personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is dan ook meer flexibel dan een begroting waar bij de structurele baten en lasten in evenwicht zijn. De structurele exploitatieruimte bij de begroting was hoog omdat bij de berekening nog geen rekening was gehouden met de beleidswensen uit het coalitieakkoord. De structurele exploitatieruimte van de gemeente Drimmelen is negatief. Dit betekent dat de gemeente Drimmelen de structurele lasten niet kan afdekken met de structurele baten. De reden dat het kengetal negatief is komt doordat bij de berekening van het kengetal wordt uitgegaan van het saldo van baten en lasten voor mutaties van de reserves. In 2023 bedroeg het saldo van de baten en lasten -/- € 2.069.000.

5. Belastingcapaciteit

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten jaarlijks. Bij de berekening van het kengetal worden de gemeentelijke woonlasten afgezet tegen het landelijk gemiddelde. De totale woonlasten over 2023 van de gemeente Drimmelen liggen lager dan het landelijk gemiddelde. Wat inhoudt dat er ten opzichte van dit landelijk gemiddelde ruimte is om de lokale belastingen te verhogen. Dankzij een grotere inzet van de daarvoor bedoelde voorzieningen riolering en afvalstoffenheffing is er in 2023 meer ruimte in de belastingcapaciteit.

Beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie

De kengetallen moeten altijd in samenhang worden bezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van een gemeente. Conclusie: de gemeente Drimmelen heeft een gezonde financiële positie.

B. Lokale heffingen

Inleiding

In de paragraaf lokale heffingen gaan we in op:

- het beleid van de verschillende belastingen, heffingen en leges;
- de lokale lastendruk;
- de inkomsten;
- het kwijtscheldingsbeleid.

Beleid

Algemeen dekkingsmiddel

Onroerendezaakbelasting

Een onroerende zaak is bijvoorbeeld een woning, bedrijfsruimte of een stuk grond. De waarde van onroerende zaken bepalen we ieder jaar opnieuw. Voor het belastingjaar 2023 is de waardepeildatum 01-01-2022. Over de waarde op de waardepeildatum wordt onroerendezaakbelasting geheven. De tarieven staan in de Verordening onroerendezaakbelastingen Drimmelen 2023.

Tabel Par.B-1: Overzicht tarieven OZB

	2021	2022	2023	Mutatie in %
zakelijk recht woningen	0,1115%	0,0972%	0,0931%	-4,22%
zakelijk recht niet-woningen	0,2012%	0,1987%	0,1718%	-13,54%
feitelijk gebruik niet-woningen	0,1621%	0,1602%	0,1430%	-10,74%
Totaal woningen	**0,1115%**	**0,0972%**	**0,0931%**	**-4,22%**
Totaal niet-woningen	**0,3633%**	**0,3589%**	**0,3148%**	**-12,29%**

Precariobelasting

Precariobelasting heffen we voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond. Denk hier bijvoorbeeld aan terrassen, verkoopwagens, luifels, en reclameborden. De tarieven staan in de verordening Precariobelasting.

Toeristenbelasting

Sinds 2006 betalen toeristen in de gemeente Drimmelen toeristenbelasting. De netto-opbrengst gebruiken we voor het verbeteren van toeristische voorzieningen. Alleen niet-inwoners betalen de toeristenbelasting. In 2023 is de toeristenbelasting geactualiseerd naar € 1,75 met als ingangsdatum 1-1-2024. De tarieven voor 2023 zijn:

- Het tarief watertoeristenbelasting is per persoon € 1,00 voor 24 uur
- Het tarief landtoeristenbelasting is per persoon € 1,00 voor een overnachting

Bestemmingsbelastingen/ heffingen

Afvalstoffenheffing

De gemeente zamelde het huishoudelijk afval (rest-, GFT-, oud papier en PMD-afval) huis-aan-huis in. Daarnaast brachten bewoners afval naar de milieustraat (soms tegen betaling). De afvalstoffenheffing is sinds 2003 gebaseerd op het Diftar-principe en is een 100% kostendekkende heffing. De kosten (inclusief toerekeningen) bedragen in 2023 € 3.689.089. In 2023 gaven we extra kosten uit voor het vervangen van de GFT-containers, het omchippen van de rest- containers, voorbereidingskosten voor de overstap naar de nieuwe inzamelaar en we gaven een compensatie aan de vrijwilligersorganisaties die het OPK inzamelden. Qua hoeveelheden afval zagen we geen grote afwijkingen ten opzichte van eerdere jaren.

De kosten is een saldo van daadwerkelijke kosten en vergoedingen voor oud papier, glas, textiel en PMD-afval. De opbrengsten bestaan uit de onderdelen vastrecht, Diftar ledigingen, opbrengsten huis-aan-huisinzameling en de milieustraat en bedragen in 2023 € 3.029.129. Het verschil van € 659.960 onttrekken we uit de voorziening afvalstoffenheffing waarmee verschillen worden vereffend. De geraamde onttrekking in de begroting 2023 (inclusief wijzigingen) bedraagt € 624.161. De werkelijke onttrekking bedraagt € 35.799 hoger dan geraamd (nadeel). Voor een inhoudelijke uitleg verwijzen we naar Programma 3. - onderdeel begrotingsafwijkingen (thema Duurzaamheid).

Rioolheffing
De gemeente verzamelt en transporteert afvalwater, voert regenwater af en beheert het grondwater. Hiertoe heffen we rioolheffing. In het Water- en rioleringsplan Drimmelen is gekozen voor een 100% kostendekkende heffing. De werkelijke kosten (inclusief toerekeningen) bedragen in 2023 € 2.885.635 en de werkelijke opbrengsten van de rioolheffing in 2023 bedragen € 2.259.850. Het verschil van € 625.512 onttrekken we uit de voorziening riolering. De geraamde onttrekking in de begroting (inclusief wijzigingen) bedraagt € 1.022.854. De werkelijke onttrekking bedraagt € 397.341 lager dan geraamd (voordeel). Voor een inhoudelijke uitleg verwijzen we naar Programma 2. - onderdeel begrotingsafwijkingen (thema Water).

Bedrijveninvesteringszone (BIZ)
De gemeente int de bijdragen van de ondernemers ten behoeve van de BIZ en dient deze door te betalen (onder gestelde voorwaarden) aan de vereniging.

Retributies/ rechten
Begraafrechten
Begraafrechten zijn rechten die de gemeente Drimmelen in rekening brengt voor diensten van de gemeente die te maken hebben met een begraafplaats. Voorbeelden van deze diensten zijn het begraven van stoffelijke overschotten, het bijzetten van urnen en het onderhoud van graven op de gemeentelijke begraafplaatsen. De tarieven staan in de Verordening lijkbezorgingsrechten Drimmelen en mogen maximaal 100% kostendekkend zijn. De te dekken kosten zijn de laatste 10 jaar hoger dan de opbrengsten. De laatste drie jaar zien we een kostendekkendheid van rond de 70% teruglopend naar 63% in 2022 en in 2023 weer oplopend naar 73%. De huidige tarieven zijn in het verleden een aantal keer fors gestegen. Om de begraafplaats aantrekkelijk te houden voor nieuwe begravingen is het verhogen van de tarieven ongunstig. Hogere tarieven kunnen daarbij zelfs leiden tot nog minder begravingen en opbrengsten. Daarnaast heeft een begraafplaats ook een parkfunctie, voor veel gemeentes is ook hierdoor een lagere kostendekkendheid het uitgangspunt. Het onderzoek naar de begraafbehoefte en -capaciteit met een doorkijk naar 2050 wordt uitgevoerd in 2024. De tarieven zijn geïndexeerd op basis van de gehanteerde index voor begroting 2023.

Marktgelden en staanplaatsen
De gemeente heeft weekmarkten op 3 locaties: het Dorpsplein in Terheijden, de Marktstraat te Made en de Nieuwstraat in Lage Zwaluwe. Voor het innemen van een standplaats op de weekmarkt wordt een recht geheven, het marktgeld. Vanwege bestaand beleid en de maatschappelijke betekenis van de weekmarkten, zijn deze tarieven niet kostendekkend. Bij veel gemeentes is dit tarief niet kostendekkend in verband met de maatschappelijke betekenis ervan.

Leges
a. Secretarieleges
Secretarieleges worden geheven ter compensatie van de kosten voor diensten van de gemeenten, bijvoorbeeld voor het verstrekken van reisdocumenten, rijbewijzen, uittreksels uit de BRP en Burgerlijke Stand, aanvraag Verklaring Omtrent Gedrag, huwelijksvoltrekkingen. De tarieven staan in de Legesverordening. Voor paspoorten, identiteitskaarten en rijbewijzen heeft het Rijk maximumtarieven vastgesteld.

b. Leges omgevingsvergunning
Leges worden geheven ter compensatie van kosten voor diensten van de gemeente, bijvoorbeeld voor het aanvragen van een vergunning. Het aantal en de complexiteit van de omgevingsvergunningen schommelt continu en is afhankelijk van vraag en aanbod en marktomstandigheden. De invoering van de nieuwe Omgevingswet met daaraan verbonden de Wet kwaliteitsborging is verschoven naar 1 januari 2024. Deze 2 wetten hebben gevolgen voor de legesverordening. Deze gevolgen zijn in de legesverordening 2024 verwerkt. Door de toename aan vergunning door de woningbouwopgave zien we ook een toename in bezwaar- en beroepzaken. Vooral de beroepszaken zijn langzame trajecten (mede door gerechtelijk capaciteitstekort) en hebben gevolgen voor de continuïteit van projecten. Ontwikkelaars doen daarom pas op de plaats. Een goed voorbeeld hiervan is een grote uitbreiding in Wagenberg ‘de verlengde Elsakker’.

c. Leges Biesbosch
Voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor een vergunning voor bijvoorbeeld het varen met een rondvaartboot of bijvoorbeeld een ontheffing voor het beoefenen van modelsport in het Biesboschgebied binnen de gemeentegrenzen van Drimmelen worden leges geheven. Bij het

opstellen van de Legesverordening Biesbosch is samengewerkt door de drie gemeenten, zodat bij de drie gemeenten een vrijwel overeenkomstige verordening wordt vastgesteld. Er zijn een aantal verschillen omdat sommige vergunningen/ontheffingen gebied (lokaal) gebonden zijn. De behandeling van aanvragen voor een vergunning/ ontheffing is door de drie gemeenten ondergebracht bij Staatsbosbeheer. Staatsbosbeheer verstrekt de vergunningen/ontheffingen voor het Biesboschgebied namens alle drie de gemeenten en heft ook de leges voor de vergunning. Deze leges mogen maximaal kostendekkend zijn.

Lokale lastendruk

In de tabel leest u de gemiddelde lokale lastendruk van een huishouden.

Tabel Par.B-2: Overzicht lastendruk

Belastingsoort	lastendruk 2021	lastendruk 2022	lastendruk 2023	mutatie in%	nominaal
Onroerende zaakbelastingen	€ 311,42	€ 309,49	€ 327,71	5,89%	€ 18,22
Rioolheffing (gemiddeld)	€ 240,95	€ 131,29	€ 183,41	39,70%	€ 52,12
Afvalstoffenheffing (gemiddeld) inclusief milieustraat en huis-aan-huisinzameling	€ 259,63	€ 242,98	€ 259,83	6,93%	€ 16,85
Totaal gemiddeld per huishouden	**€ 811,99**	**€ 683,77**	**€ 770,96**	**10,74%**	**€ 87,19**

De afvalstoffen- en de rioolheffing berekenden we op basis van de gemiddelde kosten per eenheid (aansluiting). We gaan hierbij uit van het werkelijk ontvangen opbrengstenvolume.

Inkomsten

Tabel Par.B-3: Overzicht heffingen

Soort belasting of heffing	Prg.	Opbrengsten begroting 2023 (incl. wijzigingen)	Opbrengsten jaarrekening 2023	Saldo opbrengsten jaarrekening - begroting	Werkelijke uitgaven	Mutatie voorziening	Kostendekkendheid heffingen en leges
OZB		€ 5.432.277	€ 5.443.180	€ 10.903			
Precario		€ 53.853	€ 66.015	€ 12.162			
Toeristenbelasting		€ 119.000	€ 188.968	€ 69.968			
Totaal Belastingen (algemeen dekkingsmiddel)		*€ 5.605.131*	*€ 5.698.163*	*€ 93.032*			
Afvalstoffenheffing	3	€ 2.943.443	€ 3.029.129	€ 85.686	€ 3.689.089	€ 659.960-	100%
Rioolheffing	2	€ 2.276.302	€ 2.259.850	€ 16.451-	€ 2.885.363	€ 625.512-	100%
Bedrijveninvesteringszone (BIZ)	3	€ 24.375	€ 24.375		€ 24.375		N.v.t.
Totaal Bestemmingsbelastingen / heffingen		*€ 5.244.120*	*€ 5.313.354*	*€ 69.235*	*€ 6.598.826*	*€ 1.285.472-*	
Lijkbezorging	2	€ 119.249	€ 137.209	€ 17.960	€ 187.332		73%
Marktgelden / standplaatsen	3	€ 24.250	€ 24.553	€ 303	€ 119.956		20%
Leges	Div.	€ 1.358.030	€ 1.426.533	€ 68.503			
Totaal Retributies / rechten		*€ 1.501.529*	*€ 1.588.294*	*€ 86.766*	*€ 307.287*		
Totaal		**€ 12.350.779**	**€ 12.599.812**	**€ 249.033**	**€ 6.906.114**	**€ - 1.285.472**	

De toelichtingen op de financiële afwijkingen "Saldo opbrengsten jaarrekening - begroting" en "Mutatie voorziening" (> € 25.000) zijn opgenomen in de diverse programma's (onderdeel Begrotingsafwijkingen).

Kwijtschelding

Als een belastingplichtige geen vermogen en onvoldoende betalingscapaciteit heeft, kunnen we geheel of gedeeltelijk kwijtschelding verlenen. In de gemeente Drimmelen kunnen inwoners kwijtschelding aanvragen voor de onroerendezaakbelasting, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. De gemeente volgt hierbij de meest ruime landelijk te hanteren normen voor vermogen en inkomen.

Tabel Par.B-4: Overzicht kwijtscheldingen

Soort belasting of heffing	Jaarrekening		Begroting 2023 (incl.wijziging)	Jaarrekening 2023
	2021	2022		
Aantal toekenningen (ook gedeeltelijk)	251	228	250	260
Waarvan automatisch verleend	148	128	150	118
Afwijzingen	56	66	60	75
Totaal kwijtschelding aangevraagd	**307**	**294**	**310**	**335**

Door de verruiming van het kwijtscheldingsbeleid zoals besloten in de raad van maart 2023 is er een kleine toename van het aantal verzoeken en toegekende verzoeken. Een deel van verzoeken is later afgehandeld in afwachting van het raadsbesluit van maart.

C. Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Onze gemeente beheert ongeveer 385 hectare openbare ruimte. Iedereen die hier woont, werkt of recreëert maakt daar gebruik van.
De gemeente maakt dit mogelijk door het aanleggen en in stand houden van onder andere wegen, groen en riolering. Maar ook door het aanbrengen van verkeersmaatregelen (zoals verkeersborden en drempels), straatmeubilair en openbare verlichting. We noemen dat de kapitaalgoederen van de openbare ruimte.

Bij het inrichten, onderhouden en beheren van de openbare ruimte houden we rekening met de vigerende wetgeving en besluiten zoals: De wegenwet van 1930, De Wegenverkeerswet van 1994, Reglement verkeersregels en verkeerstekens 1990, Besluit Administratieve Bepalingen inzake het Wegverkeer, Wet geluidhinder, Bouwstoffenbesluit, Wet milieubeheer, Waterschapskeur, Reglement op de watergangen Noord-Brabant, Wet telecomvoorzieningen, Wet energiedistributie artikel 16, Besluit veiligheid attractie-, en speeltoestellen van 1997 etc.
Het onderhoud en beheer van de openbare ruimte verdelen we in drie categorieën: dagelijks onderhoud, structureel onderhoud, en vervangingsonderhoud.

Het samenspel van dagelijks onderhoud, structureel onderhoud en vervangingsonderhoud zorgt ervoor dat de openbare ruimte schoon, heel, veilig en voor iedereen bruikbaar is.
Bij herinrichting van de Openbare Ruimte wegen we verschillende belangen af. De laatste jaren zijn ook toegankelijkheid, klimaatadaptatie en duurzaamheid belangrijke thema's.
Structureel onderhoud en vervangingsonderhoud worden uitgevoerd op basis van een Meerjaren Onderhouds Plan (MOP). Het MOP wordt opgesteld op basis van (visuele) inspecties, technische gegevens en geformuleerd doelstellingen.

Structureel onderhoud en vervangingsonderhoud pakken we zoveel als mogelijk integraal aan (werk met werk maken). Zo nemen we bij rioolvervangingen en renovaties van straten, maatregelen voor openbare verlichting, het openbaar groen en verkeer in de plannen mee. Bij de voorbereiding van deze plannen wordt afgestemd met de bewoners. Door deze integrale aanpak kan maximaal ingespeeld worden op wensen van bewoners.

Areaal

De gemeente onderhoudt het volgende areaal:

Tabel Par. C-1 Overzicht areaal

Areaal		Jaarrekening 2022	Jaarrekening 2023	
Objecten openbare ruimte	Onderdeel	Aantal	Aantal	Eenheid
a. Wegen	Asfalt	809.418	808.613	m2
	Elementen	1.182.358	1.231.169	m2
	Beton	33.759	31.495	m2
	Halfverharding	36.447	50.897	m2
b. Openbare verlichting	Masten	6.512	6.623	stuks
	Armaturen	6.568	6.758	stuks
	Lampen		6.868	stuks
c. Civiele kunstwerken	Objecten havens	52	52	stuks
	Bruggen (hout, staal, beton), duikerbruggen	31	31	stuks
	Duikers (beton)	227	227	stuks
	Objecten overige (vissteigers / beschoeiingen)	14	15	stuks
d. Riolering	Vrijverval riolering	160.000	165.505	m1
	Drukriool	51.800	50.344	m1
	Individuele Behandeling Afvalwater (IBA)	83	83	stuks
	Gemalen (groot en klein)	298	305	stuks
	Bergbezinkbassins	8	8	stuks
e. Water	Watergangen	200.681	200.681	m1
	Stedelijk water	20.182	20.182	m2
	Havens	269.280	269.280	m2
f. Groen	Bomen	17.970	17.104	stuks
	Beplanting	494.213	414.669	m2
	Gras	440.103	507.082	m2
	Bermen	1.299.885	1.213.256	m2
	Ecologische VerbindingsZones (EVZ)	3	3	stuks

Een aantal posten is het areaal gewijzigd. Dit heeft deels te maken met een daadwerkelijke uitbreiding van het areaal door bijvoorbeeld nieuwbouwwijken en deels doordat we de kwaliteit van onze beheergegevens verbeterden. Enkele onderdelen vragen om een toelichting. Er heeft een verschuiving plaats gevonden van beplanting naar gras en van bermen naar gras. Verder valt op dat het aantal bomen afnam. Dit betekent niet dat we de bomen kapten maar de telling vond nauwkeuriger plaats. In 2024 verwachten we nog een aanpassing van de areaal gegevens omdat we de basisregistratie grootschalige topografie (BGT) koppelen aan ons beheerpakket. Door deze koppeling vergroten we de nauwkeurigheid van zowel de data als de tekening.

Beleid

a. Wegen

Het beleidskader met betrekking tot Wegen legden we vast in het Beleidsplan wegen 2021-2030; "Op weg naar grotere burgertevredenheid".
Het uitgangspunt is: kwaliteit gestuurd onderhoud op basis van tweejaarlijkse weginspecties. Wij grijpen in bij de overgang van kwaliteitsniveau C (slecht) naar D (zeer slecht).
Bij onze hoofdfietsroutes en voetpaden grijpen we eerder in, namelijk bij de overgang van kwaliteit B (matig) naar C. Hiermee borduren we grotendeels voort op het vorige beleid, maar met meer aandacht voor de voetpaden.

Kwaliteit D zien we als “achterstallig onderhoud”. Wegvakonderdelen met een kwaliteit D onderhouden we in het eerstvolgende jaar. Toch kunnen we besluiten om werkzaamheden op wegen incidenteel uit te stellen. Dit heeft dan te maken met andere werkzaamheden die ook in die straat plaatsvinden. Uiteraard zorgen we altijd voor een veilige situatie.

Op basis van de 90%-regel is de gemiddelde kwaliteit van het gehele wegennet bepaald. Hierbij bepalen we bij welke beeldkwaliteit we de grens van 90% bereiken. Het algemeen kwaliteitsniveau van de verhardingen in de gemeente Drimmelen is B (peiljaar 2022).

Andere uitgangspunten van het wegenbeleid:
- We pakken wortelopdruk actiever en structureler aan, o.a. door het vergroten van boomvakken. Waar verharding geen toegevoegde waarde heeft, halen we deze weg ten gunste van de boom.

- Langs de hoofdlandbouwroutes passen we bermverharding toe.
- Binnen de bebouwde kom en op fietspaden passen we geen slijtlagen toe.
- Voor het vergroten van de burgertevredenheid pakken we jaarlijks een kern aan. Hierbij voeren we werkzaamheden uit, waarbij het conform de inspectienormen niet noodzakelijk is om onderhoud uit te voeren. We verhogen hiermee de om de algehele kwaliteit van de verhardingen en daarmee de burgertevredenheid.

b. Civiele kunstwerken

In 2009 stelden we de Beleidsnotitie civiele kunstwerken en havens vast. Er is één duidelijk uitgangspunt. We houden de kunstwerken veilig.
We inspecteren de kunstwerken iedere drie jaar.

c. Riolering

Op gemeentelijk niveau is eind 2017 het Water en Rioleringsplan Drimmelen 2018-2022 vastgesteld. Door de integrale benadering van het gehele watersysteem vindt in dit beleidsplan zowel riolering als water haar plaats.

Sinds 2021 geven we invulling aan de uitwerking van het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie (DPRA 2018).
Om in aanmerking te komen voor cofinanciering (Rijk/Provincie) stelt het college van burgemeester en wethouders een uitvoeringsprogramma DPRA vast.

De doelen van het Deltaplan zijn:
- Analyseren van de gevolgen van klimaatverandering (tot 2050) voor diverse functies in een gebied
- Bepalen van een strategie en concrete doelen (tot 2050) voor het verbeteren van de water robuust- en klimaatbestendigheid
- Uitvoering geven aan de strategie door dit vast te leggen in beleidsplannen, wetten en regels

Beleidsuitgangspunten
Bij het vaststellen van het Waterbeleidsplan (WRP) zijn nieuwe ambities vastgesteld. Deze ambities anticiperen vooral op klimaatverandering.
Afvalwater: het verzamelen en afvoeren van afvalwater gebeurt op een milieuhygiënische wijze. Het levert geen gevaar voor de volksgezondheid op.
Hemelwater: We staan overlast eens in de vijf jaar toe (bui 09), We infiltreren zo veel als mogelijk.
Grondwater: We anticiperen op grondwaterknelpunten zoals bodemdaling door lage grondwaterstanden of grondwateroverlast door storende grondlagen.
Oppervlaktewater: Slechte oppervlaktekwaliteit beperken we, oppervlaktewater proberen we zoveel mogelijk vast te houden.

d. Water

In het WRP namen we ook ambities voor oppervlaktewater op.
- Oppervlaktewater:
- Slechte oppervlaktekwaliteit beperken we;
- Oppervlaktewater proberen we lang vast te houden;
- Wateroverlast door oppervlaktewater beperken we in samenwerking met het waterschap.

In de notitie Baggeren havens (2014) namen we een aantal streef dieptes op. Een ander uitgangspunt bestaat uit het eens in de vijf jaar monitoren van de diepten in de havens. Na twee monitoringsronden stellen we een beheerplan op (2024).

e. Groen

Het beleidskader met betrekking tot Openbaar groen ligt vast in het integraal groenbeleidsplan 2017 – 2026 ‘Groen leeft en verbindt’. Hierin heeft zowel biodiversiteit als duurzaamheid een belangrijke plek.

Groenbeleid
Het groenbeleid is gericht op duurzaam kwaliteitsgroen. Dit houdt in dat we:
- Geen chemische onkruidbestrijdingsmiddelen gebruiken
- Accepteren we een bepaalde mate van kruidengroei accepteren op die plaatsen waar dat mogelijk is.
- De minimale onderhoudsniveau van het groen en onkruid op verhardingen is beeldkwaliteit B
- Grove heesters onderhouden we op beeldkwaliteit C-niveau
- Centra en hotspots onderhouden we op beeldkwaliteitsniveau A

- Begrazing vindt plaats op basis van visuele beoordeling en frequentie (geen beeldkwaliteit)
- Onderhoud voeren op mede basis van burgertevredenheid.

Bomenbeleid
We werken met een waardevolle bomenkaart.

Bermenbeleid
Het ecologisch bermbeheer is een groeiproces waarbij we streven naar beplanting die van nature in een berm voorkomt. Met name de grotere gebieden en brede bermen zijn hierbij het meest kansrijk. Hierbij houden we rekening met de verkeersveiligheid en het beperken van specifieke plantensoorten als Jacobskruiskruid en exoten.

Ecologische Verbindingszones
Het integrale groenbeleidsplan ambieert om de EVZ Mark-Zwaluwse Haven verder te ontwikkelen. Het waterschap vroeg de gemeente hieraan mee te werken.
De incidentele aankoop- en inrichtingskosten van het gemeentelijk deel van een aaneengesloten EVZ zonder restopgave zijn tijdelijk 75% subsidiabel.

f. Gebouwen
In het eerste kwartaal van 2020 heeft een actualisatie van de geplande onderhoudswerkzaamheden plaatsgevonden voor de periode van 2020-2029 en wordt er een uitvoeringsprogramma opgesteld voor de periode 2020-2024. Op dit moment zijn we bezig met het opnieuw opstellen van een MJOP om de enorme prijs verschillen die in 2022 en 2023 zijn ontstaan weer te borgen in een nieuwe planning. In tegenstelling tot wat is aangegeven in de jaarrekening 2022, is deze planning nog niet gereed omdat we ook de nog vast te stellen routekaart op het gebied van duurzaamheid in deze planning willen. Hierdoor zal de voorziening in het 3de kwartaal opnieuw moeten worden vastgesteld door de raad. Om te komen tot een betrouwbaardere onderhoudsplanning die de mogelijkheid heeft om te kunnen anticiperen op vragen uit de organisatie, maatschappij en het gemeentebestuur is gekozen voor de methode van Conditiemeting conform NEN 2767.

In 2015 heeft besluitvorming plaatsgevonden over het gewenste conditieniveau (conditie 1 t/m 6) waaraan de panden moeten voldoen. Deze besluitvorming is getoetst in 2020 en opnieuw vastgesteld in 2020 conform NEN 2767.
Conditie definitie en omschrijving;
Conditie 1: uitstekend nieuwbouwkwaliteit en/of met nieuwbouw vergelijkbare kwaliteit;
Conditie 2: goed nieuwbouwkwaliteit met de eerste tekenen van feitelijke veroudering;
Conditie 3: redelijk het verouderingsproces is over de gehele linie duidelijk op gang gekomen;
Conditie 4: matig het verouderingsproces heeft het element of het gebouw duidelijk in zijn greep;
Conditie 5: slecht het verouderingsproces is min of meer onomkeerbaar geworden c.q. heeft het element/het gebouw zeer duidelijk in zijn greep
Conditie 6: zeer slecht een zodanig slechte toestand dat dit niet meer te classificeren is onder conditie 5.

Bij de behandeling van de geplande onderhoudswerkzaamheden is conform het BBV een splitsing aangebracht in het exploitatie onderhoud en groot onderhoud. Het exploitatie onderhoud is conform besluitvorming van 5 maart 2020 opgenomen in de begroting en maakt geen onderdeel meer uit van de voorzieningen. Het centrumplan Made waar SCC de Mayboom onderdeel vanuit maakt is opgenomen in de begroting en de voorziening gebouwenbeheer; echter hier wordt alleen noodzakelijk onderhoud uitgevoerd.

In maart 2020 heeft er besluitvorming (raadsbesluit) plaatsgevonden over het conditieniveau van het gemeentelijke vastgoed. Met bijbehorende classificaties en scores is het meerjaren onderhoudsplan in uitvoering genomen.

Onderhoud kapitaalgoederen

De gemeente geeft de volgende bedragen uit aan onderhoud van de kapitaalgoederen:

Tabel Par. C-2 Onderhoud kapitaalgoederen

Prg.	Kapitaalgoed	Primaire	Wijzigingen	Totaal	Uitgaven	Saldo
		begroting	2023	begroot	2023	2023
2.	*a. Wegen*					
	Klein onderhoud (incl. halfverhardingen)	281.206	-	281.206	259.562	21.644
	Asfaltverhardingen: uitvullen / -vlakken / herprofileren van bermen	25.982	-	25.982	24.695	1.287
	Storting in voorziening Onderhoud wegen	1.262.317	-	1.262.317	1.262.317	-
		1.569.506	-	1.569.506	1.546.575	22.931
2.	*b. Civiele kunstwerken*					
	Onderhoud civiele kunstwerken	38.000	-	38.000	14.265	23.735
2.	*c. Riolering*					
	Onderhoud vrij verval riolering	75.000	-	75.000	71.807	3.193
	Reparaties / renovatie strengen e.d.	75.000	80.000	155.000	113.352	41.648
	Onderhoud drukriolering	90.000	-	90.000	99.174	-9.174
	Onderhoud Individuele Behandeling Afvalwater (IBA's)	25.000	-	25.000	34.654	-9.654
		265.000	80.000	345.000	318.987	26.013
2.	*d. Water*					
	Onderhoud watergangen en stedelijk water	225.600	9.347	234.947	257.300	-22.353
2.	e. Groen					
	Onderhoud openbaar groen:					
	a. bomen	245.500	111.515	357.015	405.119	-48.104
	b. cultuurbeplanting en grasvegetaties	918.041	41.035	959.076	960.684	-1.608
	c. overige (natuurterr., recr. plaatsen, landsch. beplanting, bosplantsoen)	41.500	-	41.500	54.540	-13.040
	Onderhoud ecologische verbindingszones (EVZ)	25.000	-	25.000	24.380	620
	Onderhoud bermen (incl. egalisatie, verhoging biodiversiteit, stortkosten)	157.450	46.370	203.820	301.049	-97.230
		1.387.491	198.920	1.586.411	1.745.773	- 159.362
Div.	f. Gebouwen					
	Klein onderhoud	278.279	-	278.279	265.325	12.954
	Storting in voorziening Gebouwenbeheer	558.540	210.000	768.540	768.540	-
		836.819	210.000	1.046.819	1.033.865	12.954
	Totaal Exploitatie	**4.322.416**	**498.267**	**4.820.683**	**4.916.764**	**-96.082**

De toelichtingen op de financiële afwijkingen (> € 25.000) en de vervangingsinvesteringen zijn opgenomen in de diverse programma's (onderdeel Begrotingsafwijkingen, Openstaande en Afgesloten kredieten).

D. Financiering

Inleiding

In deze paragraaf leest u meer over de financiering van de gemeente Drimmelen.
Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) bepaalt dat gemeenten jaarlijks een paragraaf financiering opnemen in zowel de begroting als de jaarrekening.
De kaders voor het beleid van de gemeente Drimmelen ten aanzien van de treasuryfunctie zijn vastgelegd in het Treasury statuut van de gemeente Drimmelen. Hierbij is de Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet Fido) van toepassing.

De wet Fido heeft als belangrijkste uitgangspunten het bevorderen van een solide financieringswijze met als doel het voorkomen van grote fluctuaties in de rentelasten, het bevorderen van transparantie en de kredietwaardigheid, alsmede het beheersen van renterisico's.
In de Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo) ligt verdere regelgeving vast.

Het laatst vastgestelde Treasurystatuut daterend uit 2017 is aan vervanging toe.
In 2023 is daarom begonnen met het actualiseren van het huidige Treasurystatuut.
Door wisseling van de Treasurer zal de aanbieding voor het vaststellen van het nieuwe Treasury statuut aan de raad medio 2024 zijn.

In de financieringsparagraaf van het jaarverslag komen de resultaten van de uitvoering, alsmede de verantwoording daarover tot uitdrukking.
De paragraaf beschrijft ook de economische ontwikkelingen in de wereld en het eurogebied en gaat in op de ontwikkelingen op de financiële markten. Deze ontwikkelingen hebben invloed op de financieringsfunctie.

A. Risicobeheer

Treasuryrisico's worden in het algemeen onderscheiden in renterisico's, kredietrisico's, koersrisico's, valutarisico's en beschikbaarheidsrisico's.
Binnen de gemeente Drimmelen zijn met name rente- en kredietrisico's relevant.

A 1. Renterisico's

De wet Fido onderscheidt twee renterisico's, namelijk het renterisico van de vlottende schuld (kortlopende leningen) en het renterisico van de vaste schuld (langlopende geldleningen).
Voor beide soorten geldt binnen de Wet fido een eigen norm namelijk:

A 1.1. Renterisico vlottende schuld (kortlopende leningen)

Het maximum van de vlottende schuld ligt vast op 8,5% van het totaal aan begrote lasten vóór bestemming zonder stortingen in reserves.
Dit is de kasgeldlimiet.
Als we deze limiet twee kwartalen achter elkaar overschrijden, zetten we de financiering om in een langlopende lening.
De wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO) schrijft voor dat bij het derde achtereenvolgende kwartaal overschrijding van de kasgeldlimiet de toezichthouder op de hoogte wordt gesteld.

De kasgeldlimiet stellen we jaarlijks vast volgens de ministeriële regeling die bij de wet FIDO hoort.
Het begrotingstotaal vóór bestemming is voor 2023 € 67,3 miljoen (zie tabel).

Met deze gegevens stelden we de volgende berekening op:

Tabel Par.D-1

Toets kasgeldlimiet				
1.Toegestane kasgeldlimiet				
Begrotingstotaal primair m.u.v. mutaties in reserves (= grondslag)	€ 67.283.061			
in procenten van de grondslag	8,50%			
in een bedrag	€ 5.719.060			
	Bedragen in euro's, gemiddeld per kwartaal			
2. Omvang vlottende korte schuld	**kwartaal 1**	**kwartaal 2**	**kwartaal 3**	**kwartaal 4**
Opgenomen gelden korter dan 1 jaar	4.000.000	8.000.000	5.000.000	-
Schuld in rekening-courant	-	1.662.682	580.580	692.349
Gestorte gelden door derden korter dan 1 jaar	-	-	-	-
Overige geldleningen, niet zijnde vaste schuld	-	-	-	-
3. Vlottende middelen				
Contanten in kas	406	715	3.165	758
Tegoeden in rekening courant	3.247.154	918.959	399.592	1.545.961
Overige uitstaande gelden korter dan 1 jaar	-	-	-	-
4. Toets kasgeldlimiet				
Totaal netto vlottende schuld (2) - (3)	752.440	8.743.007	5.177.823	854.370-
Toegestane kasgeldlimiet (1)	5.719.060	5.719.060	5.719.060	5.719.060
Ruimte (+) c.q. overschrijding (-) (1) - (4)	**4.966.620**	**3.023.947-**	**541.237**	**6.573.431**

In 2022 was voor de eerste helft van het jaar op kortlopend geld een negatieve rente. Vanaf juli 2022 steeg het rentepercentage geleidelijk aan naar 2,5%. In 2023 heeft de stijging doorgezet naar aan het eind van het jaar een percentage van 4,1%.

De gemeente Drimmelen heeft in 2023 al haar kortlopende schulden omgezet in langlopende schulden waardoor de eindstand 2023 op kortlopend geld € 0 stond. Wel heeft de gemeente Drimmelen gedurende 2023 kortlopende schulden gehad, waar rentelasten tegenover stonden. Per saldo is daarom de rentelast in 2023 afgerond € 416.090 (2022 was dit 155.510).

Zoals de Fido voorschrijft dient er ook gekeken te worden of het kasgeld de limiet per kwartaal overschrijdt.

A 1.2 Renterisico vaste schuld (langlopende leningen): rente risiconorm

Langlopende geldleningen worden meestal afgesloten voor een periode tussen de 10 en 40 jaar. In het verleden was wanneer een geldlening werd afgesloten voor een periode langer dan 10 jaar de rentevaste periode vaak wel 10 jaar. Dit betekent dat na 10 jaar het rentepercentage kan stijgen. Dit is een renterisico wat wij als gemeente Drimmelen niet kunnen uitsluiten. Ook is het mogelijk dat meerdere geldleningen in hetzelfde boekjaar kunnen aflopen. Dit kan als risico bijdragen aan ongelijke toename van rentekosten in dat jaar en de jaren erna. In de wet FIDO is beschreven dat het rente risiconorm 20% van het begrotingstotaal voor bestemming is en de langlopende geldleningen (ook wel vaste schuld) omschreven is als opgenomen leningen met een rentevaste periode van één jaar of langer is.

In 2023 is het totaalbedrag aan langlopende geldleningen op 01 januari €18,65 miljoen.
Omdat de gemeenteprojecten gefinancierd heeft met veel kortlopende gelden in plaats van langlopende financieringen is in 2023 aan de raad gevraagd om een aantal kortlopende schulden om te zetten naar langlopende geldleningen. Het betreft hierbij een bedrag van € 13,5 miljoen waarvan € 2 miljoen afgesloten is voor de looptijd van 2 jaar en 2 dagen en € 11,5 miljoen voor 15 jaar. Dit maakt dat eind 2023 na de jaarlijkse aflossingen de gemeente Drimmelen bij de thuisbankier een totaalsaldo van €31,3 miljoen aan langlopende geldleningen heeft openstaan.

In 2024 zal een langlopende geldleningen aflopen, daarbij zal gekeken worden of deze gelden opnieuw dienen te worden aangetrokken. Daarnaast zal de gemeente Drimmelen opnieuw onderzoeken of investeringen met kortlopende gelden gefinancierd zijn en met het oog op de dalende rentepercentages op langlopende geldleningen onderzoeken of deze kortlopende leningen net als in 2023 omgezet dienen te worden naar langlopende geldleningen.

In tabel D2 wordt het rente risiconorm van 2023 berekend. De tabel laat zien dat de gemeente Drimmelen in 2023 heeft voldaan aan de renterisiconorm. De gemeentelijke schuldportefeuille is

beperkt van omvang. Daarnaast bestaat de gemeentelijke schuldportefeuille over het algemeen uit langlopende schulden met over de gehele looptijd een vast rentepercentage, met als gevolg dat de jaarlijkse aflossingsbedragen relatief laag zijn en de gemeente het renterisiconorm niet overschrijd. Ook heeft de schuldportefeuille genoeg spreiding om het renterisico in de toekomst te beperken.

In 2023 was er geen sprake van een renteherzieningen op vaste geldleningen.

Ontwikkelingen 2023

De gemeenteraad heeft op 16 december 2021 akkoord gegeven voor een langlopende lening voor de inrichting van een nieuw sociaal-cultureel dorpshart in Made. Hiervoor is in 2022 een lening aangegaan van € 3,4 miljoen met een looptijd van 30 jaar en een vaste rente van 1,88%.

Op 26-8-2022 is de lening overeenkomst voor het doorleggen van de lening van kracht geworden met een looptijd van 30 jaar. Deze lening is 50/50 opgesplitst in 2 gedeeltes, deel A op basis van hypothecaire zekerheid en deel B op basis van achterstelling (bij faillissement kan de op dat moment resterende lening niet worden verhaald).

In augustus 2023 heeft de desbetreffende organisatie de leningsdelen opgenomen van de gemeente. Echter is bij de opname van de gemeente niet de gehele € 3,4 miljoen afgenomen, maar € 3,39 miljoen. Ook is de organisatie begonnen met de aflossing van de lening.

Naast boven genoemde lening zijn in 2023 twee langlopende leningen aangetrokken.
Op 20 oktober 2023 is op basis van de wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO), de behoefte aan liquiditeit en het zicht op stijgende rentepercentages op kortlopende geldleningen, een langlopende geldlening aangetrokken van 11,5 miljoen tegen een rentepercentage van 3,815% met een looptijd van 15 jaar. Daarmee zijn onder andere de tot dan toe openstaande kortlopende geldleningen afgelost.

Op 1 november 2023 is daarnaast een langlopende geldlening aangegaan van € 2 miljoen tegen een rentepercentage van 3,67% en een looptijd van 2 jaar en 2 dagen voor het aankopen van landbouwgronden aan de Kerkdijk te Hooge Zwaluwe. Bij de huisbankier van de gemeente Drimmelen kan voor de aankoop van gronden een langlopende leningen worden aangetrokken met de voorwaarde dat gedurende de looptijd van deze leningen niet afgelost hoeft te worden. Tegen deze voorwaarde is bovengenoemde lening ook aangetrokken.

Tabel Par.D-2

Toets renterisiconorm	
Omschrijving	**2023**
Basisgegevens renterisiconorm	
1. Renteherziening op vaste schuld	
2. Aflossingen	835.345
Renterisico (1+2)	835.345
3. Begrotingstotaal	67.283.061
4. Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	20
Renterisiconorm	13.456.612
Toets renterisiconorm	
5. Ruimte (+) c.q. overschrijding (-)	**12.621.267**

A 2. Kredietrisico's

Het kredietrisico bepaalt het risico dat de gemeente loopt door tegenpartijen die verplichtingen niet (tijdig) kunnen nakomen door bijvoorbeeld insolventie en deficit (tekort). De wet FIDO stelt eisen aan tegenpartijen en producten op de geld- en kapitaalmarkt waardoor kredietrisico's beperkt worden.

Kredietrisico's zijn er in 3 vormen. Het 1e kredietrisico is het risico dat de gemeente loopt door verstrekte leningen en beleggingen. Het 2e kredietrisico gaat over verstrekte gemeentegaranties. Dit wordt ook wel borgstellingen of een indirect kredietrisico genoemd. De laatste kredietrisicovorm is het kredietrisico ten aanzien van revolverende fondsen.

A 2.1 Kredietrisico op leningen en beleggingen

De gemeente Drimmelen verstrekte in het verleden leningen en deed beleggingen vanwege haar publieke taak. Deze verstrekkingen/beleggingen gebeurden op basis van de Wet FIDO en het treasurystatuut. Sinds 2013 is de gemeente verplicht om tijdelijk overtollige financieringsmiddelen aan

te houden in de schatkist van de rijksoverheid (ook wel schatkistbankieren genoemd). Het kredietrisico blijft hierdoor onveranderd laag maar het rendement is marginaal.

In 2023 heeft het kredietrisico ten opzichte van 2022 een afnemend karakter. In 2022 is door het verstrekken van de eerdergenoemde financiering van € 3,4 miljoen ten behoeve van de verbouwing en herbestemming van de Bernarduskerk het kredietrisico gestegen. Op beide delen van de lening wordt vanaf augustus 2023 lineair afgelost, waardoor vanaf dat moment het kredietrisico een afnemend karakter heeft.

A 2.2 Kredietrisico ten aanzien van gemeentegaranties (borgstellingen)

De gemeente Drimmelen staat garant voor de betaling van rente en aflossing op langlopende geldleningen die zijn aangevraagd door organisaties, instellingen of verenigingen, op voorwaarde dat hun activiteiten in lijn liggen met de taken van de gemeente, ook wel borgstelling genoemd. Deze borgstellingen zijn voornamelijk gericht op woningbouwverenigingen en sportverenigingen. De gemeente Drimmelen fungeert als achtervang voor het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) bij borgstellingen voor de woningbouwvereniging.

Het WSW staat garant voor de rente- en aflossingsverplichtingen van de deelnemers. Met de garantie van het WSW kunnen de deelnemers (corporaties) gunstige leningen op de kapitaalmarkt aantrekken. Het WSW heeft door toonaangevende kredietbeoordelaars de Triple A rating gekregen.

De eventuele verplichtingen die voortvloeien uit de garanties worden gedekt door het risicovermogen en de obligoverplichtingen van WSW-deelnemers. Als het risicovermogen van het WSW ontoereikend is, worden de obligoverplichtingen bij de deelnemers opgevraagd. Als het risicovermogen (inclusief ontvangen obligo) vervolgens onder de 0,25% van het garantievolume daalt, treedt de achtervangpositie van het Rijk en de betrokken gemeente in werking.

Het WSW beoordeelt de financiële positie van corporaties bij elke leningsaanvraag en verleent alleen leningen als de corporatie voldoende vermogensdekking heeft. Jaarlijks screent het WSW samen met het Centraal Fonds Volkshuisvesting (CFV) alle corporaties financieel, namens het ministerie.

Vanaf 1 augustus 2021 wordt de achtervangpositie voor leningen toegerekend aan gemeenten op basis van de marktwaarde van het Diensten van Algemeen Economisch Belang bezit (DAEB-bezit) van corporaties in de gemeenten. Dit betreft voornamelijk sociale huurwoningen.

Alle borgstellingen van woningstichtingen in de gemeente Drimmelen worden opgenomen in de overzichten van het WSW. Het nieuwe kapitaalbeleid, inclusief het aangaan van obligoleningen, is geïmplementeerd in het najaar van 2021. De obligoleningen van de deelnemers zijn opgenomen in het overzicht van 'gewaarborgde geldleningen'. In 2023 is € 12 miljoen aan borgstellingen aan de WSW afgelost. Daarnaast zijn geen nieuwe gewaarborgde leningen verstrekt. Dit maakt de het totaal aan borgstellingen aan de WSW verstrekt door de gemeente Drimmelen aan het eind van 2023 uitkomt op € 100,2 miljoen. Het totaal openstaande bedrag aan borgstellingen aan zowel Zorginstellingen, Woningbouwverenigingen, Sportverenigingen en de WSW komt uit op 102,6 miljoen.

Het beleid van de gemeente Drimmelen is als volgt:
Er worden geen gemeentegaranties verleend voor geldleningen aan derden zoals stichtingen en verenigingen, tenzij:
• het gaat om de herfinanciering van bestaande leningen waarvoor eerder een gemeentegarantie is verleend.
• het geldleningen betreft voor sportverenigingen of welzijns- en zorginstellingen. Deze specifieke geldleningen worden apart beoordeeld.

Het overzicht van borgstellingen per 31-12-2023 is als volgt:

Tabel Par.D-3

Gewaarborgde geldleningen		Bedragen x € 1.000
Omschrijving	**31-12-2022**	**31-12-2023**
Zorginstellingen	713	659
Woningbouwvereniging	1.559	1.325
Sportverenigingen	422	409
Woningbouwverenigingen onder WSW verband	112.849	100.183
Totaal	**115.543**	**102.576**

A 2.3 Kredietrisico ten aanzien van revolverende fondsen

In het kader van duurzaam financieren kunnen decentrale overheden ook steun verlenen in de vorm van een ‘revolving fund’ of revolverend fonds. Een revolving fund bij gemeente Drimmelen is 'Leningen Duurzaam Wonen'. 'Leningen Duurzaam Wonen' bestaat uit starters-, duurzaamheid- en blijversleningen die verstrekt worden aan burgers om zo de kwaliteit van leven binnen de gemeente Drimmelen te kunnen verbeteren.
Deze fondsen worden beheerd door het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (SVn), een stichting die financieringsinstrumenten ontwikkelt om woning gerelateerde doelstellingen te realiseren.

De raad van de gemeente Drimmelen heeft in november 2022 een totaalbudget beschikbaar gesteld van € 3.000.000 voor "Leningen Duurzaam Wonen'.
Daarnaast heeft de raad in november 2023 het totale budget nogmaals opgehoogd voor de duur van 2 jaar met € 2.750.000.

Startersleningen worden verstrekt met Nationale Hypotheekgarantie. Het risico van deze leningen is daarmee beperkt. Per 31 december 2023 is het aandeel van gemeente Drimmelen in de uitgezette gelden € 1.731.696 met een schuldrestant van € 1.567.431

Duurzaamheidsleningen worden verstrekt als consumptief krediet, de aanvragers moeten voldoen aan de Gedragscode Consumptief Krediet. De kredietwaardigheid wordt door SVn getoetst. Per 31 december 2023 is € 1.982.084 uitgezet met een schuldrestant van € 1.416.884

In 2023 zijn door het SVn geen blijversleningen verstrekt.

B. Financieringspositie

Financieringsfunctie

Binnen de financiële activiteiten van de gemeente valt het aantrekken van financiële middelen en het mogelijk tijdelijk uitzetten van overschotten die op dat moment niet benodigd zijn. Deze handelingen worden gestuurd door het tempo waarin de programma's binnen de door de gemeenteraad vastgestelde begrotingskaders worden uitgevoerd.

Het beheer van deze financiële functie vereist snelle besluitvorming in een complexe marktomgeving, met mogelijke budgettaire gevolgen die afhankelijk zijn van het risicoprofiel. Het verzekeren van rente en aflossing van leningen aan derden valt echter niet onder de financiële activiteiten van de gemeente.

Algemene ontwikkelingen: rentebeleid

Een belangrijke algemene ontwikkeling is de ontwikkeling op de geld- en kapitaalmarkt en dan vooral de rente op de kapitaalmarkt. Het beleid van de ECB is gericht op het handhaven van hoge rentetarieven, wat de vraag naar geld zou moeten temperen en uiteindelijk tot een afname van de inflatie zou moeten leiden.

In het eerste deel van 2022 bevond de rente zich nog op historisch lage niveaus, waarbij zelfs negatieve rentetarieven werden waargenomen. Vanaf eind juli heeft de Europese Centrale Bank (ECB) de rente echter enkele keren verhoogd. In 2023 is de rente door de verhogingen van de ECB verder opgelopen tot een niveau van 4,1% eind 2023 voor een kortlopende lening van 1 maand.

Financieringsbehoefte

Per 31 december 2023 bedroeg het totale bezit aan vaste activa van de gemeente Drimmelen € 85 miljoen.
Deze activa werden gefinancierd door middel van € 31,3 miljoen aan opgenomen vaste geldleningen, 0,3 miljoen aan rekening-courantkredieten en € 53,2 miljoen aan reserves en voorzieningen.

Voor eventuele extra financieringsbehoeften streven we naar optimale benutting van de kasgeldlimiet, vanwege de doorgaans voordeligere rente op kasgeldleningen in vergelijking met langlopende leningen. Als de financieringsbehoefte de kasgeldlimiet overstijgt, wordt overwogen of het noodzakelijk is om een langlopende lening af te sluiten, afhankelijk van onder andere de werkelijke investeringen. Net als in 2022 zijn de rentepercentages voor kortlopende leningen in 2023 hoger dan voor langlopende leningen. Daarom is in 2023 en zal in 2024 ook vaker gekeken worden naar langlopende leningen (leningen van één jaar en één dag) omdat de rentelasten hiermee getemperd kunnen worden.

In 2023 heeft de gemeente Drimmelen 12 keer kortlopende kasgeldleningen afgesloten, met een gemiddelde van € 5,5 miljoen per lening.

Tabel Par.D-5

Mutaties leningenportefeuille	Bedragen x € 1.000
Omschrijving	**Bedragen**
Stand per 1 januari 2023	18.650
Nieuwe leningen	13.500
Reguliere aflossingen	835
Vervroegde aflossingen	0
Stand per 31 December 2023	**31.315**
Gewogen rente begroting 2023 (exclusief projectfinanciering)	1,20%
Gewogen rente realisatie 2023 (exclusief projectfinanciering)	1,20%
Verschil rente begroot - realisatie	**0,00%**

Renteschema

De renteomslag wordt berekend bij de begroting en de jaarrekening op basis van:

- de rentelasten van langlopende geldleningen
- de rentelasten van kortlopende leningen
- de rente van eigen financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen)
- het totaal geïnvesteerd vermogen (boekwaarde per 1 januari).

De begrote renteomslag voor de gemeente Drimmelen voor het jaar 2023 bedraagt 0,2%, op basis van de realisatie 0,5%. De renteomslag kent een bandbreedte van 0,5%. De toe te rekenen rente-omslag voor de taakvelden blijft daarmee 0%. De verwachting is dat vanaf 2024 de gemeente Drimmelen wel renteomslag dient toe te rekenen op haar taakvelden. Zie onderstaande tabel:

Renteschema en renteomslag

Tabel Par.D-6

Renteschema		
	Omschrijving	**2023**
a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering	*477.619*
b.	De externe rentebaten	*-61.529*
	Totaal door te rekenen externe rente	*416.090*
c.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	2.668
	De rente van projectfinanciering die aan betreffende taakveld moet worden toegerekend	-8.289
		-5.621
	Saldo door te rekenen rente	*410.469*
d1.	Rente over eigen vermogen	0
d2.	Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	0
		0
	De aan de taakvelden (programma's inclusief overzicht overhead) toe te rekenen rente (renteomslag)	*410.469*
e.	De werkelijk aan taakvelden (programma's inclusief overzicht overhead) toegerekende rente (renteomslag)	0
f.	**Renteresultaat op het taakveld treasury**	***410.469***

Rente-omslag		
	Omschrijving	**2023**
	Boekwaarde bestaande investeringen (per 01.01)	73.310.461
	Vermeerdering boekwaarde nieuwe investeringen	4.536.128
	Correctie boekwaarde projectfinanciering	
	Totaal boekwaarde	77.846.589
	Saldo door te rekenen rente	*410.469*
	Rente-omslag percentage	*0,5%*
	Toe te rekenen rente-omslag	**0,0%**
	Toegerekende rentevolume via rente-omslag t.b.v. renteschema	**0**

Externe rente		
	Omschrijving	**2023**
	Bedrag openstaande leningen	21.512.500
	Rentelasten	258.312
	Gewogen gemiddelde externe rente	***1,2%***

Rente grondexploitatie		
	Omschrijving	**2023**
	Externe rente	*1,20%*
	Vreemd vermogen (per 01.01)	41.741.208
	Totaal vermogen (per 01.01)	87.771.948
	Rente grondexploitatie	**0,6%**

E. Bedrijfsvoering

A. Personeel en organisatie

De gemeente acteert in een sterk veranderende omgeving, waarin tal van nieuwe ontwikkelingen op de gemeente af komen. Al deze ontwikkelingen vereisen een organisatie die mee moet kunnen bewegen. Om dat te bereiken zijn we met de volgende zaken aan de slag gegaan in 2023.

Functiehuis

Het functieboek, waar alle functies in zijn beschreven, is aan herziening toe. De functies zijn nogal specialistisch ingevuld. Dit, samen met de relatief kleine formatie, zorgt ervoor dat de kwetsbaarheid groot is. In 2023 heeft de afdeling P&O, samen met het managementteam en de ondernemingsraad verschillende mogelijkheden voor een nieuw functiehuis bekeken en vergeleken. Unaniem is inmiddels een keuze gemaakt voor een nieuw functiehuis, wat in 2024 geïmplementeerd zal worden.

Strategische personeelsplanning

In 2023 is ingespeeld op het vertrek van medewerkers wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Hierbij is stilgestaan welke functies we in de nabije toekomst nodig hebben. Dit betekent dat we niet per se een-op-een de functie van de vertrekkende medewerker hebben ingevuld maar dat we organisatie breed gekeken hebben naar welke functies de organisatie nodig heeft.

Binnenhalen van generalistisch jong talent

Mede gelet op strategische personeelsplanning, zijn we in 2023 begonnen met het werven van trainees. We hebben 6 trainees geworven, die inmiddels binnen verschillende werkvelden werkzaam zijn. Daarnaast zijn we gestart met het werven van 7 nieuwe functioneel beheerders na het raadsbesluit in de zomer voor een nieuwe opzet. Het aantal jonge medewerkers is in 2023 fors gestegen. Inmiddels is 19% van de werknemers jonger dan 35 jaar.

Aantrekkelijk werkgeverschap

In 2023 zijn we gestart met een introductieprogramma voor nieuwe medewerkers. Daarin wordt naast een interactieve introductiedag, aandacht besteed aan benodigde interne opleidingen, het kennismaken met de organisatie en niet onbelangrijk, het kennismaken met het geografische werkgebied. Ook nemen we eventuele opleidingskosten over van nieuwe medewerkers. Enkele jonge medewerkers die nog niet volledig aan het kennisniveau voldoen, krijgen van ons een gedegen opleidingsjaar. Ook de balans werk-privé in combinatie met de mogelijkheid hybride te werken maken van ons een aantrekkelijke werkgever. Medewerkers die in dienst komen, kunnen na hun proeftijd een Arbo technisch verantwoorde thuiswerkplek in laten richten door de gemeente.

Opleidingsplan

Zoals hierboven aangegeven zijn we in 2023 gestart met een opleidingsplan voor nieuwe medewerkers. Organisatie breed hebben we ongeveer € 241.500 besteed aan opleidingen. Uit dit budget heeft onder andere iedere medewerker een training gevolgd wat betreft digitale vaardigheden (Microsoft 365). In 2023 is fors geïnvesteerd in het samenwerken in MS Teams. Dit gaat in 2024 een vervolg krijgen.

Ziekteverzuim

Het verzuimpercentage over 2023 bedroeg in totaal 7,3%. Het verzuimcijfer wordt vooral beïnvloed door een aantal langdurig zieke medewerkers waarvan in 2023 diverse dossiers tot een afkeuring door het UWV hebben geleid. 1,41% van het totaal verzuimpercentage is kort- en middellang-verzuim. Deze verzuimcategorieën zijn beïnvloedbaar. 5,9% van het totaal verzuimpercentage is lang en extralang verzuim. Deze verzuimcategorieën zijn niet tot nauwelijks beïnvloedbaar. De meldingsfrequentie is 0,85. Dit houdt in dat de gemiddelde medewerker zich minder dan 1 keer per jaar ziekmeldt.

ARBO (Arbeidsomstandigheden)

In 2023 hebben we via een marktconsultatie een nieuwe Arbodienst geselecteerd, welke 1 januari 2024 is begonnen. De eerste ervaringen met de ondersteuning van de nieuwe arbodienstverlener zijn zeer positief.

In 2023 hebben we ook een Risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) uitgevoerd. De verbeterpunten die hieruit voort komen hebben we verwerkt in een plan van aanpak, wat in 2024 wordt uitgevoerd.

Salariskosten

De salariskosten zijn samengesteld uit het brutoloon met het IKB (Integraal Keuze Budget), de werkgeverslasten (pensioenpremie, WW-premie) en uitbetalingen van WW (gemeenten zijn eigenrisicodrager). De salariskosten betreffen alle ambtenaren die in de formatie zijn meegenomen, inclusief de griffie en de raad. Deze laatste worden apart benoemd omdat deze niet onder de verantwoordelijkheid van het college vallen.

In de definitieve begroting van 2023 is voor de ambtelijke organisatie, het college, de raad, de griffie en voormalige bestuurders € 15.383.312 meegenomen. Daarvan is daadwerkelijk € 14.257.063 uitgegeven. De totale salariskosten voor de ambtelijke organisatie, dus exclusief griffie en raad, zijn in 2023 begroot op € 14.228.838. Het werkelijke totaal aan salariskosten voor de ambtelijke organisatie was in 2023 € 12.934.500.

Jaarstukken 2023				
Begrootte salariskosten	Ambtelijke organisatie		Ambtelijke organisatie inclusief Griffie en Raad	
Begrootte salariskosten	€	14.228.838	€	15.383.312
Werkelijke salariskosten	€	12.934.500	€	14.257.063
Formatieruimte	€	1.294.338	€	1.126.249
Totaal ingehuurd op formatieruimte	€	1.738.738	€	1.738.738
Verschil	€	-444.400	€	-612.489
Inhuurbudget uit VJN	€	500.000	€	500.000
Verschil	€	55.600	€	-112.489

Het lager uitvallen van de salariskosten is te verklaren doordat er gedurende het jaar vacatures zijn waardoor er onderbezetting optreedt. Vervolgens wordt om de dienstverlening en werking van de organisatie te borgen tijdelijk personeel ingehuurd. Daarnaast worden op de projecten personeel ingehuurd voor deze tijdelijke werkzaamheden. Deze laatste zijn toe te rekenen aan die projecten en landen dus op de grondexploitaties waar opbrengsten tegenover staan. De totale kosten voor het inhuren van personeel zijn voor 2023 € 3.273.000, waarvan € 1.738.738 niet doorgerekend kon worden aan projecten.

Organisatie

Van Dienstverleningsconcept naar uitvoeringsplan

Het dienstverleningsconcept is in november 2023 door de Raad vastgesteld. In dit dienstverleningsconcept geven we een beeld hoe onze gemeente haar diensten organiseert op basis van de leidende waarden uit de visie op dienstverlening. En, hoe we de komende jaren verder vorm willen geven aan onze dienstverlening. Het dienstverleningsconcept gebruiken wij als leidraad binnen de organisatie om dienstverlening continu te verbeteren en aan te passen aan de behoeften van inwoners en bedrijven in een de veranderende omgeving.

Een aantal cijfers over het jaar 2023 met betrekking tot dienstverlening:
Het jaar 2023 is inmiddels voorbij. We hebben de cijfers van onze dienstverlening in kaart gebracht in een mooi visueel overzicht. Natuurlijk zijn er nog veel meer onderwerpen in het gemeentehuis die met dienstverlening te maken hebben, maar niet alles past in dit eerste overzicht.

Linksboven in de kolom zie je dat het Klant Contact Centrum 21.386 telefoontjes heeft ontvangen in het jaar 2023. De top 5 onderwerpen waarover er is gebeld staat hier ook bij vermeld.

De lichtblauwe kolom daarnaast laat onze volgers en interacties met inwoners zien via de sociale mediakanalen. Deze kanalen groeien elke dag en we bereiken veel inwoners.

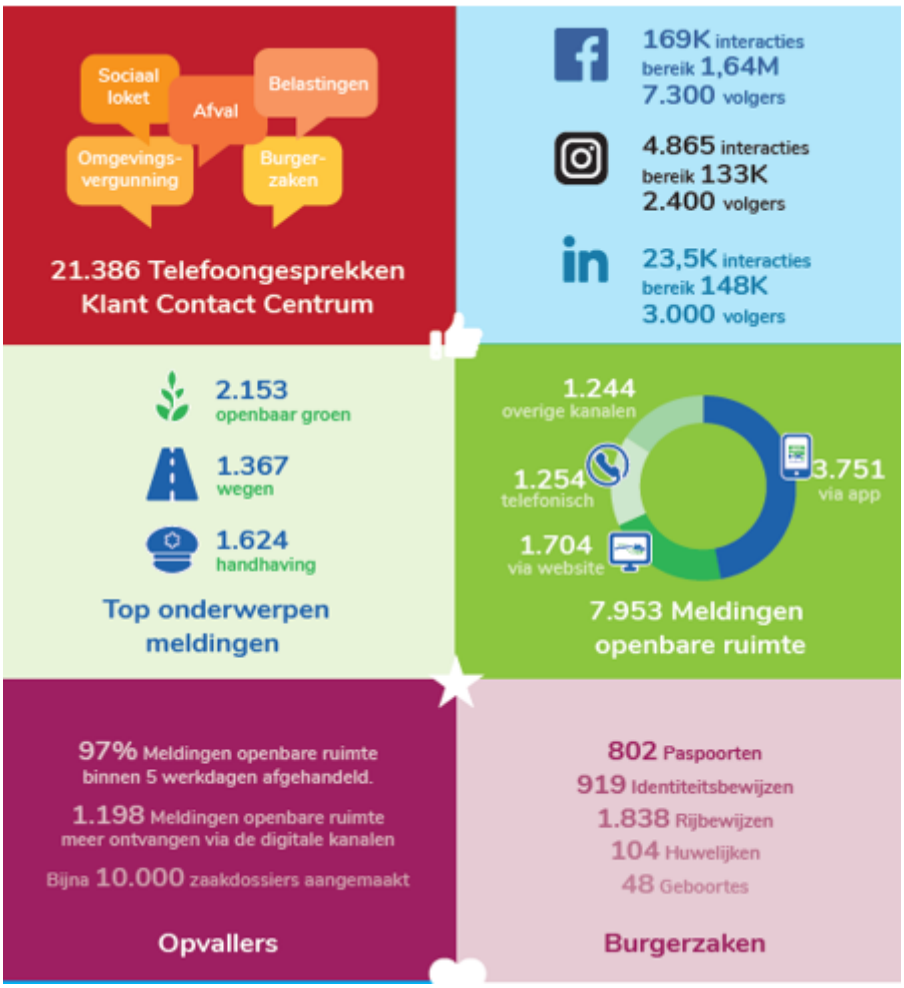
De middelste twee vlakken laten bijna 8.000 meldingen openbare ruimte zien en de top-onderwerpen waarover er gemeld wordt. Daarnaast worden de verschillende kanalen waar de meldingen binnen komen in kaart gebracht, zodat we dit beter kunnen gaan sturen.

Ook zat de afdeling burgerzaken zeker niet stil. Met 104 huwelijken en 41 geregistreerd partnerschappen die onze collega's, samen met de babsen, hebben gerealiseerd. Tevens alle reisdocumenten, rijbewijzen, geboortes en andere werkzaamheden die gewoon doorgingen.

Tot slot hebben we de opvallers in kaart gebracht. Een mooi resultaat om te delen en vast te houden in de toekomst.

Het gezamenlijke harde werk heeft geleid tot indrukwekkende resultaten. Het is fijn om te zien dat we samen stappen maken om onze inwoners, ondernemers en samenwerkingspartners zo goed mogelijk

van dienst te zijn. Onderstaande cijfers geven ons meer inzicht in de diensten die worden verleend, en kunnen we beter gaan sturen op de concrete doelen en concrete acties die zijn voortgekomen uit het dienstverleningsconcept.

B. Informatievoorziening en automatisering

In 2023 zijn op het gebied van onze Informatie Voorziening (IV) flinke stappen gezet naar een hoger niveau. Het jaar heeft in het teken gestaan van een nieuw informatiebeheersplan 2024-2027 en een nieuw daarmee samenhangend Dienstverleningsconcept en bijbehorende uitvoeringsprogramma's. De belangrijkste punten hieruit die we in 2023 hebben vormgegeven:

- Er is een grote stap gezet in het verder digitaal samenwerken middels de M365 applicaties. Alle medewerkers hebben een training gehad en met elk cluster is een workshop gedaan om de omgeving voor hen in te richten en aanvullende samenwerkingsafspraken te maken.
- De organisatie van ons functioneel beheer hebben we volledig op de schop genomen. Daarmee maken we de overstap van de applicaties technisch werkend houden, naar het steeds beter benutten van de applicaties die we hebben. Zo zorgen wij voor een betere en efficiëntere organisatie en daarmee betere dienstverlening aan de burger. De functie van functioneel beheerder is opnieuw ingericht en er is meer formatie voor vrijgemaakt. Daarmee wordt het beheer van onze kernapplicaties nu centraal belegd bij professionals. De werving van de nieuwe beheerders is gestart en in 2023 zijn er twee reeds gestart. Ook hebben we de helpdesk apart belegd zodat een efficiëntere ondersteuning ontstaat.
- De sturing op onze IV-projecten is in 2023 ook aangepakt. We zijn gaan werken met portfoliomanagement. Dit houdt in dat we via een gedegen proces komen tot een beperkt aantal projecten waar dan ook stevigere sturing op zit. Als onderdeel hiervan hebben we ook de financiering veranderd in 2023. Waar voorheen per applicatie een krediet werd aangevraagd, is er nu een budget voor het geheel waarbinnen we dit vorm geven. Dit heeft als voordeel dat er geen budget meer opgepot en meegenomen kan worden. De

voorspelbaarheid wordt vergroot en we hebben daarmee ook de structurele financiering van onze informatievoorziening geborgd.

Daarnaast was de winkel ook open tijdens de verbouwing en hebben we een aantal stevige projecten gedraaid met een grote Informatiecomponent:

- Voor de implementatie van de omgevingswet hebben we onze IT vernieuwd met de ingebruikname van RX.Mission. Daarbij zijn alle medewerkers goed meegenomen en getraind.
- Per 1 november is de uitvoering van de Onroerend Zaak Belasting overgegaan van TOG naar de SVHW. Dat betekende een grote datamigratie die met succes is afgerond.
- We hebben een groot deel van de achterstanden in de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT) ingelopen. Hiervoor hebben we de applicatie ingericht en de benodigde koppelingen gerealiseerd. Vervolgens hebben we vele mutaties weggewerkt, en daarmee is de kwaliteit van de registratie meetbaar vooruitgegaan in het Kadaster dashboard. We hebben de beheerorganisatie ingericht met de benodigde rollen en werkafspraken. Daarmee kunnen de beheerders (zonder projectorganisatie) de resterende achterstand wegwerken en structureel bijblijven.

Informatiebeveiliging en Privacy

Gemeenten verwerken veel gegevens van burgers en bedrijven en vinden het belangrijk om op een juiste manier met deze gegevens om te gaan. Daarom wordt ingezet op de juiste beveiliging van deze gegevens en de bescherming van de privacy rechten van inwoners, ondernemers en werknemers van de gemeente. Hiervoor geldt de wettelijke grondslag op basis van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO), de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en de Wet politiegegevens (Wpg).

ENSIA

De methode waarmee gemeenten verantwoording afleggen over het niveau van hun informatiebeveiliging heet ENSIA, Eenduidige Normatiek Single Information Audit. ENSIA helpt gemeenten in één keer verantwoording af te leggen over informatieveiligheid gebaseerd op de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). ENSIA structureert ook de verantwoording richting de rijksoverheid, over de Basisregistratie Personen (BRP) en reisdocumenten, Digitale identiteit (DigiD), Basisregistraties Adressen en Gebouwen (BAG), Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT), Basisregistratie Ondergrond (BRO) en Structuur Uitvoeringsorganisatie Werk en Inkomen (SUWI).

De zelfevaluatie ENSIA 2023 wees uit dat de beheersingsmaatregelen van Drimmelen voldoen aan de normen die voor SUWI en DigiD worden gesteld. De uitkomst van de zelfevaluatie werd op deze punten door een externe, onafhankelijke auditor beoordeeld.

Ook de BAG voldeed aan de normen. Dat gold niet voor de BGT en BRO. Het college besloot tot het treffen van maatregelen die tot een verbeterd beeld bij de zelfevaluatie ENSIA 2024 moet leiden.

Meldplicht datalekken

Onder de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming) geldt de meldplicht datalekken. Dit houdt in dat incidenten, waaronder inbreuken met persoonsgegevens, gemeld moeten worden aan de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) en/of de betrokkene(n). Bij een datalek van persoonsgegevens wordt de impact beoordeeld. Er wordt beoordeeld of het datalek moet worden gemeld aan de AP en de betrokkenen. Daarnaast wordt onderzocht welke maatregelen gemeente Drimmelen moet treffen. Hierdoor wordt het aantal datalekken beperkt. Dit geldt ook voor de kans op een boete.
De beveiligingsincidenten en datalekken worden bijgehouden in een register. In 2023 is het aantal beveiligingsincidenten iets toegenomen, met name door toename van het aantal phishing pogingen, CEO-fraude (nepfacturen) en waarschuwingen over mogelijke kwetsbaarheden in software die misbruikt kunnen worden door hackers. In 2023 was sprake van 45 beveiligingsincidenten t.o.v. 43 beveiligingsincidenten in 2022. Hierbij was er geen sprake van één meld-plichtig datalek bij de Autoriteit Persoonsgegevens.

In het verslagjaar toetste de Functionaris Gegevensbescherming opnieuw of Drimmelen doorlopend in staat is om de naleving van de AVG te waarborgen. Daarbij werd gebruik gemaakt van het nieuwe instrument van de VNG, het AVG Borgingsproduct 3.0. De tekortkomingen die door een externe auditor t.a.v. de naleving van de Wpg in 2022 werden geconstateerd, werden in 2023 nog niet verholpen.

Rechten van betrokkenen
Alle processen voor de interne afhandeling van verzoeken over rechten van betrokkenen zijn vastgelegd. Inwoners kunnen een verzoek ook via de website van de gemeente Drimmelen indienen. Daarnaast kan een inwoner een privacy-melding bij de FG (Functionaris Gegevensbescherming) neerleggen. In 2022 zijn er geen AVG verzoeken tot inzage binnengekomen.

Bewustwording en training
Het programma om collega's te trainen en zich bewust te laten zijn van het belang van een zorgvuldige omgang met gevoelige informatie werd voortgezet. Via tweewekelijkse nano-vragen werden en worden medewerkers bevraagd op hun houding, kennis en gedrag. De informatie uit deze nano-learning zal voeding geven aan maatwerk leertaken. In het introductieprogramma voor nieuwe medewerkers is een module Informatiebeveiliging en Privacy opgenomen.

C. Huisvesting en facilitaire zaken

Werkplekconcept en “het nieuwe werken” (HNW)
Door COVID-19 is de manier van werken snel veranderd en is thuiswerken -gecombineerd met werken op kantoor-nadrukkelijk in beeld gekomen. Dit heeft geleid tot het in 2022 vastgestelde thuiswerkbeleid. In 2023 is de herinrichting van het gemeentehuis afgerond, zijn alle vergaderzalen voorzien van nieuwe audiovisuele middelen en is ook bij de gemeentewerf nieuw meubilair en nieuwe vloerbedekking geplaatst.

Documentaire Informatievoorziening en Informatiebeheer
Aan de hand van de KPI-rapportage (Kritische Prestatie Indicatoren), die door de gemeentearchivaris is opgesteld, is een verbeterplan opgesteld waarbij de focus is aangebracht op de belangrijkste aandachtspunten. De grootste uitdagingen voor de komende jaren hebben te maken met de duurzame toegankelijkheid van digitale archiefbescheiden, de archivering en vernietiging van digitaal gevormde archiefbescheiden en het kwaliteitssysteem. Het inrichten van een documentair structuurplan binnen de gemeente gaat hierbij ondersteuning bieden.

Een ander speerpunt is om de kennis van het DMS (Document Management Systeem) organisatie breed te vergroten. Dit gebeurt door middel van het geven van themagerichte workshops.

D. Financiën en Planning & Control

Planning & Control (P&C)

In 2023 zijn de randvoorwaarden geregeld voor een overgang naar een nieuw financieel pakket. Daarmee is op het einde van het jaar de aanbesteding opgestart. Dit zal ertoe leiden dat we op 1 januari 2025 met een nieuw systeem kunnen gaan werken. In 2023 is de uitvoering van de gemeentelijke belastingen uitbesteed aan de SVHW. De overgang is in 2023 vormgegeven en vanaf 2024 zal de uitvoering over zijn. In 2023 is een evaluatie van de P&C cyclus gedaan. De uitslag en opvolging hiervan vindt in 2024 plaats.

Rechtmatigheid

Vanaf de jaarstukken 2023 is de Wet versterking decentrale rekenkamers in werking getreden. Niet langer legt de accountant maar het college verantwoording af over de rechtmatigheid van het gevoerde beleid, waarbij het college uitgaat van de verantwoordingsgrens die de raad in de financiële verordening heeft vastgesteld (3% van de totale lasten inclusief reservedotaties). De verantwoordingsgrens bedraagt € 2.608.800.

In de financiële verordening is ook de rapportagegrens bepaald. Dit is de grens waarboven het college een afwijking (fout of onduidelijkheid) in de financiële rechtmatigheid in de jaarstukken aan de raad toe moet lichten. In Drimmelen is de rapportagegrens 10% van de verantwoordingsgrens, voor 2023 daarmee € 260.880.

In het verslagjaar traden de volgende afwijkingen boven de rapportagegrens op:

Fouten:
De overschrijding van de lasten die veroorzaakt zijn door het afboeken van de ICT kredieten van € 824.000 wordt door middel van het raadsvoorstel bij de jaarrekening gecorrigeerd. Het bedrag is wel tijdig gemeld bij de raad maar hier is geen begrotingswijzing van gemaakt.

Inkopen die niet Europees zijn aanbesteed in totaal € 818.500. Inkopen die niet Europees zijn aanbesteed vallen in totaal boven de rapporteringstolerantie. Slechts een afzonderlijke post kan

worden gekwalificeerd als boven de rapporteringstolerantie worden gekwalificeerd. Hieronder treft u een specificatie aan.

1. Inhuur niet via Flex-WestBrabant € 84.000
2. i-Burgerzaken en financieel pakket: respectievelijk € 80.000 en € 182.000 totaal: € 262.000
3. Afvalverwerking € 71.500
4. Basisregistraties en Berichtenverkeer (ESB) € 91.000
5. Documenten Managementsysteem € 137.000
6. Aanbesteding ICT-Kernapplicaties € 113.000 en € 60.000

Het college gaat de aanbevelingen omtrent de inkopen en aanbestedingen opvolgen. Binnen de organisatie worden acties en workshops gegeven ter verbetering van het inkoopproces en het contractbeheer. Over de overschrijding met betrekking tot de ICT is een position paper geschreven waar in de voortgang in het halen van de doelen wordt beschreven zodanig dat de aanbestedingen als rechtmatig kunnen worden aangemerkt.

Onduidelijkheden:
Er zijn geen onduidelijkheden te melden die de rapporteringsgrens overschrijden.

Het Misbruik en Oneigenlijk Gebruik beleid wordt naar verwachting in het 3de kwartaal 2024 door de gemeenteraad vastgesteld.

Als voorbereiding op de nieuwe rechtmatigheidsverantwoording heeft de gemeente in 2022 en 2023 de administratieve organisatie en interne controle aangepast. Zo werd niet alleen de financiële verordening ex artikel 212 Gemeentewet, maar tevens de controle-verordening ex artikel 213 Gemeentewet en de verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid ex artikel 213a Gemeentewet opnieuw vastgesteld.

Daarnaast werd de interne controlefunctie verstevigd en is - conform de Kadernota Rechtmatigheid van de commissie BBV - de SiSa-verantwoording onderdeel van de rechtmatigheidsverantwoording gemaakt.

E. Inkoop

In 2023 is het project Inkoop & Contractmanagement opgestart met als hoofddoel het inkoopproces en de bijbehorende vastlegging te verbeteren zodat we het rechtmatig inkopen structureel op orde gaan brengen. De organisatie is in kwartaal 4 van 2023 getraind, de financiële inkoop data is inzichtelijk gemaakt en de risicovolle uitgaven uit de interne controle zijn besproken met de verantwoordelijke afdelingen en waar nodig op het inkoop werkplan 2024 gezet. In 2024 zal de nadruk gaan liggen op het in orde brengen van contractbeheer en het inkoopbeleid vernieuwen.

F. Verbonden partijen

Visie en beleidsvoornemens

Nota Verbonden Partijen

Een verbonden partij is volgens het Besluit Begroting en Verantwoording een privaat- of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. In 2015 is regionaal een nota Verbonden Partijen vastgesteld om vorm en inhoud te geven aan de behartiging van die belangen. In deze nota hebben regionale gemeenten samenwerkingsafspraken gemaakt, zodat gemeenten samen kunnen sturen op verbonden partijen in het algemeen en gemeenschappelijke regelingen in het bijzonder.
De West-Brabantse gemeenten evalueerden deze regionale nota Verbonden Partijen in 2020. Deze evaluatie en de herziening van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) hebben tot een nieuwe nota Verbonden Partijen geleid. Het ontwerp van die nieuwe nota werd eind 2023 aan de raden van de regiogemeenten voorgelegd. Na verwerking van de zienswijzen van de raden zal de nota in het tweede kwartaal van 2024 ter vaststelling aan de raden worden voorgelegd.

De nieuwe nota gaat uit van de visie van de West-Brabantse gemeenten dat het aangaan van een duurzame financiële en bestuurlijke relatie een middel kan zijn om taken op afstand te zetten en (meer) maatschappelijk rendement te realiseren.

De gemeenten gaan daarbij uit van het principe van good governance, een vanzelfsprekende samenhang tussen de wijze van sturing, beheersing, toezicht en samenwerking tussen gemeenten en gemeenschappelijke regelingen onderling gericht op het behalen van een zo groot maatschappelijk rendement.

Wet gemeenschappelijke regelingen

Op 1 juli 2022 is de nieuwe Wgr in werking getreden. De wetswijzigingen verbeteren de betrokkenheid van volksvertegenwoordigers bij het bestuur van een samenwerkingsverband en daarmee de democratische legitimatie. De gemeenschappelijke regelingen moeten vóór 1 juli 2024 aangepast zijn aan de nieuwe Wgr.

De besturen van de gemeenschappelijke regelingen hebben in het vierde kwartaal van 2023 de ontwerpen voor de nieuwe regelingen aan de gemeenteraden voorgelegd. De zienswijzen van de raden hebben tot aanpassingen van de voorgestelde regelingen geleid. De gemeenschappelijke regelingen zullen in het tweede kwartaal van 2024 de eindversie van de nieuwe regelingen ter vaststelling aan de raden voorleggen.

Raad en Griffie hebben in 2023 het initiatief genomen voor het inrichten van een adoptantenmodel, een initiatief dat goed aansluit bij de strekking van de nieuwe Wgr. In dit model richten duo's van raadsleden zich in het bijzonder op vier gemeenschappelijke regelingen: de Regio West-Brabant, MidZuid, de Veiligheidsregio en de GGD. Het model zal in 2024 bij de begrotingen 2025 van de gemeenschappelijke regelingen in werking treden.

Nieuwe gemeenschappelijke regelingen

Drimmelen had de heffing van lokale belastingen uitbesteed aan TOG. De overeenkomst met TOG eindigde op 31 december 2023. De raad stemde in 2023 in met een voorstel van het college om de heffing van lokale belastingen vanaf 1 januari 2024 onder te brengen bij de gemeenschappelijke regeling Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie, Heffing en Waardebepaling (SVHW).

In regionaal verband werden ambtelijk voorbereidingen getroffen om op langere termijn een gemeenschappelijke regeling voor de jeugdzorg in te richten. Zo zal gestuurd kunnen gaan worden op de uitvoering van de landelijke Hervormingsagenda Jeugd, de regiovisie en de regionale strategie.

Lijst verbonden partijen

Tabel Par.VP-1 Overzicht verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen (bedragen in €)	Type	Portefeuillehouder	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Financieel resultaat	Bijdrage Drimmelen
			1-1-2023	31-12-2023	1-1-2023	31-12-2023	2023	2023
Regio West-Brabant	Openbaar lichaam	Burgemeester Scholtze	1.128.000	1.580.000	6.399.000	6.420.000	878.000	807.899
MidZuid	Openbaar lichaam	Wethouders Bakker en Simons	1.786.000	1.329.000	7.992.000	8.296.000	458.000-	236.243
Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant	Openbaar lichaam	Burgemeester Scholtze	3.614.000	4.756.000	4.060.000	8.961.000	1.643.000	643.028
Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant	Openbaar lichaam	Burgemeester Scholtze	16.476.000	6.724.000	48.327.000	53.510.000	801.000	1.654.012
Openbare Gezondheidheidszorg West-Brabant (GGD)	Openbaar lichaam	Wethouder Vissers	6.704.000	6.664.000	11.701.000	19.778.000	41.000-	1.026.953
Regionaal Bureau Leerplicht West-Brabant	Openbaar lichaam	Wethouder Vissers	234.177-	-	884.865	2.140.107	60.693-	128.502
Nazorg gesloten stortplaatsen Bavel-Dorst en Zevenbergen	Openbaar lichaam	Wethouder Vissers	1.002.998	1.453.991	26.126.480	25.510.783	1.156.385	38.926
Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord	Openbaar lichaam	Wethouder Vissers	14.293.000	15.119.000	29.564.000	27.435.000	-	-
Centrum Jeugd en Gezin Drimmelen en Geertruidenberg	Bedrijfsvoerings-organisatie	Wethouder Vissers	-	-	388.091	317.091	211.142	1.243.150
Geweld in afhankelijkheidsrelaties en meldpunt Crisiszorg West-Brabant	Centrumregeling	Wethouder Vissers	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	234.871
Beschermd Wonen regio Breda	Centrumregeling	Wethouder Bakker	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	542.000-
Totaal								**5.471.584**

Deelnemingen (bedragen in € x 1.000)	Toelichting	Portefeuillehouder	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Financieel resultaat	Bijdrage Drimmelen
			1-1-2023	31-12-2023	1-1-2023	31-12-2023	2023	2023
Brabant Water N.V.	Cijfers o.b.v. jaarrekening 2023	Wethouder Bakker	690.022	nnb	575.801	nnb	nnb	-
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Cijfers o.b.v. jaarrekening 2023	Wethouder Bakker	4.615.000	4.721.000	107.459.000	110.819.000	254.000	-
Eerste Traais Warmtebedrijf b.v.	Cijfers o.b.v. concept-jaarrekening 2022	Wethouder Vissers	272-	517-	3.000	5.121	245-	-

Deelnemingen

Belang

Verbonden partijen dienen een openbaar belang. Hieronder wordt aangegeven welk specifiek belang er door de verbonden partijen, waaraan de gemeente Drimmelen wordt gediend zoals dat in de verschillende regelingen wordt genoemd.

- Regio West-Brabant: het behartigen van de belangen van de deelnemende gemeenten t.b.v. de economisch ruimtelijke structuurverwerking van West-Brabant op het gebied van economie, arbeidsmarkt, mobiliteit en ruimte
- MidZuid: het uitvoeren van de Wet sociale werkvoorziening en het zo doelmatig mogelijk uitvoeren van door de gemeente gegeven opdrachten op het terrein van de werkgevers-dienstverlening, beschut werk, gesubsidieerde arbeid en arbeidsreintegratie die voortvloeien uit de Participatiewet
- Omgevingsdienst: het op een efficiënte en doelmatige wijze uitvoeren van taken op het gebied van het omgevingsrecht. Het als verlengstuk van het lokaal en provinciaal bestuur bijdragen aan het realiseren en borgen van de kwaliteit en veiligheid van de fysieke werk- en leefomgeving van de verschillende regio's in de provincie Noord-Brabant
- Veiligheidsregio: het behartigen van de belangen van de deelnemende gemeente op het gebied van brandweerzorg, geneeskundige hulpverlening en rampenbestrijding en crisisbeheersing
- GGD: de GGD verzorgt de openbare gezondheidszorg en heeft als doel het bewaken, beschermen en bevorderen van de gezondheid en veiligheid van alle inwoners van West-Brabant. Daarbij heeft de GGD extra aandacht voor kwetsbare mensen in onze samenleving
- Regionaal Bureau Leren: het behartigen van de belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van de uitvoering van de Leerplichtwet 1969 en de Doorstroompuntfunctie
- Nazorg gesloten stortplaatsen: de GR behartigt de belangen van de deelnemers bij de nazorg van de regionale stortplaats Zevenbergen en de afvalstoffenberging Bavel-Dorst
- Regionale Ambulancevoorziening: het verlenen of doen verlenen van ambulancezorg
- Centrum voor Jeugd en Gezin: het ondersteunen en het uitvoeren van taken ingevolgde de Jeugdwet, in het bijzonder het toeleiden naar, adviseren over, bepalen van en inzetten van hulp voor ouders en jeugdigen
- Geweld in afhankelijkheidsrelaties en meldpunt Crisiszorg: het voldoen aan met name het bepaalde in artikel 2.6.1, eerste lid van de Wmo, waarbij de deelnemers een goede samenwerking en afstemming beogen tussen de domeinen 'jeugd', 'Wmo' en 'veiligheid' en het uitoefenen van een 7 x 24 uur bereikbare en beschikbare integrale crisiszorg voor 0 - 100 jaar waar burgers en professionals zich kunnen melden
- Beschermd Wonen: het bestaan van een maatwerkvoorziening beschermd wonen voor inwoners die vanwege een combinatie van psychische, psychosociale problematiek en langdurig gebrek aan zelfregie niet in staat zijn om zelfstandig te wonen en 24 uur per dag een vorm van zorg in nabijheid nodig hebben
- Brabant Water: het verzorgen van de drinkwatervoorziening in Noord-Brabant. De gemeente Drimmelen bezit 1,4% van het aandelenkapitaal van Brabant Water
- Bank Nederlandse Gemeenten: de BNG is de bank van en voor overheden en voor instellingen met een maatschappelijk belang. Het doel daarbij is om duurzaam bij te dragen aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. De gemeente Drimmelen bezit 0,065% van het aandelenkapitaal van de BNG
- Eerste Traais Warmtebedrijf: ETW b.v. heeft binnen het Programma aardgasvrije wijken van de Rijksoverheid gebruik gemaakt van een door de gemeente aangevraagde proeftuinsubsidie om in 2019 en 2020 een deel van de dorpskern van Terheijden aardgasvrij te maken. De gemeente is houder van 1 prioriteitsaandeel van ETW b.v.

Risico's

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht niet alleen gemeenten maar ook

gemeenschappelijke regelingen om een risicoparagraaf in de begroting en de jaarstukken op te nemen. Daarnaast geldt dat ook de vennootschappen mogelijke risico's in de jaarstukken vermelden. Zo is er inzicht in de risico's die de financiële positie van deelnemende gemeenten mogelijk (gaan) bedreigen.

Hieronder volgt een opsomming van de risico's die elke verbonden partij in haar begroting voor 2024 (gemeenschappelijke regelingen) of jaarstukken 2022 (vennootschappen) heeft geïdentificeerd. Verbonden partijen vangen het daadwerkelijk optreden van risico's met het eigen weerstandsvermogen op. In de regionale nota verbonden partijen 2024 - 2027 is bepaald dat de algemene reserve van een verbonden partij niet meer dan 8% van de totale lasten in de begroting bedraagt en dat gemeenteraden de mogelijkheid moeten hebben om een zienswijze af te geven bij een besluit van het algemeen bestuur van een verbonden partij om een algemene reserve in te stellen of te wijzigen.

- Regio West-Brabant: bedrijfsvoering: niet voldoen aan subsidievereisten. Strategische agenda: langdurige ziekte. Kleinschalig collectief vervoer: capaciteitstekort waardoor niet aan de vraag wordt voldaan. Mobiliteitscentrum: geen vraag naar flexibele interne inhuur en langdurige ziekte. Overig: afnemend commitment vanuit de deelnemende gemeenten en ontwikkelingen Baronie-samenwerking
- MidZuid: beperkt macrobudget, lagere rijksbijdrage per arbeidsjaar, lagere uitstroom van Wsw-medewerkers, onvoldoende compensatie van een stijging van het wettelijk minimumloon, tegenvallende omzet op het lage inkomens voordeel, transitievergoeding voor werknemers die ziek uit dienst gaan, niet geheel realiseren begrote netto-opbrengst en terugloop aantal Wsw-medewerkers en daardoor lagere omzet
- Omgevingsdienst: inhuur versus vast personeel, transitie mens en systeem, problematiek arbeidsmarkt, bovenmatig langdurig verzuim a.g.v. long COVID, kostenverhogend effect invoering Omgevingswet en onvolledige benutting besparingspotentieel
- Veiligheidsregio: onvoldoende vrijwilligers, ontoereikende vakbekwaamheid medewerkers, datalek, hoge kosten tweede loopbaanbeleid, impact invoering Omgevingswet, normalisering rechtspositie vrijwilligers, aansprakelijkheid in dossier Chemie-Pack, uitval ICT-infrastructuur tijdens crisis en ontoereikend weerstandsvermogen
- GGD: frictiekosten door vermindering gemeentelijke bijdragen voor basistaken algemeen en JGZ4+, onvoldoende uitvoering van basistaken door tekortschietende beschikbaarheid personeel, frictiekosten door vermindering van gemeentelijke opdrachten/afname van plustaken, frictiekosten door vermindering van de gemeentelijke bijdrage voor JGZ 0-4, minder opbrengsten door lagere afzet van reizigersproducten, ontvlechting gezamenlijke dossiervorming Kidos, toenemende compliance eisen (AVG), wegvallende verhuuropbrengsten vastgoed en mobiliteit personeel
- Regionaal Bureau Leren: uittreding van een deelnemende gemeente, doorontwikkeling richting preventie, outreachend werken etc. kan tot een hogere gemeentelijke bijdrage leiden
- Nazorg gesloten stortplaatsen: verontreiniging van grond- en oppervlaktewater en lucht door calamiteiten op of rond de voormalige stortplaatsen, waarbij gevaarlijke chemische stoffen vrijkomen. Aanvulling doelvermogen bij overdacht beheer aan Provincie
- Regionale ambulancevoorziening: budgettering NZa lager dan werkelijke kosten, niet realiseren prestatieafspraken, afhankelijkheid bedrijfsvoering van ICT, omzetting meeruren medewerkers in Persoonlijk Levensfase Budget en effect ingevoerde Tijdspaarregeling
- Centrum voor Jeugd en Gezin: informatiebeveiliging, wijziging van wet- en regelgeving, eigen risicodragerschap WW, krapte op de arbeidsmarkt, hoog langdurig ziekteverzuim, haperende samenwerking tussen beide deelnemende gemeenten en loon- en prijsinflatie
- Geweld in afhankelijkheidsrelaties en Meldpunt crisiszorg: hogere kosten door uittreden van een gemeente, krapte op de arbeidsmarkt en hoog ziekteverzuim
- Beschermd wonen: herziening landelijk stelsel van basisregistraties, hogere kosten voor scholing van medewerkers in toepassing van artificial intelligence, kosten voor koppelingen tussen SaaS-software en andere systemen

- Brabant Water: Brabant Water heeft een aantal strategische risico's (bijv. verontreiniging van de drinkwaterbron, leveringszekerheid), operationele risico's (bijv. storingsgevoeligheid van de waterleidingen, onbetrouwbare informatievoorziening door cybercriminaliteit), financiële risico's (bijv. het aan moeten wenden van het weerstandsvermogen om klimatologische risico's af te dekken) en compliance risico's (bijv. het niet naleven van de Drinkwaterwet) benoemd. Voor alle risico's zijn beheersmaatregelen getroffen. Het weerstandsvermogen van Brabant Water is ruim voldoende
- Bank Nederlandse Gemeenten: de bank beschikt over een uitgebreid risicomodel, waarmee alle risico's goed in beeld zijn en binnen de (wettelijke) normen blijven. Ook de beheersmaatregelen zijn op orde
- Eerste Traais Warmtebedrijf: gebrek aan liquiditeit in de opstartfase van de bedrijfsactiviteiten, onvoldoende aansluitingen op het warmtenet om tot een structureel sluitende exploitatie te komen en onvoorziene technische belemmeringen in het beheer van het warmtenet

G. Grondbeleid

Inleiding

In deze paragraaf staat onze visie op het grondbeleid en de verwachte uitvoering daarvan. Daarnaast leest u hier de verwachte financiële resultaten en de risico's van de gemeentelijke exploitaties. Naast onze grondbedrijf projecten zijn er projecten waarbij we alleen faciliteren. Deze woningbouwprojecten leest u in programma 3 - thema Woningbouw en ruimte.

Het gemeentelijk grondbedrijf heeft 7 projecten waarvoor u een grondexploitatie vastgesteld heeft, te weten:

1. Degaterrein Lage Zwaluwe;
2. Kavels Antwerpsestraat-Geraniumstraat Made
3. Dorpshart Made;
4. E-veld Terheijden;
5. Norbartstraat – Romboutsstraat Made (Stuifhoek);
6. Van Hooijdonklaan Lage Zwaluwe;
7. Tuinbouwweg Made (uitbreiden woonwagenstandplaatsen).

Door middel van de periodieke raadsbrief Wonen houden wij u op de hoogte van de voortgang van deze projecten.
In het coalitieakkoord is vastgelegd dat er in de periode 2022 – 2026 800 woningen worden gebouwd, gemiddeld 200 per jaar. Om die versnelling in de woningbouw mogelijk te maken zijn organisatorische maatregelen genomen. In de nieuwe nota grondbeleid is vastgesteld meer actieve grondpolitiek mogelijk te maken. In Programma 3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie wordt de voortgang van het woningbouwprogramma toegelicht.

Beleid

Nota Grondbeleid

Het grondbeleid is een instrument dat we inzetten om beleidsdoelen van ruimtelijke ordening, wonen, economie, maatschappelijke ontwikkeling en verkeer en vervoer te realiseren. Dit is vastgelegd in de nota Grondbeleid 2023. Hiermee wordt ingegaan op de wens om een actiever grondbeleid te voeren, omdat dit helpt bij het versnellen van de woningbouwopgave. Hoe we omgaan met de wens van een actiever grondbeleid en wat dit betekent voor onze financiële positie, staat beschreven in de geactualiseerde nota Grondbeleid. Deze nota is in de raadsvergadering van 16 november 2023 vastgesteld.

Nota Kostenverhaal

In 2018 stelde de raad de nota Kostenverhaal vast. Hiermee legden we de basis voor de manier waarop we de kosten voor grondexploitaties verhalen op ontwikkelende partijen. De nota kostenverhaal wordt herzien en wordt na de zomer ter vaststelling voorgelegd aan de gemeenteraad.

Planresultaten

Herziening

De grondexploitaties herzien we jaarlijks bij het opstellen van de Najaarsnota. Volgens de regels die voor de financiële afwikkeling van toepassing zijn worden de winsten en de verliezen geboekt op de Algemene Bedrijfsreserve Grondbedrijf/ Algemene Reserve.

In de geactualiseerde grondexploitaties is rekening gehouden met de onderstaande parameters:

Rente

De renteparameter in grondexploitaties bepalen we volgens de renteomslag (zie paragraaf D. Financiering - onderdeel B. Financieringspositie - Renteschema) voor verdere informatie.

Opbrengst- en kostenstijging

De parameter voor de kosten- en opbrengstenstijgingen baseren we op de jaarlijkse publicatie Outlook Grondexploitaties van bureau Metafoor. Deze publicatie zet de meest recente jaarcijfers en prognoses van toonaangevende instanties op een rij. Zo ontstaat een goed beeld van de kosten- en de grondwaardeontwikkeling in de komende jaren.

In onderstaande tabellen wordt het verloop van de boekwaarden, werkelijke resultaten jaar 2023 en de prognose van de actieve grondexploitaties 2024 - 2029 aangegeven.

Tabel Par. G-1 Verloop van de boekwaarden actieve grondexploitaties

Projectnaam	GREX vastgesteld (raadsbesluit)	Kern	Werkelijke Boekwaarde 1-1-2023	Werkelijke Boekwaarde 1-1-2024	Werkelijke Boekwaarde 1-1-2025	Verwachte Boekwaarde 1-1-2026	Verwachte Boekwaarde 1-1-2027	Verwachte Boekwaarde 1-1-2028	Verwachte Boekwaarde 1-1-2029
Degaterrein	08-03-2018	Lage Zwaluwe	102.788	146.245	3.779	0	0	0	0
Kavels Antwerpsestraat / Geraniumstraat	11-04-2019	Made	-10.513	0	0	0	0	0	0
Dorpshart	28-01-2021	Made	383.944	180.482	49.547	455.980	614.418	0	0
E-veld	17-12-2020	Terheijden	-947.005	-679.779	222.305	0	0	0	0
Ligne - Hoogerheide		Made	8.879	0	0	0	0	0	0
Norbartstraat - Romboutsstraat	28-09-2023	Made	48.846	208.486	410.468	575.285	43.301	569.721	-70.151
Van Hooijdonklaan	08-06-2023	Lage Zwaluwe	42.485	103.220	-516.400	127.176	0	0	0
Tuinbouwweg	16-11-2023	Made	0	49.274	-3.904	382.083	0	0	0
Totaal			**-370.576**	**7.928**	**165.797**	**1.540.525**	**657.719**	**569.721**	**-70.151**

Tabel Par. G-2 Werkelijke resultaten 2023

Projectnaam	Kern	Werkelijke Boekwaarde 1-1-2023	Werkelijke lasten 2023	Werkelijke baten 2023	tgv reserves	Werkelijk resultaat	Werkelijke Boekwaarde 1-1-2024	Voor zieningen	Gecorr boekwaarde 1-1-2024
Degaterrein	Lage Zwaluwe	102.788	43.457				146.245		146.245
Kavels Antwerpsestraat / Geraniumstraat	Made	-10.513	6.739			3.774	0		0
Dorpshart	Made	383.944	274.758	-478.220			180.482	-614.418	-433.936
E-veld	Terheijden	-947.005	394.558	-247.293		119.961	-679.779		-679.779
Ligne - Hoogerheide	Made	8.879	-8.879				0		0
Norbartstraat - Romboutsstraat	Made	48.846	159.640				208.486	-409.793	-201.307
Van Hooijdonklaan	Lage Zwaluwe	42.485	60.735				103.220		103.220
Tuinbouwweg	Made	0	49.274				49.274	-382.083	-332.809
Totaal		**-370.576**	**980.282**	**-725.512**	**0**	**123.735**	**7.928**	**-1.406.295**	**-1.398.366**

Tabel Par. G-3 Prognose 2024 en verdere jaren

Projectnaam	Kern	Boekwaarde 1-1-2024	Begrote lasten	Begrote baten	tgv reserves	Begroot resultaat	Eind boekwaarde	Voor zieningen	Gecorr eind boekwaarde	Voordeel / nadeel	Jaar van afsluiting	Woningbouw capaciteit	Nog op te leveren woningen vanaf 2024
Degaterrein	Lage Zwaluwe	146.245	19.561	-237.273		71.467	0		0	voordeel	2024	2	1
Kavels Antwerpsestraat / Geraniumstraat	Made	0	0	0		0	0		0	voordeel	2023	2	0
Dorpshart	Made	180.482	1.593.366	-1.159.430			614.418	-614.418	0	nadeel	2026	35	35
E-veld	Terheijden	-679.779	514.101	-371.161		536.839	0		0	voordeel	2025	52	5
Ligne - Hoogerheide	Made	0	0	0	0	0	0	0		onbekend	onbekend		
Norbartstraat - Romboutsstraat	Made	208.486	1.676.141	-1.474.834			409.793	-409.793	0	nadeel	2025	20	20
Van Hooijdonklaan	Lage Zwaluwe	103.220	1.190.026	-1.380.395		87.149	0		0	voordeel	2025	22	22
Tuinbouwweg	Made	49.274	505.369	-172.560			382.083	-382.083	0	nadeel	2026	6	6
Totaal		**7.928**	**5.498.564**	**-4.795.653**	**0**	**695.455**	**1.406.295**	**-1.406.295**	**0**			**139**	**89**

Toelichting vastgestelde actieve grondexploitaties

Degaterrein Lage Zwaluwe

De verkoopprocedure voor het resterende perceel/percelen is succesvol doorlopen. De kavel is begin 2024 verkocht en getransporteerd. Na de verkoop van het perceel en de laatste werkzaamheden voor woonrijp maken in 2024, verwachten we een voordeel te behalen van € 71.467 (dit is het totaal te verwachte voordeel project).

Kavels Antwerpsestraat / Geraniumstraat Made

In 2019 is een bestemmingsplan vastgesteld voor twee woningbouwlocaties aan de Antwerpsestraat en Geraniumstraat in Made. In 2021 zijn de kavels verkocht. Bij eerdere jaarrekeningen is in totaal een positief resultaat van € 342.886 genomen. In 2023 zijn werkzaamheden in het kader van woonrijp maken uitgevoerd. Het project is in 2023 met een voordeel van € 3.774 afgesloten (totaal voordeel project € 346.660).

Dorpshart Made

In januari van 2021 heeft de gemeenteraad een grondexploitatie vastgesteld voor de ontwikkeling van het Dorpshart in Made. Eind augustus 2022 is een samenwerkings-koopovereenkomst Sociaal-Cultureel Dorpshart Made tussen de gemeente en de ontwikkelaar ondertekend. In 2023 zijn gronden voor woningbouw aan de ontwikkelaar verkocht. Het is de verwachting dat in 2024 de grond onder De Mayboom bouwrijp verkocht wordt aan de ontwikkelaar. Door meer verwachte plankosten is de verliesvoorziening bijgesteld. Deze ontwikkeling laat momenteel een tekort van € 614.418 zien.

E-veld Terheijden

In het 4e kwartaal van 2020 is voor de ontwikkeling E-veld te Terheijden een grondexploitatie vastgesteld. In 2021 is de ontwikkeling met een uitvraag in concurrentie vermarkt en is een ontwikkelaar gecontracteerd en in 2022 is de grond aan de ontwikkelaar verkocht. In het project zijn ook 5 kavels beschikbaar voor Tiny-houses. In 2023 zijn twee kavels voor Tiny-houses verkocht. In 2023 zijn voor de overige 3 kavels verkoopovereenkomsten afgesloten. In 2024 worden deze kavels notarieel vastgelegd. Dit project zal naar verwachting in 2025 klaar zijn. In 2023 is een tussentijdse winstneming genomen van € 119.961 ten gunste van de Algemene Bedrijfsreserve Grondbedrijf (totaal te verwachten positieve resultaat is € 1.375.660).

Norbartstraat – Romboutsstraat Made

De ontwikkeling Norbartstraat – Romboutstraat in Made (IKC de Stuifhoek e.o.) is in een voorbereidende fase. Eerst wordt het nieuwe IKC gebouwd, voordat het huidige gebouw van de basisschool wordt gesloopt en de nieuwe woningen gebouwd worden. Het bestemmingsplan is in december 2023 vastgesteld en in september 2023 heeft u de grondexploitatie vastgesteld. Er wordt een verlies verwacht van € 409.793. Voor dit verlies is bij het openen van de grondexploitatie in 2023 een voorziening getroffen.

Van Hooijdonklaan Lage Zwaluwe

Voor de Van Hooijdonklaan (vm. Willibrordusschool) in Lage Zwaluwe is in mei 2023 het bestemmingsplan inclusief Grondexploitatie vastgesteld. Het plan voorziet in de bouw van in totaal 41 woningen. In december 2023 is een koopovereenkomst voor de grond afgesloten. Voor dit woningbouwplan wordt een voordelig resultaat verwacht van € 87.149.

Tuinbouwweg Made

Voor de Tuinbouwweg in Made zijn mogelijkheden voor uitbreiding van woonwagenstandplaatsen onderzocht. Dit heeft geresulteerd in vaststelling bestemmingsplan inclusief Grondexploitatie in november 2023 voor uitbreiding woonwagenlocatie met zes standplaatsen. Over de verkoop van de grond is overeenstemming en in 2024 wordt deze bekrachtigd. Het nadelig verwachte eindresultaat van dit project is begroot op € 382.083. Voor dit verlies is in 2023 een voorziening getroffen.

Ontwikkelingen toekomstige actieve grondexploitaties

De Ligne – Hoogerheide Made

Dit project is in een verkennende fase. De ambitie is om op het plangebied aan de Stuivezandsestraat in Made permanente woningen te bouwen. Een deel van het plangebied is aangewezen om duurzaam verplaatsbare woningen te realiseren. Tot eind 2023 is de grond verpacht geweest. De gebruiker heeft eind 2023 afstand gedaan van het grondgebruik. De grond is hiermee weer in volle eigendom van de gemeente. In 2024 startten we met de planologische procedure van de permanente woningen en duurzaam verplaatsbare woningen. Een deel van de gronden van het plangebied is eigendom van derden, waar een overeenkomst mee wordt gesloten voor het vervolg.

Eco-wijk Lageweg Terheijden

Voor de Eco-wijk worden markt- en bestuurlijke onderzoeken uitgevoerd, om de haalbaarheid van een permanente eco-wijk te toetsen op de voorgestelde locatie. Het plangebied is ook aangewezen als voorkeurslocatie voor duurzaam verplaatsbare woningen. Hier wordt ook onderzoek naar gedaan, om de haalbaarheid op technisch vlak vast te stellen.

Hooge Zwaluwe Zuid

In 2023 is landbouwgrond aangekocht voor de bouw van woningen in Hooge Zwaluwe Zuid. In 2024 wordt een stedenbouwkundig plan ontwikkeld en een grondexploitatie opgesteld.

Risico's en weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen van het grondbedrijf is de financiële buffer om de mogelijke risico's vanuit de actieve grondexploitaties op te vangen. De omvang van het weerstandvermogen is voldoende groot om het saldo van de risico's en de kansen op de actieve grondexploitaties te kunnen bestrijden indien zij zich voordoen.

De risico's van de lopende actieve grondexploitaties bedragen:

Tabel Par. G-4 Te verwachten risico's lopende projecten

Projectnaam	Kern	Omvang risico's
Dorpshart	Made	80.937
E-veld	Terheijden	0
Norbartstraat-Romboutsstraat	Made	363.065
Van Hooijdonklaan	Lage Zwaluwe	72.484
Tuinbouwweg	Made	135.681
Totaal		**652.168**

Het (benodigd) weerstandvermogen per 31 december 2023 is als volgt berekend:

Tabel Par. G-5 Berekening weerstandsvermogen

Weerstandsvermogen actieve grondexploitaties	Rekening 2023
Benodigd weerstandsvermogen o.b.v. berekende risico's	652.168
Stand aanwezige reserve grondbedrijf per 31.12.2023	
Beginstand reserve	*491.815*
Winstnemingen	*123.735*
Verliesnemingen (*)	*-549.797*
	65.752
Inzet Reserve Bovenwijkse voorzieningen (t.b.v. weerstandsvermogen)	
Mutatie Algemene reserve (+ = gestort in reserve GB t.b.v. weerstandsvermogen)	586.415
Eindstand reserve	**652.168**

(*) De verliesneming 2023 project Norbartstraat - Romboutstraat is gedekt uit de Algemene reserve voor een bedrag van 409.793 euro (raadsbesluit).

Volgens vastgesteld beleid wordt bij de jaarrekening het resultaat boven of onder het benodigde weerstandsvermogen verrekend met de Algemene Reserve. Voor het jaar 2023 betekent dit dat er een bedrag van € 586.415 gestort is vanuit Algemene reserve zodat het benodigde weerstandsvermogen van de Algemene reserve Grondbedrijf op peil is om de risico's op te vangen van de actieve grondexploitaties.

H. Wet open overheid (Woo)

Wet open overheid (Woo)

Wet Open Overheid

Per 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) in werking getreden. Deze wet vervangt de eerdere Wet openbaarheid van bestuur (Wob). De Woo is bedoeld om de overheid nog transparanter te maken. Drimmelen ambieert het niveau 'Basis', een niveau waarbij de wettelijke vereisten en implementatiestappen worden gevolgd. In 2022 is daarom een Woo contactfunctionaris aangesteld die coördineert bij het tijdig afhandelen van Woo-verzoeken (passieve openbaarheid) en maandelijks een voortgangsrapportage oplevert aan het managementteam.

Passieve openbaarheid

In 2023 hebben we 38 Woo-verzoeken binnengekregen en daarvan zijn er inmiddels 34 afgehandeld. Dit is ten opzichte van 2022 een stijging met 22. Het vraagt veel tijd en capaciteit om al die verzoeken tijdig af te kunnen doen.
In het afgelopen jaar is duidelijk geworden dat Woo-verzoeken regelmatig bij de gemeente worden gedaan bij actuele en relevante ontwikkelingen in de gemeenschap. Vooral op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling vraagt dit veel capaciteit.
Deze ervaringen hebben ertoe geleid om een aantal wijzigingen door te voeren in het proces en ervoor te kiezen om samen te werken met een externe partner voor de afhandeling.

Actieve openbaarheid

De komende jaren wordt het actief openbaar maken gefaseerd en per informatiecategorie wettelijk ingevoerd. In 2023 is nog geen koninklijk besluit genomen om de planning bij wet vast te stellen.

Balans per 31 december 2023

Balans

ACTIVA	Ultimo 2022	Ultimo 2023
Vaste activa		
1.Immateriële vaste activa	768.619	4.789.757
-Bijdragen aan activa in eigendom van derden	768.619	4.789.757
2. Materiële vaste activa	68.967.491	72.574.558
-Investeringen met een economisch nut		
- gronden uitgegeven in erfpacht	1.941.340	1.941.340
- overige investeringen met een economisch nut	34.723.567	38.003.050
-Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven.	22.302.004	21.836.726
-Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	10.000.580	10.793.442
3. Financiële vaste activa	3.574.352	7.810.385
-Kapitaalverstrekkingen aan:		
-deelnemingen	202.900	202.900
-gemeenschappelijke regelingen	4.538	4.538
-Leningen aan woningbouwcorporaties		
-Overige langlopende leningen	2.077.961	2.984.318
-Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van een jaar of langer	1.288.953	4.618.629
-Bijdragen aan activa in eigendom van derden	-	-
Totaal vaste activa	**73.310.461**	**85.174.700**
Vlottende activa		
4. Voorraden	-750.074	-423.636
- Niet in exploitatie genomen bouwgronden		
- Onderhanden werk, waaronder gronden in exploitatie	754.520-	-430.314
- Gereed product en handelsgoederen	4.447	6.678
5. Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	9.718.626	10.396.245
-Uitzettingen in 's Rijks schatkist	3.098.970	53.035
-Overige vorderingen	6.618.156	10.343.210
-Overige uitzettingen	1.500	0
6. Liquide middelen	402.048	408.961
-Kassaldi	1.946	6.990
-Banksaldi	400.103	401.971
7. Overlopende activa	5.090.886	3.388.899
- Overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	5.090.886	3.388.899
Totaal vlottende activa	**14.461.488**	**13.770.470**
Totaal - generaal	**87.771.949**	**98.945.170**

PASSIVA	Ultimo 2022	Ultimo 2023
Vaste passiva		
8. Eigen vermogen	46.030.260	43.960.916
-Algemene reserve	12.476.213	10.613.182
-Bestemmingsreserves	28.891.723	31.238.638
-Reserves van het grondbedrijf	2.219.919	2.322.809
-Gerealiseerde resultaat	2.442.404	-213.712
9. Voorzieningen	8.448.839	8.805.084
-Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	3.083.016	4.238.816
-Egalisatievoorzieningen	2.138.015	2.621.967
-Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden	3.227.809	1.944.301
10. Vaste schulden met een rentetypische looptijd van een jaar of langer	19.567.357	31.635.439
-Onderhandse leningen van binnenl banken en overige financiële instellingen	18.650.000	31.314.655
-Waarborgsommen	917.357	320.783
Totaal vaste passiva	**74.046.455**	**84.401.439**
Vlottende passiva		
11. Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan een jaar	8.677.377	4.519.090
-Overige kasgeldleningen	4.000.000	0
-Banksaldi	-	-
-Overige schulden	4.677.377	4.519.090
12. Overlopende passiva	5.048.116	10.024.641
-Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume.	3.367.316	4.836.544
-De van De Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	1.499.208	2.583.399
-Overige vooruitontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen.	181.591	2.604.699
Totaal vlottende passiva	**13.725.493**	**14.543.731**
Totaal - generaal	**87.771.949**	**98.945.170**

Gewaarborgde geldleningen	2.694	2.393
Garantstellingen	112.849	100.183

Overzicht van baten en lasten

De gepresenteerde cijfers betreffen het saldo van het programma. Een positief cijfer is per saldo een inkomstenpost. Een negatief cijfer is een kostenpost.

	Programma (in € 1.000)	Primitieve begroting			Bijgestelde begroting 2023			Realisatie 2023		
		Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
1	Burger en Bestuur	409	5.434-	5.025-	635	5.783-	5.148-	702	6.115-	5.413-
2	Openbare ruimte	3.231	9.162-	5.930-	3.742	10.407-	6.665-	3.794	10.494-	6.699-
3	Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie	10.466	13.350-	2.885-	12.674	16.445-	3.771-	9.734	13.985-	4.251-
4	Sociaal domein	4.805	29.090-	24.285-	9.491	34.720-	25.229-	11.816	36.859-	25.043-
	Subtotaal programma's	18.911	57.036-	38.124-	26.542	67.354-	40.813-	26.046	67.453-	41.407-
	Omschrijving algemene dekkingsmiddelen									
	Lokale heffingen	5.488	459-	5.029	5.506	641-	4.865	5.534	637-	4.897
	Algemene uitkeringen	43.407	5-	43.401	43.981	5-	43.976	45.277	5-	45.272
	Dividend (beleggingen)	83	-	83	83	-	83	91	-	91
	Saldo financieringsfunctie	63	283-	220-	63	533-	470-	135	587-	452-
	Overige algemene dekkingsmiddelen		597-	597-	-	768-	768-	31	360-	329-
	Subtotaal alg. dekkingmiddelen	49.040	1.343-	47.697	49.633	1.947-	47.686	51.069	1.589-	49.480
	Overhead	29	8.886-	8.856-	29	9.260-	9.230-	96	10.045-	9.949-
	Onvoorzien	-	5-	5-	-	5-	5-	-	-	-
	Heffing vennootschapsbelasting	-	13-	13-	-	13-	13-	-	194-	194-
	Saldo van baten en lasten	***67.981***	***67.283-***	***698***	***76.205***	***78.580-***	***2.375-***	***77.211***	***79.281-***	***2.069-***
	Beoogde toevoeging en onttrekking en reserves									
1	Burger en Bestuur	19	-	19	41	35-	6	41	35-	6
2	Openbare ruimte	658	-	658	2.292	1.624-	668	2.099	1.624-	475
3	Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie	64	793-	729-	3.131	3.458-	328-	4.583	3.901-	682
4	Sociaal domein	672	-	672	2.734	1.614-	1.120	2.600	1.614-	986
	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	-	1.438-	1.438-	1.494	355-	1.140	11	-	11
	Overhead	120	-	120	273	505-	232-	200	505-	305-
	Subtotaal mutaties reserves	***1.533***	***2.231-***	***698-***	***9.967***	***7.591-***	***2.375***	***9.535***	***7.679-***	***1.856***
	RESULTAAT			**0-**			**0-**			**214-**

Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften die het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten daarvoor geeft.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar gesteld wordt.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt; daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden, overlopende vakantiegeld- en verlofaanspraken en dergelijke.

Voor arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. De referentieperiode is dezelfde als die van de meerjarenraming, te weten vier jaar. Indien er sprake is van (eenmalige) schokeffecten (bijvoorbeeld reorganisaties) dient wel een verplichting opgenomen te worden.

Algemene grondslagen voor de Rechtmatigheidsverantwoording

De in de jaarrekening opgenomen rechtmatigheidsverantwoording is opgesteld op basis van de kaders zoals besloten in de financiële verordening en op basis van de kadernota rechtmatigheid. Dat betekent dat:
− De rechtmatigheidsverantwoording toeziet op de financiële rechtmatigheid van baten, lasten, balansmutaties, alsmede de baten en lasten inzake de specifieke uitkeringen op grond van art. 17 Financiële-verhoudingswet;
− De financiële rechtmatigheid waaronder het voorwaardencriterium, het begrotingscriterium en het misbruik & oneigenlijk gebruik criterium omvat:

- Voor het voorwaardencriterium bestaat de norm uit het normenkader zoals op 18 januari 2024 door de raad is vastgesteld;
- Voor het begrotingscriterium geldt dat alle overschrijdingen van lasten en investeringskredieten onrechtmatig zijn, waarbij voor een aantal scenario's in de financiële verordening is beschreven wanneer deze overschrijdingen acceptabel zijn. Voor over- en onderscheidingen van baten, onderschrijdingen van lasten en onderschrijdingen van investeringskredieten geldt dat deze als onrechtmatig zijn aangemerkt indien ze niet tijdig aan de raad zijn gemeld.
- Ten aanzien van het M&O criterium is de nota M&O beleid van onze organisatie leidend bij het voorkomen en opsporen van misbruik en oneigenlijk gebruik. Omdat alleen bij misbruik sprake is van een onrechtmatigheid zijn eventuele gevallen van misbruik (mits cumulatief met andere fouten of onduidelijkheden boven de verantwoordingsgrens) opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording.

− De rechtmatigheidsverantwoording is opgesteld binnen de kaders van de kadernota rechtmatigheid 2023 van de Commissie BBV alsmede onze eigen financiële verordening. Dit betekent dat:

- Een verantwoordingsgrens van 3 % (zijnde € 2.608.800) is gehanteerd waarboven cumulatieve fouten en onduidelijkheden in de rechtmatigheidsverantwoording worden opgenomen;

- Een rapporteringstolerantie van € 260.880 is gehanteerd waarboven fouten en onduidelijkheden in de paragraaf bedrijfsvoering worden opgenomen.

Balans

Vaste Activa

Immateriële vaste activa

Bijdragen aan activa van derden worden conform het raadsbesluit d.d. 14 november 2006 geactiveerd. Vanaf boekjaar 2016 zijn deze opgenomen bij de Immateriële vaste activa (cf BBV-voorschrift). Dergelijke geactiveerde bijdragen zijn gewaardeerd tegen het bedrag van de verstrekte bijdragen, verminderd met afschrijvingen. De verleende bijdragen worden afgeschreven in de periode waarin het betrokken actief van de derde op basis van de door de gemeente gestelde voorwaarden moet bijdragen aan de publieke taak.

Materiële vaste activa

In erfpacht uitgegeven gronden

De in erfpacht uitgegeven percelen zijn gewaardeerd tegen de eerste uitgifteprijs (i.c. de waarde die bij eerste uitgifte als basis voor de canonberekening in aanmerking is genomen). Percelen waarvan de erfpacht eeuwigdurend is afgekocht, zijn tegen een geringe registratiewaarde opgenomen.

Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven

Wanneer investeringen grotendeels of meer worden gedaan voor riolering of het inzamelen van huishoudelijk afval, dan worden deze investeringen op de balans opgenomen in een aparte categorie: de investeringen met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven.

Overige investeringen met economisch nut

Deze materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Slijtende investeringen worden vanaf het moment van ingebruikneming lineair afgeschreven in de verwachte gebruiksduur, waarbij rekening wordt gehouden met een eventuele restwaarde. Op grondbezit met economisch nut (buiten de openbare ruimte) wordt niet afgeschreven.

Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is. In het begrotingsjaar heeft een dergelijke vermindering overigens niet plaatsgevonden. Dergelijke afwaarderingen worden teruggenomen als ze niet langer noodzakelijk blijken. Volledigheidshalve vermelden wij dat op investeringen die vóór 2008 gedaan zijn soms extra is afgeschreven zonder economische noodzaak (ter verlichting van toekomstige lasten). Ook zijn in voorkomende gevallen reserves op dergelijke investeringen afgeboekt.

De belangrijkste gehanteerde afschrijvingstermijnen bedragen in jaren:

Gronden en terreinen	n.v.t.
Woonruimten (nieuwbouw)	40
Bedrijfsgebouwen (nieuwbouw)	40
Personenauto, bestelauto	7
Vrachtauto	7
Machines, apparaten en installaties m.u.v. automatiseringsapparatuur en legesmachine	15
Overige materiële vaste activa	10

Archiefinstallaties	25
Verzamelcontainers, ondergrondse opslag	8
Software	5-7

Investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut

Investeringen met een maatschappelijk nut zijn activa die geen economisch, maar uitsluitend een maatschappelijk nut hebben, zoals wegen, rotondes, pleinen, bruggen en opbaar groen. Deze voorzieningen dienen duidelijk een maatschappelijk nut, maar ze genereren geen middelen en er is geen markt voor. Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut moeten worden geactiveerd (zie artikel 59 BBV).

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en leningen u/g zijn opgenomen tegen nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht. Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs zal afwaardering plaatsvinden.

Bijdragen aan activa van derden worden conform het raadsbesluit d.d. 14 november 2006 geactiveerd. Vanaf boekjaar 2016 zijn deze opgenomen bij de Immateriële vaste activa (conform BBV-voorschrift). Dergelijke geactiveerde bijdragen zijn gewaardeerd tegen het bedrag van de verstrekte bijdragen, verminderd met afschrijvingen. De verleende bijdragen worden afgeschreven in de periode waarin het betrokken actief van de derde op basis van de door de gemeente gestelde voorwaarden moet bijdragen aan de publieke taak.

Van een deelneming is krachtens artikel 1 lid d BBV sprake als de gemeente participeert in het aandelenkapitaal van een NV of BV.

Vlottende activa

Voorraden

De nog niet in exploitatie genomen bouwgronden zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs dan wel lagere marktwaarde en overeenkomstig de gestelde eisen zoals genoemd in de in 2013 bijgestelde notitie grondexploitatie. Er wordt geen rente bijgeschreven op de boekwaarde van deze voorraden.

De als onderhanden werken opgenomen bouwgronden zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend (zoals grondaankopen en kosten van bouw- en woonrijp maken). Winsten uit de grondexploitatie worden slechts genomen indien en voor zover die met voldoende mate van betrouwbaarheid als gerealiseerd aangemerkt kunnen worden. Zolang daarvan geen sprake is, worden de verkregen verkoopopbrengsten ten volle op de vervaardigingskosten in mindering gebracht.

Gerede producten worden gewaardeerd tegen de kostprijs of tegen de marktwaarde indien de marktwaarde lager is dan de kostprijs. Dat laatste doet zich met name voor indien voorraden incourant worden.

Vorderingen

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. De voorziening wordt statisch bepaald op basis van de geschatte inningskansen.

Liquide middelen en overlopende activa

Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

Vaste passiva

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De pensioenverplichting ten behoeve van de wethouders is echter tegen de

contante waarde van de (reeds opgebouwde) toekomstige uitkeringsverplichtingen gewaardeerd. Onderhoudsegalisatievoorzieningen stoelen op een meerjarenraming van het uit te voeren groot onderhoud aan (een deel van) de gemeentelijke kapitaalgoederen, waarin rekening is gehouden met de kwaliteitseisen die ter zake geformuleerd zijn. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen die is opgenomen in het jaarverslag is het beleid ter zake nader uiteengezet.

Vaste schulden

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rente typische looptijd van één jaar of langer.

Vlottende passiva

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rente typische looptijd van één jaar of langer.

Toelichting balans

Vaste Activa

Immateriële vaste activa

Het onderstaande overzicht geeft het verloop weer van de immateriële vaste activa gedurende het jaar 2023:

Bijdrage activa in eigendom van 3den	Boekwaarde 31-12-2022	Investe-ringen	Desin-vesteringen	Afschrij-vingen	Bijdragen van derden	Afwaar-deringen	Boekwaarde 31-12-2023
Bijdrage dierenasiel	103.029	0	0	4.906	0	0	98.123
Bijdr. huisvesting schouting Zwalaho	190.590	0	0	5.956	0	0	184.634
Bijdr. (éénm. inv.) nw Ganshoek LZ	475.000	0	0	12.500	0	0	462.500
Bijdrage SCC De Bernardus	0	4.044.500	0	0	0	0	4.044.500
Totaal	**768.619**	**4.044.500**	**-**	**23.362**	**-**	**-**	**4.789.757**

Materiële vaste activa

De onderstaande overzichten geven het verloop weer van de materiële vaste activa gedurende het jaar 2023:

Erfpachtgronden	Boekwaarde 31-12-2022	Investe-ringen	Desin-vesteringen	Afschrij-vingen	Bijdragen van derden	Afwaar-deringen	Boekwaarde 31-12-2023
Aank. OMJD-gronden (BMD) 13/**	1.941.340						1.941.340
Totaal	**1.941.340**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**1.941.340**

Economisch (excl. heffing en erfpacht)	Boekwaarde 31-12-2022	Investe-ringen	Desin-vesteringen	Afschrij-vingen	Bijdragen van derden	Afwaar-deringen	Boekwaarde 31-12-2023
Gronden en terreinen	745.960	2.128.259	0	0	0	0	2.874.219
Bedrijfsgebouwen	21.796.963	983.423		1.070.886	0	0	21.709.500
Grond-, weg-, en waterbouwkundige werken	5.369.551	1.672.491		248.534	121.599	0	6.671.908
Vervoermiddelen	552.066	283.499	0	184.344	0	0	651.221
Machines, apparaten en installaties	1.338.010	283.196		168.005	21.725	0	1.431.476
Overige materiële vaste activa	4.921.017	512.832	0	746.861	22.263	0	4.664.726
Totaal	**34.723.567**	**5.863.701**	**-**	**2.418.631**	**165.586**	**-**	**38.003.050**

• Onder bijdragen van derden zijn de bijdragen van derden opgenomen, die direct gerelateerd zijn aan de investering (in 2023 € 113.506).

Economisch (heffing)	Boekwaarde 31-12-2022	Investe-ringen	Desin-vesteringen	Afschrij-vingen	Bijdragen van derden	Afwaar-deringen	Boekwaarde 31-12-2023
Gronden en terreinen (heff.)	83.249	0	0	0	0	0	83.249
Bedrijfsgebouwen (heff.)	125.198	0	0	8.943	0		116.256
Grond-, weg-, en waterbouwkundige werken (heff.)	21.230.371	275.973	0	550.419	0	0	20.955.925
Vervoermiddelen (heff.)	81.964	0	0	35.410	0	0	46.554
Machines, apparaten en installaties (heff.)	184.345	0	0	81.050	0	0	103.295
Overige materiële vaste activa (heff.)	596.877	0	0	65.429	0	0	531.448
Totaal	**22.302.004**	**275.973**	**-**	**741.252**	**-**	**-**	**21.836.726**

Het onderstaand overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut weer:

Maatschappelijk nut	Boekwaarde 31-12-2022	Investeringen	Desinvesteringen	Afschrijvingen	Bijdragen van derden	Afwaarderingen	Boekwaarde 31-12-2023
Grond-, weg-, en waterbouwkundige werken	9.949.189	1.461.258		688.156	8.516		10.713.775
Machines, apparaten en installaties	14.943	15.992					30.935
Vervoermiddelen	10.017	18.974		3.012			25.979
Overige materiële vaste activa	26.431	98		3.776			22.753
Totaal	**10.000.580**	**1.496.321**	**-**	**694.944**	**8.516**	**-**	**10.793.442**

De investeringen worden vanaf het moment van ingebruikneming lineair afgeschreven.
De afschrijvingstermijnen worden beschreven in de bijlage bij de begroting.
Deze afschrijvingstermijnen zijn richtinggevend en niet bindend.

Activeren van investeringen met een maatschappelijk nut is m.i.v. 2017 conform het Besluit begroting en verantwoording verplicht. De investeringen met maatschappelijk nut werden ook voor 2017 al geactiveerd. Het is verplicht om in de toelichting op de balans een uitsplitsing te maken tussen investeringen vanaf 2017 geactiveerd (boekwaarde eind 2023 € 2.227.834) en voor 2017 geactiveerd (boekwaarde eind 2023 € 8.565.608).

Voor dekking van de kapitaallasten van sommige investeringen is de reserve kapitaallasten beschikbaar.

Onderstaand overzicht geeft de afgesloten kredieten weer.

Afsluiten Econ./ Maatsch.	Progr.	Omschrijving	Begroting t/m 2022	Begr.-wijz.2023	Begr. t/m 2023	Werkelijk besteed in 2023	Cum. Uitgaven	Restant
Econ.	2	Kwaliteitsverbetering Oude haven Drimmelen: Parkje	150.000	0	150.000	14.896	149.352	648
		Drimmelenseweg - Sluizeweg Made	800.000	30.430	830.430	13.845	832.811	-2.381
		Verkeersveilig Crullaan (minimale variant)	744.000	778	744.778	5.000	744.778	0
		Maatregelen gebied OHD (uitvoering)	270.000		270.000	45.536	282.510	-12.510
		Maatregelen Made: uitvoering (Stationsstraat) verv.	370.400	-370.400	0			0
		Maatregelen Made: uitvoering (Stationsstraat) ambitieniv	466.200	-466.200	0			0
		Maatregelen kern Made (Patronaatstr L.Eijckenst)	645.120	-645.120	0			0
	Totaal Progr. 2		3.445.720	-1.450.512	1.995.208	79.277	2.009.451	-14.243
	3	Vervanging voetveer Terheijden (elektrisch)	105.060	16.408	121.468	0	121.468	0
	Totaal Prog. 4		105.060	16.408	121.468	0	121.468	0
	4	Aankoop sporthal de Rietgors		660.000	660.000	664.849	664.849	-4.849
		Renovatie toplaag grasveld 3 Madese Boys 23/VJN		35.000	35.000	33.710	33.710	1.290
	Totaal Prog. 4		0	695.000	695.000	698.559	698.559	-3.559
	B	Pickups (3 stuks)	187.461		187.461	164.930	168.530	18.931
		Bedrijfswagen Boa	50.377	2.083	52.460	49.380	52.460	0
		Containers 2 stuks	40.302		40.302	37.596	37.596	2.705
	Totaal Bedrijfsvoering		278.140	2.083	280.223	251.907	258.587	21.636
	O	Verduurzaming gemeentehuis	730.000		730.000	4.387	714.766	15.234
		A&O printer (omgevingsvergunning)	25.341	-4.049	21.292	5.025	21.292	0
		Tablets Raad	28.967	-13.018	15.949	1.029	15.948	1
		A1 Klantcontactsysteem 22/NJN	33.249		33.249	-6.040	0	33.249
		A2a Digitaal samenwerken 09/08	183.125		183.125	-107.419	0	183.125
		A2b Zaakgericht werken 21/00	240.000		240.000	-91.504	0	240.000
		A4 Procesoptimalisatie 22/NJN	96.724		96.724	0	0	96.724
		A8 Mijn overheid berichtenbox 22/NJN	65.000		65.000	0	0	65.000
		A9 Cloudstrateg.en beleid inf.voorz 22NJ	40.000	-25.848	14.152	-14.152	0	14.152
		Website 22/NJN	176.320		176.320	-42.093	0	176.320
		Tim (tijdregistratie)	25.188	-25.188	0	0	0	0
		software Civision.Middelen (web-publishing)	131.484		131.484	-17.136	0	131.484
		Vastgoed informatiesysteem (GIS)	125.741	-125.741	0	0	0	0
		Publ geg.krt website	15.000	-9.629	5.371	0	5.371	0
		SSO-software	30.000		30.000	3.722	13.233	16.767
		Digitalisering dossiers soza	237.600		237.600	32.554	148.588	89.012
		Sportaccommodatie HTA	15.113	-15.113	0	0	0	0
		Gegevensmagazijn /-makelaar	70.528	-70.528	0	0	0	0
		Softwarepakket Burgerzaken Cipers	70.528		70.528	-28.051	0	70.528
		JCC klantbegeleidingssysteem	30.226	-30.226	0	0	0	0
		Personeelsinformatiesysteem	35.264		35.264	0	0	35.264
		Softwarepakket Welzijn (Centric GWS 4 ALL)	201.507		201.507	0	0	201.507
		Planon (incl. helpdesk)	40.302		40.302	-9.822	0	40.302
		Ondersteuning iRAP	181.131		181.131	-105.744	0	181.131

		Cloud migratie Corsa 22/NJN	60.120		60.120	-46.484	0	60.120
	Totaal Overhead		2.888.457	-319.340	2.569.117	-421.728	919.198	1.649.919
Totaal Economisch			6.717.377	-1.056.361	5.661.016	608.015	4.007.262	1.653.754
Maatsch.	2	Renovatie openbaar groen 2021	145.000		145.000	9.562	144.659	341
		Renovatie openbaar groen 2022	171.000		171.000	18.310	170.369	631
		Wegen: rehabiliatie (inclusief Witteweg)	467.000		467.000	11.660	452.139	14.861
		Kwaliteitsverbetering Oude haven Drim: Biesboschweg	200.000		200.000	173.490	228.268	-28.268
		Vergroten burgertevredenheid 2021	90.000	-126	89.874	16.689	89.874	0
		Wegen / rehabiliatie 2022	202.000		202.000	78.488	202.795	-795
		Dijkverzwaring Terheijden: nieuwe wandelpaden	88.200		88.200	90.506	90.506	-2.306
		Verkeersreconstructies 2021	38.000	19.583	57.583	15.000	57.583	0
		Verkeersreconstructies 2023	38.000	-19.583	18.417	18.365	18.365	52
		Gladheidbestrijding faecaliënzuiger	16.500	-1.813	14.687	4.670	14.687	0
		Sneeuwploeg 2st 22/NJN	16.000		16.000	14.304	14.304	1.696
		Vervanging openbare verlichting 2022	125.000		125.000	20.979	124.921	79
		Bijdrage damwand haven Terheijden	171.000		171.000	171.000	171.000	0
	Totaal Progr. 2		1.767.700	-1.939	1.765.761	643.021	1.779.469	-13.708
Totaal Maatschappelijk			1.767.700	-1.939	1.765.761	643.021	1.779.469	-13.708
Eindtotaal af te sluiten kredieten			8.485.077	-1.058.300	7.426.777	1.251.036	5.786.731	1.640.046

De toelichtingen op de afgesloten kredieten zijn opgenomen in de desbetreffende programma's.

De lopende kredieten zijn in onderstaand overzicht per programma weergegeven.

Lopende kredieten Econ./ Maatsch	Progr.	Omschrijving	Begroting t/m 2022	Begr.-wijz.2023	Begr. t/m 2023	Werkelijk besteed in 2023	Cum. Uitgaven	Restant	Projectfase
Econ.	2	Aankoop grond Zoutendijk	95.000	421.000	516.000	25.759	32.289	483.711	5. Realisatie
		Verkeersveilig Zeggelaan (minimale variant)	935.000		935.000	-86.347	21.638	913.362	4. Voorbereiding
		Haven Terheijden: vervanging beschoeiing	60.000		60.000			60.000	3. Ontwerp
		Baggeren stedelijk water	331.000	350.000	681.000	145.694	280.580	400.420	5. Realisatie
		Waterornament Dorpsplein	75.000		75.000	3.294	10.245	64.755	4. Voorbereiding
		Waterornament Nieuwstraat	75.000		75.000	280	280	74.720	4. Voorbereiding
		Rioolverv Burg. van Campenhoutstr/Boerenhoekstr	1.884.000		1.884.000	29.414	988.834	895.166	5. Realisatie
		Maatr Made uitvoering: vervanging (Nachtegaalstr)	727.000	300.000	1.027.000	443.062	443.224	583.776	5. Realisatie
		Maatr Made uitvoering: ambitieniveau (Nachtegaalstr)	120.200		120.200	0	0	120.200	5. Realisatie
		Maatr L.Zw.: uitvoering: vervanging (Griendwerkerstr)	905.000	230.000	1.135.000	1.006.652	1.006.652	128.348	5. Realisatie
		Maatr L.Zw:uitvoering: ambitieniveau (Griendwerkerstr)	277.500		277.500	2.708	2.708	274.792	5. Realisatie
		Maatregelen kern Thd: voorbereiding (Molenstraat)	100.000		100.000	18.178	26.374	73.626	3. Ontwerp
		Maatregelen kern Made (Schoolstraat,Dreef): verv.	754.000		754.000	0	0	754.000	3. Ontwerp
		Maatregelen Made (Schoolstr,Dreef) ambitieniv	34.200		34.200	0	0	34.200	3. Ontwerp
		Maatregelen kern Made voorbereiding (Fresia-Ger.str)	100.000		100.000	10.843	10.843	89.158	3. Ontwerp
		Maatregelen kern Made (de Gijster)	196.000	331.000	527.000	24.424	24.424	502.576	3. Ontwerp
		Maatregelen kern Made (Meidoornln Hoefkensstr)	857.808	265.000	1.122.808	2.888	2.888	1.119.920	3. Ontwerp
		Maatregelen kern Wagenberg (Gomarusstraat eo)	470.400	358.000	828.400	45.633	45.633	782.767	3. Ontwerp
		Maatregelen Made: voorbereiding Stationsstraat	100.000		100.000	12.475	27.959	72.041	3. Ontwerp
		Maatregelen Made: uitstroomleid (Kievitstr./Acaciastr.)	154.560	35.000	189.560	42.969	42.969	146.591	5. Realisatie
		Rioolvervanging Kerkstraat Made	608.464		608.464	0	113.115	495.349	3. Ontwerp
		Maatregelen gebied Oude haven Drimmelen	100.000		100.000	66.861	78.563	21.437	4. Voorbereiding
		Ambitieniveau WRP	487.667		487.667	-21.440	0	487.667	5. Realisatie
		Maatregelen Thd: uitvoering (Molenstraat):vervang	1.200.000		1.200.000	0	0	1.200.000	3. Ontwerp
		Maatregelen Thd: uitvoering (Molenstraat):ambitieniv	150.000		150.000	0	0	150.000	3. Ontwerp
	Totaal Progr. 2		10.797.799	2.290.000	13.087.799	1.773.347	3.159.218	9.928.581	

	3	Stedenbouwkundige visie Stuifhoekgebied	95.000		95.000	26.311	88.120	6.880	3. Ontwerp
		Voetgangers-veerverbinding Drimmelen	150.000		150.000	43.299	46.386	103.614	2. Definitie
		Vervanging GFT mini-containers		525.000	525.000	306.130	306.130	218.870	5. Realisatie
	Totaal Progr. 3		245.000	525.000	770.000	375.740	440.636	329.364	
	4	Investering in Frisse scholen - 2023 (CA)	125.000		125.000	43.727	43.727	81.273	4. Voorbereidi ng
		Voorbereidingskrediet Stuifhoek	140.000	250.000	390.000	243.120	339.630	50.370	4. Voorbereidi ng
		Renovatie zwembaden Randoet / Puzzelbad	3.627.152	0	3.627.152	0	3.626.192	960	6. Nazorg-, en overdracht
		LED verlichting buitensport	250.000		250.000	158.687	158.687	91.313	5. Realisatie
		Vervangen 3 kunststof banen Tennis Ruitersvaart	76.500		76.500	0	0	76.500	1. Initiatief
		Renovatie toplaag grasveld B Heesterbosch	12.000	42.000	54.000	0	0	54.000	1. Initiatief
		Renov. toplaag grasveld A Moerbos	54.000	6.000	60.000	112.607	112.607	-52.607	6. Nazorg-, en overdracht
		Trapveldje Hooge Zwaluwe	154.755		154.755	130.268	141.899	12.856	5. Realisatie
		Pumptrackbaan	119.497	5.503	125.000	0	0	125.000	3. Ontwerp
		Soc cult dorpshart investering kerk	3.834.500	570.000	4.404.500	4.044.500	4.044.500	360.000	3. Ontwerp
	Totaal Prog. 4		8.393.404	873.503	9.266.907	4.732.909	8.467.241	799.666	
	B	Bestelauto	30.226	17.000	47.226	4.204	4.204	43.022	5. Realisatie
		Bestelauto	30.226	17.000	47.226	2.888	2.888	44.338	5. Realisatie
	Totaal Bedrijfsvoering		60.452	34.000	94.452	7.092	7.092	87.360	
	O	Lamellen (gemeentehuis)	60.452		60.452	0	0	60.452	4. Voorbereidi ng
		Meubilair (gemeentehuis)	493.575		493.575	306.185	469.887	23.688	5. Realisatie
		Vervanging technische infrastructuur	153.334		153.334	15.040	102.591	50.743	4. Voorbereidi ng
		Presentatiefaciliteiten	109.821		109.821	64.571	81.894	27.928	5. Realisatie
		Devices	87.226		87.226	33.188	64.313	22.913	5. Realisatie
	Totaal Overhead		904.409	0	904.409	418.985	718.685	185.724	
Totaal Economisch			20.401.064	3.722.503	24.123.567	7.308.073	12.792.872	11.330.695	
Maatsch.	2	Renovatie openbaar groen 2023	171.000	48.017	219.017	168.281	168.281	50.736	5. Realisatie
		Alternatief omranding Zilverlindes Markstraat Made (CA)	40.000		40.000	8.842	8.842	31.158	5. Realisatie
		Aansluiting Zoutendijk / Horrenhilsedijk	850.000	1.550.000	2.400.000	157.888	487.790	1.912.210	3. Ontwerp
		Rode loperroute	750.000	250.000	1.000.000	73.185	879.172	120.828	5. Realisatie
		Wegen / rehabiliatie 2023	202.000		202.000	100.623	100.623	101.377	4. Voorbereidi ng
		Herinrichting havenplein Terheijden (CA)	450.000		450.000	11.341	11.341	438.659	3. Ontwerp
		Centrumplan Made	2.940.000		2.940.000	2.737	2.715.758	224.242	3. Ontwerp
		Verkeersreconstructies extra uit CA 2023	100.000		100.000	56.611	56.611	43.389	4. Voorbereidi ng
		Aanleg sport- en schoolroutes (verkrsveilig) CA23	260.000		260.000	6.000	6.000	254.000	3. Ontwerp

		Project de Kleine Schans eo (Zuiderwatlinie) CA	268.000		268.000	43	74.002	193.998	3. Ontwerp
		Aanbrengen brug de Schans	100.000		100.000	0	0	100.000	3. Ontwerp
		Vervanging openbare verlichting 2023	125.000		125.000	94.138	94.138	30.862	5. Realisatie
		Vergroten burgertevredenheid 2022	90.000		90.000	71.130	71.130	18.870	4. Voorbereidi ng
		Vergroten burgertevredenheid 2023	90.000		90.000	5.678	5.678	84.322	5. Realisatie
		Civiele werken buiten projectgeb. Romboutsstr M	117.750		117.750	35.765	63.013	54.737	5. Realisatie
		Aanleg rot Godfried-Schalkenst Made CA:voorbrdng		50.000	50.000	24.250	24.250	25.750	4. Voorbereidi ng
		Aanpassing persleiding (BP De Schakel Drimmelen)		163.150	163.150			163.150	3. Ontwerp
		Vervanging drukriolering (mechanisch/elektrisch)		275.000	275.000			275.000	4. Voorbereidi ng
	Totaal Progr. 2		6.553.750	2.336.167	8.889.917	816.512	4.766.630	4.123.287	
	3	Vervanging stroomkasten	150.000		150.000	15.992	30.935	119.065	5. Realisatie
		Verlengen fietspad Beverpad (fase 3)	312.000		312.000	12.183	12.372	299.628	3. Ontwerp
		Haven Lage Zwaluwe	184.271		184.271	98	98	184.173	3. Ontwerp
	Totaal Progr. 3		646.271	0	646.271	28.273	43.405	602.866	
Totaal Maatschappelijk			7.200.021	2.336.167	9.536.188	844.785	4.810.035	4.726.153	
Eindtotaal lopende kredieten			27.601.085	6.058.670	33.659.755	8.152.857	17.602.907	16.056.848	

Restant kredieten

Eind 2023 was er een restant van ca. € 16 miljoen en eind 2022 ca. € 16,4 miljoen.
Van de kredieten wordt nu € 5,8 miljoen afgesloten. Van de afgesloten kredieten is het saldo nu ongeveer € 1,6 miljoen.
Van de niet afgesloten kredieten (€ 33,7 miljoen) resteert nog € 16 miljoen.

De toelichtingen op de lopende kredieten zijn opgenomen in de desbetreffende programma's.

Financiële vaste activa

De verdere uitsplitsing van de kapitaalverstrekkingen / diverse verstrekte leningen zijn als volgt:

Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen

Deelnemingen	Boekwaarde 31-12-2022	Investeringen	Desinvesteringen	Afschrijvingen	Bijdragen van derden	Afwaarderingen	Boekwaarde 31-12-2023
Deelneming NV Waterleidingsmij	120.252						120.252
Deelneming Eerste Traais Warmtebedrijf B.V.	1						1
Aandelen BNG	82.647						82.647
	202.900	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**202.900**

Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen

Gemeenschappelijke Regelingen	Boekwaarde 31-12-2022	Investeringen	Desinvesteringen	Afschrijvingen	Bijdragen van derden	Afwaarderingen	Boekwaarde 31-12-2023
Deelname in de NV RWI	4.538						4.538
Totaal	**4.538**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**4.538**

Overige langlopende leningen

Overige langlopende leningen	Boekwaarde 31-12-2022	Investeringen	Desinvesteringen	Afschrijvingen	Bijdragen van derden	Afwaarderingen	Boekwaarde 31-12-2023
Startersleningen/SVN	1.039.409	598.488	70.465				1.567.432
Duurzaamheidsleningen/SVN	1.038.552	549.576	171.242				1.416.887
Totaal	**2.077.961**	**1.148.064**	**241.707**	**-**	**-**	**-**	**2.984.318**

Overige uitzettingen met een rente typische looptijd van een jaar of langer

Overige uitzettingen	Boekwaarde 31-12-2022	Investeringen	Desinvesteringen	Afschrijvingen	Bijdragen van derden	Afwaarderingen	Boekwaarde 31-12-2023
Erfpacht middenpier & vistaria	288.953		13.200				275.753
Div. leningen	1.000.000	3.420.844	77.968				4.342.876
Totaal	**1.288.953**	**3.420.844**	**91.168**	**-**	**-**	**-**	**4.618.629**

Vlottende Activa

Voorraden

Van de onderhanden werken, waaronder gronden in exploitatie kan het volgend overzicht worden gegeven:

Gronden in exploitatie	Boekwaarde 31-12-2022	Werkelijke Lasten	Werkelijke Baten	tgv reserves	Werkelijk Resultaat	Boekwaarde 31-12-2023
Degaterrein Lage Zwaluwe	102.788	43.457				146.245
E-veld Terheijden	-947.005	394.558	-247.293		119.961	-679.779
Kavels Geraniumstr/Antwerpsestr Made	-10.513	6.739			3.774	
Dorpshart Made	383.944	274.758	-478.220			180.482
Voorziening verliezen grondexploitatie	*-383.944*				*203.462*	*-180.482*
De Ligne-Hoogerheide Made	8.879	-8.879				0
Norbartstraat-Romboutsstraat Made	48.845	159.640				208.485
Voorziening verliezen grondexploitatie					*-208.485*	*-208.485*
Van Hooijdonklaan Lage Zwaluwe	42.485	60.735				103.220
Tuinbouwweg	0	49.274				49.274
Voorziening verliezen grondexploitatie					*-49.274*	*-49.274*
Totaal	**-754.520**	**980.282**	**-725.512**	**-**	**69.438**	**-430.314**

Voor een nadere toelichting op de grondexploitatie wordt verwezen naar de toelichting op het programma 3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie en de paragraaf G. Grondbeleid.

Van de post gereed product en handelsgoederen kan het volgend overzicht worden gegeven:

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023
Voorraad eigen verklaringen	2.947	1.968
Voorraad parkeerkaarten	1.500	4.710
Totaal	**4.447**	**6.678**

Uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan één jaar

De overige vorderingen bestaan uit de volgende onderdelen:

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023
Debiteuren -/- dubieuze debiteuren	5.908.402	9.208.469
Verstrekte leenbijstand e.d. sociale zaken	109.846	607.466
Nog te vorderen gemeentelijke belastingen	258.883	218.937
Overig	341.025	308.339
Totaal	**6.618.156**	**10.343.210**

Het saldo van de liquide middelen bestaat uit de volgende componenten:

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023
BNG	400.103	401.971
Kas	1.946	6.990
Totaal	**402.048**	**408.961**

De post overlopende activa kan als volgt onderscheiden worden:

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023
Nog te ontvangen voorschotbedragen van Europese en Nederlandse overheidslichamen (art 40a)	1.147.906	1.383.293
Overige nog te ontvangen bedragen	2.707.684	1.687.577
Vooruitbetaalde bedragen	1.235.296	313.090
Totaal	**5.090.886**	**3.383.960**

Het drempelbedrag in het kader van het verplicht schatkistbankieren bedraagt voor 2023 € 1.390.280.
De benutting van het drempelbedrag in het boekjaar wordt hieronder weergegeven:

	Eerste kwartaal	Tweede kwartaal	Derde kwartaal	Vierde kwartaal
Op dagbasis buiten 's Rijks schatkist gehouden middelen	307.331	283.849	287.570	294.913
Ruimte onder drempelbedrag	1.082.949	1.106.431	1.102.710	1.095.367
Overschrijding van het drempelbedrag				
Totaal	**1.390.280**	**1.390.280**	**1.390.280**	**1.390.280**

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)					
		Verslagjaar			
(1)	**Drempelbedrag**	1.390			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	**Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen**	**307**	**284**	**288**	**295**
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	1.083	1.106	1.102	1.095
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
		Verslagjaar			
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	69.514			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	69.514			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-			
(1) = (4b)*0,02 + (4c)*0,002 met een minimum van €1.000.000 als het begrotingstotaal kleiner of gelijk is aan 500 mln. En als begrotingstotaal groter dan € 500 miljoen is is het drempelbedrag gelijk aan € 10 miljoen, vermeerderd met 0,2% van het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat.	Drempelbedrag	1.390			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	27.630	25.844	26.496	27.140
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	307	284	288	295

Vaste Passiva

Eigen Vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de volgende onderdelen:
- Algemene reserve: exploitatie en bedrijfsreserves algemene dienst;
- Bestemmingsreserves;
- Reserves van het grondbedrijf;
- Resultaat na bestemming.

Het in de balans opgenomen Eigen Vermogen bestaat uit de volgende posten:

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023
Algemene reserves	12.476.213	10.613.182
Bestemmingsreserves	28.891.723	31.238.638
Reserves van het Grondbedrijf	2.219.919	2.322.809
Eigen vermogen voor resultaatbestemming	43.587.856	44.174.628
Gerealiseerd resultaat	2.442.404	-213.712
Totaal	**46.030.260**	**43.960.916**

Van het totaalverloop van de reserves kan het volgende overzicht worden gegeven:

	t.l.v. / t.g.v. Exploitatie / Reserves	Boekwaarde 31-12-2022	Bestemm resultaat 2022	Overige toevoe-gingen	Onttrek-kingen	Boekwaarde 31-12-2023
Algemene reserves algemene dienst						
Algemene reserve	Exploitatie			0	499.226	
Algemene reserve	Reserves				3.806.209	
Algemene reserve	Totaal	12.476.213	2.442.404	0	4.305.435	10.613.182
Totaal algemene reserves algemene dienst		**12.476.213**	**2.442.404**	**0**	**4.305.435**	**10.613.182**
Bestemmingsreserves						
Reserve kapitaallasten	Exploitatie			3.004.500		
Reserve kapitaallasten	Reserves			163.150		
Reserve kapitaallasten	Totaal	27.174.138		3.167.650	1.353.054	28.988.734
Reserve budgetoverheveling	Exploitatie	645.000		1.205.420	645.000	1.205.420
Reserve Toerisme en recreatie	Exploitatie	41.374		26.490	14.884	52.980
Reserve impuls brede scholen combinatie	Exploitatie	157.632			157.632	0
Reserve duurzaamheid	Exploitatie	50.386			13.386	37.000
Reserve kunst	Exploitatie	51.403				51.403
Reserve bestuursakkoord	Exploitatie	270.583			7.108	263.474
Bestem.res. Landschappelijke Inpassing	Exploitatie	35.425		281.588		317.013
Reserve Samen investeren in Drimmelen	Exploitatie				23.856	
Reserve Samen investeren in Drimmelen	Reserves				66.414	
Reserve Samen investeren in Drimmelen	Exploitatie	90.270			90.270	0
Reserve herstel kunstwerken havens	Exploitatie	57.614				57.614
Reserve Toegankelijkheid	Exploitatie	31.685			31.685	0
Reserve Drimmelen op de kaart	Exploitatie	9.318			9.318	0
Reserve groenaanleg	Exploitatie	265.000				265.000
Reserve inclusie	Exploitatie	11.897			11.897	0
Totaal bestemmingsreserves		**28.891.723**	**0**	**4.681.148**	**2.334.234**	**31.238.638**
Reserves grondexploitatie						
Reserve bedrijfsreserve grondbedrijf	Exploitatie			299.334	167.714	
Reserve bedrijfsreserve grondbedrijf	Reserves			410.816	382.083	
Algemene bedrijfsreserve grondbedrijf	Totaal	491.815		710.150	549.797	652.168
Reserve Bovenwijkse voorzieningen	Totaal	50.603		1.897.615	277.577	1.670.641
Reserve ruimtelijke ontwikkelingen	Exploitatie			112.726	2.067.805	
Reserve ruimtelijke ontwikkelingen	Reserves			277.577		
Reserve ruimtelijke ontwikkelingen	Totaal	1.677.501		390.303	2.067.805	0
Totaal reserves grondexploitatie		**2.219.919**	**0**	**2.998.069**	**2.895.179**	**2.322.809**
Totaal reserves		**41.910.354**	**2.442.404**	**7.679.217**	**9.534.848**	**44.174.628**

De toelichtingen op de reservemutaties zijn opgenomen in de desbetreffende programma's.

Algemene reserves algemene dienst

Algemene reserve

Aan de algemene reserve is geen concrete bestemming gegeven, maar die dient voor:

- het waarborgen van de continuïteit
- het opvangen van echt onvoorziene uitgaven, zoals schadeclaims, garanties geldleningen etc.
- het afdekken van incidentele tekorten van enig jaar (om schommelingen in de exploitatie op te vangen)
- eenmalige uitgaven en als dekking voor investeringen (geen vervangingsinvesteringen)
- het opvangen van potentiële risico's. De algemene reserve maakt deel uit van het weerstandvermogen

De algemene reserve heeft geen specifieke oorsprong.

Bestemmingsreserves

Reserve kapitaallasten

De reserve kapitaalasten is gevormd ter dekking van de kapitaallasten van specifiek door de raad besloten investeringen.

Reserve budgetoverheveling

De reserve dient ervoor om gelden uit voorgaande boekjaren beschikbaar te houden voor de voorgenomen activiteiten.

Reserve toerisme en recreatie

De reserve dient voor het uitvoeren van de projecten zoals opgenomen in het beleidsplan Toerisme en recreatie (uitvoeringsprogramma). De vermindering ten gunste van de exploitatie betreft uitgaven in het kader van projecten uit het beleidsplan Toerisme en recreatie.

Reserve impuls brede scholen combinatie

In 2023 is besloten deze reserve op te heffen.

Reserve duurzaamheid

Niet bestede SLOK (Stimuleringsregeling Lokale Klimaat-initiatieven, teruggestort in 2013) gelden worden ingezet om nieuw beleid voor 2014 e.v. te bekostigen. De vermindering van de reserve ten gunste van de exploitatie heeft betrekking op de energietransitie.

Reserve bestuursakkoord

Vanaf 2015 zijn de gemeenten verantwoordelijk voor nieuwe taken op het gebied van werk, zorg en jeugd. Destijds hebben we de reserve Bestuursakkoord gevormd om eventuele tekorten en risico’s op te vangen. Daar is in het verleden veelvuldig beroep op gedaan. Op 19/08/23 stemde het college in met het aanstellen van een projectleider implementatie herinrichting jeugdhulplandschap (voortvloeiend uit regiovisie en strategieplan jeugd West-Brabant-Oost). Hiervoor is in 2023 ruim € 7.000 onttrokken uit de reserve en ook in 2024 zal voor dit doel nog een onttrekking plaatsvinden. Bij de Najaarsnota 2023 is voorgesteld de Reserve Bestuursakkoord in 2024 te reviewen, te beoordelen na deze incidentele uitgaven (2024) mogelijk op te heffen en te sluiten.

Reserve Landschappelijke Inpassing

In de structuurvisie ‘Landschappelijke kwaliteit buitengebied’ is een werkwijze vastgesteld voor kwaliteitsverbetering van het landschap bij nieuwe ruimtelijke projecten in het buitengtebied. De kwaliteitsverbetering kan plaatsvinden door fysieke aanpassing in de ruimtelijke omgeving of door storting van een bijdrage in deze reserve.

Reserve samen investeren in Drimmelen

De reserve dient ter dekking van exploitatiekosten en investeringen voortvloeiende uit het coalitieprogramma.

Reserve herstel kunstwerken havens

Bij inspecties in 2016 is gebleken dat de civiele kunstwerken in drie havens van de gemeente Drimmelen dringend aan onderhoud toe zijn. De raad heeft € 57.000 beschikbaar gesteld voor herstel beschoeiing haven Terheijden. Uitvoering en planning is afhankelijk van de werkzaamheden dijkverzwaring door het waterschap.

Reserve toegankelijkheid

In 2023 is besloten deze reserve op te heffen.

Reserve Drimmelen op de kaart
De reserve is ingesteld voor het meer zichtbaar maken van de gemeente Drimmelen middels evenementen, projecten en communicatie- en marketingactiviteiten. De vermindering betrekking op incidentele inhuur voor capaciteit op recreatie en toerisme voor het uitvoeren van diverse projecten.

Reserve groenaanleg
Het bieden van de mogelijkheid om gekoppeld aan de uitgifte van grond voor rode (stedelijke) functies per m2 een bedrag in deze reserve te storten en dit bedrag in te zetten voor kwaliteitsverbetering in het buitengebied (inclusief kernrandzones).

Reserve Inclusie
In 2023 is besloten deze reserve op te heffen.

Reserves van het grondbedrijf

Algemene bedrijfsreserve grondbedrijf
De Algemene Bedrijfsreserve Grondbedrijf dient als buffer voor de activiteiten van het grondbedrijf. De risico's welke uit het grondbedrijf voortvloeien (actieve grondexploitaties), moeten door deze reserve worden opgevangen. De Algemene bedrijfsreserve Grondbedrijf maakt deel uit van het weerstandsvermogen van de gemeente. Zie voor een inhoudelijke toelichting de paragraaf G. Grondbeleid.

Reserve bovenwijkse voorzieningen/ reserve ruimtelijke ontwikkelingen Grondbedrijf
In de structuurvisie is een projectenprogramma opgenomen voor investeringen op het gebied van groen, water, infrastructuur en kwaliteitsverbetering van het landelijk gebied. Ten behoeve daarvan worden bijdragen aan ruimtelijke ontwikkelingen in rekening gebracht bij grondexploitaties. De reserve ruimtelijke ontwikkelingen is opgeheven/ samengevoegd met de reserve Bovenwijkse voorzieningen.

Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen wordt in onderstaand overzicht weergegeven:

Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	Boekwaarde 31-12-2022	Toevoegingen	Vrijval	Aanwendingen	Boekwaarde 31-12-2023
Voorziening wet APPA	2.899.385	369.351		73.510	3.195.226
Voorz.uitker.verplichtingen pers/vm pers	120.871	14.064		120.871	14.064
Voorziening Spaarverlof		61.473			61.473
Voorziening verliezen grondexploitatie	446.703	959.591			1.406.294
Voorziening verliezen grondexploiatie in mindering gebracht op vlottende activa	*-383.944*			*54.298*	*-438.241*
Totaal	**3.083.016**	**1.404.479**	**0**	**248.678**	**4.238.816**

Voorzieningen voor onderhoud	Boekwaarde 31-12-2022	Toevoegingen	Vrijval	Aanwendingen	Boekwaarde 31-12-2023
Voorz. onderhoud gebouwen PLANON	1.771.136	768.540		570.117	1.969.560
Voorziening onderhoud wegen	366.878	1.262.317		976.789	652.407
Totaal	**2.138.015**	**2.030.857**	**0**	**1.546.905**	**2.621.967**

Voorzieningen voor middelen derden waarvan de bestemming gebonden is	Boekwaarde 31-12-2022	Toevoegingen	Vrijval	Aanwendingen	Boekwaarde 31-12-2023
Voorziening riolering	1.945.376	397.341		1.022.854	1.319.863
Voorziening afvalstoffenheffing	1.282.433			659.960	622.473
Voorziening BIZ		24.375		22.410	1.965
Totaal	**3.227.809**	**421.716**	**0**	**1.705.224**	**1.944.301**
Totaal voorzieningen gemeente	**8.448.839**	**3.857.053**	**0**	**3.500.808**	**8.805.084**

In de kolom 'vrijval' zijn de bedragen opgenomen welke ten gunste van de rekening van baten en lasten zijn vrijgevallen. Alle aanwendingen van de voorzieningen zijn rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht.

Voorzieningen worden op grond van artikel 44 BBV gevormd voor:
• verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op balansdatum onzeker is doch redelijkerwijs te schatten en bestaande risico's op balansdatum ter zake van verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs te schatten is.

• kosten die in een volgend begrotingsjaar worden gemaakt maar de oorsprong hebben in het begrotingsjaar of een eerder begrotingsjaar en de voorziening strekt tot kostenegalisatie.
• Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moet worden.

Alle voorzieningen zijn voor de daarvoor bestemde doelen in zijn geheel beklemd.

Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's

Voorziening wet APPA

Toelichting

In 2022 is de gemeente Drimmelen overgegaan op het nieuwe Financieel toetsingskader (nFTK). Daarbij is wet APPA-voorziening verhoogd.
In 2023 zijn wij door Proambt geadviseerd om alle voormalige bestuurders mee te nemen in de voorziening wet APPA.
Voorheen was een deel van alle voormalige wethouders meegenomen in de begroting en een deel via de voorziening.
Om een duidelijk en geheel overzicht te bewaren is daarom besloten per 01-01-2024 alle voormalige wethouders op te nemen in de wet APPA.
Dit houdt in dat een bedrag van € 369.351 in de voorziening is gestort in 2023. Helaas hebben wij ook van een aantal oud-wethouders afscheid moeten nemen in 2023.
Daarbij hebben enkele voormalige wethouders geen nabestaanden, waardoor ook geen aanspraak gemaakt is op de nabestaandenpensioen. Dit heeft dan ook geleid tot een aanwending van €73.510.

Doelstelling

Het doel is om een toereikende voorziening aan te leggen voor de pensioenrechten van wethouders, zoals vereist door de Wet APPA sinds 2001. Hiermee wordt beoogd de financiële consequenties van de waardeoverdracht van pensioenen van wethouders te waarborgen.

Voorziening uitkering verplichtingen pers./vm.pers.

Toelichting

Ten laste van de exploitatie worden de kosten gebracht vanwege het vertrek van enkele collega's (€ 14.064). De personele kosten tot aan het moment van vroegpensioen van medewerker worden via de voorziening voldaan. In 2023 was de aanwending € 120.871.

Doelstelling:
De voorziening wordt gevormd om de lasten van toekomstige uitkeringsverplichtingen aan voormalige medewerkers en andere kosten als gevolg van minnelijke regelingen te dekken in het jaar van besluitvorming en om toekomstige jaren te ontlasten.

Voorzieningen voor onderhoud

Voorziening onderhoud gebouwen

Deze voorziening is via het gebouwbeheerssysteem (Planon) erop gericht het onderhoud van de gemeentelijke eigendommen te waarborgen op een bepaalde conditiescore. De gemeentelijke eigendommen zijn in 2020 geïnspecteerd conform systematiek NEN 2767 met vaststelling van de bijbehorende conditiescores.

Voorziening onderhoud wegen

Deze voorziening is via het wegenbeheersysteem (Obsurve) erop gericht het onderhoud van de gemeentelijke verhardingen te waarborgen op een bepaalde conditiescore.

Voorzieningen van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden

Voorziening riolering

De voorziening dient ter egalisering van tekorten en overschotten van de lopende exploitatie ten einde stabiliteit in het te heffen rioolrecht te realiseren. Het tarief is voor 100% dekkend. Zie voor verdere toelichting in de paragraaf B. Lokale heffingen - onderdeel Beleid en hoofdlijnen.

Voorziening afvalstoffenheffing

De voorziening dient voor de opvang van tussentijdse schommelingen in het uitgavenpatroon voor de afvalstoffen tussen de primitieve begroting en werkelijke exploitatie. Het tarief is voor 100% dekkend. Zie voor verdere toelichting in de paragraaf B. Lokale heffingen - onderdeel Beleid en hoofdlijnen.

Voorziening BIZ

De gemeente int de bijdragen van de ondernemers ten behoeve van het BIZ en dient deze door te betalen (onder gestelde voorwaarden) aan de vereniging.

Vaste schulden met een rente typische looptijd van één jaar of langer

Onder de vaste passiva behoren de vaste schulden met een rente typische looptijd van een jaar of langer.
Op deze post worden de geldleningen die zijn afgesloten ter financiering van de gemeentelijk activiteiten verantwoord, alsmede de waarborgsommen.
In onderstaand overzicht wordt het verloop weergegeven van de vaste schulden over het boekjaar.

	Boekwaarde 31-12-2022	Vermeer-deringen	Aflossingen	Boekwaarde 31-12-2023
Onderhandse leningen	18.650.000	13.500.000	835.345	31.314.655
Waarborgsommen	917.357	306.895	903.468	320.783
Totaal	**19.567.357**	**13.806.895**	**1.738.813**	**31.635.438**
De totale rentelast voor het boekjaar met betrekking tot de vaste schulden bedraagt:				323.780

Vlottende Passiva

Netto vlottende schuld met een rente typische looptijd korter dan één jaar: overige schulden

De in de balans opgenomen kortlopende schulden kunnen als volgt gespecificeerd worden:

Schulden korten dan een jaar	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023
Overige kasgeldleningen	4.000.000	
Overige schulden	4.677.377	4.519.090
Totaal	**8.677.377**	**4.519.090**

Overige schulden	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023
Crediteuren	4.066.127	3.649.203
Verstrekte uitkeringen e.d. sociale zaken	418.956	674.043
Overige	192.294	195.843
Totaal	**4.677.377**	**4.519.090**

Overlopende passiva

De overlopende passiva bestaan uit de volgende onderdelen:

	Boekwaarde 31-12-2022	Boekwaarde 31-12-2023
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen		
met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume.	3.367.316	4.836.544
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen		
met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.	1.499.208	2.583.399
Overige vooruitontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotings jaren komen.	181.591	2.604.699
Totaal	**5.048.116**	**10.024.641**

De onderverdeling van de in de balans opgenomen Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen is als volgt:

Ontvangen voorschotbedragen voor uitkering met specifiek bestedingsdoel Art 49 lid 2	Boekwaarde 31-12-2022	Ontvangsten	Uitgaven	Boekwaarde 31-12-2023
Proeftuin aardgasvrij bestaande woningen	290.083		290.083	
Vooruitontvangen SPUK Wet Inburgering		343.111	112.266	230.845
Vooruitontvangen NIP slecht geïsoleerde woningen		923.529		923.529
Vooruitontvangen CDOKE voor klimaat- en energiebeleid		502.537	176.885	325.652
Vooruitontvangen nationaal programma onderwijs	84.276	50.046	109.299	25.023
Vooruitontvangen SPUK ventilatie onderwijs	210.000		210.000	
Vooruitontvangen VVE	27.798	289.472	230.146	87.124
Vooruitontvangen SPUK huisvesting statushouders	240.000	590.000	240.000	590.000
Vooruitontvangen SPUK Sport	10.919	87.026	10.919	87.026
Vooruitontvangen SPUK reductie energiegebruik	26.365		26.365	
Vooruitontvangen huisvesting aandachtsgroepen	350.000		350.000	
Vooruitontvangen regeling Lokale preventieakkoorden	23.202		23.202	
Vooruitontvangen SPUK onderwijsroute	23.454		23.454	
Vooruitontvangen aanpak energiearmoede	213.112	145.866	44.778	314.200
Totaal	**1.499.208**	**2.931.588**	**1.847.397**	**2.583.399**

Deze vooruit ontvangen bedragen art 49 lid 2 betreffen de van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren. De regelingen worden toegelicht bij het onderdeel Verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen (SISA).

Waarborgen en garanties

Gewaarborgde geldleningen

Het bij de balans vermelde bedrag voor verstrekte gewaarborgde geldleningen kan als volgt naar de diverse aard van instellingen gespecificeerd worden:

Bedragen x €1.000	Oorspronkelijk bedrag	Percentage borgstelling	Restant begin jaar 2023	Restant eind jaar 2023
Stg de Wijngaard	1.358	100%	713	659
Woningstichting Woonvizier	4.113	100%	1.559	1.325
Diverse sportverenigingen	435	100%	422	409
Totaal	**5.906**		**2.694**	**2.393**

Garantstellingen

Het bij de balans vermelde bedrag voor verstrekte garanties (als achtervang bij het Waarborgfonds Sociale Woningbouw) kan als volgt naar de diverse aard van instellingen gespecificeerd worden:

Garantstellingen	Aantal	Oorspronkelijk bedrag	Restant 1-1-2023	Restant 31-12-2023
WSW achtervang woningstichtingen (5)	33	73.726	112.849	100.183
Totaal	**33**		**112.849**	**100.183**

Met een garantie van het WSW (Waarborgfonds Sociale Woningbouw) kunnen corporaties voordelige leningen afsluiten op de kapitaalmarkt.
Het WSW staat borg voor de rente- en aflossingsverplichtingen van de deelnemers. Zie voor een uitgebreide toelichting de paragraaf D. Financiering onderdeel A. Risicobeheer.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Meerjarige contracten

Onderstaand een overzicht van de meerjarige contracten van de gemeente Drimmelen.

Titel	Datum ingang overeenkomst	Datum einde basistermijn overeenkomst	Aantal opties	Duur optie (mnd)	Gunningsbedrag per jaar
Onderhoud sportvelden	5-4-2023	31-3-2026	1	1	111.667
Leerlingenvervoer	1-8-2019	31-7-2022	2	12	417.255
Fullservice containermanagement	1-1-2021	31-12-2024	2	12	194.307
Exploitatie zwembaden	1-1-2020	31-12-2029	1	60	150.000
Biomassa groenstromen	1-1-2021	31-12-2023	3	12	169.620
Glasinzameling- en verwerking	1-3-2023	28-3-2025	2	12	Gezamelijke/regionale aanbesteding
WMO Trapliften West-Brabant	1-7-2020	30-6-2024	2	12	Gezamelijke/regionale aanbesteding
Onderhoud openbare verlichting	1-7-2023	1-7-2025	2	12	38.000
Schadeverzekeringen	1-1-2022	1-1-2025	0		29.686
Thuiswerkmeubilair	1-9-2021	31-8-2024	0		45.333
Reseller	1-7-2021	1-7-2023	2	12	300.000
Kantoorartikelen	1-11-2020	30-11-2022	2	12	11.114
Personeelsinformatie-systeem ADP	1-1-2016	31-12-2022	2	24	10.000
Contract onderhoud ondergrondse glascontainers	1-1-2014	31-12-2099			83.981
Schoonmaak Gemeentehuis	1-10-2023	30-9-2026	2	12	100.000
Accountantcontrole	1-9-2023	31-8-2027	2	12	78.750

EMU-Saldo

Het EMU-saldo is het saldo van de inkomsten en uitgaven met derden van de overheid. Het EMU-saldo geeft aan of er in een bepaald jaar met reële transacties meer geld uitgegeven is dan er in dat jaar is binnengekomen, of dat er netto geld overgehouden is. Het EMU-saldo is daarmee een indicatie voor de ontwikkeling van de liquiditeits- en financiële positie van de gemeente.

Het EMU-saldo van de lokale overheid telt mee voor het EMU-saldo van de totale overheid. Om inzicht te geven in het verwachte EMU-saldo van de lokale overheid is weergave van het saldo een verplicht onderdeel. De cijfers worden daarnaast verstrekt aan het CBS. Sturing op het EMU-saldo is van groot belang in verband met de Wet houdbare overheidsfinanciën (HOF).

EMU-saldo	31-12-2022	31-12-2023
a. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	1.608.944	-2.069.344
b Mutatie (im)materiële vaste activa	1.459.064	7.628.205
c. Mutatie voorzieningen	-597.789	356.245
d. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-959.881	326.438
e. Boekwinst bij verkoop effecten en boekwinst bij verkoop (im)materiele vaste activa		
Berekend EMU-saldo (a-b+c-d-e)	**511.973**	**-9.667.742**

De EMU-systematiek werkt op een andere manier dan het baten- en lastenstelsel dat de gemeenten hanteren. Investeringen tellen bijvoorbeeld niet mee in het stelsel van baten en lasten, daarbij wordt uitgegaan van de kapitaallasten van de investeringen. Investeringen en uitgaven die worden gedekt uit reserves in een jaar tellen echter wel volledig mee in het EMU-saldo.

Het EMU-saldo van de gemeente Drimmelen voor 2023 komt uit op € 9.667.742 negatief. Het betekent dat in EMU-termen de uitgaven € 9.667.742 groter zijn dan de inkomsten.

Uit de decembercirculaire van 2023 blijkt dat de EMU-referentiewaarde voor de gemeente Drimmelen € 3.558.000 is, waardoor de referentiewaarde wordt overschreden in 2023. Er staat op dit moment geen sanctie op het overschrijden van de referentiewaarden. De EMU-referentiewaarde is geen norm, maar een indicatie van het aandeel van de gemeente in de gezamenlijke tekortnorm.

Analyse begrotingsrechtmatigheid

Analyse begrotingsrechtmatigheid baten

De analyse van de onderschrijding van de baten treft u hieronder aan.

	Prim. Begroting 2023	na wijziging 2023	Realisatie 2023	Verschil
Burger en Bestuur	409.214	634.678	701.810	**67.132-**
Openbare ruimte	3.231.457	3.741.978	3.794.348	**52.370-**
Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie	10.465.520	12.673.794	9.733.593	**2.940.201**
Sociaal domein	4.805.083	9.491.291	11.816.105	**2.324.814-**
Overhead	29.465	29.465	96.213	**66.747-**
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	50.573.314	59.599.967	60.604.095	**1.004.128-**
Saldo	***69.514.053***	***86.171.173***	***86.746.164***	***574.991-***

Analyse begrotingsrechtmatigheid lasten

De analyse van de overschrijding van de lasten treft u onder dit kader aan

	Prim. Begroting 2023	na wijziging 2023	Realisatie 2023	Verschil
Burger en Bestuur	5.433.929	5.782.663	6.115.042	**332.378-**
Openbare ruimte	9.161.714	10.407.453	10.493.839	**86.386-**
Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie	13.350.092	16.444.512	13.984.663	**2.459.849**
Sociaal domein	29.089.921	34.719.833	36.859.156	**2.139.323-**
Overhead	8.885.692	9.259.884	10.044.748	**784.863-**
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	3.592.705	9.556.828	9.462.429	**94.398**
Saldo	***69.514.053***	***86.171.173***	***86.959.876***	***788.703-***

Programma 1. Burger en Bestuur

De overschrijding van de lasten bedraagt € 333.000. Onderstaand een overzicht van de grote overschrijdingen die hiervoor de overschrijding hebben gezorgd.

Drugsdumpingen (€ 47.000 nadeel)

In februari 2023 is er een drugsdumping aangetroffen op twee plaatsen in de gemeente Drimmelen. Deze kosten geven een overschrijding in het budget van openbare orde en veiligheid.

Burgerzaken (€ 128.000 nadeel)

Het budget van Burgerzaken is met € 128.000 overschreden. Dit komt grotendeels door personeel is ingehuurd a.g.v. langdurige zieke medewerkers, vertrek van medewerkers en de organisatie van twee verkiezingen (€ 152.000 nadelig). Hier tegenover staan hogere inkomsten vanwege verstrekking van met name meer reisdocumenten (€ 24.000). De oorzaak hiervan is dat de inwoners al in 2023 zijn aangeschreven om hun reisdocument te vervangen om de drukte van de balie zoveel mogelijk te verspreiden. Deze vanaf 2024 verwachte drukte is het gevolg van de verlenging van de geldigheid van de reisdocumenten van vijf naar tien jaar. Diverse kleine positieve afwijkingen heffen de overschrijding van de licentiekosten (zie Frontoffice) weer op.

Pensioenvoorziening (€ 150.000 nadeel)

Tot eind 2023 was voor slechts een deel van de toekomstige kosten die ontstonden door pensioenen aan gewezen wethouders en nabestaanden, een voorziening opgenomen. De keuze is gemaakt om op basis van onderbouwde berekeningen van onze uitvoerder ProAmbt, een voorziening voor alle huidige en gewezen wethouders en de nabestaanden op te nemen. Het instellen van deze voorziening voorkomt dat in de toekomst een forse bijraming op de begroting gedaan moet worden.

We hebben immers in de voorziening rekening gehouden met de te verwachten kosten. De voorziening wordt jaarlijks aan de hand van de onderbouwing van ProAmbt verhoogd of verlaagd.

Programma 3 Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie

De baten worden enkel onderschreden bij programma 3 Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie. Tegenover deze lagere baten staan lagere lasten. Per saldo is de onderschrijding van de baten bij programma 3 hoger dan de onderschrijding van de lasten. De verschillen zijn toegelicht onder Programma 3 en passen binnen het de beleidskaders van de gemeente Drimmelen en kunnen als acceptabel worden beschouwd.

Programma 4. Sociaal domein

De overschrijding van de lasten bedraagt € 2,1 miljoen. Deze overschrijding is grotendeels het gevolg van de energietoeslag en de opvang van Oekraïners. Tegenover deze kosten staan inkomsten. Bovendien was de uitvoering van de regelingen binnen de vastgestelde beleidskaders waardoor de overschrijding acceptabel is.
Binnen het programma zijn er wel andere overschrijdingen op de thema's. Deze worden daarom op hoofdlijnen toegelicht.

Onderwijs (€ 150.000 nadeel)

Deze overschrijding wordt veroorzaakt door met name de hogere kosten van € 160.000 op leerlingenvervoer in 2023. Deze stijging van de uitgaven heeft een aantal oorzaken: De NEA-indexering is in 2023 extreem hoog: 13,7%. Dit is 10% meer dan begroot. Bovendien is het aantal leerlingen die vervoerd moeten worden, gestegen wat tot gevolg heeft dat er 128 ritten meer gereden zijn dan in de begroting is opgenomen. Daarnaast zijn de kosten van de ritten die volgens het contract addendum volgens andere prijsafspraken worden gereden gestegen met 48% t.o.v. de begroting. Bij het opstellen van de Najaarsnota was nog niet bekend wat de kosten van het schooljaar 2023-2024 zouden zijn waardoor bij de Najaarsnota Light het budget niet is bijgesteld. Uitgaven zijn binnen beleid van de Raad en het is een open-einde regeling waarbij het de verwachting was dat de uitgaven de begroting met minder dan € 100.000 zouden overschrijden (rapportagegrens Najaarsnota) waardoor de overschrijding rechtmatig is.

Jeugdhulp- voorliggende voorziening en preventie (€ 150.000 nadeel)

In 2023 is voor Taskforce jeugd ingehuurd, deze lasten waren aan de voorkant niet begroot. Inhuur was noodzakelijk vanwege vervanging zwangerschap en twee langdurig zieken. De inhuur heeft ervoor gezorgd dat de werkzaamheden door konden gaan. Deze uitgaven zijn binnen de kaders, maar hadden eerder gemeld kunnen worden.

Jeugdhulp Toegang (€ 9.000 nadeel)

De kosten van het CJG zijn € 17.000 hoger dan begroot. Dit komt grotendeels door een verwacht voordeel vanwege regionalisering Crisisinterventie wat niet gerealiseerd is. In het collegevoorstel van 4 mei 2022 is opgenomen om een lagere bijdrage vanuit Drimmelen voor het CJG DG te verstrekken vanwege minder benodigde formatie (0,26 fte) voor onze gemeentelijke toegang CJG DG (binnen kantoortijden) in verband met de vernieuwde vormgeving van de functie spoedeisende zorg. In praktijk zien we dat het niet loopt, zoals verwacht en het CJG alsnog hun bijdrage levert. Bij de Najaarsnota werden alleen afwijkingen groter dan € 100.000 gerapporteerd waardoor de begroting niet is bijgesteld en de overschrijding acceptabel is.

Jeugdhulp specialistische zorg (€ 531.000)

De stijging in kosten over de hele lijn van ambulant tot verblijf, crisis en landelijke functies (LTA), wordt voornamelijk veroorzaakt door hogere indexeringen als gevolg van CAO-afspraken. Daarnaast zien we licht hogere aantallen jeugdigen in zorg in met name ambulante hulp en pleegzorg. Afrekeningen met andere gemeenten o.b.v. het woonplaatsbeginsel heeft over 2022 nog een voordeel opgeleverd van € 25.000.
Lagere kosten PGB en Toegang zorgen uiteindelijk voor een netto overschrijding van € 282.000.
Op basis van de Q2 cijfers was er de hoop dat de kosten binnen de financiële kaders zouden blijven waardoor er bij de Najaarsnota de begroting voor deze open-einde regeling niet is aangepast en de overschrijding acceptabel is.

Participatie en schuldenproblematiek (€ 1.500.000 nadeel)

In 2023 is de gemeente gestart met de uitbetaling van de energietoeslag 2023/2024. In 2023 is een bedrag van ruim € 562.000 uitgekeerd. Dit bedrag was niet geraamd, omdat de rijksmiddelen (€ 772.000) hiervoor pas via de decembercirculaire beschikbaar zijn gesteld. Uitgaven zijn derhalve rechtmatig.

Tevens waren de kosten voor de opvang van de Oekraïners niet begroot (€926.000), maar staan er wel inkomsten tegenover. Uitvoering is binnen beleidskaders en kosten worden gedekt door hogere inkomsten waardoor de overschrijding acceptabel is.

Overhead

De overschrijding van de lasten van het programma overhead bedragen € 785.000. Deze overschrijding is grotendeels te verklaren door het afboeken van de openstaande ICT kredieten.

Afboeken kredieten ICT (€ 824.000 nadeel)

De implementatiekosten van nieuwe projecten worden per 2024 conform de geldende begrotingsregels geboekt op één projectbudget voor informatievoorziening projecten. Hiermee vervallen de kapitaallasten. Dit is besloten met het vaststellen van het informatiebeleid 2024-2027. De tot en met 2023 geboekte kosten op kredieten zijn bij de jaarafsluiting afgeboekt zodat we voldoen aan de wet- en regelgeving. Tegenover deze kosten staan ook het wegvallen van kapitaallasten onder verschillende thema's, zie bijvoorbeeld Facilitaire zaken en Communicatie.

Analyse begrotingsrechtmatigheid kredieten

Investeringen	Programma	Raming	Uitgaven	Overschrijding
Af te sluiten investeringen				
Drimmelenseweg - Sluizeweg Made	2. Openbare ruimte	830.430	832.811	-2.381
Kwaliteitsverbetering Oude haven Drimmelen: Biesboschweg	2. Openbare ruimte	200.000	228.268	-28.268
Wegen / rehabiliatie 2022	2. Openbare ruimte	202.000	202.795	-795
Dijkverzwaring Terheijden: nieuwe wandelpaden	2. Openbare ruimte	88.200	90.506	-2.306
Maatregelen gebied OHD (uitvoering)	2. Openbare ruimte	270.000	282.510	-12.510
Aankoop sporthal de Rietgors	4. Sociaal domein	660.000	664.849	-4.849
Totaal af te sluiten investeringen		**2.250.630**	**2.301.738**	**-51.108**
Lopende investeringen				
Renov. toplaag grasveld A Moerbos	4. Sociaal domein	60.000	112.607	-52.607
Totaal lopende investeringen		**60.000**	**112.607**	**-52.607**
Totaal		**2.310.630**	**2.414.345**	**103.715-**

Kwaliteitsverbetering Oude haven Drimmelen: Biesboschweg (€ 28.268 nadeel)

Tijdens de uitvoering constateerden we dat het asfalt in de oprit naar de Haven uit teerhoudend materiaal bestond. De stortkosten waren hierdoor ca. € 13.000 hoger. Ook constateerden we dat een deel van het bestaande bestratingsmateriaal niet herbruikbaar was door grote beschadigingen en veel breuk. Voor de aanschaf van nieuw bestratingsmateriaal betaalden we ca. € 15.000.

Renovatie toplaag grasveld A Moerbos (€ 52.607 nadeel)

Project zit in een afrondende fase. Afwikkeling Q1 2024. Krediet is overschreden doordat tijdens de renovatie is gebleken dat de kwaliteit van de drains ondermaats was. Daarom is besloten tot volledige vervanging. Gezien de omvang van de overschrijding is deze niet gemeld bij de Najaarsnota Light.

Overzicht incidentele baten en lasten

De Commissie BBV heeft op 30 augustus 2018 haar notitie 'Structurele en incidentele baten en lasten' vastgesteld. De Commissie geeft in haar notitie aan dat structurele baten en lasten de regel zijn en incidentele baten en lasten de uitzondering. In haar notitie doet de Commissie de stellige uitspraak dat voor de in het overzicht van incidentele baten en lasten een nadere toelichting is vereist.
Verder adviseert de Commissie BBV om in de financiële verordening ex artikel 212 van de Gemeentewet een grensbedrag op te nemen vanaf welke omvang incidentele baten en lasten afzonderlijk gespecificeerd worden in het overzicht incidentele lasten en baten. En om het structureel begrotingssaldo te presenteren conform een door de Commissie voorgesteld model. Drimmelen respecteert de stellige uitspraak en neemt beide adviezen van de Commissie over.

Het overzicht wordt bij de jaarrekening gebruikt als hulpmiddel voor de beoordeling van de financiële positie, maar heeft geen directe gevolgen voor de wijze van toezicht.

Nr.	Incidentele baten en lasten (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2023	Bijgestelde begroting 2023	Begroting 2023
Alg.	Reserve mutaties: onttrekkingen	8.128	8.163	15
3.1	Actief grondbeleid	2.121	2.906	2.906
3.2	Faciliterend grondbeleid (overeenkomst)	1.376	2.442	2.070
3.3	Overige grondzaken	371	158	-
	Totaal Baten	**11.996**	**13.667**	**4.991**
Alg.	Reserve mutaties: stortingen	4.512	4.164	793
3.1	Actief grondbeleid	2.954	2.446	2.446
3.2	Faciliterend grondbeleid (overeenkomst)	1.640	2.340	1.949
3.3	Overige grondzaken	324	88	-
O.1	Projectleider Ambitieplan (Algemene reserve)	-	50	-
O.2	Digitalisering omgevingswet (Algemene reserve)	54	54	-
	Totaal Lasten	**9.483**	**9.143**	**5.188**
	Saldo Incidentele baten en lasten	**-2.513**	**-4.525**	**198**

Presentatie structureel rekeningsaldo	2023
Saldo baten en lasten	-2.069.344
Toevoegingen en onttrekking aan reserves	1.855.631
Jaarrekeningsaldo na bestemming	**-213.713**
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	2.513.469
Structureel jaarrekeningsaldo	**-2.727.182**

Het werkelijk resultaat over 2023 bedraagt -/- € 213.713 negatief (zie onderdeel 'Exploitatiesaldo en resultaatbestemming'). De incidentele baten en lasten zijn per saldo € 2.513.469: hogere incidentele baten dan lasten. Het structureel resultaat (werkelijk resultaat gecorrigeerd met het saldo van de incidentele baten en lasten) is daardoor -/- € 2.727.182 negatief.

Toelichting incidentele baten en lasten

Programma 3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie

3.1 Actief grondbeleid/ 3.2 Faciliterend grondbeleid: raadsbesluit, overeenkomst
Conform "notitie structurele en incidentele baten en lasten" van de Commissie BBV (gepubliceerd op 30.08.2018) worden alle lasten, baten en reservemutaties met betrekking tot grondexploitaties gezien als incidenteel.

3.3 Overige grondzaken
Conform 'notitie structurele en incidentele baten en lasten' van de Commissie BBV worden alle lasten en baten met betrekking tot verkoop eigendommen/ activa (incl. snippergroen/ reststroken) gezien als incidenteel.

Overhead / Bedrijfsvoering

O.1 Projectleider Ambitieplan

In het kader van ambitieplan Dienstverlening en Informatievoorziening onderdeel Procesoptimalisaties, was in 2023 voorzien in de inhuur van een projectleider.
In 2023 hebben we met interne projectleiders voldoende capaciteit gehad om de benodigde projectteams te leiden. Hierdoor hebben we geen projectleider hoeven in te huren.

O.2 Omgevingswet: digitalisering
Vanwege het opschuiven van de wettelijke invoeringsdatum Omgevingswet naar 1-1-2024 heeft een belangrijk deel van de werkzaamheden implementatie Digitaal Stelsel Omgevingswet plaatsgevonden in 2023. De dekking vond plaats door het onttrekken uit de reserve van de in 2021 gestorte implementatiekosten DSO.

Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves

In principe zijn mutaties in reserves incidenteel tenzij er redenen zijn om deze structureel te ramen. In onderstaande tabel worden de geraamde en werkelijke structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves weergegeven.

Tabel 3 BL

Omschrijving	Werkelijk 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023
Structurele vermeerderingen			
Reserve kapitaallasten	1.134.768	3.167.650	3.167.650
Totaal vermeerderingen	**1.134.768**	**3.167.650**	**3.167.650**
Structurele verminderingen			
Reserve kapitaallasten	1.354.460	1.700.356	1.353.054
Totaal verminderingen	**1.354.460**	**1.700.356**	**1.353.054**

Informatie Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector

Op 1 januari 2013 trad de Wet normering topinkomens (WNT) in werking, met als doel het beperken van buitengewone salarissen en vertrekvergoedingen binnen (semi)publieke instellingen. Volgens de WNT moeten deze instellingen de salarissen en eventuele vertrekvergoedingen van al hun topfunctionarissen jaarlijks vóór 1 juli openbaar maken op het internet, zelfs als deze onder het maximum liggen. Voor andere medewerkers geldt dit alleen als hun salaris hoger is dan het maximum. Daarnaast moeten WNT-instellingen die onder de verantwoordelijkheid van een minister vallen, hun gegevens digitaal melden via een speciaal meldingsplatform. Meer informatie is te vinden op www.topinkomens.nl.

WNT-verantwoording 2023 Gemeente Drimmelen

De WNT is van toepassing op de Gemeente Drimmelen. Het geldende bezoldigingsmaximum voor de Gemeente Drimmelen in 2023 bedraagt € 223.000 (het algemene maximum voor gemeenten die niet onder een bijzondere categorie vallen).

Bezoldiging van topfunctionarissen
1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling, inclusief degenen die vanwege hun voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris worden beschouwd.

Gegevens 2023		
bedragen x € 1	**A.J.M. Martens**	**F.M.C. Ronde**
Functiegegevens5	gemeentesecretaris	griffier
Aanvang6 en einde functievervulling in 2023	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)7	1	1
Dienstbetrekking?8	ja	ja
Bezoldiging9		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	127.951	98.006
Beloningen betaalbaar op termijn	19.539	15.685
Subtotaal	*147.490*	*113.691*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum10	223.000	223.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag11	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	147.490	113.691
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan12	N.v.t. N.v.t.	N.v.t. N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling13	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 202214		
bedragen x € 1	**A.J.M. Martens**	**F.M.C. Ronde**
Functiegegevens5	gemeentesecretaris	griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2022	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)7	1	1
Dienstbetrekking?8	ja	ja
Bezoldiging9		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	113.266	98.725
Beloningen betaalbaar op termijn	20.257	16.323
Subtotaal	*133.523*	*115.048*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum10	216.000	216.000
Bezoldiging	133.523	115.048

3. Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2023 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen1.

Exploitatiesaldo en resultaatbestemming

Resultaat

	Begroot	Werkelijk
Saldo van baten en lasten	2.375.310-	2.069.344-
Mutaties reserves	2.375.310	1.855.631
	0-	**213.712-**

Resultaatbestemming

Het resultaat over 2023 bedraagt negatief € 213.712.
Aan de gemeenteraad wordt voorgesteld om het volledige bedrag te onttrekken uit Algemene Reserve.

Verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen (SISA)

SISA

Jaarlijks dient middels de jaarrekening verantwoording te worden afgelegd over de besteding van een aantal specifieke uitkeringen aan de verstrekkers van deze uitkeringen. In deze bijlage zijn hiertoe een aantal bedragen opgenomen.

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2023 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 09-03-2024									
Verstrekker	**Uitkeringscode**	**Specifieke uitkering** **Juridische grondslag** **Ontvanger**	**Indicator**	**Indicator**	**Indicator**	**Indicator**	**Indicator**	**Indicator**
JenV	**A16**	**Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne** Gemeenten	Vul in totaal cumulatief te ontvangen normbedrag per gerealiseerde gemeentelijke plek per dag (GOO) (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: A16/01*	Vul in verschil bij hogere werkelijke bestedingen ten opzichte van de uitkomst van A16/01 (jaar T) - uitzonderingsbepaling (GOO) *Aard controle R* *Indicator: A16/02*	Vul in vrijwillige teruggave bij lagere werkelijke bestedingen ten opzichte van de uitkomst onder A16/01 (jaar T) – uitzonderingsbepaling (GOO) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: A16/03*	Besteding (jaar T) tbv de transitie - uitgezonderd uitvoeringkosten *Aard controle R* *Indicator: A16/04*	Besteding (jaar T) uitvoeringskosten tbv de transitie *Aard controle R* *Indicator: A16/05*	Besteding (jaar T) uitgekeerde verstrekkingen (POO) *Aard controle R* *Indicator: A16/06*
			€ 3.961.756			€ 0	€ 0	€ 0
			Totaal bedrag vorderingen (/ onrechtmatig uitgekeerde) verstrekkingen (jaar T) POO *Aard controle R* *Indicator: A16/07*	Vul in totaal te ontvangen normbedrag uitvoeringskosten per geregistreerde persoon waaraan in een maand een verstrekking is gedaan (POO) (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: A16/08*	Berekening totale besteding (jaar T) Som indicatoren 01/02/04/05/ 06/07 en 08 *Aard controle n.v.t.* *Indicator: A16/09*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: A16/10*		
			€ 0	€ 105.840	€ 4.067.596	€ 5.189.581		
FIN	**B2**	**Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblematiek** Gemeenten	Aantal (potentieel) gedupeerden die in aanmerking komt voor ondersteuning (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: B2/01*	Cumulatief aantal (potentieel) gedupeerden die in aanmerking komt voor ondersteuning (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/02*	Aantal uitgewerkte plannen van aanpak in (jaar T) *Aard controle D2* *Indicator: B2/03*	Cumulatief aantal uitgewerkte plannen van aanpak (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/04*	Normbedragen voor a, b, d en f (ja/nee) Nee: reeks 1 / Ja: reeks 2 *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/05*	Normbedragen voor e (ja/nee) Nee: reeks 1/ Ja: reeks 2 *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/06*
			3	20	0	0	Ja	Ja

			Wijziging keuze per (2023/2024) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/07*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/08*	**Reeks 1** Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel a, b, d en f (artikel 3) **Keuze werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/09*	**Reeks 1** Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdelen a, b, d en f (artikel 3) **Keuze werkelijke kosten** *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/10*		
			N.V.T.	Ja				
			Reeks 1 Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel c (artikel 3) **Werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/11*	**Reeks 1** Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdeel c (artikel 3) **Werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/12*	**Reeks 1** Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e (artikel 3) **Keuze werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/13*	**Reeks 1** Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e (artikel 3) **Keuze werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/14*	**Reeks 1** Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e met betrekking tot de kindregeling (artikel 3) **Werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/15*	**Reeks 1** Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e met betrekking tot de kindregeling (artikel 3) **Werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/16*
							€ 0	€ 0
			Reeks 2 Normbedrag onderdeel a x aantal (potentieel) gedupeerden (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/17*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel a x aantal (potentieel) gedupeerde cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/18*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel b x aantal plannen van aanpak (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/19*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel b x aantal plannen van aanpak cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/20*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel d x aantal PvA's (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/21*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel d x aantal nazorgtraject en en/of PvA's cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/22*
			€ 1.140	€ 7.600	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Reeks 2 Normbedrag onderdeel e (afhankelijk van aantal (potentieel) gedupeerden), indien nog niet eerder opgegeven (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen**	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel e (afhankelijk van aantal (potentieel) gedupeerden), indien nog niet eerder opgegeven (t/m jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen**	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel f x aantal driegesprekken (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen**	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel f x aantal driegesprekken cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen**	**Totaal** Totale verantwoording (jaar T) voor de SPUK B2 regeling	

			Aard controle R *Indicator: B2/23*	*Aard controle R* *Indicator: B2/24*	*Aard controle R* *Indicator: B2/25*	*Aard controle R* *Indicator: B2/26*	*Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/27*	
			€ 12.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 13.520	
BZK	**C32**	**Regeling specifieke uitkering ventilatie in scholen** Gemeenten	Beschikkingsnummer /naam *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C32/01*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: C32/02*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C32/03*	Start bouwactiviteiten uiterlijk 31 december 2023 (Ja/Nee) *Aard controle D2* *Indicator: C32/04*	Toelichting (verplicht als bij start bouwactiviteiten (indicator 04) 'Nee' is ingevuld) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C32/05*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C32/06*
		1	743549	€ 210.000	€ 210.000	Ja		Ja
			Kopie Beschikkingsnummer/Naam *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C32/07*	Zijn de begrotingsposten waarvoor een uitkering is aangevraagd uitgevoerd? (Ja/Nee/N.v.t.) *Aard controle D2* *Indicator: C32/08*	Toelichting (verplicht als bij indicator 08 nee is ingevuld) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C32/09*			
		1	743549	Ja				
BZK	**C55**	**Aanpak energiearmoede**	Het aantal huishoudens in huurwoningen aan wie energiebesparende voorzieningen zijn verstrekt die kunnen leiden tot vermindering van energiegebruik/de energierekening *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55/01*	Besteding (jaar T) van de onder indicator 01 gemoeide kosten *Aard controle R* *Indicator: C55/02*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) van de onder indicator 01 gemoeide kosten *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55/03*	Het aantal huishoudens in koopwoningen aan wie energiebesparende voorzieningen zijn verstrekt die kunnen leiden tot vermindering van energiegebruik/de energierekening *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55/04*	Besteding (jaar T) van de onder indicator 04 gemoeide kosten *Aard controle R* *Indicator: C55/05*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) van de onder indicator 04 gemoeide kosten *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55/06*
			72	€ 15.205	€ 148.684	81	€ 17.106	€ 52.570
			Het aantal huishoudens dat ondersteuning – bijvoorbeeld via advies aan huis- heeft gekregen in de vorm van advies over vermindering van het energiegebrui	Besteding (jaar T) van de onder indicator 07 gemoeide kosten	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) van de onder indicator 07 gemoeide kosten			

			k voor zijn specifieke woningen waar de bewoner direct zijn/haar energieverbruik mee heeft kunnen verminderen. *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55/07*	*Aard controle R* *Indicator: C55/08*	*Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55/09*				
			192	€ 12.467	€ 45.717				
			Het aantal kleine gasbesparende maatregelen (w.o. radiatorfolie en tochtstrips) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55/10*	Het aantal kleine elektriciteitsbesparende maatregelen (w.o. LED-lampen) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55/11*	Het aantal grote(re) gasbesparende maatregelen (w.o. dakisolatie, vloerisolatie, spouwmuurisolatie etc.) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55/12*	Het aantal grote(re) elektriciteitsbesparende maatregelen (w.o. vervangen koelkasten, wasmachines etc.) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55/13*	Het aantal gegeven adviezen met directe verlaging energieverbruik/ energierekening tot gevolg. *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55/14*	Het aantal overige energierekening verlagende maatregelen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C55/15*
			520	331	0	0	451	87	
BZK	**C56**	**Regeling huisvesting aandachtsgroepen**	Beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C56/01*	Projectnaam *Aard controle n.v.t* *Indicator: C56/02*	Besteding (jaar T) per project *Aard controle R* *Indicator: C56/03*	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) - per project Inclusief uitvoering door derde vanaf SiSa 2022 *Aard controle R* *Indicator: C56/04*	Aantal woonruimten en verblijfsruimten waarvan de werkzaamheden zijn gestart in (jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C56/05*	Aantal volledig gerealiseerde woonruimten en verblijfsruimten (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C56/06*	
		1	*RHA2021-02375611*	*Uitbreiding woonwagenlocatie*	€ 0	€ 35.036	0	0	
			Kopie Projectnaam *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C56/07*	Opbrengsten jaar T *Aard controle R* *Indicator: C56/08*	Cumulatieve opbrengsten (t/m jaar T) *Aard controle R* *Indicator: C56/09*	Opgevoerde kostenactiviteiten zoals opgenomen in de aanvraag zijn onveranderd (t/m jaar T) (Ja/Nee) *Aard controle R* *Indicator: C56/10*	De uitvoering loopt volgens de planning (ja/nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C56/11*	Zelfstandige uitvoering (ja/nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C56/12*	

		1	*Uitbreiding woonwagenlocatie*	€ 0	€ 0	Ja	Nee	Nee
			Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C56/13*	Zijn binnen twee jaar na de datum van toekenning van de uitkering onomkeerbare stappen gezet? *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C56/14*				
			Nee	Ja				
BZK	**C62**	**Specifieke uitkering aan gemeenten voor de bekostiging van de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen van gedupeerden door de toeslagenaffaire**	Gederfde opbrengsten (jaar T) die voortvloeien uit het kwijtschelden van gemeentelijke belastingen *Aard controle R* *Indicator: C62/01*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C62/02*				
			€ 0	Ja				
BZK	**C85**	**Stimuleringsregeling flex- en transformatiewoningen** Gemeenten	Projectnaam *Aard controle n.v.t* *Indicator: C85/01*	Cumulatief aantal flex- of transformatiewoningen gerealiseerd per project (t/m jaar T) - betreft totalen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C85/02*	Cumulatief aantal woningen gerealiseerd voor Ontheemden of vergunninghouders per project (t/m jaar T) - betreft totalen *Aard controle n.v.t* *Indicator: C85/03*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per project – inclusief uitvoering door derden *Aard controle R* *Indicator: C85/04*	Cumulatieve opbrengsten (t/m jaar T) per project – inclusief uitvoering door derden *Aard controle R* *Indicator: C85/05*	
		1	2022-0000096104	0	0	€ 0	€ 0	
		2						
		20						
			Kopie projectnaam *Aard controle n.v.t* *Indicator: C85/06*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator:C85/07*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C85/08*			
		1	*2022-0000096104*	Nee	Nee			

		2						
		20						
BZK	**C92**	**Regeling specifieke uitkering Informatiepunten Digitale Overheid**	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: C92/01*	Bedrag doorgeschoven naar t+1 *Aard controle R* *Indicator: C92/02*	Aantal informatiepunten dat de gemeente financiert *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C92/03*	Aantal vragen dat in het afgelopen jaar bij de Informatiepunten in de gemeente behandeld is *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C92/04*	Aantal gebruikte leermiddelen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C92/05*	
			€ 27.425	€ 0	3	78	1	
BZK	**C94**	**Regeling houdende regels verstrekking specifieke uitkering aan gemeenten verduurzaming [...] van eigenaars, woonverenigingen en wooncoöperaties**	Beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C94/01*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: C94/02*	Het aantal slecht geïsoleerde woningen [...], eventueel in samenhang met energiezuinige ventilatiemaatregelen zijn genomen [...] *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C94/03*	Het aantal slecht geïsoleerde woningen [...] ,eventueel in samenhang [...] met een WOZ-waarde boven het gemeentelijk gemiddelde (peildatum 2022) of een WOZ-waarde van € 429.300 *Aard controle R* *Indicator: C94/04*	Het aantal woningen waarbij een hogere bijdrage dan € 4.000 is toegekend, het aantal woningen dat daarvan niet voldoet aan de betreffende uitzonderingsgevallen [...] en *Aard controle R* *Indicator: C94/05*	Het totaalbedrag van de overschrijding boven de € 4.000 van die laatstbedoelde woningen *Aard controle R* *Indicator: C94/06*
		1	*LAI23-03496511*	€ 0	0	0	0	€ 0
		2						
		100						
			Bedrag dat vanuit de specifieke uitkering besteed is aan gerichte ondersteuning en/of het bedrag waarvoor derden met de benodigde expertise zijn ingeschakeld als bedoeld in artikel 2, derde lid, onderdeel a, van de regeling *Aard controle R* *Indicator: C94/07*	Besteding van middelen ten behoeve van uitvoering als bedoeld in artikel 2, derde lid, onderdeel b *Aard controle R* *Indicator: C94/08*	Bedrag dat vanuit de specifieke uitkering besteed is aan die energiebesparende isolatiemaatregelen, eventueel in samenhang met energiezuinige ventilatiemaatregelen. *Aard controle R* *Indicator: C94/09*	Eindverantwoording (ja/nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C94/10*		
		1	€ 0	€ 0	€ 0	Nee		
		2						
		100						

BZK	C209	**Meerjarige regeling voor huisvesting aandachtsgroepen**	Beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C209/01*	Projectnaam *Aard controle n.v.t* *Indicator: C209/02*	Besteding (jaar T) per project *Aard controle R* *Indicator: C209/03*	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) - per project Inclusief uitvoering door derde vanaf SiSa 2023 *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C209/04*	Cumulatieve opbrengsten (t/m jaar T) - per project *Aard controle D2* *Indicator: C209/05*	Aantal woonruimten waarvan de werkzaamheden zijn gestart in (jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C209/06*
		1	*RHA2022-03330162*	*Duurzaam Verplaatsbare Woningen*	€ 0	€ 0	€ 0	0
		2						
		10						

			Kopie Projectnaam *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C209/07*	Aantal volledig gerealiseerde woonruimten (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C209/08*	De uitvoering loopt volgens de planning (ja/nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C209/09*	Zelfstandige uitvoering (ja/nee) *Aard controle R.* *Indicator: C209/10*
		1	*Duurzaam Verplaatsbare Woningen*	0	Ja	Nee
		2				
		10				

			Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C209/11*
			Nee

OCW	D8	**Onderwijsachterstandenbeleid 2023-2026 (OAB)** Gemeenten	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 159, eerste lid WPO) *Aard controle R* *Indicator: D8/01*	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 158 WPO) *Aard controle R* *Indicator: D8/02*	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 160 WPO) *Aard controle R* *Indicator: D8/03*	Correctie besteding (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicator: D8/04*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicator: D8/05*

			€ 180.147	€ 0	€ 0	€ 17.782	€ 45.579	
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D8/06*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicator: D8/07*	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D8/08*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicator: D8/09*		
			1					
			2					
			100					
OCW	**D14**	**Regeling specifieke uitkering inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingen**	Besteding (jaar T) maatregelen artikel 3, lid 2, a t/m e samen opgeteld *Aard controle R* *Indicator: D14/01*	Besteding (jaar T) voor tijdelijke extra huur van bestaande huisvesting indien deze extra huisvesting nodig is voor de uitvoering van maatregelen die scholen of gemeenten in het kader van het Nationaal Programma Onderwijs nemen *Aard controle R* *Indicator: D14/02*	Besteding (jaar T) voor ambtelijke capaciteit van de gemeente of inkoop van expertise voor de uitvoering van het Nationaal Programma Onderwijs *Aard controle R* *Indicator: D14/03*	Correctie besteding (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicator: D14/04*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicator: D14/05*	
			€ 145.032	€ 0	€ 0	€ 0	€ 84.273	
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D14/06*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering gemeenten t.b.v. het Nationaal Programma Onderwijs *Aard controle R* *Indicator: D14/07*	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D14/08*	Van andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering gemeenten t.b.v. het Nationaal Programma Onderwijs *Aard controle R* *Indicator: D14/09*		
			1					
			2					

		10						
IenW	**E44B**	**Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021–2027 (SiSa tussen medeoverheden)**	Hieronder per regel één CBS(code) uit (jaar T) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die medeoverheid invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/01*	Beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/02*	Besteding (jaar T) ten laste van de verstrekker *Aard controle R* *Indicator: E44B/03*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van de verstrekker *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/04*	Besteding ten laste van cofinanciering (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: E44B/05*	Besteding cofinancierin g cumulatief (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/06*
		1						
		2						
			Kopie CBS(code) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/07*	Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/08*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/09*			
		1						
		2						
			Kopie CBS(code) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/10*	Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/11*	Naam/nummer maatregel *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/12*	Maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) - per maatregel *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/13*		
		1						
		2						
EZK	**F28**	**Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid**	Besteding apparaatskosten (jaar T) : salarissen en sociale lasten voor ambtelijk personeel *Aard controle R* *Indicator: F28/01*	Besteding apparaatskosten (jaar T): kosten voor ingeleend personeel *Aard controle R* *Indicator: F28/02*	Besteding apparaatskosten (jaar T): overige goederen en diensten *Aard controle R* *Indicator: F28/03*	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) apparaatskosten *Aard controle n.v.t.* *Indicator: F28/04*	Besteding (jaar T) overige kosten gerelateerd aan apparaatskosten *Aard controle R* *Indicator: F28/05*	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) overige kosten gerelateerd aan apparaatskosten *Aard controle n.v.t.* *Indicator: F28/06*
			€ 18.626	€ 108.779	€ 0	€ 127.405	€ 49.480	€ 49.480
			Eindverantwoording (Ja/Nee)					

			Aard controle n.v.t. *Indicator: F28/07* Nee					
SZW	**G2**	**Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2023** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr	Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente I.1 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicator: G2/01* € 2.756.898	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente I.1 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicator: G2/02* € 30.405	Besteding (jaar T) IOAW Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) *Aard controle R* *Indicator: G2/03* € 186.922	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk) Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) *Aard controle R* *Indicator: G2/04* € 1.823	Besteding (jaar T) IOAZ Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) *Aard controle R* *Indicator: G2/05* € 65.700	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk) Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) *Aard controle R* *Indicator: G2/06* € 0
			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud) (Bbz 2004) *Aard controle R* *Indicator: G2/07* € 0	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud (exclusief Rijk) Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud) (Bbz 2004) *Aard controle R* *Indicator: G2/08* € 2.485	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK) *Aard controle R* *Indicator: G2/09* € 0	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet Gemeente I.7 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicator: G2/10* € 514.636	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (exclusief Rijk) Gemeente I.7 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicator: G2/11* € 939	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden gebundelde uitkering Participatiewet in (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicator: G2/12* € 0
			Mutaties (dotaties en vrijval) voorziening dubieuze debiteuren als gevolg van kwijt te schelden schulden gebundelde uitkering Participatiewet (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)				

			Gemeente Participatiewet (PW) *Aard controle D2* *Indicator: G2/13*	*Aard controle n.v.t.* *Indicator: G2/14*				
			€ 0	Ja				
SZW	**G3**	**Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking) _gemeentedeel 2023** **Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/01*	Baten (jaar T) vanwege vanaf 1 januari 2020 verstrekt kapitaal (exclusief Rijk) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/02*	Baten vanwege vóór 1 januari 2020 verstrekt kapitaal (exclusief Rijk) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/03*	Besteding (jaar T) Bob Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/04*	Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/05*	Besteding (jaar T) onderzoekskosten artikel 52, eerste lid, onderdeel b, Bbz 2004 (Bob) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/06*
			€ 0	€ 3.755	€ 1.792	€ 0	€ 0	€ 0
			BBZ vóór 2020 – levensonderhoud (exclusief BOB) Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud BBZ in (jaar T) (exclusief BOB) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/07*	BBZ vóór 2020 – kapitaalverstrekking (exclusief BOB) Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BBZ in (jaar T) (exclusief BOB) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/08*	BBZ vóór 2020 – levensonderhoud en kapitaalverstrekkingen (BOB) Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud BBZ en achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BOB in (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/09*	BBZ vanaf 2020 – kapitaalverstrekking Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BBZ in (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/10*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G3/11*	
			€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Ja	
SZW	**G4**	**Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo)_gemeentedeel 2023**	Welke regeling betreft het?	Besteding (jaar T) levensonderhoud	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking	Baten (jaar T) levensonderhoud	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (aflossing)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (overig)

		Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over Tozo (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr		Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
				Aard controle n.v.t. *Indicator: G4/01*	*Aard controle R* *Indicator: G4/02*	*Aard controle R* *Indicator: G4/03*	*Aard controle R* *Indicator: G4/04*	*Aard controle R* *Indicator: G4/05*	*Aard controle R* *Indicator: G4/06*
			1	Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 1.432	€ 78
			2	Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 11.736	€ 455
			3	Tozo 3 (1 oktober 2020 tot 1 april 2021)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 2.434	€ 146
			4	Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			5	Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			6	Totaal	€ 0	€ 0	€ 0	€ 15.602	€ 679
				Kopie regeling	Aantal besluiten levensonderhoud (jaar T)	Aantal besluiten kapitaalverstrekking (jaar T)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)		
					Gemeente	Gemeente	Gemeente		
				Aard controle n.v.t. *Indicator: G4/07*	*Aard controle R* *Indicator: G4/08*	*Aard controle R* *Indicator: G4/09*	*Aard controle n.v.t.* *Indicator: G4/10*		
			1	Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)	0	0	Ja		
			2	Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)	0	0	Ja		
			3	Tozo 3 (1 oktober 2020 tot 1 april 2021)	0	0	Ja		
			4	Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)	0	0	Ja		
			5	Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)	0	0	Ja		
			6	Totaal	0	0	N.v.t.		
				Kopie regeling	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking Tozo buitenland (gemeente Maastricht)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking Tozo buitenland (gemeente	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking Tozo buitenland (gemeente Maastricht), overig	Uitvoeringskosten (jaar T) uitvoering Tozo buitenland (gemeente Maastricht)	

				Maastricht), aflossing			
				Aard controle n.v.t. *Indicator: G4/11*	*Aard controle R* *Indicator: G4/12*	*Aard controle R* *Indicator: G4/13*	*Aard controle R* *Indicator: G4/14*	*Aard controle R* *Indicator: G4/15*
			1	Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)				
			2	Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)				
			3	Tozo 3 (1 oktober 2020 tot 1 april 2021)				
			4	Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)				
			5	Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)				
			6	Totaal	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
				Kopie regeling	Levensonderhoud - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud Tozo in jaar T i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire	Levensonderhoud-Mutaties (dotaties en vrijval) voorziening dubieuze debiteuren (jaar T) als gevolg van kwijt te schelden schulden levensonderhoud Tozo i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire	Kapitaalverstrekkingen - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen op kapitaalverstrekkingen Tozo in jaar T i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire	
					Gemeente	Gemeente	Gemeente	
				Aard controle n.v.t. *Indicator: G4/16*	*Aard controle R* *Indicator: G4/17*	*Aard controle D2* *Indicator: G4/18*	*Aard controle R* *Indicator: G4/19*	
			1	Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)	€ 0	€ 0	€ 0	
			2	Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)	€ 0	€ 0	€ 0	
			3	Tozo 3 (1 oktober 2020 tot 1 april 2021)	€ 0	€ 0	€ 0	
			4	Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)	€ 0	€ 0	€ 0	
			5	Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)	€ 0	€ 0	€ 0	
			6	Totaal	0	0	0	

SZW	**G10**	**Wet inburgering 2021_ gemeentedeel 2023** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over Wet inburgering 2021 (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr	Besteding (jaar T) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G10/01*	Baten (jaar T) (exclusief Rijk) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G10/02*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Gemeente *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G10/03*			
			€ 112.266	€ 0	Ja			
SZW	**G12**	**Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslag affaire_gemeentedeel 2023** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden Bijzondere bijstand in (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G12/01*	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden Wet Inburgering van 13 september 2012 in (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G12/02*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Gemeente *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G12/03*			
			€ 0	€ 0	Ja			
SZW	**G13**	**Onderwijsroute_ deel gemeente 2023** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel (jaar T),ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr	Bestedingen onderwijsroute (jaar T) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G13/01*	Baten onderwijsroute (jaar T) (exclusief Rijk) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G13/02*	Bestedingen overige voorzieningen (jaar T) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G13/03*	Baten overige voorzieningen (jaar T) (exclusief Rijk) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G13/04*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: G13/05	
			€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Ja	

VWS	H4	**Regeling specifieke uitkering stimulering sport** Gemeenten	Ontvangen Rijksbijdrage (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H4/01*	Totale werkelijke berekende subsidie *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H4/02*				
			€ 90.693	€ 182.582				
			Activiteiten *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H4/03*	Totale werkelijke berekende subsidie per project (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H4/04*	Werkelijke besteding voor de activiteiten inclusief btw x 17,5% (jaar T) Onroerende zaken *Aard controle R* *Indicator: H4/05*	Werkelijke besteding voor de activiteiten inclusief btw x 17,5% (jaar T) roerende zaken *Aard controle R* *Indicator: H4/06*	Werkelijke besteding voor de activiteiten inclusief btw x 17,5% (jaar T) overige kosten *Aard controle R* *Indicator: H4/07*	Toelichting - Verplicht als het een activiteit betreft welke NIET in de toekenning meegenomen is *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H4/08*
		1	SPUK Sport Drimmelen werkelijk 2023 1.2 Onroerende zaken - Renovatie	€ 60.683	€ 60.683	€ 0	€ 0	
		2	SPUK Sport Drimmelen werkelijk 2023 1.3 Onroerende zaken - Onderhoud	€ 31.659	€ 31.659	€ 0	€ 0	
		3	SPUK Sport Drimmelen werkelijk 2023 2.1 Roerende zaken - Aankoop	€ 2.477	€ 0	€ 2.477	€ 0	
		4	SPUK Sport Drimmelen werkelijk 2023 2.2 Roerende zaken - Dienstverlening door derden	€ 37.919	€ 0	€ 37.919	€ 0	
		5	SPUK Sport Drimmelen werkelijk 2023 2.3 Roerende zaken - Beheer en exploitatie	€ 24.576	€ 0	€ 24.576	€ 0	
		6	SPUK Sport Drimmelen werkelijk 2022 3.1 Overige kosten nadeel mengpercentage	€ 25.268	€ 0	€ 0	€ 25.268	
		100						

VWS	H8	**Regeling Sportakkoord 2020-2022**	Beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8/01*	Totaal bedrag volgens beschikking *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8/02*	Besteding aanstellen sportformateur (jaar T) **Gerealiseerd** *Aard controle R* *Indicator: H8/03*	Besteding uitvoering sportakkoord (jaar T) **Gerealiseerd** *Aard controle R* *Indicator: H8/04*	Cumulatieve besteding aanstellen sportformateur (t/m jaar T) **Gerealiseerd** *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8/05*	Cumulatieve besteding uitvoering sportakkoord (t/m jaar T) **Gerealiseerd** *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8/06*
		1	1042216	€ 37.717	€ 0	€ 34.840	€ 0	€ 34.840
		2						
		3						
		4						

		Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8/07*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8/08*
	1	1042216	Ja
	2		
	3		
	4		

VWS	H12	**Regeling specifieke uitkering lokale preventieakkoorden of preventieaanpakken**	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H12/01*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H12/02*	Is voldaan aan de uitvoering van het lokale preventieakkoord of aanpak? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H12/03*	Eindverantwoording? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H12/04*
			€ 0	€ 19.245	Ja	Ja

VWS	H30	**Specifieke uitkering versterking voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023-2026**	Naam onderdeel *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/01*	Totaalbedrag (jaar T) toegekend per onderdeel *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/02*	Besteding (jaar T) per onderdeel *Aard controle R* *Indicator: H30/03*	Welk bedrag per onderdeel neemt u mee van 2023 naar 2024? *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/04*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per onderdeel *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/05*	Voldaan aan afspraken in akkoorden (Ja/ Nee/ n.v.t.)? *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/06*
		1	Lokaal Sportakkoord	€ 21.508	€ 18.680	€ 2.828	€ 18.680	Ja
		2	Brede regeling combinatiefuncties	€ 148.071	€ 92.970	€ 29.614	€ 92.970	Ja
		3	Terugdringen Gezondheidsachterstanden	€ 33.088	€ 26.904	€ 6.184	€ 26.904	Ja

			4	Kansrijke Start	€ 24.816	€ 40.040	€ 0	€ 40.040	Ja
			5	Mentale Gezondheid	€ 11.581	€ 9.200	€ 2.316	€ 9.200	Ja
			6	Aanpak overgewicht en obesitas	€ 28.952	€ 24.494	€ 4.458	€ 24.494	Ja
			7	Valpreventie	€ 85.203	€ 59.917	€ 12.505	€ 59.917	Ja
			8	Leefomgeving	€ 16.544	€ 9.500	€ 3.309	€ 9.500	Ja
			9	OKO & Vroegsignalering alcoholproblematiek	€ 4.136	€ 3.389	€ 827	€ 3.389	Ja
			10	Versterken sociale basis	€ 60.386	€ 75.587	€ 0	€ 75.587	Ja
			11	Mantelzorg	€ 16.544	€ 12.166	€ 3.309	€ 12.166	Ja
			12	Eén tegen eenzaamheid	€ 16.544	€ 12.002	€ 3.309	€ 12.002	Ja
			13	Welzijn op recept	€ 9.099	€ 7.524	€ 1.575	€ 7.524	Ja
			14	Versterking kennis- en adviesfunctie GGD	€ 4.136	€ 4.136	€ 0	€ 4.136	Ja
			15	Coördinatiekosten regionale aanpak	€ 14.724	€ 2.000	€ 2.945	€ 2.000	Ja

	Kopie naam onderdeel *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/07*	Meegewerkt aan de monitoring (Ja/Nee/ n.v.t.)? *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/08*
1	Lokaal Sportakkoord	N.v.t.
2	Brede regeling combinatiefuncties	N.v.t.
3	Terugdringen Gezondheidsachterstanden	N.v.t.
4	Kansrijke Start	N.v.t.
5	Mentale Gezondheid	N.v.t.
6	Aanpak overgewicht en obesitas	N.v.t.
7	Valpreventie	N.v.t.
8	Leefomgeving	N.v.t.
9	OKO & Vroegsignalering alcoholproblematiek	N.v.t.
10	Versterken sociale basis	N.v.t.
11	Mantelzorg	N.v.t.
12	Eén tegen eenzaamheid	N.v.t.

			13	Welzijn op recept	N.v.t.				
			14	Versterking kennis- en adviesfunctie GGD	N.v.t.				
			15	Coördinatiekosten regionale aanpak	N.v.t.				
				Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/09*					
				Nee					
VWS	**H32**	**Regeling specifieke uitkering Meerkosten Energie Openbare Zwembaden**		Beschikkingsnummer / kenmerk *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H32/01*	Totaal ontvangen Rijksbijdrage (jaar T) *Automatisch berekend* *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H32/02*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen *Automatisch berekend* *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H32/03*			
				MEOZ23179	€ 103.148	€ 103.148			
				Naam zwembad *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H32/04*	Totale verlening per zwembad (jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H32/05*	Cumulatieve besteding per zwembad (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicator: H32/06*	Verduurzamingsplan aanwezig (Ja/Nee) *Aard controle D1* *Indicator: H32/07*	Toelichting *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H32/08*	
			1	*De Randoet*	€ 46.306	€ 46.306	Ja		
			2	*Het Puzzelbad*	€ 56.842	€ 56.842	Ja		
			20						
VWS	**H35B**	**Specifieke uitkering IZA-doelen 2023-2026 (SiSa tussen medeoverheden)**		Hieronder per regel één code selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die medeoverheid invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H35B/01*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H35B/02*				

			061719 Gemeente Drimmelen	€ 132.507	

Rechtmatigheidsverantwoording

Rechtmatigheidsverantwoording

Verantwoordelijkheid college van burgemeester en wethouders

De baten en lasten alsmede de balansmutaties moeten getrouw in de jaarrekening worden opgenomen. Uit het getrouw opnemen van de baten en lasten alsmede de balansmutaties, blijken een drietal rechtmatigheidscriteria niet expliciet. Dit betreffen het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium. In deze rechtmatigheidsverantwoording licht het college van burgemeester en wethouders toe in hoeverre bij de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium zijn nageleefd. Dit houdt in dat de verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties in overeenstemming zijn met door de raad vastgestelde kaders zoals de begroting en gemeentelijke verordeningen en met bepalingen in de relevante wet- en regelgeving. Bij de waarderingsgrondslagen in de jaarrekening is het door de raad op 18 januari 2024 vastgestelde normenkader van de relevante wet- en regelgeving verder toegelicht. Conform de Planning & Control-cyclus van de gemeente achten wij het tijdig melden van begrotingsoverschrijdingen en begrotingsonderschrijdingen in de jaarrekening als tijdig.

Deze verantwoording hanteert een grensbedrag omdat alleen de van belang zijnde aspecten in de verantwoording hoeven te worden betrokken. Deze grens is door de raad bepaald en bedraagt 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan de reserves en is daarmee vastgesteld op € 2.608.800.

Bevinding

Het college is van mening dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties niet rechtmatig tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor gestelde verantwoordingsgrens. In het totaal van € 4,1 mln. aan onrechtmatigheden zit een bedrag van € 2,5 mln. aan onrechtmatigheden die als acceptabel worden beschouwd. Dit betreffen lastenoverschrijdingen die passen binnen het beleid zoals opgenomen in de Financiële verordening van de gemeente Drimmelen. Conform de Kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV zijn lasten overschrijdingen op programmaniveau per definitie onrechtmatig.

De overschrijding van de lasten die veroorzaakt zijn door het afboeken van de ICT kredieten van € 824.000 wordt door middel van het raadsvoorstel bij de jaarrekening gecorrigeerd. Het bedrag is wel tijdig gemeld bij de raad maar hier is geen begrotingswijzing van gemaakt.

In de paragraaf bedrijfsvoering is op basis van de Kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV en op basis van de afspraken met de raad aanvullende informatie opgenomen over de financiële rechtmatigheid. In deze paragraaf heeft het college ook beschreven welke actie hij onderneemt om vermelde afwijkingen in de toekomst te voorkomen.

De geconstateerde afwijkingen betreffen:

1A. Overschrijding lasten programma's (of indien van toepassing een ander door de gemeenteraad vastgesteld autorisatieniveau) Overschrijding lasten programma's: De analyse van de overschrijding is opgenomen in het hoofdstuk Jaarrekening 2023 onder analyse begrotingsrechtmatigheid: Programma 1 Burger en Bestuur: € 332.378 Programma 4 Sociaal Domein: € 2.139.323 Overhead: € 784.863	€ 3,3 mln
1B. Overschrijding investeringsbudgetten (kredieten) NVT	€0.0 mln

2. Ongeautoriseerde reservemutaties P.s. veelal zijn dit ook getrouwe beeld fouten, die in de jaarstukken aangepast kunnen worden: NVT	€ 0 mln
3. Overschrijding van baten en/of onderschrijding van lasten en baten die niet tijdig tot een begrotingswijziging hebben geleid of te laat aan de raad zijn gemeld (hangt af van de intern vastgelegde spelregels in bijvoorbeeld de de financiële verordening art 212 Gemeentewet over de planning & controlcyclus, budgetafwijkingen, budgetoverheveling etc.) NVT	0,0
Totaal	*€ 3,3 mln*
4. Totaal van de begrotingsonrechtmatigheden (van onderdeel 1 en 2) dat past binnen het vooraf vastgestelde beleid en daarmee vooraf als acceptabel is geduid vermelden en verwijzen naar dit vooraf vastgestelde beleid. Programma 1: Burger en bestuur € 332.378. De overschrijdingen passen binnen het vastgestelde beleid en zijn daarmee acceptabel. Programma 4: Sociaal Domein Bij de analyse van de begrotingsrechtmatigheid zijn de overschrijdingen, in totaal € 2.139.323 opgenomen, tevens is daar gemeld dat deze overschrijdingen weliswaar onrechtmatig zijn, maar vanwege open einde regelingen of passend binnen het bestaande beleid, acceptabel zijn	€ 2,5 mln
5. Resterend saldo aan begrotingsonrechtmatigheden (inhoudelijk hier toelichten en in de paragraaf bedrijfsvoering) Het resterend saldo van de begrotingsonrechtmatigheden bestaat voor € 824.000 aan afboeking van ICT kredieten en wordt ten laste van het saldo over 2023 gebracht.	€ 0,8 mln
Voorwaardencriterium	
Inkopen ten onrechte niet Europees aanbesteed (inhoudelijk hier toelichten en in de paragraaf bedrijfsvoering)) Het totaal van de niet Europees aanbestede inkopen bedraagt € 818.500 De afzonderlijke posten blijven hieronder. Inhuur niet via Flex-WestBrabant € 84.000 Afvalverwerking € 71.500 iBurgerzaken en financieel pakket: repectievelijk € 80.000 en € 182.000 totaal: € 262.000 Basisregistraties en Berichtenverkeer (ESB) € 91.000 Documenten Managementsysteem € 137.000 Aanbesteding ICT-Kernapplicaties € 113.000 en € 60.000	€ 0,8 mln

M&O criterium	
Het M&O Beleid wordt vormgegeven binnen de gemeente Drimmelen. Er zijn in 2023 geen bevindingen in dit kader aan de orde geweest.	€ 0,0
Totaal van onrechtmatigheden	€ 4,1

Bijlagen

1. Overzicht actuele beleidsstukken

Programma 1. Burger en Bestuur

Veiligheid

1. Integraal veiligheidsbeleid 2023 - 2026 (raad februari 2023)
2. Geluid bij buitenevenementen Gemeente Drimmelen (B&W september 2018)
3. VTH Beleidsplan, Uitvoeringsbeleid voor Vergunningverlening-, Toezicht en Handhavingstaken Gemeente Drimmelen 2020 – 2024
4. Regionaal Crisis Plan (B&W 18 februari 2020)
5. Districtelijk uitvoeringsplan opleiden, trainen, oefenen 2017 – 2019 Bevolkingszorg de Baronie (februari 2017, vastgesteld door het beheerteam Bevolkingszorg de Baronie)
6. Beleidsvisie Externe veiligheid (raad januari 2014)
7. Beleidsregels evenementenvergunningen (20-08-2019)
8. Nota Horecabeleid 2014-2019 (21-01-2014)
9. Beleidsregels artikel 13b Opiumwet gemeente Drimmelen 2020 (juli 2020)
10. Beleidsregels aanpak woonoverlast gemeente Drimmelen 2018 (21-08-2018)
11. Bibob-beleid gemeente Drimmelen 2016 (08-06-2016)

Dienstverlening en samenwerking met de inwoners:

1. Dienstverlenen doen we zó, Kwaliteitshandvest: wat mag u van de gemeente verwachten (B&W, mei 2019)
2. Ambitieplan Dienstverlening en Informatievoorziening (raad december 2020)
3. Regeling burgerlijke stand van de gemeente Drimmelen 2010 (08-12-2009)
4. Regeling briefadres gemeente Drimmelen 2018 (30-10-2018)
5. Visie Dorpsgericht werken (raad, 2019)

Levendige dorpen:

1. Visie Dorpsgericht werken (raad, 2019)

Programma 2. Openbare ruimte

Natuur en Groen:

1. Beleidsplan speelruimte 2015-2024 ‘Spelen is Bewegen’
2. Beleidsplan Hondenbeleid vernieuwing
3. Integraal Groenbeleidsplan 2017-2026 ‘Groen leeft en verbindt’

Verkeer en inrichting openbare ruimte:

1. Beleids- en beheerplan wegen Drimmelen 2021-2030
2. Beleidsplan Verkeer en Vervoer (2018)
3. Beleidsplan Openbare Verlichting, Drimmelen doelmatig en duurzaam verlicht 2021-2030
4. Beleidsrichtlijn ‘Bewegwijzering van objecten’ (2015)
5. Beleidsnotitie civiele kunstwerken en havens van 8 juni 2009
6. Beleidsplan straat meubilair (2013)
7. Algemene Verordening Ondergrondse Infrastructuur

8. Handboek toegankelijkheid gemeente Drimmelen (10-9-2019)

Water:

1. Water- en rioleringsplan Drimmelen 2018-2022 waarin opgenomen het verbreed GRP

Programma 3. Ruimte, Wonen, Duurzaamheid en Economie

Economie, recreatie en toerisme:

1. Toekomstplan haven Terheijden 2017-2033 (6-7-2017)
2. Havenverordening Drimmelen 2018 (28-06-2018)
3. Beleidsvisie vrijetijdseconomie gemeente Drimmelen (vastgesteld 3 juni 2021)
4. Visie bedrijventerreinen Amerstreek (18-4-2013)
5. Nota Horecabeleid (19-12-2013)
6. Verordening winkeltijden Drimmelen 2017 (6-4-2017)
7. Economische Nota Drimmelen deel A-Visie , deel B Bouwstenen (vastgesteld 3 juni 2021)
8. Detailhandelsvisie gemeente Drimmelen (24-03-2016)
9. Verordening bedrijveninvesteringszone centrum Made 2018-2022 (14-12-2017)
10. Verordening speelautomaten(hallen) Drimmelen 2018 (28-06-2018)
11. Reclamenota 2014 (29-01-2015)

Woningbouw en ruimte:

1. Beleid logies / huisvesting arbeidsmigranten (herzien 2020) (25-06-2020)
2. Beleidsnota Reststroken gemeentegrond 2016 (30-6-2016)
3. Centrumplan Made (8-09-2016)
4. Verordening Duurzaam Wonen (2020)
5. Nota Kostenverhaal 2019-2023 (30-10-2018)
6. Notitie Ruimte voor ruimte 2019, gemeente Drimmelen (12-12-2019)
7. Programma Wonen (10-03-2022)
8. Omgevingsvisie (18-11-2021)
9. Nota Archeologie inclusief geactualiseerde beleidskaart en bijbehorende vrijstellingsgrenzen (08-06-2023)
10. Besluit beleidsregels artikel 2.12, eerste lid, onder a, sub 2, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (25-11-2014)
11. uitvoerings- en handhavingsstrategie 2025-2028 (U&H Strategie) en Programma uitvoering en handhaving 2024 (19-12-2023)
12. Beleidsnotitie Loonwerk-, grondverzet- en transportbedrijven buitengebied (04-07-2019)
13. Welstandsnota 2023 (02-03-2023)
14. Bouwverordening, wijziging verordening 2016 (10-11-2016)
15. Erfgoedverordening gemeente Drimmelen 2022 (07-07-2022)
16. Beleid ontwikkeling landgoederen (08-03-2018)

17. Integraal beleid gemeente Drimmelen voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (19-04-2018)

Duurzaamheid:

1. Programma Duurzaamheid 'De Duurzame Big Five van Drimmelen' en Bijlagen bij Programma Duurzaamheid Gemeente Drimmelen (25-03-2021)
2. Visie en uitvoeringsprogramma Biodiversiteit (3-10-2013)
3. Beleidsplan Inzameling huishoudelijke afvalstoffen gemeente Drimmelen (24-03-2016)
4. Beleidskader grootschalige zonnevelden (28-2-2019)
5. Beleidskader zonnepanelen voor eigen gebruik (28-02-2019)
6. Afvalstoffenverordening gemeente Drimmelen 2022 (01-01-2022))
7. Verordening afvalstoffenheffing 2023 (23-12-2023)
8. Regionale Energiestrategie West-Brabant 1.0 2030 (22-04-2021)
9. Bodemkwaliteitskaart (31-05-2018)
10. Transitievisie Warmte (10-03-2022)
11. Subsidieregeling groene daken (10-03-2022)
12. Drimmelens Energie Akkoord 2018
13. Subsidieregeling aanbrengen Ledverlichting buitensportvelden gemeente Drimmelen 2019-2023 (23-03-2023)
14. Uitvoeringsbesluit Afvalstoffenverordening gemeente Drimmelen 2023 (22-11-2022)

Programma 4. Sociaal domein

Algemeen:

1. Algemene subsidieverordening Drimmelen 2021
2. Subsidiebeleid vrijwilligersorganisaties, 2012, en evaluatie subsidiebeleid, 2017

Onderwijs, jeugd en gezondheid:

1. Regionaal beleidskader jeugdhulp 2020-2023 West-Brabant Oost, 2020
2. Beleidsplan jeugd en jongeren 2018-2021, 2017
3. Beleid voor Vroegschoolse Educatie VVE-beleid 2020-2022, 2020
4. Beleidsplan Lokaal gezondheidsbeleid Kerngezond Drimmelen 2019-2022, 2018
5. Nieuw subsidiebeleid peuterspeelzalen Drimmelen, 2017
6. Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2020-2023, 2020
7. Verordening Jeugdhulp Drimmelen 2020, 2020
8. Verordening leerlingenvervoer 2017
9. Verordening onderwijshuisvesting 2015
10. Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en VSV regio West-Brabant, 2017
11. Derde wijziging Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en VSV regio West-Brabant, 2019
12. Gemeenschappelijke Regeling inzake Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA) en Meldpunt Crisiszorg West-Brabant, 2019
13. Gemeenschappelijke Regeling Bedrijfsvoeringsorganisatie CJG Drimmelen Geertruidenberg, 2020
14. Gemeenschappelijke Regeling RAV Brabant Midden-West-Noord 2021

15. Beleidsplan sociaal domein 2019-2023, 2019
16. Beleids- en uitvoeringsplan minima en schuldhulpverlening 2019 tot en met 2022
17. Beleidskader regionale maatwerkvoorziening beschermd wonen, 2021
18. Beleidskader veranderopgave inburgering Dongemond, 2021
19. Uitvoeringsplan verbetering toegankelijkheid “Kom Binnen” 2017
20. Verordening Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 Drimmelen, 2021
21. Visienota Samen aan zet, 2017
22. Notitie Opvang en bescherming in de regio Breda vanaf 2020, 2017
23. Wijzigingen Hulp bij het Huishouden per 2019, 2018
24. Verordening beschikkingstermijn schuldhulpverlening 2021

Participatie en schuldenproblematiek:

1. Beleidsnota Participatiewet 2015, 2014
2. Uitvoeringsbesluit re-integratie Sociale Zekerheid 2015
3. Verordening individuele studietoeslag Participatiewet 2015
4. Verordening individuele inkomenstoeslag Participatiewet 2015
5. Verordening re-integratie Participatiewet 2015
6. Verordening handhaving sociale zekerheid 2015
7. Verordening tegenprestatie sociale zekerheid 2015
8. Verordening verrekening bestuurlijke boete bij recidive Participatiewet 2015
9. Verordening afstemming sociale zekerheid 2015
10. Verordening cliëntparticipatie sociale zekerheid
11. Implementatieplan toekomst WAVA / !GO Mensenwerk is de basis.

Sociale structuur, sport en zorg:

1. Beleidsnota Sport Drimmelen 2021-2025
2. Toekomstvisie zwembaden 2017
3. Kadernota Maatschappelijke accommodaties 2019-2026
4. Uitvoering onderhoudsplan kunstwerken 2021-2024

Algemene beleidsdocumenten

1. Financiële verordening ex artikel 212 Gemeentewet (30-03-2023)
2. Verordening ex artikel 213 Gemeentewet (16-11-2023)
3. Verordening ex artikel 213a Gemeentewet (16-11-2023)
4. Controleprotocol en normenkader (18-01-2024)
5. Kaderplan interne beheersing (maart 2018)
6. Kaderbrief 2023 (14-07-2022)
7. Nota risicomanagement en weerstandsvermogen (25-02-2021)
8. Nota verbonden partijen / richtlijnen (8-11-2015)
9. Inkoop en aanbestedingsbeleid (03-06-2021)
10. Treasurystatuut 2017 (01-12-2017)
11. Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) op hoofdlijnen verklaard (februari 2020)

12. Informatiebeveiligingsbeleid 2020-2023 (19-11-2019)
13. Privacybeleid 2020-2023 (15-10-2019)

2. Baten en lasten per taakveld

Baten en lasten per taakveld

	Taakvelden	Begroting 2023			Jaarrekening 2023		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
0.1	Bestuur	2.121.210	1.500	2.119.710	2.147.093	1.260	2.145.833
0.2	Burgerzaken	1.053.504	279.115	774.389	1.214.753	325.166	889.587
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	146.671	282.457	135.786-	354.600	515.326	160.726-
0.4	Overhead, Ondersteuning organisatie	9.259.884	29.465	9.230.419	10.044.748	96.213	9.948.535
0.5	Treasury	532.702	146.047	386.655	586.982	226.352	360.630
0.61	OZB woningen	510.394	4.027.931	3.517.536-	537.253	4.166.624	3.629.371-
0.62	OZB niet-woningen	114.204	1.424.347	1.310.143-	102.252	1.301.723	1.199.471-
0.63	Parkeerbelasting	-		-	-	-	-
0.64	Belastingen overig	16.213	53.853	37.640-	2.187-	66.015	68.202-
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	5.411	43.981.235	43.975.824 -	5.126	45.277.408	45.272.282 -
0.8	Overige baten en lasten	773.249	-	773.249	360.007	31.124	328.883
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	13.411	-	13.411	193.779	-	193.779
0.10	Mutaties reserves	7.591.244	9.966.554	2.375.310-	7.679.217	9.534.848	1.855.631-
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten		-	-	-	-	-
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	1.853.811	221.464	1.632.347	1.854.306	221.464	1.632.842
1.2	Openbare orde en veiligheid	589.186	13.350	575.836	726.634	16.680	709.954
2.1	Verkeer, wegen en water	5.442.317	415.327	5.026.991	5.210.903	498.679	4.712.225
2.2	Parkeren	87.747	1.440	86.307	75.405	-	75.405
2.3	Recreatieve havens	122.647	53.651	68.996	121.883	72.286	49.597
2.4	Economische havens en waterwegen	6.780	-	6.780	20.328	-	20.328
2.5	Openbaar vervoer	92.273	5.000	87.273	40.317	5.004	35.313
3.1	Economische ontwikkeling	-	-	-	-	-	-
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	187.308	2.187	185.121	221.081	8.731	212.349
3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	286.061	65.500	220.561	415.550	89.788	325.762
3.4	Economische promotie	472.704	119.000	353.704	269.759	193.521	76.239
4.1	Openbaar basisonderwijs	-		-	-	-	-
4.2	Onderwijshuisvesting	1.104.157	380.160	723.997	1.054.725	385.194	669.531
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.302.064	402.504	899.560	1.502.371	393.632	1.108.739
5.1	Sportbeleid en activering	202.132	20.335	181.796	251.488	47.356	204.132
5.2	Sportaccommodaties	2.005.461	369.907	1.635.554	2.093.059	444.842	1.648.217
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	63.890		63.890	63.662	-	63.662
5.4	Musea	2.108		2.108	2.678	-	2.678
5.5	Cultureel erfgoed	47.736		47.736	37.088	-	37.088
5.6	Media	524.516	27.425	497.091	510.328	27.425	482.903
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	3.013.009	16.363	2.996.646	3.095.390	31.623	3.063.767
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	6.046.804	3.205.377	2.841.427	6.838.656	4.899.825	1.938.831
6.2	Wijkteams	2.579.348	110.846	2.468.502	2.464.758	185.881	2.278.877
6.3	Inkomensregelingen	5.170.183	3.611.506	1.558.677	5.965.945	4.052.404	1.913.541
6.4	Begeleide participatie	1.589.792		1.589.792	1.603.663	-	1.603.663
6.5	Arbeidsparticipatie	587.010	300.828	286.182	558.906	301.084	257.821
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.508.064	275.953	1.232.111	1.484.192	269.608	1.214.584
6.71a	Hulp bij het huishouden (WMO)	2.743.478		2.743.478	2.672.115		2.672.115
6.71b	Begeleiding (WMO)	885.215		885.215	947.548	6.409	941.139
6.71c	Dagbesteding (WMO)	541.000		541.000	530.707		530.707
6.71d	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	135.025		135.025	134.659		134.659
6.72a	Jeugdhulp begeleiding	1.538.978		1.538.978	1.192.367		1.192.367
6.72b	Jeugdhulp behandeling	513.383		513.383	829.825		829.825
6.72c	Jeugdhulp dagbesteding	462.237		462.237	569.871		569.871
6.73a	Pleegzorg	135.999		135.999	111.782		111.782
6.73b	Gezinsgericht	101.215		101.215	84.138		84.138
6.73c	Jeugdhulp met verblijf overig	661.588		661.588	530.731		530.731

6.74a	Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	1.075.204		1.075.204	1.522.344		1.522.344
6.74b	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	770.430		770.430	797.105		797.105
6.74c	Gesloten plaatsing	92.564		92.564	137.315		137.315
6.81a	Beschermd wonen (WMO)	52.278	472.675	420.397-	60.567	550.423	489.856-
6.82a	Jeugdbescherming	264.747		264.747	335.953		335.953
6.82b	Jeugdreclassering	50.494		50.494	16.738		16.738
7.1	Volksgezondheid	1.879.796	313.775	1.566.021	1.881.106	251.042	1.630.064
7.2	Riolering	2.096.455	3.313.156	1.216.701-	2.274.905	3.290.917	1.016.013-
7.3	Afval	3.086.875	4.028.608	941.733-	3.044.050	4.053.365	1.009.315-
7.4	Milieubeheer	2.721.958	1.433.239	1.288.720	1.494.255	513.570	980.685
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	164.951	119.249	45.702	172.257	137.241	35.016
8.1	Ruimtelijke ordening	3.601.265	2.441.545	1.159.720	2.798.589	1.376.388	1.422.201
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	2.413.682	2.581.721	168.038-	2.662.385	1.829.529	832.856
8.3	Wonen en bouwen	3.157.150	1.656.579	1.500.571	2.451.868	1.050.194	1.401.675
		86.171.173	**86.171.173**	**0**	**86.959.876**	**86.746.164**	**213.712**

3. Taakvelden per programma

Omschrijving programma		Taakvelden	jaarrekening 2023		
			Lasten	Baten	Saldo
Overhead	0.4	Overhead	10.044.748	96.213	9.948.535
Burger en bestuur	0.1	Bestuur	2.147.093	1.260	2.145.833
	0.2	Burgerzaken	1.214.753	325.166	889.587
	1.1	Crisisbeheersing en brandweer	1.854.306	221.464	1.632.842
	1.2	Openbare orde en veiligheid	726.634	16.680	709.954
	7.5	Begraafplaatsen en crematoria	172.257	137.241	35.016
Openbare ruimte	2.1	Verkeer en Vervoer	5.057.366	476.635	4.580.731
	2.2	Parkeren	75.405		75.405
	2.4	Economische havens en waterwegen	20.328		20.328
	2.5	Openbaar vervoer	15.632		15.632
	3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	93.146	104	93.043
	5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	2.901.582	26.509	2.875.073
	7.2	Riolering	2.274.905	3.290.917	1.016.013-
	7.3	Afval	24.278	69	24.209
	7.4	Milieubeheer	31.196	113	31.083
Ruimte, Wonen en Economie	0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	354.600	515.326	160.726-
	2.1	Verkeer en Vervoer	153.538	22.044	131.494
	2.3	Recreatieve havens	121.883	72.286	49.597
	2.5	Openbaar vervoer	24.685	5.004	19.681
	3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	221.081	8.731	212.349
	3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	322.404	89.685	232.719
	3.4	Economische promotie	269.759	193.521	76.239
	5.5	Cultureel erfgoed	37.088		37.088
	5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	83.954	4.133	79.821
	7.3	Afval	3.019.772	4.053.296	1.033.524-
	7.4	Milieubeheer	1.463.058	513.457	949.601
	8.1	Ruimte en leefomgeving	2.798.589	1.376.388	1.422.201
	8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	2.662.385	1.829.529	832.856
	8.3	Wonen en bouwen	2.451.868	1.050.194	1.401.675
Sociaal domein	4.2	Onderwijshuisvesting	1.054.725	385.194	669.531
	4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.502.371	393.632	1.108.739
	5.1	Sportbeleid en activering	251.488	47.356	204.132
	5.2	Sportaccommodaties	2.093.059	444.842	1.648.217
	5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	63.662		63.662
	5.4	Musea	2.678		2.678
	5.6	Media	510.328	27.425	482.903
	5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	109.854	980	108.874
	6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	6.838.656	4.899.825	1.938.831
	6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	2.464.758	185.881	2.278.877
	6.3	Inkomensregelingen	5.965.945	4.052.404	1.913.541
	6.4	WSW en beschut werk	1.603.663		1.603.663
	6.5	Arbeidsparticipatie	558.906	301.084	257.821
	6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.484.192	269.608	1.214.584
	6.71a	Hulp bij het huishouden (WMO)	2.672.115		2.672.115
	6.71b	Begeleiding (WMO)	947.548	6.409	941.139
	6.71c	Dagbesteding (WMO)	530.707		530.707
	6.71d	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	134.659		134.659
	6.72a	Jeugdhulp begeleiding	1.192.367		1.192.367
	6.72b	Jeugdhulp behandeling	829.825		829.825
	6.72c	Jeugdhulp dagbesteding	569.871		569.871
	6.73a	Pleegzorg	111.782		111.782
	6.73b	Gezinsgericht	84.138		84.138
	6.73c	Jeugdhulp met verblijf overig	530.731		530.731
	6.74a	Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	1.522.344		1.522.344
	6.74b	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	797.105		797.105
	6.74c	Gesloten plaatsing	137.315		137.315

	6.81a	Beschermd wonen (WMO)	60.567	550.423	489.856-
	6.82a	Jeugdbescherming	335.953		335.953
	6.82b	Jeugdreclassering	16.738		16.738
	7.1	Volksgezondheid	1.881.106	251.042	1.630.064
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	0.10	Mutaties reserves	7.679.217	9.534.848	1.855.631-
	0.5	Treasury	586.982	226.352	360.630
	0.61	OZB woningen	537.253	4.166.624	3.629.371-
	0.62	OZB niet-woningen	102.252	1.301.723	1.199.471-
	0.64	Belastingen overig	2.187-	66.015	68.202-
	0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	5.126	45.277.408	45.272.282 -
	0.8	Overige baten en lasten	360.007	31.124	328.883
	0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	193.779		193.779
			86.959.876	**86.746.164**	**213.712**